

MONUMENTA
HUNGARIAE HISTORICA.

DIPLOMATARIA.

VII.

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

MAGYAR
TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

K I A D J A

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA
TÖRTÉNELMI BIZOTTMÁNYA.

ELSŐ OSZTÁLY.

HETEDIK KÖTET.

PEST, 1861.

EGGENBERGER FERDINÁND AKADEMIAI, ÚGY GEIBEL, HARTLEBEN, KILIAN EGYETEMI, LAMPEL, LAUFFER ÉS STOLP, OSTERLAMB, PFEIFER, RÁTH PESTI, HAAS BÉCSI KÖNYVÁRUSOKNÁL.

8/43e III 8/21

CODEX DIPLOM. ARPADIANUS CONTINUATUS.

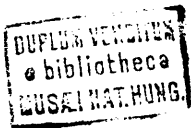
ÁRPÁDKORI
ÚJ OKMÁNYTÁR.

A M. TUD. AKADEMIA TÖRT. BIZOTTMÁNYA

MEGBIZÁSÁBÓL KÖZZÉ TESZI

WENZEL GUSZTÁV,

M. AKAD. RENDES TAG.

MÁSODIK KÖTET.

1234—1260.

PEST, 1861.

EGGENBERGER FERDINÁND AKADEMIAI, ÚGY GEIBEL, HARTLEBEN, KILLÁN EGYETEMI, LAMPEL, LAUFFER ÉS STOLP, OSTERLAMB, PFEIFER, RÁTH PESTI, HAAS BÉCSI KÖNYVÁRUSOKNÁL.

Acad

Dpl.

7591

„Egy árpádkori okmány felfedezése a magyar oklevelész előtt annyit tesz, mint egy erőd bevétele a hadvezér előtt, vagy egy sziget felfedezése a geographus szemében.“

Paúr Iván.

A M. KIR. ORSZ. LEVÉLTÁR
KÖNYVTÁRA.

8/21

ELŐSZÓ.

Az Arpádkori Új Okmánytár második kötetét közzé tevén, kötelességemnek tartom hálával említeni azokat, kik az első kötet megjelenése óta ezen okmánytár ügyét, részint mint levéltárok tulajdosai azoknak kincseit előttünk megnyitván, részint mint munkatársak, előmozdították.

Első tekintetben különös hálával tartozunk a Mélt. Gróf Károlyi családnak, és Mélt. Gr. Forgách Károly úrnak. Mert ámbár a tulajdonképi Arpádkorra nézve kiadatlant az ezek kegyességéből előttünk megnyílt levéltárakban már csak keveset találtunk, mennyiben mindazáltal az archivális tanulmányok tudományos jelentősége sokkal általánosb, semmint hogy egyedül bizonyos korra szorítkoznék; mennyiben továbbá alkalmunk lön, az ezen levéltárokból már Fejér által közzé tett arpádkori okmányok eredetieit vagy kéziratait Fejér közleményeivel összehasonlítani, tudományos buvárkodásaink még is ott sok nagy becsű anyagot leltek. De a tudományos pártfogás, melyben mi részesültünk, más tekintetben annál jótékonyabban hatott ránk, mennyiben fájdalmasb érzést

gerjeszt bennünk sok levéltár tulajdonosainak azon hazafiatlan és semmi módon már nem indokolható tudományos indifferentismusa, melynél fogva, a hazai iránt ez által elkövetett bűnt meg nem gondolva, késebbek archivális kincseiket penésznek és féregnek átengedni, mint használásában a hazai tudományos-ságot részesíteni. Bárha a jeles példa minél több utánczóra találna.

Azon árcpádkori okmányokat, melyeket Fejér György a Mélt. Gr. Károlyi család levéltárából közzé tett (Codex Dipl. IV. k. 2. r. 210. l.; V. k. 1. r. 139. l.; V. k. 2. r. 75.; V. 3. 121., 262., és 424. ll.; VI. k. 1. r. 177. és 178. ll.), vele Waltherr László közölte. Legnagyobb gonddal másolvák, s a pontosság legszigorúbb szabályai szerint leírvák. A bűvár azokat a diplomatikai pontosság azon theoriája példáiúl tekintheti, melynek irodalmi képviselője köztünk Waltherr László (lásd : Okmánytárunk I. k., az Előszó XIII. l.).

A Mélt. Gr. Forgách család ghimesi levéltárából Fejér György tizenhárom okmányt adott ki; de ezeknek kilenceze (Cod. Dipl. III. k. 1. r. 201. l.; III. k. 2. r. 262. ll.; IV. k. 2. r. 206. l.; IV. k. 3. r. 45., 256., és 393. ll.; és V. k. 2. r. 138., 273. és 301. ll.) csak másolatokból van véve. Felette érdekes a négy okmány, melyek eredetiek után adattak (U. o. III. k. 2. r. 93. és 263. l.; IV. k. 1. r. 473. l.; V. k. 1. r. 265. l.). Ezek közt mindazáltal Miklós esztergami prépostnak 1226-ki okmánya szigorú kritikai vizsgálatot látszik kívánni még.

Pozsony és Nagy-Szombat sz. k. városok ismét megnyitották előttem nagy becsú levéltáraikat. Fogadják őszinte hálámat.

Nem kevesbbé érzem magamat lekötelezve Rakovszky István, ifj. Kubinyi Ferencz, és Aigner Lajos uraknak is, kik árpádkori okmányok közvetlen közlése által munkámatsziunte előmozdították. Az általok között okmányokat neveik kitételével fogom illő helyen közzé tenni.

Ellenben nem hallgathatom el sajnálkozásomat azon felreértés felett, melyben Ráth Károly úr volt. Miután én a szent-mártoni főapátság levéltárában az Árpádkori Új Okmánytár számára háromszori kutatásaimat befejeztem, az onnan vett okmányi anyagot már rendeztem volt is, Ráth Károly úr egy csomó árpáadianumot volt szíves a Történelmi Bizottmány-nak Codexünk számára küldeni. Azonban a küldemény legnagyobb része szent-mártoni másolatokból állván, melyek általam készítve, már megvoltak, küldeményének ezen részét okmánytárunk számára már nem használhattam.

Végre szabadjon még okmánytárunk ügyét, valamint általában a hazai történelem diplomatikai kincseit ujonan az összes magyar közönségnek szívére kötnöm. Régi okmányaink a hazai történelem egyik legfontosb alapját teszik; s azok nélkül nem léteznék mód, múltunkat historiaiilag felvilágosítani. Minél nagyobb okmányi apparatusra tehetünk szert, annál tökéletesb lesz történetírásunk is. S azért hazánk régi okmányainak gondos őrzése, szolgalmatos gyűjtése és a tudomány érdekében hű és pontos közzététele magyar nemzeti ügy, és a magyar tudósok legfontosb teendőinek egyike. Ebben mindazáltal csak úgy lehet reményünk kedvező eredményre, ha tudósaink az összes nemzet segítségére és hozzájárulására támaszkodhatnak.

IV

Több lelkes hazafi pártfogása, és kedvező körülmények Árpádkori régibb okmányaimnak gyűjteményét is annyira gazdagították már, hogy kilátásunk van, okmánytárunk eredetileg tervezett négy kötetét még egy pótkötettel, mely az ötödik leend, megtoldhatni. Ne vonják meg tőlem tudományos pártolásukat jóakaróim ezen túl se.

Pest, május végén, 1861.

WENZEL GUSZTÁV.

ÁRPÁDKORI
ÚJ
OKMÁNYTÁR.
II.

TARTALOM.

1234—1270.

Lap

1. IV. Béla király megerősíti a Pannonia szent hegyén (Pannonhalmán) Geiza fejedelem és sz. István király által alapított, s ezek és más magyar királyok, számos főurak és honfiak által gazdagon megadományozott szent-mártoni apátság jószágait és jövedelmeit. 1

1235.

2. IX. Gergely pápa a magyar keresztesek elindulására nézve rendelkezik. 26
3. IX. Gergely pápa a kunok püspökének meghagyja, hogy az erdélyi püspöknek a Barczaságra vonatkozó ügyében járjon el. 27
4. IX. Gergely pápa ugyanazon ügyben. 28
5. IX. Gergely pápa Fábián lovag ellen, a pannonhalmi apátság birtokának háborítása miatt, intézkedik. 30
6. IX. Gergely pápa kinyilatkoztatja, hogy az esztergami érsekre az apostoli szék különös parancsa nélkül az egyházi kizárás nem határozthatik. 31
7. IX. Gergely pápa az esztergami egyházi tartomány püspökeinek s fő- és egyéb papjainak meghagyja, mily módon fogadják egyházi visitatio alkalmával az érseket. 32
8. IX. Gergely pápa a kunok püspökének és kiküldött bírótársainak meghagyja, hogy az erdélyi püspök és a kolosmonostori apát közti peres ügyekben intézkedjenek. 33
9. A győri káptalan egy peres birtoknak átengedéséről bizonyoságot ad. 35

1236.

10. IV. Béla király, Detre ispánnak, atyjától II. Endre királytól nyert adományát megerősíti. 36
11. IX. Gergely pápa IV. Béla királyt inti, hogy a magyarországi egyházak jogait és birtokát épségben tartsa. 37

12	IX. Gergely pápa Kálmánt galicziai királyt és szlavoniai herceget inti, hogy a templomrendüek érdekében kötött egyességet megtartsa.	39
13.	IX. Gergely pápa a pilisi apátság számára, megerősíti a II. Endre királyt 'l adományozott száz ezüst gira évi jövedelmét	40
14.	IX. Gergely pápa két megtérített zsidó érdekeit pártfogolja	41
15.	IX. Gergely pápa a bisztrai apát megöletése körül.	42
16.	IX. Gergely pápa a Kálmán galicziai király és a templomrendüek közti kibékülés iránt intézkedik.	46
17.	IX. Gergely pápa István boszniai bán özvegyét az apostoli szék pártfogása alá veszi.	49
18.	IX. Gergely pápa Zibiszló boszniai bán érdekében intézkedik	50
19.	IX. Gergely pápa hasonló intézkedése István boszniai bán özvegye érdekében.	51
20.	IX. Gergely pápa intézkedése a bisztriai apátság érdekében	51
21.	IX. Gergely pápa a békési esperestnek megengedi, hogy a zsoldárok énelklésében ismét részt vehessen.	52
22.	Dénes nádor Petent helységet a pannonhalmi apátságnak ítéli meg.	53
23.	Wolfard himbergi esperest, a Wernber pesti polgár és az ausztriai szent-keresztii apátság közti Baumgarten nevű helységre vonatkozó perben hozott ítéletről	55

1237.

24.	IV. Bé'a király a pannonhalmi apátság számára megerősíti II. Endre két adományát.	55
25.	IV. Béla király a pannonhalmi apátság számára megerősíti Fen nevű birtokára nézve Miklós nádor 1220-ki és Dénes nádor 1237-ki ítéletét.	56
26.	IV. Béla király megerősíti a pannonhalmi apátság számára Dénes nádornak 1237-ki a taktakenézi birtokra vonatkozó ítéletét.	57
27.	IX. Gergely pápa a megkeresztelt kunoknak, kik a sz. domkos rendüeknek tanításában ajtatosan részt vesznek, bucsút enged.	58
28.	IX. Gergely pápa a székes-fehérvári prépost visszahelyezéséről.	59
29.	IX. Gergely pápa a székes-fehérvári kaptalanhoz ugyanazon ügyben.	60
30.	IX. Gergely pápa Aszant, az oláhok és bolgárok uralkodóját, apostoli követ jöveteléről értesíti.	61
31.	IX. Gergely pápa ezen apostoli követet IV. Béla magyar királynak ajánlja.	62
32.	IX. Gergely pápa a kalocsai érseket és az alatta álló püspököket felszólítja, hogy a konstantinápolyi latin birodalomnak segítségére legyenek.	63

33.	IX. Gergely pápa Aszánhoz, a bolgárok és oláhok uralkodójához, apostoli követet küld.	65
34.	IX. Gergely pápa Bolgár- és Oláhföld főpapjaihoz ugyanerről.	66
35.	IX. Gergely pápa IV. Béla királynak a pannonhalmi apátság jogügyeit ajánlja.	68
36.	Dénes nádor meg rösiti Miklós nádornak Fen helységről 1220 a pannonhalmi sz. mártoni apátság számára hozott ítéletét.	70
37.	Dénes nádor a pannonhalmi és a száva-szent-demeteri apátok közti tiszai birtokuk ügyében ítélt.	71
38.	Gergely győri püspöknek, mint kiküldött bírónak több borostai udvarokok és Sándor Lőrincz fia, közti vitás tőkörsei birtokra nézve hozott ítélete.	73
39.	Miklós, Zothmár fia, a győri káptalan előtt kisebb surnai és movruchi részbirtokát a surnai egyháznak ajándékozta.	75
40.	A veszprémi káptalan egy Veszprémben lévő házhely eladásáról tesz bizonyosságot.	76
41.	Vnicus, köröshegyi pap végintézete.	77

1238.

42.	IX. Gergely pápa követének, a peruziai püspöknek meghagyja, hogy IV. Béla királyt Bolgárország elfoglalására indítsa.	78
43.	IX. Gergely pápa Balduinhoz, a konstantinápolyi latin császárság örököséhez ugyanazon ügyben intéz levelet.	79
44.	IX. Gergely pápa meghagyja a magyarországi püspököknek, hogy Aszán, a bolgárok uralkodója ellen keresztes hadjáratot hirdettessenek.	80
45.	IX. Gergely pápa az erdélyi egyházi megyében fekvő almási apátság ügyében intézkedik.	82
46.	IX. Gergely pápa IV. Béla királyt a konstantinápolyi latin császárság segítségére felszólítja.	88
47.	IX. Gergely pápa a veszprémi püspök és kapornoki apátság közti egyességet megerősíti.	85
48.	IX. Gergely pápa rendeli, hogy az erchei kolostor a kartanzi rendnek átadassék.	86
49.	IX. Gergely pápa a bolgár háború ügyében	87
50.	IX. Gergely pápa ugyanazon tárgyban.	88
51.	IX. Gergely pápa a bolgár háború alkalmával IV. Béla királyt az apostoli szék különös pártfogása alá veszi.	89
52.	Dénes nádornak a veszprémi püspök és káptalan, s a pannonhalmi apátság közti ítélete.	90
52. b. (227)	Ulászló István szerb királynak panasza, hogy a raguzaiak nem tartják meg a békességet.	328
52. c. (228)	Toniszto Miklós raguzai kenéz nyilatkozata, hogy	

Vladimir a raguzaiaknak minden hozzájárulása nélkül szerb földén prédált.	329
---	-----

1238 körül.

53. A bakonybéli apát, s a veszprémi és győri várjobbágyok közti peres ügy.	91
---	----

1239.

54. IV. Béla király a pannonhalmi apát, s a pozsonyi polgárok és várjobbágyok közti, Deákira vonatkozó ítélete.	92
55. Dénes nádor ugyanazon ügyben.	94
56. Dénes nádor meghatározza, minő szolgálattal tartozzanak Bagath helység lakosai a pannonhalmi apátságnak.	96
57. A győri káptalan bizonyítja, hogy Mór és Konrád, Istvánnak fiai, Sassun falút az ausztriai szent-keresztii apátságnak adományozták.	98
58. A zalavári konvent bizonyítja, hogy a pannonhalmi apátság Gönyő helysége némely tartozékainak foglalása ellen óvást tett.	99

1240.

59. IV. Béla király megerősíti a bakonybéli apátságot Kajár birtokában.	100
60. IV. Béla király privilegiuma az Ethuruh és Mogor nemzetségbeli, szent-király-jobbágyai számára.	101
61. IX. Gergely pápa a pannonhalmi apátság és a somogy megyei papság közt a tized ügyében intézkedik.	102
62. IX. Gergely pápa megerősíti a magyar királynak a somogy megyei tizedre vonatkozó adományát.	103
63. IX. Gergely pápa rendeli, hogy Magyarországon a konstantinápolyi latin birodalom segedelmezése végett a kereszt hirdettessék ki.	104
64. IX. Gergely pápa IV. Béla királyt felszólítja, hogy a legközelebbi husvétra Rómába követeket küldjön.	105
65. IX. Gergely pápa IV. Béla királyt ismét felszólítja, hogy a Romában tartandó egyetemes egyházi zsinatra köveit küldje.	106
66. IX. Gergely pápa intézkedése a nagyváradii püspökség ügyében.	108
67. Dénes nádor bizonyoságlevele, hogy az ausztriai sz. keresztii apátság. bessenyőinek birtoklási jogát igazolta.	109
68. A budai káptalanak bizonyosága, hogy Herruch nevű egyén Chuntey helységben lévő birtokát a pannonhalmi apátságnak hagyományozza.	110
69. Donát bakonyi főispán IV. Béla király parancsára a bakonybéli apátságnak II. Endre királytól adományozott sz. keresztii	

kápolna birtoki határaitól ad bizonytságot, a veszprémi káptalan pecsége alatt is. 111

1234—1249.

69. b. (229). Dandolo János raguzai kenéz Ulászló István szerb királylyal szövetekezik. 330
69. c. (230). Ulászló István szerb király okmánya a Vraninában sz. Miklós tiszteletére szentelt kolostor számára. . . 334
69. e. (231). Ulászló István szerb király megerősíti a raguzaiak számára atyjának privilegiumait. 338
69. f. (232). Uros István szerb király elengedi a raguzaiaknak a zsarnoviczai adót. , . . . 339
69. g. (233). Endre chulmiai kenéz Dandolo János raguzai kenézzel szövetekezik. 340
69. h. (234). Ninoszlav Máté boszniai nagybán megerősíti a raguzaiak számára Kulin bán privilegiumát. 341
69. i. (235). Ninoszlav Máté boszniai nagybán örök békességet fogad a raguzaiaknak. 343
69. k. (236). Ninoszlav Máté boszniai nagybánnak ugyan arra vonatkozó esküje. , 346

1235—1241.

70. Az ausztriai sz. keresztii apát és Werner pesti polgár köztii Baumgarten birtokot illető pernek irománycsomója. . . 113

1241.

71. IV. Béla magyar király Konrádot német királyt a mogul (tatár) veszélyről tudósítja. 126
72. IX. Gergely pápa a bácsi esperestnek megengedi, hogy egyszersmind a váradi prebendát és birhassa. 128
73. IX. Gergely pápa a csanádi püspök mellé kinevezendő coadjutor iránt intézkedik. 129
74. IX. Gergely pápa kereszties hadat hirdetni rendel Magyarországbán II. Frigyes római-német császár ellen. . . . 180
75. IX. Gergely pápa German mestert, a veszprémi püspöki megye papját, törvénytelen születésétől felmenti. . . . 131
76. IX. Gergely pápa a tatárjárásakor IV. Béla magyar királyt minden keresztény fejedelmeknek, főpapoknak, és főuraknak ajánlja. 132
77. IX. Gergely pápa IV. Béla király uralkodásának oltalmazásáról gondoskodik. 133
78. IX. Gergely pápa a székesfehérvári prépostnak, míg a tatárjárás tart, törvénykezési moratoriumot enged. . . . 134
79. I. Venczel cseh király Konrádot választott római királyt a mongolok győzelméről értesíti. 134
80. Frigyes austr. herczeg Konrad királyhoz ugyanazon tárgyban. 136

81. Frigyes ausztriai herceg a koztnczi püspökhöz és káptalanhoz ugyanazon tárgyan.	138
82. Otto rajnai palotagróf Szibothoz, augsburgi püspökhöz, ugyanezen tárgyban.	139
83. Szibot, augsburgi püspök, megyéjében a mongolok ellen keresztes hadat hirdetett.	140
84. Konrád, frisingi püspök, a koztnczi püspök és káptalanhoz a mongol veszedelemről.	141
85. Úriás pannonhalmi apát és káptalana a salai (deáki) lakosok tartozásairól.	141

1242.

86. IV. Béla királynak Jadra dalmáciai város jogairól és kötelességeiről kiadott privilegiuma	143
87. IV. Béla király Renaldnak, Wyrunc fiának, két győri házhelyért cseré fejében a szolgagyőri várhoz tartozó Teryan földet engedi át.	145

1243.

88. IV. Béla király megerősíti Nonának, dalmáciai városnak, régi határait.	146
89. IV. Incze pápa az esztergami érseknek postulált váci püspököt Horvátországba és Dalmatiába apostoli követté nevezi ki.	148
89. b. (237) Michieli János raguzai kenéz Uros István szerb királynak fogadja, hogy meg nem engedi, mikép Ulászló királynak özvegye az ő országába leveleket vagy követeket küldhessen.	348

1244.

90. IV. Béla király Págo sziget lakosait a mongolok elleni harcztetekért különös privilegium által jutalmazza meg.	149
91. IV. Béla király Keztelő, Suk és Zela helységekhez vonatkozó adománya a német rend számára.	152
92. IV. Béla király Sztepkót, Robert fiát, Uszticszerőczy birtokában erősíti meg.	153
93. Tiepolo Jakab velencei doge okmánya a közte és IV. Béla magyar király közt kötött békeségről.	155
94. IV. Incze pápa inti IV. Béla királyt, hogy a pannonhalmi apátságna vissza adja annak elvett birtokát és jövedelmeit.	157
95. IV. Incze pápa e tekintetben IV. Béla királyt különösen a németújvári templom és hegyre nézve inti.	158
96. IV. Incze pápa hasonló intése Billa, Gönyő és Udvari tekintetében.	159
97. IV. Incze pápa ugyanerről az esztergami és kalocsai érsekhez.	160

98. IV. Incze pápa Endrének, szerémi esperestnek megengedi, hogy esperességén kívül még más egyházi javadalmakat is birhasson. 161
99. IV. Incze pápának, a veszprémi püspök és káptalan, s a pannonhalmi apátság közti peres ügyre vonatkozó rendelete 162
100. IV. Incze pápa a bodrogi esperestnek megengedi hogy esperetségén kívül még más egyházi javadalmakat is birhasson. 163
101. IV. Incze pápa a pannonhalmi apátság és Demeter lovag közti ügyben rendelkezik. 164
102. IV. Incze pápa az austriai hercegnél pártfogolja a pannonhalmi apátságot. 165
103. Godus, Sena fia, Stregar földét Mikó Detre fiának az esztergomi főkáptalan előtt bevallja. 166

1244 körül.

104. A Tomoy és Csák nemzetségek tagjai közti, Kázmér helységre vonatkozó, peres ügyben hozott ítélet. 167

1245.

105. IV. Incze pápa a pannonhalmi apátságnak Nyalka helységet illető jogigényei iránt intézkedik. 169
106. IV. Incze pápa Sixtus mesternek, esztergam megyei papnak, születése törvénytelenségét elengedi. 170
107. IV. Incze pápa Tivadar szász-sebesi plébánosnak megengedi, hogy még más egyházi javadalmat is birhasson. 171
108. IV. Incze pápa a több keleti országokba, s névszerint a kunokhoz is hittérítőül küldött ferenczrendeket különös egyházi meghatalmazással látja el. 172
109. IV. Incze pápa Kálmánt Bolgárország uralkodóját inti, hogy az egyház egységétől el ne alljon. 175
110. IV. Incze pápa a magyarországi főpapokat általában inti, hogy a szent domonkos-rendű barátokat ne háborgassák. 179
111. IV. Incze pápa az esztergami érsekhez és a veszprémi püspökhöz különösen, ugyanazon tárgyban. 182

1245 körül.

112. Montelungoi Gergely pápai követ, IV. Incze pápa rendelkezésének folytán, István II. Endre magyar király utószülött fiának tartása iránt intézkedik. 188

1245.

113. Dénes nádor a bakonybéli apát és az Ozorsukán lakó pápai udvarnokok közti egyességről tesz bizonyosságot. 185
114. Opuchnak neje a győri káptalan előtt nyolcz szolgát adományoz a pannonhalmi szent-mártoni egyháznak. 187
115. A zágrábi káptalan örök bevallásról tesz bizonyosságot. 188

1246.

116. IV. Béla király, Miklós Detre fiának a Hont vártól fölmentett (Balassa) Gyarmat földét cserébe adja át, a Lipótban volt Ujfalu és Palupja birtokért. 189
117. IV. Incze pápa rendelete, hogy a boszniai eretnekek jószágai az azokat elfoglaló igazhitűeknek adományoztathassanak. 190
118. A bakonybéli apátság és annak endrédi udvarnokai közti pernek birói elintézése. 190

1247.

119. IV. Béla király Kazmér nevű birtoknak eladását hagyja helyben. 191
120. IV. Béla király a Szemere nemzetség tagjai közti birtokrendezésről tesz bizonytságot. 192
121. IV. Béla király Batha ispán testvérének Marknak, Tenkus és Tyka földét és ez utóbbi területén várépítésre alkalmas helyet adományozván, az innen eredett villongásokat elintézi, utóbb e birtokot magához váltja, s azt Mikó ispánnak Detre fiának ajándékozza. 194
122. IV. Incze pápa a szent Márton tiszteletére a pannonhalmi apátságban ájtatoskodó híveknek 40 napi bucsút enged. 196
123. IV. Incze pápa a pannonhalmi apátságot IV. Béla király pártfogásába ajánlja. 197
124. IV. Incze pápa IV. Béla királyt kéri, hogy a katolika szentegyház iránti ájtatosságát tovább is folytassa. . . 198
125. IV. Incze pápa a szerémi püspökség érdekében intézkedik. 199
126. IV. Incze pápa a kalocsai és pécsi egyházi megyék közti határok iránt intézkedik. 200
127. Az esztergami káptalan a Szemere nemzetség tagjai közti birtokrendezésről tesz bizonytságot. 201
127. b. (238). A raguzaik és krajnaiak közti békekötés . . . 349

1248.

128. Mária királynénak a verőczei polgárok szabadságaira és földük határait a vonatkozó privilegiuma. 202
129. IV. Incze pápa Magyarországnak a mongolok elleni védelmezéséről gondoskodik. 205
130. Dénes nádor Ethuruhnak, a pozsonyi vár jobbágyának és fainak ugyanazon vár Karcha nevű földét adományozza. 206

1249.

131. IV. Béla királynak Pál királyi udvarbíró számára adománya. 208
132. IV. Incze pápa a székesfehérvári templom számára megengedett bucsú iránt intézkedik. 208

133. Roland nádor Ethuru pozsonyi várjobbágy számára meg-
erősíti Dénes nádornak 1248-ki adományát. 209
134. A pécsi káptalan házassági kérdés elintézéséről tesz bi-
zonságot. 210
135. A székes-fehérvári káptalan bizonságlevele, hogy a vesz-
prémi káptalan Ilonától, Lodomer gróf nejétől, egy Vesz-
prémben fekvő malmot és telket vett. 211
136. A pozsonyi apácák Piligrinnek, ausztriai szent-kereszti
apátnak egy szőlőt adnak el. 212
137. Miklós lovag, Tibold fiának végrendelete. 213
137. b. (239). István Máté boszniai nagybán békességet fogad a
raguzaiaknak. 352
137. c. (240). Endre chulmiai nagykenéz fiaival, Bogdán zsupán-
nal és Radoszlaw zsupánnal a raguzaiaknak örök békes-
séget fogad. 356
137. d. (241). A raguzaiak Aszan Mihályval a bolgárok csárjájá-
val Uros István szerbiai király ellen szövötteknek. . . . 358

1250.

138. IV. Incze pápa a kalocsai érsek által Magyarország fő-
papjait felszólítja, hogy hadiköltség fejében az aquilejai
patriarchatusnak évenként 2000 ezüstgirával segítségére
legyenek. 214
139. Roland nádor ítélete, a csalóközi udvarnokok ügyében 216
140. Ludán földének felét annak tulajdonosai bevallják IV.
Béla király részére a budai káptalan előtt. 217
141. Pál a királyi kápolna öre, Ludán és Halász részbirtokait
bevallja a budai káptalan előtt, Mikó ispán és Detre, I.
Detre fiainak. 218
142. A győri káptalan Chepán nevű pethlendi szőlőmivesét hú
szolgálatainak jutalmául szabaddá bocsátja 219

1251.

143. IV. Incze pápa a pannonhalmi apátságban ájtatoskodó hí-
veknek ismét 40 napi bucsút enged. 210
144. Supk, Vacyk fia, Nergues földét a király engedelmével
az esztergami főkáptalan előtt bevallja Mikó zólyomi is-
pánnak Detre fiának. 221
145. A pozsonyi káptalan a pozsonyvári udvarbíró által az
Ógyai birtokrész felett Buhtus részére hozott ítéletről bi-
zonyítványt ad ki. 222

1252.

146. IV. Béla király Sándor, Marcel gróf fiának csere fejében
Durug nevű földet engedi által. 223
147. Leustach, Endre fiával és Yesdres testvérével, Mikó, Ti-

	burcz, Péter és Máté fiával bevallják Hont vármegyei Aba nevű foldeiket Mikó zólyomi ispánnak és utódai ak.	224
148.	IV. Inceze pápa Lőrincz szerémi prap stnak megengedi, hogy j répostságán kívül még más egyházi javadalmakat is birhasson.	225
149.	IV. Inceze pápa az aquinati püspöknek a győri püspök elleni pénzkövetelésére nézve intézkedik.	226
150.	IV. Inceze pápa Istvánnak, előbb esztergami érseknek, most prenesztei bibornok-püspöknek megengedi, hogy az esztergami érsekség tizedének tizenharmadik részét tovább is huzza.	227
151.	Roland nádor a demelki apátság és annak védurai közti Kamund nevű foldre vonatkozó per elintézéséről ad bizonyosságot.	228
152.	Márton Zuerd fia, és Márton túróczy pap Mikó zólyomi ispán helyett, az esztergami főkáptalan előtt bemutatván IV. Béla király cserelevelét, Márton Zuerd fia élő szóval vallja, hogy a király a tőle becserélt Busán és Ludán részjóságokat Mikó zólyomi ispánnak adományozta.	230
153.	A veszprémi káptalan átírja a demelki apátság számára Roland nádor fenebbi 151. sz. a. bizonyosságát.	231

1253.

154.	IV. Béla király megerősíti Ethuruch pozsonyi várjobbágy és fiai számára Dénes nádornak Karchan helységére vonatkozó 1248-ki (130. sz. a) és Roland nádornak hasontartalmú 1249-ki (133. sz. a.) intézkedéseit.	232
155.	IV. Béla király megerősíti azon alapítványt, melyet Stepko Robert gróf fia a zágrábi sz. István király című egyházra tett.	233
156.	IV. Inceze pápa meghagyja a győri püspöknek, hogy Gergely mester esztergami kanonok számára valami egyházi javadalomról gondoskodjék	234
157.	IV. Inceze pápa az esztergami érseknek meghagyja, hogy a Bertalan, volt pécsi püspök tartásáról tett pápai intézkedéseket foganatosítsa.	236
158.	IV. Inceze pápa a több keleti országokba, s névszerint a kunokhoz és ázsiai magyarokhoz is, hittérítőkül küldött domokos-rendüeknek különös egyházi meghatalmazást ad.	238
159.	IV. Inceze pápa Antalnak és Dénesnek, a magyarországi benedekrendiek meghatalmazottainak megengedi, hogy 150 gira erejéig kölcsönt vehessenek fel.	341
160.	Rolánd nádor az Ethuru és a karcsai várnépek közti hártárpert intézi el.	242
161.	A hantai káptalan bizonyosságlevele, hogy Háb grófnak	

özvegye Paznanban lévő birtokát a pannonhalmi apátságra ruházta.	245
161. b. (242.) Uros István szerbiai király megerősíti a raguzai kalmárok számára atyjának privilegiumait.	371
161. c. (243.) Csernomir kenéznek a raguzaiak elleni panasza.	373

1254.

162. IV. Béla király, Yesesin földét, mely Bogomér Zubuslou fiának kimultával a király adományozása alá került, Mihály zólyomi és Detre szepesi ispánoknak adományozza.	246
163. IV. Incze pápa az esztergami érsek meghatalmozottainak megengedi hogy 300 ezüst gira erejéig pénzt kölcsönöz-hessenek.	247
164. IV. Incze pápa rendeli, hogy az esztergami érsek István-nak, előbb esztergami érseknek és akkor prenesztei-püs-pök-bibornónak, évenként 300 girát fizessen.	249
165. IV. Incze pápa Bernát nápolyi püspököt apostoli követül küldi Magyarországra.	251
166. IV. Incze pápa Bernát nápolyi püspököt és apostoli követet Magyarország főpapjainak ajánlja.	252
167. István szlavonai bán és stajeri főkapitány stajerszági ügyben ítélt.	253
168. A győri káptalan bizonyága, hogy az Opour nemzetség-beli nemesek Urukang nevű földnek felerészét a pannon-halmi apátságának bevallották.	254
168. b. (244.) A raguzaiak Radoszlaw chulmiai zsupánnak és nemeseinek békességet esküsznek.	375
168. c. (245.) Radoszlaw chulmiai zsupán a raguzaiaknak békes-séget esküszik.	377
168. d. (246.) Uros István szerbiai király megerősíti a ragu-zaiak privilegiumait.	381
168. e. (247.) A raguzaiak Uros István szerbiai királynak békes-séget esküsznek.	384

1255.

169. IV. Béla király, a veszprémi káptalan és a veszprémi püs-pökmezebeli lelkészek közti, a tizedjogra vonatkozó in-tézkedése.	255
170. IV. Sándor pápa megerősíti az örzi kolostornak a szent üdvözítő templomának birtokát.	255
171. IV. Béla király kiküldött bírái a szent királynak Karcsa helységben lakó több jobbágyfiainak személyes szabadsá-gáról ítélnék.	256
172. Roland nádor bizonyága, hogy a pannonhalmi apátság és az óbudai káptalan bizonyos, a somogy megyei tizedre vonatkozó, peres kérdés tekintetében egyezkedtek.	258

173. Roland nádor ítélete a pannonhalmi apátság és annak Fen. helységben lakó udvarnokai közt. 259
174. Rolánd nádor és Vincze nyitrai püspök a pozsonyi várjós-
szágok visszafoglalására kiküldött bírák, az alperesek
vádja folytán Miklós Tpusz fiától el akarván venni Chon-
dol jószágot, a felperes által elémutatott adománylevél
következtében, neki ítélik oda. 260
175. Sinister Miklós királyi főtálmokmester és kiküldött bíró íté-
lete a bakonybéli apát és a pápai udvarnokok közt. 262
176. Jakab, az esztergami Jánoslovagok főnöke társainak meg-
egyeztével Kirván lévő szőlejeket Chechy szabadostól
hütlensége miatt elvevén, Simon szolgálójának adja két
évi szolgálati díj fejében. 263

1256.

177. IV. Béla király törvénykezési kiegyenlítés alapján meg-
erősíti a bakonybéli apátságot Endred föld birtokában. 264
178. IV. Béla király a pannonhalmi apátság s a Hegymagasban
és Kesziben lakó királyi udvarnokok közti határok igazi-
tása iránt intézkedik. 266
179. IV. Béla Bazin földet Kozma és Achilles grófoknak adó-
mányozza a tatárok és osztrákok elleni háj szolgálataikért 269
180. IV. Béla király ismét megerősíti az ausztriai sz. keresztii
apátságnak Leguento nevű birtokát. 271
181. IV. Sándor pápa a sz. benedekrendűek közti fegyelemre
nézve intézkedik. 272
182. IV. Sándor pápa a polosari sz. Erzsébet templomát fel-
menti az ottani esperes jóáa alól. 273
183. IV. Sándor pápa a pannonhalmi apátságban ájtatoskodók-
nak egy esztendei és negyvennapi bucsút enged. 274
184. A Somogy megyei Kozma és János, Ivánka fiai, a székes-
fehérvári káptalan előtt osztály egyességre lépnek. 275
185. A székesfehérvári káptalan Nyrokol nevű helység eladá-
sára és határaitra vonatkozó bizonyysága. 277
186. Az erdélyi káptalan Almás helység eladásáról ad bizony-
ságot. 278

1257.

187. IV. Béla király a pannonhalmi apátságnak és népeinek,
szent Istvántól nyert törvénykezési szabadságát erősíti
meg. 279
188. IV. Béla király a Turóczból és Liptóból kiköltözött népet
visszahivatja, azoknak bérbirtokot rendel, szabadságaikat
és kötelességeiket meghatározza. 280
189. IV. Béla király a birtokosok kérelmére Yuren nevű hely-
ség határjárását erősíti meg. 282

190.	IV. Béla király Harka nevű helysége vonatkozó adománya Kurui Fülöp mester számára.	284
191.	IV. Sándor pápa az erdélyi püspöknek megengedi, hogy elszegényedett egyházának jövedelmei két templommal, vagy kápolnával szaporíttassanak.	285
192.	IV. Sándor pápa megengedi, hogy az esztergami egyházban sz. Albert, karácson és húsvét ünnepei alkalmával ájtatoskodók egy évi bucsúban részesíttessenek.	286
193.	IV. Sándor pápa Benedek esztergami érseknek megengedi, hogy az általa tartandó misékre ájtatosság végett megjelenőket 40 napi bucsúban részesíthesse.	286
194.	IV. Sándor pápa azt határozza, hogy az esztergami érsek a zágrábi püspöktől apostoli levélnek folytán idéztetvén, megjelenni nem tartozik.	287
195.	Benedek esztergami érsek jóváhagyja a Hudus özvegye által a sághi zárda számára tett adományozást.	288
196.	Roger spalatói érsek ítélete.	289
197.	A székesfehérvári káptalan bizonyosságlevele, hogy a zirczi és a bakonybéli monostorok peres ügyöket barátságos úton kiegyenlítették.	291
198.	István, a Chorna nemzetség tagja, Chalad nevű birtokának felerészét Endrének, János fiának és Osl unokájának, a győri káptalan előtt vallja be.	292
199.	A veszprémi káptalan bizonyosságlevele, hogy Péter, a Sól nemzetség tagja, a neki bíróilag oda ítélt esküt le nem tette.	293
200.	Rad a Rád nemzetség tagja, Imrének fia, Gergelynek, az előbbi somogyi esperestnek, Buchmala nevű földét a veszprémi káptalan előtt vallja be.	294
201.	Húsvét tőli lakos, Ujul helységben fekvő földét Ivánka társának a somogyi sz. egyedi convent előtt vallja be.	295
202.	Pál pozsonyi prépost és IV. Béla király kiküldött bírójának peres birtokra vonatkozó ítélete.	296

1258.

203.	IV. Béla király helybenhagyása, hogy Sándor, Marczel fia, Durug nevű birtokát Favus pannonhalmi apátnak eladhassa.	297
204.	IV. Béla király a pannonhalmi apátság és a Guller helységben lakó szolgagyőri várjobbágyok közt Zamtu nevű birtok ügyében ítéletet hoz, melynek végrehajtását a győri káptalan eszközli.	298
205.	IV. Sándor pápa a zágrábi püspöknek megengedi, hogy székes templomát alkalmas helyre építhesse.	300
206.	IV. Sándor pápa IV. Béla királyt inti, hogy az atyja által oda ígért ezer ezüst girát a jeruzsalemi sz. János szállodának fizesse ki.	301

XVIII

	<i>Lap</i>
207. IV. Sándor pápa bizonyos pénzösszeg iránt intézkedik, mely az esztergami érsek meghatalmazottaitól Rómában eloroztatott.	303
208. A székesfehérvári káptalan bizonyosága, hogy Sándor, Marczel fia, Durug nevű birtokát Favus pannonhalmi apátnak bevallotta.	304
209. Az ó-budai káptalan bizonyáglevelle, hogy Chama fiai Kis-Gál nevű birtokuknak fele részét Poukának, Sz.-Erzsébet lakosának bevallották.	305
210. A győri káptalan bizonyáglevelle, hogy a pannonhalmi apátság a neki már oda ítélt földekre nézve több tapani lakosnak kedvezményt tett.	306
211. A győri káptalan bizonyáglevelle, hogy a pannonhalmi apátságnak Diénes nevű földbirtok, melyet Elek, Sándor fia reá általruházott, átadatott.	307
212. A győri káptalan bizonyítja, hogy a pannonhalmi és a szelicszi apátságok közt Tünő helység birtokára vonatkozó per választott bírák ítélete által intéztetett el.	309
213. A veszprémi káptalan bizonyítja, hogy a Laad nemzetség több tagjai a Veszprém folyó melletti malmukat Zelánd veszprémi püspöknek eladták.	311
214. A veszprémi káptalan bizonyítja, hogy Miska gróf fiai Péter gróf fiait Margit nővérök hitbére tekintetében a hozott ítélet értelmében kielégítették.	312
215. A pannonhalmi konvent bizonyáglevelle, hogy a bakonybéli apát és a Tarján helységben lakó várnépek közt a tarjáni föld tekintetében osztály történt.	313
216. Dénes szolnoki és bakonyi főispán bizonyítja, hogy a pannonhalmi apátság és a Churgiban lakó bakonyi erdőcsőszök közti Venyu helység határait illető egyenetlenség barátságos úton elintéztetett.	314
217. IV. Béla király azt határoztván, hogy Favus pannonhalmi apát Pálnak, Zemekey fiának, az örkényi birtok tekintetében öt girát fizetni tartozik, a győri káptalan bizonyítja, hogy ezen fizetés megtörtént.	316
1259.	
218. István ifjabb király és stájer herczeg Eberhárdot marburgi polgárt Stájerhonban hűbéri birtokkal adományozza meg.	317
219. IV. Sándor pápa az esztergami Szent-János-rendieket a tizedek fizetése alól fölmenti.	318
1260.	
220. IV. Béla király Baas mesternek a trencsényi várhoz tartozó földekből két holdat adományoz.	319

	<i>Lap</i>
221. IV. Béla király Szigligetet a pannonhalmi apátságnak adományozza.	320
222. István ifjabb király a porowai kápolnát a pannonhalmi apátságnak adományozza.	322
223. István ifjabb király Szigligetet adományozza a pannonhalmi apátságnak.	323
224. IV. Sándor pápa a Benedek-rendiek tatai apátságát Tata birtokában védi.	325
225. Spalato városban készült végrendelet formulája	326

1260 körül.

226. A győri káptalan bizonyosága, hogy Gymolt helységre vonatkozó több okmányok előtte érvénytelenítették. . . .	327
---	-----

Függelék.

Az Árpádkori Új Okmánytár és a kapcsolt országok okmányai.	387
--	-----

1.

IV. Béla király megerősíti a Pannonia szent hegyén (Pannonhalmán) Geiza fejedelem és sz. István király által alapított, s ezek és más magyar királyok, számos főurak és honfiak által gazdagon megadományozott szent-mártoni apátság jószágait és jövedelmeit. 1234—1270.

In nomine Sancte Trinitatis et Indiuidue Vnitatis. Bela Dei gratia Hungarie, Dalmatie, Chroatie, Rame, Seruie, Galicie, Lodomerie, Cumanieque Rex in perpetuum. Quum labilis est hominum memoria et rerum turbe non sufficit, congruum est et ad cautelam errorum expediens, quod ea que geruntur in tempore tam in rebus ecclesiasticis quam mundanis, ne propter obliuionem labantur cum tempore, viuaci litterarum testimonio perennentur, precipue propter frequentem calumpniam aliquorum, qui nonnunquam peccatis exigentibus laborant clara obfuscare, recta subuertere et ueritatem suo conamine subdere falsitati. Hac igitur consideracione inducti uolentes indempnitati et quieti Monasterii Beati Martini de Sacro Monte Pannonie salubriter cum cautele studio prouidere, omnes terras eius igitur quandocunque et quocunque iusto titulo acquisitas per fidelem nostrum magistrum Albeum Archidiaconum Nitriensem, uirum utique circumspectum et discretum, iussimus erectis nouis metis et distinctis terminis designari, prout in subditis apparebit, nichilominus precipientes eidem magistro specificare et redigere in scriptis condiciones, officia seu seruicia cunctorum hominum pertinencium ad Monasterium memoratum, ut per hoc utrique, Monasterio videli-

et et populo fideliter sit prouisum; Monasterio, ne propter incertitudinem officiorum per maliciam eiusdem populi debitis et consuetis seruiis processu temporis defraudetur; populo nero, ne alias quicquam ultra debita et consueta serui-
cia per Monasterium exigatur. Prefatus autem magister pre-
ceptum nostrum adimplens diligenter terras metatas et con-
dicionem hominum Monasterii sepe dicti redactas in scriptis
nobis fideliter presentauit. Quarum series sic se habet:

Ipsa Mons Sacer Pannonie, in quo situm est
monasterium Beati Martini, habet per circuitum ipsius mon-
tis terram a cacumine montis inferius per tria miliaria ab
omni parte sui, videlicet ab oriente, meridie, occidente et se-
ptemtrione ad unum aratrum pro quolibet miliari, quam a
tempore Sanctorum Regum, scilicet Sancti Stephani et Ladiz-
lai tenuit et possedit, et nunc possidet sine contradiccione
aliqua pacifice et quiete, et circumeirea ad pedes supra dicti
montis habet plures villas suas, que inferius nominantur. Con-
terminales autem villas habet has: Hymud que alio nomine
Nelka dicitur, Tapan, villam agasonum Regis, villam Toryan,
que est communis sibi et aliis; deinde protenditur terminus
eius usque Sabariam, ubi dicitur natus Sanctus Martinus, et
ibi in valle media est fons sacer, qui vocatur caput Panonie,
qui cum aliis fontibus facit riuum sub ecclesia Sancti Wil-
libaldi, et uocatur Pannosa; et inde descendit usque ad villam
Ech, et ipse riuum cum terra circa adiacenti pertinet totali-
ter ad dictum monasterium, et circumeirea riuum habet
plura feneta, stagna tria et totidem loca apta ad molendina;
deinde descendit usque ad villam Nul, vltra riuum nero
iam dictum habet terras communes arabiles cum predictis
villis, et siluas, colles, valles et nemora, que uulgo dicuntur
Sacorov, in quibus habet plures vineas et loca apta ad plan-
tandum vineas. Item habet conterminalem villam Rouozd et
duas partes terre tocuis ville ipsius, et terciam partem terre
villarum predictarum Ech et Nul.

In villa Nelka jobagionum equestrium sunt XX man-
siones, Othmar scilicet, Renke, Petrus et Egidius cum sua
cognacione, preter paruulos et iuuenes, quorum seruiicia de-
bita Monasterio Sancti Martini secundum confessionem suam
sunt hec, quod uidelicet debent seruire in equis propriis ita,

quod si contingat eos ire cum Abbate, Decano uel monacho aut curiali comite siue cum nuncio Abbatis, equos suos procurant propriis expensis, persone uero ipsorum procurantur in victualibus, quamdiu sunt in via ex parte monasterii. Si uero mittantur ad legacionem per se, tunc se et equos suos propriis expensis procurant. Item unaqueque mansio tenetur in sno curru et animalibus portare tunellam vini de vino monasterii in propriis expensis de Symigio et de Sala usque ad dictum monasterium Sancti Martini. Item unaqueque mansio debet metere monasterio duas capetias et una die fenum colligere et una die fenum portare. Preterea ad festum Sancti Martini quelibet mansio debet dare unam ydriam annone, et aliam brasii, et unum bouem triherbem de communi. Item dant liberas decimas dicto monasterio de omnibus bonis suis. Item semel in anno debent procurare dominum Abbatem dicti monasterii cum uno boue trianni, in galinis uero, anseribus, vino, ceruisia et panibus, feno et annona ad sufficienciam. Si autem non contingat Abbatem descendere inter eos, predictas procuraciones ipsimet portant ad monasterium. Item debent portare lapides, asseres in propriis curribus et animalibus ad monasterium, et custodire curiam Abbatis. Nomina vduornicorum de eadem villa hec sunt: Tad, Chyd, Chekle, Malcoz, Colombu, cum ceteris cognatis suis, qui vduornici insimul faciunt LVI mansiones preter iuuenes et paruulos. Et isti secundum propriam suam confessionem tenentur ad omnia seruiciorum genera, sicut in priuilegio secundi Andrea Regis et Palatini temporis sui Nicolay plenius continetur. Nomina coquorum de eadem villa sunt hec: Syldev, Feuche, Chotina, Zubud, Vros, Zumbboth cum sua cognacione et filiis, qui insimul sunt XVI mansiones preter iuuenes et paruulos; et isti secundum confessionem suam ad plura seruiciorum genera secundum tenorem priuilegiorum Sancti Ladizlai et Regis Andree. Hec sunt nomina de eadem villa equestrium seruicium: Cekez, Pousa, Aga, Cheme, Cegu, cum sua cognacione et filiis, qui insimul XXII mansiones preter iuuenes et paruulos; et isti tenentur secundum confessionem eorum portare currus honeratos monasterii in propriis equis pinguibus et personis ubique per Regnum Vngarie sicut necesse fuerit, et ad alia omnia genera seruiciorum, preter vineas et aratra,

sicut in priuilegio Sancti Ladizlai et Andree Regum plenius continetur et usus eciam approbanit. Nomina pellipariorum de eadem villa sunt hec : Chomoslo, Jacob, Dienys cum ceteris suis cognatis preter iuuenes et paruulos, qui insimul faciunt VII mansiones; et illi secundum suam propriam confessionem tenentur exercere seruiciũ pellipariorum in officina monasterii, et ad alia omnia communia seruicia sicut de equestribus et de aliis dictum est superius. Hec sunt nomina tornatorum de eadem villa : Forceos, Vose cum sua cognacione, qui preter iuuenes et paruulos sunt VI mansiones; et illi secundum propriam suam confessionem tenentur principaliter ad officium tornatorum plenarie et secundarie ad alia omnia communia seruicia, sicut superius de equestribus jobagionibus et aliis dictum est. Hec sunt nomina lotorum : Tadeu, Vendegus cum suis cognatis de eadem villa preter iuuenes et paruulos, qui insimul sunt III mansiones; et isti tenentur ad omnia communia seruicia, sicut superiores, secundum suam propriam confessionem. Hec sunt nomina tawarnicorum de eadem villa : Tyz, Cheme cum sua cognacione, qui preter iuuenes et paruulos sunt VII mansiones; et isti tenentur secundum suam propriam confessionem ad omnia communia seruicia, sicut superiores. Hec sunt nomina preconum de eadem villa : Saul, Texe cum sua cognacione et filiis, qui insimul sunt IIII-or mansiones preter iuuenes et paruulos; et isti secundum suam confessionem preter hoc officium ad aliud non tenentur. Hec sunt nomina pistorum de eadem villa : Chuka, Stephan cum sua cognacione et filiis, qui sunt preter iuuenes et paruulos VIII mansiones; et isti secundum confessionem suam propriam tenentur ad omnia communia seruicia ut superiores. Hec sunt nomina sutorum de eadem villa : Lypart, Lypolt cum sua cognacione, qui preter iuuenes et paruulos sunt VI mansiones, qui tenentur ad omnia communia seruicia sicut superiores. Hec sunt nomina qui parant marcium de eadem villa : Orod, Chod cum sua cognacione, qui preter iuuenes et paruulos sunt X mansiones, qui tenentur ad omnia communia seruicia sicut superiores. Hec sunt nomina fabrorum de eadem villa : Zuga, Vosos cum sua cognacione, qui preter iuuenes et paruulos sunt XXIII mansiones, qui tenentur ad omnia communia seruicia sicut superiores. Hec sunt

nomina carpentariorum de eadem villa: Cozma, Petre cum sua cognacione, qui sunt preter paruulos et iuuenes V mansiones, et tenentur ad omnia communia seruicia sicut superiores. Hec autem villa secundum communem considerationem vicinorum habet terram ad XXX aratra cum pluribus metis circumdata, et est conterminalis per circuitum cum hiis villis: Nulos videlicet, Ganth, Nema, Barba, Tapan, Taryan et Asscun.

In predio Vyloch hec sunt nomina vduornicorum: Joanus, Vchi, Bocsa, cum filiis et cognatis suis, qui preter iuuenes et paruulos sunt XXV mansiones; et isti tenentur ad omnia genera seruiciorum sicut alii vduornici de predio Hymud. Hec sunt nomina aratorum de eodem predio: Reque, Mogus, qui preter paruulos et iuuenes sunt VI mansiones cum sua cognacione. Hec sunt nomina jobagionum liberorum de eodem predio: Vrlov, Phylippus.

In predio Torian hec sunt nomina jobagionum: Numhyv, Salomon, Poeh, qui cum sua cognacione preter iuuenes et paruulos sunt X mansiones; et isti tenentur ad eadem seruicia cum jobagionibus de predio Hymud. Hec sunt nomina sutorum de eodem predio: Sumug, Tomas, qui cum sua cognacione preter iuuenes et paruulos sunt VII mansiones; et isti tenentur ad omnia seruicia cum sutoribus de predio Hymud. Hec sunt nomina agasonum campestrium de eodem predio: Foreud, Pos, Cyma; et isti tenentur ad omnia seruicia cum aliis seruicialibus. Hec sunt nomina sacriferorum de eodem predio: Chomza, Syca, Gumburo; et isti tenentur ad omnia seruicia sicut et alii seruiciales. Hec sunt nomina buchariorum de eodem predio: Gabus, Op, Vs cum sua cognacione; et isti tenentur ad omnia seruicia cum aliis seruicialibus. Hec sunt nomina vduornicorum in eodem predio: Gurgus, Elya, Jacobus, Bede; et isti tenentur ad omnia seruicia, ad que tenentur vduornici de predio Hymud. Hec due ville proximo dicte secundum communem considerationem vicinorum habent terram ad quindecim aratra cum pluribus metis circumdatam, et sunt conterminales per circuitum cum hijs villis, videlicet villa Cepani, et secunda villa Toryan, que est castrensium.

In predio Ruozd hec sunt nomina jobagionum: Pau-

lus, Lathart, Lepart, Leustah, Jacob preter paruulos et iuuenes. Hec sunt nomina vduornicorum de eodem predio: Mota, Cosma, Bolcer cum sua cognacione, preter iuuenes et paruulos sunt VI mansiones; et isti tenentur ad omnia seruicia sicut alii vduornici de predio Hymud. Hec sunt nomina buchariorum de eodem predio: Arussod, Inus; et isti tenentur ad omnia seruicia, sicut alii bucharii. Hec sunt nomina vinitorum de eodem predio: Estud, Sey, Paulus; et isti tenentur ad omnia seruicia, sed de Symigio vinum non portant, et currus Abbatis non ducunt. Hec sunt nomina pulsatorum de eodem predio: Opus, Sereda; et isti tenentur ad omnia seruicia sicut superiores seruiciales.

Hec sunt nomina jobagionum de villa C e b h comitis, que alio nomine similiter vocatur R u o z d: Cebh, Bugar, Ysaac, Bud, Pousa, Paulus, Vroch, Berta, Ybrahim, Joseph, Jacob, Aba, Garab. Isti sunt liberi et seruiunt monasterio in equis propriis, sed alia communia seruicia non faciunt. In eodem predio vinitor vnus nomine Comozlo, et ipse habet simile seruicium, sicut alii vinitores.

In predio E c h hec sunt nomina vinitorum seruorum: Chomos, Pouka, Vasard; qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt X mansiones. Hec sunt nomina jobagionum in eodem predio: Seente, Albert, Bugud, qui cum sua cognacione sunt VII mansiones; et isti tenentur seruire monasterio in propriis equis.

In predio N u l hec sunt nomina vinitorum: Melegd, Arad, Buch, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt VIII mansiones; et isti sunt veri serui ecclesie. In eodem predio hec nomina jobagionum equestrium: Tomas et Barabas cum filiis.

In predio S a g, quod alio nomine dicitur H a g hec sunt nomina vinitorum suorum; Catad, Stephan, Syke, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt XX mansiones, qui et arare tenentur. Hec sunt nomina seruorum aratorum in eodem predio: Buhte, Sceebyn, Tomas, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt XII mansiones. Hec sunt nomina pulsatorum in eodem predio: Juanus, Chebet, Mosov, qui cum sua cognacione preter pueros et iuuenes

sunt XV mansiones, qui tenentur ad communia seruicia cum aliis pulsatoribus.

In alio predio *S a g* hec sunt nomina jobagionum: Pousa, Martinus, Renche, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt XX mansiones; et isti tenentur ad eadem seruicia cum jobagionibus de predio Hymud. Et hec duo predia secundum communem consideracionem uicinorum possident terram monasterii ad X aratra pluribus metis metatam, preter pascua pecorum, que sunt communia cum aliis; et hec terra est conterminalis per circuitum cum hiis villis, uidelicet cum tertia villa *Sag*, que est castrensiu, *Ech*, et *Nul*, et *Preke*.

In predio *P r e c h e* hec sunt nomina libertinorum: Obus, Vduorus, Fenke, Michael, Hevsed, qui cum sua cognacione preter pueros et iuuenes sunt decem et septem mansiones; et isti tenentur ad omnia communia seruicia, sicut et ceteri seruiciales. Hec sunt nomina uinitorum suorum in eodem predio: Buzte, Adamus, Vydecus, Ivan, Poth; qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt tredecim mansiones. Hec sunt nomina aratorum suorum in dicto predio: Gugus, Buztus, Venus, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt septem mansiones. In eodem predio est vnus pulsator nomine Buztus. Hoc autem predium secundum communem consideracionem uicinorum habet terram ad sex aratra per circuitum pluribus metis metatam, et est conterminalis cum hijs villis, uidelicet *Nul*, *Per*, et secunda villa *Preche*.

In predio *S e m y a n s u k a* et *P o z n a n* hec sunt nomina jobagionum: Juanus, Tyburc, Budus et Petrus, Tomas, qui cum sua cognacione preter pueros et iuuenes sunt quatuordecim mansiones; et isti sunt pares in seruicio cum jobagionibus de Hymud. Hec sunt nomina uinitorum seruorum in eodem predio: Nemel, Vrbanus, Tyuan, Becev, Paulus qui cum sua generacione preter paruulos et iuuenes sunt triginta mansiones. In eodem predia sunt duo tauarnici: Jordan et Geuden cum filiis; et isti sunt pares in seruicio cum aliis tauarnicis. Hec sunt nomina aratorum in eodem predio: Cenke, Hotolmos, Enge, qui cum cognacione sua preter paruulos et iuuenes sunt V mansiones. Hec autem villa secundum communem consideracionem uicinorum habet terram ad septem

aratra cum pluribus metis metatam; et est conterminalis cum villis Poznan, et Mycud, et Per.

Notandum uero est, quod omnes predictae ville sunt site prope ad pedes Sacri Montis Pannonie.

In villa Ohsun hec sunt nomina jobagionum: Nicolaus, Mocus, Suprun cum propria terra eorum hereditaria.

In predio Olsuc hec sunt nomina vinitorum: Forcud, Buza, Sydubur, Varad, Andreas, Scemus, qui cum sua cognatione preter paruulos et iuuenes quinquaginta et septem mansiones; et isti tenentur ad omnia communia seruicia sicut superiores, et tenentur iemem portare ligna super dorsum ad domum uel curiam Abbatis, et purgare; qui omnes sunt serui empticii et donati. Hec sunt nomina artificum, qui tenentur ad similia seruicia cum artificibus de Hymud: Neurent, Vendeg, Seega, qui cum sua cognatione preter paruulos et iuuenes sunt V mansiones. Hec sunt nomina fabrorum de eodem predio: Ruuoz, Zugnozo; et isti tenentur ad seruicia sicut fabri de Hymud. Hec sunt nomina pulsatorum de eodem predio: Paulus, Vid, Clemen, Mocha cum filiis suis; et isti tenentur ad communia seruicia sicut alii pulsatores.

In predio Lazi hec sunt nomina jobagionum: Andreas, Joachym, Chobov, Dama, qui cum sua cognatione preter paruulos et iuuenes sunt XXIII mansiones; et tenentur seruire monasterio per omnia sicut jobagiones de Hymud. Hec sunt nomina equestrium in eodem predio: Hanta, Buna, Chumoz, Bulusoy, et cum sua cognatione preter pueros et iuuenes sunt decem mansiones, et habent simile seruicium cum equestribus de Hymud. Hec sunt nomina coquorum in eodem predio: Pentuc, Echelleus, Tynlov, Ybrachyn, Porc, qui cum sua cognatione preter paruulos et iuuenes sunt XV mansiones, qui tenentur ad omnia seruicia cum cocis de Hymud. Hec sunt nomina pellipariorum de eodem predio: Jacob, Hetes, Sereda, Hegud, Bena, Repud, qui cum sua cognatione preter paruulos et iuuenes sunt XXXIV mansiones; et isti tenentur ad omnia seruicia cum pellipariis de Hymud. Hec sunt nomina carpentariorum de eodem predio; Omodoy, Pousa, Benka, qui cum sua cognatione preter paruulos et iuuenes sunt VI mansiones; et isti tenentur ad omnia seruicia cum carpentariis de

Hymud. Hec sunt nomina preconum in eodem predio : Poth, Chegur, Pousa, Vendegus, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt VIII mansiones. Hec sunt nomina vd-uornicorum de eodem predio : Forc, Sebe, Joanus, Nicolaus, Zyridi, Keduelen, qui cum sua generacione preter paruulos et iuuenes sunt XXXIII-or mansiones; et isti tenentur ad communia seruicia et sunt sicut vduornici de Hymud. Hec sunt nomina aratorum seruorum: Rescud, Crachin, Degwe.

In predio V o s y a n hec sunt nomina jobagionum : Nicolaus, Cecunte, Pentuc, Pethke, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt XXI mansiones; et isti tenentur seruire sicut jobagiones de Hymud. Hec sunt nomina illorum, qui debent vinum portare in eodem predio cum domino Abbate ubique per Regnum Vngarie : Vonyz, Gurgu, Burzu; et isti tenentur ad omnia seruicia sicut superiores. Hec sunt nomina coquorum in eodem predio : Rec, Queuerug, Zouorug, Tomas; et isti tenentur ad omnia seruicia sicut coci de Hymud. Hec sunt nomina fabrorum in eodem predio : Chomov, Buzte cum filiis; et isti tenentur ad eadem seruicia sicut fabri de Hymud. Hec sunt nomina carpentariorum de eodem predio : Guzu, Ereus, Stephanus, Benke, Zallas, Beneduc cum filiis; et isti eodem seruicio sicut carpentarii de Hymud. Hec sunt nomina sutorum de eodem predio, qui alio nomine tymar dicuntur : Stephanus, Vodos, Vodu; et isti non tenentur, nisi ad hoc officium. Hec sunt nomina vduornicorum de eodem predio : Cenkes, Arpad, Golombus, Feud, Beneduc, qui preter paruulos et iuuenes sunt XXX mansiones; et isti tenentur ad omnia seruicia sicut vduornici de Hymud. Et hec sunt nomina aratorum seruorum de eodem predio : Sumbboth, Boesa, Gune Cheneu, Cegreu cum filiis, Sag, Fuyn, Gyrolt, Roman. Hec due ville proxime dicte habent terram secundum communem consideracionem vicinorum cum siluis et fenetis ad quinquaginta aratra uallatam cum multis metis; et est conterminalis cum hijs villis, scilicet Ohzynfolua, Ylmar, Radi, due Sag, Fuyn, Gyrolt, Liquiuosian, Roman.

In predio S a n e t e C r u c i s sunt hec nomina jobagionum : Vasar, Georgius, Bede, Kese, Scemus cum filiis, nepotes, ancille ecclesie, qui cum cognacione sua sunt XIII mansiones; et isti tenentur ad seruicia sicut jobagiones de Hymud.

Hec sunt nomina pistorum in eodem predio: Latamas, Benke, Kycum; et isti tenentur ad eadem seruicia, sicut pistorum de Hymud. Hec nomina fabrorum de eodem predio: Colov, Paulus, Morue, qui cum sua cognacione sunt preter iuuenes et paruulos VI mansiones; et isti tenentur ad seruicia sicut de Hymud est. Vnus coquus in eodem predio nomine Cysar, et iste tenetur ad seruicium sicut coci de Hymud. Hec sunt nomina equestrium de eodem predio: Budurog, Joachym; et isti tenentur ad eadem seruicia sicut equestres de Hymud. Hec sunt nomina aratorum in eodem predio: Hetenc, Moncha. Hec sunt nomina auri fabrorum: Arym, Meke; et isti tenentur ad omnia seruicia sicut superiores. Hec autem villa secundum tenorem priuilegii Regis Andree habet terram ad decem aratra, preter nemora et sylvas et feneta, uallatam undique multis metis antiquis et nouis; et est conterminalis cum hijs villis, scilicet Feyn, Cezneye, Kugere et Vosyan.

In predio Vegne hec sunt nomina illorum qui debent dare equum ad portandam capellam domini Abbatis: Mathev Symon, Teluch, Forcos, Paul, Petrus, Dubus, Pethcu, Chomoc, Martinus, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt quadraginta quatuor mansiones, qui tenentur ad omnia seruicia sicut jobagiones de Hymud et de Temurd. Hec autem villa cum siluis et remoribus habet terram ad decem aratra uallatam cum multis metis; et est conterminalis cum his villis, scilicet cum silua Bochon, Feneufey, Kugere, Cestuch.

In predio Digna hec sunt nomina jobagionum: Symon, Martinus, Cenqu, Moraz, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes X et septem mansiones, qui tenentur ad seruicia sicut jobagiones de Hymud. Hec sunt nomina uduornicorum de eodem predio: Colma, Hyze, Stephan, Mathyas, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt X mansiones; et isti tenentur ad omnia seruicia cum uduornicis de Hymud. Hec sunt nomina equestrium de eodem predio: Teodor, Buthmer, Pousa, Chom, Cuda, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt viginti et tres mansiones. Et isti tenentur ad similia seruicia cum equestribus de Hymud.

In predio Temurd hec sunt nomina jobagionum: Petus, Tybo, Thymoteus, Mortunus, Marcel, Andreas, Demutur,

Deg, qui cum sua cognacione preter iuuenes et paruulos sunt quinquaginta et septem mansiones; et isti tenentur ad similia seruicia cum jobagionibus de Hymud. In predio Temurd equestrium seruiciu[m] hec sunt nomina: Latus, Thomas, Cepanus, Mortuu, Hendus, qui cum sua cognacione sunt preter paruulos et iuuenes XLIII mansiones, qui habent simile seruiciu[m] cum equestribus seruientibus de Hymud. Item in eodem predio sunt duo agasones campestres, Vros et Lybart cum filiis. Item in eodem predio sunt XXIII mansiones carpentariu[m], scilicet Chomor et Petur, qui parces sunt cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes in seruicio carpentariis de Hymud. Item due mansiones sunt in eodem predio, scilicet Somboch et Mathey, qui tenentur reficere caldaria monasterio et alia communia seruicia. In predio Temurd vduornicorum hec sunt nomina: Fenerus, Albert, Scentus, Myroch, Kyda, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt quadraginta sex mansiones; et isti ad consimilia seruicia cum vduornicis de Hymud. Et iste tres ville sunt sub vno gyro siue circulo metarum. Vnde prima meta est in occidente cum statua iuxta villam Macha, et sic cum pluribus metis uadit iuxta magnam uiam, tendit ad orientem, et ibi est villa Grebuch sibi commetanea; deinde dimissa magna via uadit iuxta uineas uersus meridiem, et ibi ultra uiam habet metas cum statua, et ibi est villa Halas commetanea; deinde cum pluribus metis vadit ad villam Guruch, que est ipsi commetanea; proinde cum metis descendit ad occasum ad villam Ruch, que est similiter commetanea; inde descendit cum metis ad partem septentrionalem, exinde iuxta Macham tendit ad occasum, et ibi transit pratum, et sic cum pluribus metis directe vadit ad villam Gregorii; proinde de curia dicti Gregorii tendit ad partem septentrionalem; exinde cum metis ad occasum, et ibi est commetanea villa Chichov; postmodum facit saltum ultra magnam uiam, et cum metis ascendit ad monticulum ville Chichov, et de monte descendit versus partem septentrionalem ad magnam uiam; exinde iuxta uiam cum pluribus metis tendit ad orientem, et sic iuxta predictam villam Macha mete terminantur. Terra autem harum trium villarum est secundum communem consideracionem bonorum virorum ad quadraginta uel plus aratra uallatam (igy) multis

uadit

metis, et est conterminalis cum his villis, scilicet Grabuch, Haso, villa Macha, et ceteris supradictis.

de moko
 In predio Beled hec sunt nomina vduornicorum: Creus, Haga, Menke, Moko, qui cum sua cognacione preter pueros et iuuenes sunt XX due mansiones; et isti pares sunt in seruicio cum vduornicis de Hymud. Hec autem villa secundum communem consideracionem bonorum virorum habet terram ad quinque aratra uallatam multis metis, et est conterminalis cum hiis villis, scilicet Grabuch, Macha, villa Ladamer et secunda villa Beled vduornicorum Regis.]

In predio Almas hec sunt nomina jobagionum: Torda, Buzoch, Michael, Thomas, Gurge, Machsa, qui cum sua cognacione sunt preter pueros et iuuenes XIII mansiones; et hij sunt pares in seruicio cum jobagionibus de Hymud. Hec sunt nomina equestrium in eodem predio: Egud, Cothob, Leure, Texe, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt X et nouem mansiones. Et hij tenentur ad omnia seruicia sicut equestres de Hymud.

de wauk
 In predio Fyzehtu hec sunt nomina jobagionem Petur, Tupoz, qui cum sua cognacione preter pueros et iuuenes sunt sedecim mansiones; et hij sunt pares in seruicio jobagionibus de Temerad. In eodem predio nomina aratorum seruorum hec sunt: Niche, Tyze, Pentuç cum filiis, qui preter pueros et iuuenes sunt VII mansiones. In eodem predio sunt duo pastores, quorum nomina hec sunt, Whd cum duobus filiis. In eodem predio hec sunt nomina vduornicorum: Wolt, Hozuga, Chule, Chynt, qui preter pueros et iuuenes sunt nouem mansiones; et hij tenentur ad omnia seruicia sicut alii homines eiusdem condicionis de Hymud. Hec due ville sunt site sub vno gyro siue circulo metarum, et habent magnam terram secundum communem consideracionem bonorum virorum sufficientem cum fenetis ad viginti aratra uallatam multis metis, et partem Danobii cum duabus insulis secundum quod protenditur terminus eorum (igy), et habet conterminales has villas: Sar, Bylla, Nezmel, Astanc, Sumuld.]

In predio Ynev hec sunt nomina seruorum equestrium: Vuuba, Gregor, Vska, qui preter pueros et iuuenes sunt XI mansiones, et tenentur in animalibus suis trahere currus, ferrentoria et coquinam Abbatis ac alia honera preter uictualia,

et habet terram communem cum populis Albensis Ecclesie et vduornicis ac ciuilibus secundum communem considerationem sufficientem ad sex aratra cum fenetis.

In predio Lazlo hec sunt nomina seruiencium equestrium: Gurlud, Cheke, Iba, Bes, Dele, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt XVI mansiones; et hij tenentur ad omnia seruicia sicut seruientes equestres de Hymud. In eodem predio hec sunt nomina vduornicorum: Zumba, Ombus, Thomas, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt X mansiones; et isti pares sunt cum vduornicibus de Hymud. In eodem predio hec sunt nomina agasonum: Petur, Tumpa cum filiis: et isti tenentur ad omnia seruicia sicut superiores. In eodem predio hec sunt nomina pastorum ouium: Ombruus, Keseleud cum filiis; et isti tenentur ad omnia seruicia. Et hec villa secundum communem considerationem uicinorum habet terram cum siluis et fenetis ad duodecim aratra cum metis circumdatam, et est conterminalis cum hijs villis scilicet: Zelebeg, Bysa, Gund, Gunu.

In predio Hegce hec sunt nomina seruorum vduornicorum: Nicolaus, Somboth, Campa, Michael, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt octo mansiones; et isti tenentur ad simile seruicium cum vduornicis de Hymud. Et isti habent centum iugera terrarum preter pascua et feneta.

In Comitatu Zala in predio Hegmogos, quod alio nomine dicitur Apati, sunt sexaginta due mansiones preter paruulos et iuuenes, quorum nomina sunt hec: — — Bath sacerdotis, Pepul, Petur, Ledin, Herceg, Miclous et ceteri, de quibus in quolibet mense duo cum uno equo suo debent tenere et custodire equos Abbatis, ubicunque ipse Abbas fuerit, in stabulo non in campis — — — — Abbatis; terram autem habent secundum communem considerationem uicinarum ad XII aratra — — — arundineta, feneta et nemora, et colles et pascua pecorum, que omnia sunt eis communia circumquaque dictum montem cum vduornicis Regis de predicta villa Heymogos; conterminales uero villas habent has: Tupulca, Kezu, a quibus terra eorum separata est per metas erectas ab antiquo.

In eodem Comitatu in villa Copulcho sunt donati de seruis suis — — — L, sicut continetur in priuilegio

suo, scilicet VI mansiones cocorum, quorum nomina sunt hec Copo, Bene, Jacob, Ceke, qui cum filiis et cognatis et preter paruulos sunt VI mansiones. Et in eadem villa sunt seruientes equestres VI mansiones preter paruulos, qui omnes tenentur — — — — — et isti habent terciam partem terre eiusdem Copuleho in agris, in siluis, in fenetis; et in eadem terra est vnum molendinum Ecclesie supra molendinum monasterii de Almad.

In predio Elbu libertinorum — — — — nomina: Stephan, Cyma, — —, Chon, Pentuc, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt triginta quinque mansiones, qui secundum assercionem eorundem debent dare de quolibet manso monasterio annuatim dimidium fertonem, et debent procurare Abbatem cum sua familia annuatim — — — boue trienni et aliis necessariis ad sufficienciam, quam procuracionem, si Abbas non descendat apud eos — — — — ad monasterium. Item colligunt fenum monasterio — — — — — et hec villa secundum communem consideracionem uicinorum habet terram ad X aratra cum pluribus metis circumdatam, et est conterminalis cum hiis villis, scilicet Beeh, Veod, Tarcan — — — uero commetanei sunt populi Regine.

In eodem Comitatu de Zala iuxta fluiuium eiusdem nominis — — — — — et ultra pontem habet Ecclesia Sancti Martini terras in duobus locis ex citra parte septuaginta iugera fin — — — — — pascua et nemora communia cum nobilibus nepotibus scilicet Heym et Herruz et filiis, et ultra cum ciuilibus de Zala et cum populis monasterii Sancti Guthardi; preter pascua et nemora et campestria habet trecenta iugera arabilia et fenetum ad XIII iugera, et habet seruos aratores et uinitores VI mansiones cum filiis et cognatis, quorum nomina sunt hec: Poch, Fenyces, Joanus, Golombud, Elda, Herimus (?).

In predio Weynuch hec sunt nomina piscatorum: Poch, Gaalt, Ibus, Ekesh, Jacob, — talus, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt septuaginta mansiones; et isti tenentur ire in carina Abbatis cum numero personarum ad arbitrium domini Abbatis vsque ad Zigethfey in expensis Abbatis regendo totaliter ipsas carinas, et quamdiu ibi existunt, officia nautarum exercent; vbi uero carinas suas

reducunt ad propria, dominus Abbas tenetur dare equum ad trahendum eas. Item tenentur piscari omni congruo tempore vrones monasterio cum retibus paratis per ipsos de filo monasterii. Item tenentur dare pisces fratribus ad XL scutellas, scilicet ad quamlibet scutellam duo optima frusta omni die. Item dant procuraciones domino Abbati. Preterea dant liberas decimas monasterio. Item dant bouem triennem cum brasio et anno — — ad festum Sancti Martini. Et hec villa habet — — — — — ad viginti aratra, et ultra Danubium ad quinque aratra cum pluribus metis circumdatam et est conterminalis cum hijs villis: Gunu, Hucche, Guud, — —, Vrucang.

In predio Zo a hec sunt nomina equestrium seruiencium: Wud — — — — — qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes VI mansiones. Et isti tenentur ad omnia seruicia cum equestribus de Hymud. Et isti habent terram communem cum predio Veyuuch.

In predio Olup hec sunt nomina jobagionum: Leustah, Mortun, Ybrahyn, Paulus, — — — — — cum cognacione preter paruulos et iuuenes sunt VI mansiones; et isti sunt liberi et tenentur Ecclesie seruire in legacionibus, tamen in expensis Ecclesie. In eodem predio hec sunt nomina jobagionum equestrium: Zumber, Bul, Paul, Woska, qui cum sua cognacione — — — — — secundum assercionem eorum debent portare vinum de Symigio et de Zala — — — curribus et animalibus, et debent ire ad legaciones in propriis equis, in expensis tamen monasterii, et procurant Abbatem communiter cum villa. Alia seruicia sicut de Temerat — — —. In eodem predio hec sunt — — — — — sunt octo mansiones. Et isti tenentur ad omnia seruicia sicut alii pulsatores. Hec sunt nomina sacriferorum in eodem predio: Halaad, Gecha, Buchte, qui cum sua cognacione preter paruulos — — — — — milia seruicia cum alijs sacriferis. Et hec villa secundum communem consideracionem uicinorum habet terram ad viginti aratra cum pluribus metis circumdata; et est conterminalis cum hijs villis: Buun, et villa Magadia de gen — — — — — vinitores — — — — — hec sunt nomina — — — Petur, Rypol, Obus, Gregor, Petue, qui

— — — — — habent decimam — — — — —
 — — — — — .

In predio *T a p a n* hec sunt nomina jobagionum equestrium: *Prych*, *Paulus*, *Eldu*, *Mortunus*. Et isti tenentur seruire monasterio in equis propriis et ad alia seruicia non tenentur, sicut de villa *Temurd*. In eodem predio hec sunt nomina aratorum: *Mauog*, *Ilba*; et habent terram communem cum villa sufficientem ad duo aratra.

In predio *H e c h e* hec sunt nomina jobagionum: *Ibrahym*, *Clemen*, *Cheka*, *Alexander*, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt nouem mansiones. Et isti sunt de genere curialium, et debent fieri, si boni et fideles fuerint; et habent terram propriam hereditariam liberam.

In predio *K a r a l k a* (?) hec sunt nomina oduornicorum seruorum: *Pousa*, *Paul*, *Mathyas*, qui preter paruulos et iuuenes sunt nouem mansiones et isti tenentur arare et ad consimilia seruicia sicut vduornici de *Hymud*. Et isti habent terram ad tria aratra, preter prata et feneta et pascua pecorum communiter cum villa et congruum locum aptum ad molendinum. Conterminales habet villas *Calt*, ciuiles castri *Barba*, *Ilmar*.

In predio *S a r* hec sunt nomina jobagionum: *Sochy*, *Petur*; et isti tenentur ad eadem seruicia, ad que jobagiones de *Hymud*. In eodem predio hec sunt nomina seruorum: *Tyze*, *Somboth*, *Scenie*, *Scenke*; qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt VII mansiones. Isti habent terram arabilem trecenta iugera. Preterea habet Ecclesia ibidem siluas in tribus locis ad quingenta et L iugera; item feneta ad X iugera, et molendina in quinque locis. Conterminales autem habent has villas: *Kaluzt*, *Premortun*, et villa filii *Bors* et agasones *Regis*.

In predio *K e j r* hec sunt nomina libertinorum: *Geruas*, *Povka*, *Pous*, *Michael*, *Layrencius*. Hec sunt nomina seruorum de eodem predio: *Cyrus*, *Wylma*, *Cokma*, *Paulus*; et isti tenentur ad omnia seruicia sicut alii serui Ecclesie; et ibidem monasterium habet terram metatam vndique ad quingenta iugera, et siluam ad wad— — iugera, fenetum uero ad duo iugera. Conterminales autem habent has villas, scilicet— --.

In predio *S c a n i t o* hec sunt nomina jobagionum: *Paul*,

Sompub, Solomun, qui cum (cognacione) sua preter paruulos et iuuenes sunt sex mansiones, et isti tenentur seruire in equis propriis, et debent vina portare; eciam dant desc— — — —. In eodem predio hec sunt nomina equestrium seruicium: Fornos, Ilmerus, Debulo, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt VII mansiones; et isti pares sunt in seruicio cum aliis equestribus. In eodem predio hec sunt nomina aratorum: Petur, Sov, Pyneust, Kathina, Sita; et isti sunt serui Ecclesie. Hec autem villa habet terram metatam ad V aratra; conterminales autem habet has villas: Vil'a Andree et villa Martini, Kezu, et villa Sancti Benedicti.

In predio E r e c h t u hec sunt nomina aratorum: Paulus, Peth cum filiis (et cognatis); et isti in seruicio sunt pares aliis aratoribus (et pastoribus, et ibidem monasterium habet terram ad duo aratra, que cum aliis eidem sunt communia et pascua. Mete, que sunt inter Erech et Ceres fluuios sunt totaliter Ecclesie et ipsius fluuii).

In predio A s v a n t v hec sunt nomina seruorum: P—, Mortun, Karechin, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt XV mansiones. Et ibidem Ecclesia habet terram ad tria aratra preter feneta, et arundineta, et piscaturas, et aquam Myler, que totaliter sunt Ecclesie et V molendina.

In predio N e m a hec sunt nomina jobagionum: Albert, Simoun, Paul. Et isti sunt liberi soluentes tributa. In eodem predio hec sunt nomina seruorum: Mathey, Karachyn cum suis cognatis et filiis; et Monasterium ibidem habet terram ad vnum aratrum preter prata, et feneta, et arundineta, que sunt communia cum eadem villa, et in Danobio piscaturam, et duas insulas, unam citra, aliam ultra ipsam piscaturam. Et sunt ei conterminales hec ville: Gunu, villa Cepani et villa Symand, Fyus et Chyco.

In duobus prediis F y v s hec sunt nomina jobagionum equestrium: Bekes, Endere, Sumug, Pydast (?) cum suis cognatis et filiis, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt XXXII mansiones; et isti pares sunt in seruicio cum equestribus de Hymud. In eodem predio hec sunt (nomina) aratorum: Heguy, Scereda, Gal, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt nouem mansiones, et isti sunt pares aliis aratoribus. In eodem predio sunt nomina

pulsatorum : Cydur , Pousa , Abraham , qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt VIII mansiones ; et isti pares sunt aliis pulsatoribus. Et ibidem tres mansiones pastorum : Chud , Pathan , Michael. Et hec villa habet terram pluribus metis metatam ad X aratra circumquaque , arundineta cum piscacionibus multis et Myler fluuio ; et conterminales villas habet has : Chico , Harazty , Kezu , Nema , Renka. Et in predicto — — — les boues , et illud predium circumdatur aquis arundinetalibus pro metis. In quibus dictis villis Ecclesia habet terras et piscaciones communes cum eisdem villis.

In predio M e h e z hec sunt nomina jobagionum : Texe , Luck , Mortun , qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt XII mansiones , et isti pares sunt in seruicio cum jobagionibus de Vegne. Et hoc predium habet terram ad IIII aratra , conterminales autem villas habet has : Villa Endre , Apatj , populi Regine.

In predio S e b u s hec sunt nomina seruorum : Pentuc , Scerda , Mortum cum filiis et cognatis. In eodem predio hec sunt nomina aratorum : ; et hoc predium habet terram ad X aratra , et habet multa loca apta ad molendina super fluuio Baba , qui alio nomine dicitur Sebus a capite metarum supra usque ad finem , a meridie medietate aque et alvéy eiusdem aque , et siluis , et nemoribus , et fenetis , et stagnis metatam vndique multis metis ; conterminales vero habet has villas :

In predio S a l y a hec sunt nomina jobagionum : Omoel , Hozug , Cheme , Leurinc , qui cum filiis et cognatis preter paruulos et iuuenes sunt XV mansiones , qui tenentur seruire monasterio in communiis (igy) seruiciis , et insuper quilibet quelibet mansio soluit unum fertonem. In eodem predio hec sunt nomina seruorum : Seegun , Mathey , Miclous cum filiis et cognatis ; et habet piscatores VI mansiones , quorum nomina sunt hec : Komos , Matheus , Scemet , Hyze , Chyglo , Fileo , Abram cum suis cognatis et filiis. Eciam habet pulsatores , et siluas et pomeria multa. Terram autem habet magnam secundum consideracionem bonorum virorum ad quinquaginta aratra metatam undique multis metis ; conterminales villas habet has : (Et habet eadem terra octo bonas villas , quarum nomina hec sunt scilicet : Wag prior , II-a Dyaqui , III-a Stara ,

IV-a Vyfolu, V-a Vduory, VI-a Molua, VII-a Vduoro, VIII-a Buhturuyay. Hee ville sunt in parochia Posoniensi. Nona villa est infra limites de Nitria, et ecclesia Sancti Spiritus, et pomerium valde bonum, et terra donata a magistro Smaragdo ad tria aratra cum fenetis usque ad villam Galantha. Et ibi habet dicta Ecclesia terram ad V aratra, et villam unam eodem nomine nominatam, scilicet Galanta). In predio, vbi est palacium hec sunt nomina jobagionum liberorum, et habet libertinos ab eodem S. magistro donatos: Covka, Vud, qui preter paruulos et iuuenes sunt VIII mansiones, qui tenentur ad omnia seruicia et tributo, et sunt pares hominibus de Salya. Et ipsum predium terram habet ad . . . aratra metatam, et habet duo molendina et loca apta ad plura molendina.

In predio B u d r u e hec sunt nomina piscatorum: Budruc, Huke et ceteri cum cognatis et filiis, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt VIII mansiones. Et isti habent terram ad . . . aratra (cum villanis Semtey communem in pascuis, et fenetis et arundinetis preter locum stagni, quod stagnum vocatur magnum et longum iuxta Danobium, et habet alueum fluentem de Danobio intus et retro, qui locus stagni est totaliter Ecclesie Sancti Martini, et inundacione aque et siccitate, qui piscatores habent viuere communiter de Danobio et arundineto, quod adiacet, de arundinibus et virgultis, et habent terram arabilem ad viginti V iugera cum sessione sua).

In predio K e n e s n a hec sunt nomina jobagionum equestrium seruiciu cum equis suis: Turda, Mathyas, et Kec, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt X mansiones, qui tenentur ad eadem seruicia cum jobagionibus de Hymud. In eodem predio hec sunt nomina curriferrorum: Munkac, Lede, Egude, Kud, qui tenentur portare pisces ad monasterium in propriis curribus et expensis uel pro precio unius currus tenentur soluere unum fertonem. In eodem predio hec sunt nomina piscatorum: Tebe, Petrus, Buhtus, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt X mansiones, et preter officium piscandi annuatim tenentur dare monasterio sex boues triherbes. In eodem predio sunt tres mansiones exequalium, quorum nomina sunt hec: Byusius, Nerka, Putus, qui annuatim tenentur dare in festo Sancti Mi-

chaelis III fertones per capita eorum. Et hoc predium habet terram metatam ad viginti quinque aratra exceptis pratis, stagnis et arundinetis et piscatura, quam habet in Tycia; (et quod habet Tyciam totam cum piscacione sua et insula a capite metarum usque ad Kenesanie, et arundinetum adiacentem Tycie usque ad portum ubi transitur per Tyciam). Conterminales uero habet has villas: Zuthumar

In predio Elchen, quod alio nomine uocatur Batha hec sunt nomina seruatorum A., B., C., P., S., cum suis cognatis et filiis, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt XX mansiones, qui debent arare et piscari. Et hoc predium habet terram ad duo aratra, preter pascualia et feneta, que sunt communia cum villa. Similiter piscaturam in Danobio et in fluuio. Conterminales habet has villas: Batha; et in aliis stagnis, que oriuntur ex Danobio, habent partem piscandi communem cum villanis. (Predium Elchen obligauimus pro octo marcis octo annis magistro Johanni et Dominico filio Bani in festo Beati Mathie anno Domini M^oCCC^o duodecimo.)

In predio Enyg hec sunt nomina jobagionum equestrium qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt due mansiones. Et isti pares sunt in seruicio aliis equestribus. In eodem predio hec sunt nomina aratorum: Orod, Modoros, qui cum sua cognacione et filiis preter paruulos et iuuenes sunt VIII mansiones. Et isti similes sunt aliis aratoribus. Et istud predium habet terram ad IIII aratra, et fenetum et stagnum in valle, que subiacet ville communiter cum eadem villa. Conterminales uero villas habet has: Bosue, Costan, Tapan.

In predio Lety hec sunt nomina populorum, qui vulgo dicuntur *megemuto*: Pousa cum germanis et filiis; qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt VI mansiones. Et hoc predium habet terram ad tria aratra et fenetum nomine Apartoe, arundinetum et pascua pecorum communiter cum vduornicis; et in IIII locis locum congruentem piscacioni, qui wlgō Weyz appellatur.

In villa Samard sunt due mansiones de genere cellariorum, quorum nomina hec sunt: Leve, Alyze cum germanis et filiis. Et habent terram sufficientem ad usum eorum com-

muniter cum villa in insulis et pratis et arundinetis et stagnis. Et habent vineas ; et Ecclesia habet ibi IIII vineas.

In villa G a n sunt tres mansiones exequalium, quorum nomina hec sunt : Martinus et Wercha cum filiis , qui annuatim tenentur dare singuli L ydrias vini. Et Ecclesia in eadem villa habet terram ad duo aratra, et fenetum ad estimacionem X iugerum : et siluas et pascua pecorum communiter cum villa.

In villa M e g e r sunt equestres seruiantes X mansiones : Bene , Zoboy , Mortun cum suis cognatis et filiis. Et habent terram cum villanis , scilicet populis Albensibus et ciuilibus Symigiensibus ad V aratra et feneta et pascua communia cum eisdem.

In villa K e v r u s h e y g hec sunt nomina jobagionum : Serda, Gregor qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt XII mansiones. In eodem predio est una mansio buchardionis nomine Nyche, qui habet simile seruicium cum buchardionibus de Toryan. Ibidem unus pulsator nomine . . . , qui habet simile seruicium cum aliis pulsatoribus. In eodem predio hec sunt nomina seruorum : Sycla cum filiis, Pentue . . . , qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt VIII mansiones. Et Ecclesia ibidem habet terram ad duo aratra , siluas in quinque locis , feneta in duobus locis, pascua pecorum uero communiter cum villa.

In villa R a d hec sunt nomina seruorum vinee cultorum : Mathys , Andreas , qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt X mansiones. Vnus jobagio nomine M. In eadem villa sunt tres mansiones preconum , quorum nomina sunt hec : Michael cum germanis, qui in seruiciis sunt pares aliis preconibus.

In villa F e n est unus vinitor nomine Hosuet. Et isti habent terram communem cum villa ad usum eorum sufficientem.

In villa E n d r e d sunt duo vinitores, quorum nomina sunt Bugar et Wylma. Et ibidem Ecclesia habet duas vineas, terram, siluas et pascua peccorum communiter cum villa.

In villa Z i d u e h hec sunt nomina jobagionum : Nicholaus , Bunth , Raslo — — — — — singuli eorum vineas. In eodem predio sunt tres mansiones seruorum : Comud , Cymo-

tey. Et ibidem Ecclesia habet unum aratrum ad IIII aratra, siluam uero et prata et pascua communiter cum villa.

In villa *G a m a s* Ecclesia habet unum mancipium cum duobus filiis et uno fratre, quorum nomina hec sunt: Cheme, Apat, Mortum. Et ibidem habet duos homines, quos redemit de filio Endus: Champam et fratrem eius. Terram uero habet ad duo aratra et IIII vineas, siluam et pascua peccorum communiter cum villa.

In villa *W l u e s* sunt *V* mansiones uinitorum, quorum nomina sunt hec: Mogl, Elyas, Et habent terram ad unum aratrum, siluam et pascua peccorum communiter cum villa.

In *T o r d* ecclesia sita est in terra Sancti Martini, et ibidem hec sunt nomina jobagionum: Thomas, Ipoeh, Ister et frater eius, Septus. Terram uero habent ad tria aratra, fenestum in duobus locis, siluas et pascua peccorum communiter cum villa. Tenentur seruire sicut jobagiones de Tepey.

In villa *G o p o e* sunt filii nepotis Nicolai, qui datus fuit in decimam; qui habet terram communem cum villa et unum mancipium, et habent terram ad nouem aratra cum siluis et fenestis et cum una valle, que iacet in media terre metate cum villis, quarum nomina sunt hec: Wicha, Kara, Tepey, Gyrcbi, Fayz infra dictas villas.

In villa *F e y r e g h a z* monasterium habet unum liberum nomine Boch, et alium seruum nomine Johannes; terram uero ad tria aratra, et siluas ad centum iugera, fenestum ad *VI* iugera.

In villa *F a y z* sunt due mansiones jobagionum German et Belya; et est una mansio vduornici nomine Peter, qui in seruicio est, sicut alii vduornici de Tepey. Terram uero habet ad duo aratra, et pascua peccorum et siluas habent communiter cum villa.

In predio *T e p e y* hec sunt nomina jobagionum: Musu, Bene, Stephan, Colondus, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt quinquaginta et sex mansiones. Et isti tenentur seruire sicut

In eodem predio hec sunt nomina vduornicorum: Scemdi, Adam, Endre, Bed, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt nouem mansiones; et isti tenentur ad omnia

seruicia , ad que vduornici de Hymud. In eodem predio sunt IIII mansiones fabrorum , et isti tenentur sicut alii fabri. Et ibidem est unus cocus cum filiis nomine Vodrus. Habet autem villa hec terram ad X aratra , siluas multas et feneta. Hec autem terra est undique pluribus metis metata, conterminales villas habet has: Fayz, Wycha, villa castrensiū, mynor Tepey.

In minore Tepey hec sunt nomina jobagionum: Reuka, Mersa, Pancev, Oth, et isti tenentur Terram uero et pascua peccorum habent communiter cum villa.

In Cenobio Sancti Jacobi quod wlgo Remete dicitur, habet Ecclesia terram ad duo aratra ex donacione domini Bele Regis, assignatam sibi cum metis ex mandato ipsius per Isyp magistrum pincernarum Regis Colomani et centurionem nomine Warou, sicut in priuilegio domini Regis plenius continetur.

In predio Cutus Ecclesia habet duo aratra et X mansiones seruorum, quorum nomina sunt hec: Batha, Karachyn, Budur et ceteri. In eodem predio hec sunt nomina cubiculariorum: Modor, Zyget, Joulegeu, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt VII mansiones, et isti tenentur ad similia seruicia sicut cubicularii de Hymud. In eodem predio sunt precones Nemhyz cum filiis et cognatis, et isti pares sunt in seruicio aliis preconibus. Ibidem eciam sunt pistores due mansiones Exa et Helya cum filiis. Preterea Ecclesia ibidem habet alios homines debitores ad cetera (igy) officia: Bacha cum filiis et cognatis. Hec autem villa habet terram et siluam magnam inter duos lacus lutosas certis metis circumdatam.

In predio Naryhag in villa Petend libertinorum hec sunt nomina: Georgius, Whus, Paul, Paxa, Pousa, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt viginti due mansiones. Et isti annuatim tenentur dare quilibet eorum dimidium fertonem et cetera seruicia sicut alii libertini. Et hec villa secundum communem considerationem uicinarum habet terram ad X aratra, et fenetum ad totidem (centum ingera) aratra, siluas uero in duobus locis ad ducenta iugera, preter

pascua peccorum et nemora. In duobus locis habet molen-
dina; conterminales autem habent has villas: Villa Andree,
villa Petri, villa Heym nomine Chog, villa ciuiliū nomine
Zakac, Tema. Ibidem autem Ecclesia habet terram ex dona-
tione Leustachij cum siluis, et fenetis, et pascuis peccorum
ad X aratra. Et habet partem in fluuio et laqu nomine Mor-
zol usque ad medietatem aque fluentis, sicut in undacione
contingit esse. Conterminales autem habet has villas: Villa
Heym, villa Alberti, ciuilis castrī Zakac.

In silua Z e l e s sub uno gyro siue circulo metarum pre-
dia sunt X ville subulcorum (quorum nomina sunt hec: Mar-
cadon, due ville Zyruuke, Durche, Valuusfey, Nyrokol, due
ville que vulgo appellantur Sancti Ladizlay, villa Bozais et
villa de Karan) que wlgō nuncupantur Guznoov. In quibus
prediis hec sunt nomina seruorum: Vunka, Vylyam, Beche,
Buze, Vencezlau, Bacsca, Scenka et ceteri, qui preter paru-
los et iuuenes sunt trecente mansiones. Et isti debent dare
porcos annuatim monasterio, videlicet due mansiones unum
bonum et pinguem porcū (et tenentur dare de bono frumento
ad sexcentos accones, et abscindere ligna ad vasa paranda, et
portare ultra fluuium Copos ad molendinum Ecclesie, et pro-
curare Abbatem sicut de predio Tepey bis in anno, vere et
ieme, sicut cetera predia monasterii). Preterea annuatim ad
calciamenta fratrum debent dare LX cutes caprinas cum pro-
priis aruinis; scilicet ad pascha viginti, in assumptione Beate
Marie viginti, ad festum Sancti Martini XX; et ad cetera ser-
uicia tenentur sicut vduornici de Hymud; et habent terram
cum siluis et fenetis ad LX aratra. Conterminales villas ha-
bent has: Villa Luca, Bele tauarnica, Scarozlo, Abram, villa
Helye, villa Gregorii, (nepotes Macharii cum villis suis),
monasterium Sancti Jacobi et villa Comitū Cho, (vduorni-
corum Regis B.), Ecclesia Sancte Trinitatis, nepotes Poth
Comitū, filii Ilemeres, Luca cum cognatis. Et isti omnes
commentanei. Infra predicta uero predia sunt contreranei,
scilicet filii Pauli, Dominicus et Vidus habentes terram
ad III aratra arabilem sine siluis et sine metis. Simili-
ter et populi Regine, qui sunt XV mansiones, habent ter-
ram ad octo aratra cum siluis infra metas et siluas Ecclesie
Sancti Martini et alii nulli. Preterea in T a t a habet III bona

molondina in duabus domibus; et alia quatuor in F y z e g t u,
et unum in villa B y l y e cum XX iugeribus terre.

(A szent-mártoni főapátság levéltárában létező két XIII. századi okirat után. Az okmány kis töredékét közölte már Fejér Cod. Dipl. IV. k. 3. r. 461. l. Néhány későbbi jegyzetet zárjelek közé tettünk.)

2.

IX. Gergely pápa a keresztesek elindulására nézve rendelkezik. 1235.

Gregorius Episcopus etc. venerabilibus fratribus
Archiepiscopis et Episcopis per Regnum Ungarie constitutis salutem etc. Cum sicut intelleximus, nonnulli, qui crucis assumpto signaculo se in terre sancte devoverunt subsidium proficisci, non expectato generali passagio a Romana Ecclesia statuendo, ad dictam terram se transferre presumant; presentium vobis auctoritate districte precipiendo mandamus, quatenus omnibus cruce signatis quilibet vestrum in sua Diocesi, ne ante prefatum passagium iter eundi in predictam terram arripere aliquatenus audeant, auctoritate nostra districtius interdicere, omni occasione postposita, studeatis. Eos vero, qui nostris mandatis presumpserint contraire, denuntietis omnibus cruce signatorum indulgentiis penitus carituros; mandatum nostrum taliter impleturi, quod per negligentiam vestram predicte terre non valeat impediri succursus et nos exinde sollicitudinem vestram debeamus merito commendare. Datum Asisii IIII. kal. Octobris. Anno IX.

(IX. Gergely pápa Regestaiból, Theiner Ágoston: Vetera Monumenta Historica Hungariam Sacram illustrantia, I. köt. Róma 1859. 138. l.)

3.

IX. Gergely pápa a kúnok püspökének meghagyja, hogy az erdélyi püspöknek a Barczaságra vonatkozó ügyében járjon el. 1235.

Gregorius etc. venerabili fratri Episcopo Cumanorum etc. Coram venerabili fratre nostro Episcopo Prenestinensi, dum in partibus Ungarie legationis officio fungeretur, venerabili fratre nostro . . . Ultrasilvano Episcopo contra . . . decanum et sacerdotes de terra Burze deponente super obedientia et reverentia questionem, ad quas sibi prestandas eos condemnari petebat possessorium intendendo ac lite super hiis coram eo legitime contestata et receptis testibus hinc inde productis, idem Legatus antequam imponerat finem negotio ad Sedem Apostolicam est reversus. Procuratoribus igitur partium propter hoc in nostra presentia constitutis eundem Prenestinensem dedimus auditorem. Qui partium rationibus intellectis et auditis quecunque voluere proponere coram ipso, predictos sacerdotes eidem Episcopo ad petita per diffinitivam sententiam condemnavit, prefatum decanum, quia nichil probatum extitit contra eum ab impetitione ipsius Episcopi absolvendo. Tandem vero I. Archidiacono de Tilecede procuratore dicti Episcopi super executione prefate sententie litteras Apostolicas impetrante, dilectus filius Richwinus Ecclesie Romane Syndicus in audientia publica contradixit, quibus dilectum filium nostrum O. Sancti Nicolai in Carcere Tulliano Diaconum Cardinalem auditorem duximus concedendum: coram quo, jam dicto Archidiacono petente, executioni mandari sententiam supradictam, et eodem Syndico respondente, executionem hujusmodi fieri non debere, cum id in Romane Ecclesie prejudicium redundaret, que in premissorum vel quasi possessione consistit, prout se obtulit probaturum; que omnia idem Cardinalis nobis fideliter retulit et prudenter. Quia super hoc apud Sedem Apostolicam non poterat fieri certitudo, fraternitati tue per Apostolica scripta mandamus, quatenus partibus convocatis et receptis probationibus, quas

coram te producere partes voluerint, tam super principali, quam super reprobatione testium, si quos alterutra partium legitime duxerit reprobandos, et auditis hinc inde propositis, causam sufficienter instructam ad Apostolicum remittas examen, prefigens eisdem partibus terminum peremptorium, festum videlicet Beati Michaelis proxime venturum, quo per se vel procuratores ydoneos cum munimentis et rationibus suis compareant coram nobis, justam auctore Domino sententiam recepture. Datum Viterbii VI. Idus Novembris (Pontificatus nostri) anno nono.

(Teutsch és Firnhaber, Urkundenbuch zur Geschichte Siebenbürgens, I. köt. 60. l.; és IX. Gergely pápa Regestáiból, Theiner id. m. 138. l.)

4.

IX. Gergely pápa ugyanazon ügyben. 1235.

Gregorius Episcopus etc. venerabili fratri . . . Episcopo Cumanorum, et dilectis filiis . . . de Bethleem Ultrasilvane Diocesis et . . . Cenadiensi Prepositis, salutem etc. In presentia venerabilis fratris nostri Prenestrini Episcopi, dum in partibus Ungarie legationis officio fungeretur, venerabili fratre nostro . . . Episcopo Ultrasilvano contra Leonem de Dubucha, Gotfridum de Aqua calida, Nicolaum de Cormosbach, Conradum de Venetiis, Bernardum de Debran, Hermanum et Gerlacum sacerdotes de Sarcam Ultrasilvane Diocesis, ut idem Episcopus asserebat, deponente super obedientia et reverentia questionem, ad quas sibi prestandas eos condemnari petebat petitorium intentando, et lite super hiis coram eo legitime contestata et receptis testibus hinc inde productis, idem Legatus antequam imponeret finem negotio, ad Sedem Apostolicam est reversus. Procuratoribus igitur partium propter hoc in nostra presentia constitutis, eundem Prenestrinum dedimus auditorem. Idem autem partium rationibus intellectis et auditis, que voluere proponere coram ipso, predictos sacerdotes eidem Episcopo in predictis per diffinitivam sen-

tentiam condempnavit: a qua cum ex parte venerabilis fratris nostri . . . Archiepiscopi Strigoniensis fuisset ad nostram audientiam appellatum, nos magistro Albeo suo, et I. Archidiacono de Tilled partis alterius procuratoribus apud Sedem Apostolicam constitutis, dilectum filium nostrum O. Sancti Nicolai in Carcere Tulliano Diaconum Cardinalem auditorem duximus concedendum; coram quo magister proposuit memoratus, premissam sententiam in grave ipsius Archiepiscopi et Ecclesie sue preiudicium esse latam, cum iidem sacerdotes sibi et eidem Ecclesie iure Diocesano nullo medio sint subiecti, ac in eorum possessione vel quasi subiectionis iidem Archiepiscopus et Ecclesia existere dinoscantur, quare dicebat executionem ipsius sententię fieri non debere, cum per eam ius eiusdem Ecclesie non modicum ledetur; procuratore partis alterius id negante. Lite vero coram Cardinali predicto super premissis legitime contestata, factisque quibusdam positionibus et responsionibus ad easdem, ac nobis per eundem prudenter et fideliter recitatis, nos libellum cum ipsis positionibus et responsionibus vobis sub bulla nostra transmittentes inclusum, discretioni vestre per Apostolica scripta mandamus, quatenus premissa controversia et receptis probationibus, quas partes voluerint producere coram vobis, tam super principali quam super reprobatione testium, si quos alterutra partium legitime duxerit reprobandos, et auditis hinc inde propositis, causam, si de partium voluntate processerit, fine canonico terminetis, facientes, quod statueritis, auctoritate nostra firmiter observari: alioquin causam ipsam sufficienter instructam ad Sedem Apostolicam remittatis, pefigentes eisdem partibus terminum peremptorium, festum videlicet Beati Michaelis proximo venturum, quo per se vel procuratores idoneos cum munimentis et aliis rationibus suis compareant coram nobis, iustam auctore Domino sententiam recepture. Testes etc. Quod si non omnes etc. Datum Viterbii Idibus Novembris (Pontificatus nostri) anno nono.

(IX. Gergely pápa Regestáiból, Theiner id m. I. köt. 139. 1.)

5.

IX. Gergely pápa Fábián lovag ellen, a pannonhalmi apátság birtokának háborítása miatt, ujonan intézkedik. 1235.

Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri . . . Episcopo Geuriensi, et dilectis filiis . . . Abbati de Bokon Cisterciensis Ordinis et . . . Preposito — — Vespri-
miensis et Cenadiensis Diocesium salutem et Apostolicam benedictionem. Significantibus dilectis filiis . . . Abbate et Con-
uentu Monasterii Sancti Martini de Pannonia nobis inno-
tuit, quod cum Fabianum militem Strigoniensis Diocesis su-
per eo, quod ecclesiam Sancti Spiritus, terras, prata, molen-
dina, nemora, seruos, palatia et alias res ipsorum contra iu-
stitiam detinebat, post uarias commissiones ad iudices diuersos a Sede Apostolica impetratas, primo coram dilecto filio E(gidio) Subdiacono et Capellano nostro tunc in Vngaria exi-
stente, postmodum coram venerabili fratre nostro . . . Prene-
stino — — — Legato auctoritate nostra conuenissent — —
idem miles in ipsius Episcopi presentia recognoscens ad Mo-
nasterium pertingere predicta, prestito iuramento promisit ea
Monasterio predicto restituere, ac nullatenus molestare illud
de cetero super ipsis, lata — — — de uoluntate sua per di-
ctum Episcopum excommunicationis sententia, si contra pre-
sumeret attemptare, et tandem promissa restitutione — — —
et sententia ipsa contemptis eos super hijs fortius solito mo-
lestaret, capiendo monachos et conuersos uulnerando seruos
— — — domos quorundam suorum hominum incendio de-
uastando. Venerabilis frater noster . . . Nitriensis Episcopus
eiusque college, ad quem super obseruatione sententie ipsius
nostras litteras impetrarunt, iam dictam excommunicationis
sententiam mandauerunt usque satisfactionem seruari condi-
gnam, et eum excommunicatum publice nuntiari, et arctius
euitari. Verum venerabilis frater noster . . . Colocensis Ar-
chiepiscopus non solum non uitauit eundem in locutione, ac
mensa et officiis sibi communicando — — verum — predi-
ctam ecclesiam ad desiderium illius totus accedens, eiectis

inde monachis et conuersis per uiolentiam spoliauit, prouentus eius in usus proprios conuertendo. Quia uero nobis non constitit de premissis, discretioni uestre per Apostolica scripta mandamus, quatinus euocatis qui fuerint euocandi, et auditis — — propositis, quod iustum fuerit, appellatione postposita statuatis, facientes quod decreueritis auctoritate nostra firmiter obseruari. Quod si non omnes hijs exequendis potueritis interesse, duo uestrum ea nichilominus exequantur. Datum Viterbij XV. kal. Decembris. Pontificatus nostri anno nono.

(Eredetie a szent-mártóni főapátság levéltárában.)

6.

IX. Gergely pápa kinyilatkoztatja, hogy az esztergami érsekre az apostoli szék különös parancsa nélkül az egyházi kizárás nem határozathatik. 1235.

Gregorius Episcopus etc. venerabili fratri . . . Strigoniensi Archiepiscopo salutem etc. Fidem et devotionem, quam ad personam nostram et Sacrosanctam Ecclesiam Romanam matrem tuam habere dinosceris, attendentes, tuis devotis precibus, quantum cum Domino et honestate possumus, duximus benignius annuendum. Inde est, quod nos etati tue paterno compatientes affectu, ne quis in personam tuam sine speciali mandato nostro, preter Legatum a nostro latere destinatum, excommunicationis vel suspensionis sententiam valeat promulgare, auctoritate tibi presentium indulgemus. Nulli ergo etc. nostre concessionis etc. Si quis autem etc. Datum Viterbij XII. kal. Decembris. (Pontificatus nostri) anno nono.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. köt. 139. l.)

7.

IX. Gergely pápa az esztergami egyházi tartomány püspökeinek s fő- és egyéb papjainak meghagyja, mily módon fogadják egyházi visitatio alkalmával az érseket. 1235.

Gregorius Episcopus etc. venerabilibus fratribus Episcopis et aliis Ecclesiarum Prelatis, et dilectis filiis clericis provincie Strigoniensis, salutem etc. Ad obedientiam et reverentiam debitam vestris superioribus exhibendam devotionem vestram Apostolicis litteris tanto sollicitius invitamus, quanto fortius ad id teneri vos novimus nobis etiam tacentibus per vos ipsos. Hinc est, quod universitatem vestram monendam duximus attente et hortandam mandantes, quatenus venerabilem fratrem nostrum Strigoniensem Archiepiscopum, cum ad vos causa visitationis accesserit, benigne recipere ac honeste tractare curetis, in hiis que ad correctionem pertinent, officii sui debitum exercere ipsum libere permittentes: alioquin sententiam, quam idem rite tulerit in rebelles, ratam habebimus etc. Datum ut supra. (1235. november 20-ka.)

(IX. Gergely pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. köt. 140. l.)

8.

IX. Gergely pápa a kúnok püspökének és kiküldött bírótársainak meghagyja, hogy az erdélyi püspök és a kolosmonostori apát közti peres ügyekben intézkedjenek. 1235.

Gregorius Episcopus etc. venerabili fratri . . . Episcopo Cumanorum , et dilectis filiis . . . Cenadiensi et . . . de Bethleem Ultrasilvane Diocesis Prepositis, salutem etc. Olim venerabili fratre nostro . . . Episcopo Ultrasilvano deponente coram venerabili fratre . . . Episcopo Penestrino , tunc Apostolice Sedis Legato , contra . . . Abbatem et Conventum Monasterii de Clusa Ultrasilvane Diocesis duplicem questionem, unam videlicet super quibusdam decimis , et alteram super subiectione ipsius Monasterii, obedientia et reverentia , et aliis juribus episcopalibus , ad que ipsos sibi teneri dicebat; de quarum una scilicet super decimis ut Legatus , de reliqua vero ut delegatus ab Apostolica Sede cognovit : ac lite coram eo super hiis legitime contestata, et receptis de mandato ipsius quibusdam testibus ab eodem Ultrasilvano in utraque causa super principali productis, demum inter ceteras duas exceptiones , prescriptionem videlicet contra petitionem decimarum, et quoddam arbitrium latum per Albertum Orodiensem et quondam Petrum Albensem ac Florentinum Scibiniensem Prepositos , contra alteram , per quod pro ipso Monasterio decimum negotium dicebatur, ex parte predictorum Abbatis et Conuentus obiectas, idem legatus admisit. Sed antequam imponere finem negotiis potuisset, cum iam esset sue legationis terminos egressurus, tibi, frater Episcope, receptionem testium super prescriptionis exceptione premissa , et probationem per instrumenta super altera testium probatione, quo ad ipsam exceptionem arbitrii parti eorundem Abbatis et Conuentus per interlocutoriam denegata commisit. Procuratoribus igitur partium in nostra propter hoc presentia constitutis, eodem Penestrino quibusdam Ecclesie Romane negotiis occupato, dilectum filium nostrum O. Sancti Nicolai in Carcere Tulliano Diaconum Cardinalem dedimus auditorem : coram

quo dictorum Abbatis et Conventus proposuit procurator, quod impedimentis detentus legitimis nec exceptiones probare potuit supradictas, nec sufficienter instructus in assignato sibi termino comparere. Unde ad probandas exceptiones easdem tam per testes, quam per instrumenta, etiam non obstante predicta interlocutoria, de iure communi seu per beneficium restitutionis in integrum postulabat admitti; procuratore ipsius Ultrasilvani, quod id fieri non deberet, multipliciter respondente. Cum autem super premissis coram auditore prefato fuisset diutius altercatum, nos intellectis per fidelem relationem ipsius, que fuere proposita coram eo; attendentes neutram questionem ipsarum remissam esse sic sufficienter instructam, quod ad diffinitivam sententiam procedere valeremus, cum quedam ex attestationibus eiusdem Ultrasilvani in utraque causa receptis calumpniam paterentur, ex eo quod quidam testium predictorum recepti ab eo, qui potestatem recipiendi non habuit, extiterunt, et quorundam dicta fuissent per iam dicti Penestrini interlocutoriam reprobata, de quibus plene scire nequimus veritatem; de utriusque partis procuratorum assensu mandamus, quatenus vocatis qui propter hoc fuerint evocandi, vobis depositiones receptorum testium exhiberi, et illas quas rationabiliter approbandas videritis, reprobatis reliquis appobantes, ac receptis probationibus, si quas partes de iure produxerint coram vobis, et auditis hinc inde propositis, utrumque negotium, si de partium voluntate processerit, iudicio vel concordia terminetis, ac faciatis, quod statueritis etc. Alioquin eadem negotia sufficienter instructa ad nostrum remittatis examen, prefixo partibus termino peremptorio, festo videlicet Beati Michaelis proxime futuro, quo cum actis, munimentis et rationibus suis compareant coram nobis iustas auctore Deo sententias audire. Quod si non omnes, tu ea, frater Episcopo etc. Datum Viterbii XV. kal. Januarii, (Pontificatus nostri) anno nono.

9.

*A győri káptalan egy peres birtoknak átengedéséről bizonytságot
ád. 1235.*

Capitulum Jauriensis Ecclesie omnibus presens scriptum inspecturis salutem in salutis largitore. Vestra nouerit vniuersitas, quod ueniens ad nostram presenciam Macharias de villa Picud bilotus populorum Regine cum duobus iobagionibus eorundem, cum Forcasio scilicet et Nowla, confessus est coram nobis, quod cum tempore, quo A(ndreas) Rex Hungarie profectus esset in partes ultramarinas, habuisset discordiam cum iobagionibus monasterij Sancti Martini nomine Mocheus et Suprun super quadam modica terra occasione terre populorum Regine, et ipsam terram nominati M. et S. probassent esse suam hereditariam; quia prenomiatus M. bilotus cum suis socijs eandem terram coram multis nobilibus — — — M. et S. sepreminatis permisit libere possidere, super quo a nobis litteras testimoniales dari postulauit. Nos igitur uidentes ipsius iustam petitionem, prenomiatis M. et S. litteras presentes sigilli Capituli nostri munimine roboratas concessimus memoriales. Incipit autem prima meta eiusdem terre in quadam ualle paruula infra unam maceriam; cuius commetanei sunt filij Koza scilicet: Oslu, Wata, Chepanus; inde tendit parumper per metas uersus montem et declinat uersus occidentem, et uadit per metas usque uiam que uocatur salifera; inde uadit iuxta nominatam uiam uersus orientem usque ad quandam fossatam magnam, quam diuidit predicta magna uia per mēdium, et ibi sunt mete, cui commetanei sunt Capras, et Forcasius; inde uadit iuxta eandem fossatam ad magnam uiam que uocatur Symgan (Symgiensis), et ibi sunt mete, ubi due diuiduntur uie per crucem; inde tendit super ipsam uiam uersus Bocon usque ad prenomiinatam uallem, et ibi sunt commetanei populi Regine. A quorum uicinitate dicta terra est separata, hij sunt: Chebud, Tyuan, Odun, Mycus et Olub. Datum anno gracie M^oCC^oXXX^oV^o.

(Eredetie a szentmártoni főapátság levéltárában).

10.

IV. Béla király, Detre ispánnak, atyjától II. Endre királytól nyert adományát megerősíti. 1236. jun. 16.

Bela Dei gratia Rex Vngarie uniuersis presentem paginam inspecturis salutem in Domino. Cum ante oculos Regie Maiestatis sibi fideliter assistentium merita non debeant ingratitude silencio preteriri; ad uniuersorum tam modernorum quam posterorum noticiam tenore presentium uolumus peruenire, quod nos seruicia ac fidelitates Detrici Comitis quas nobis indesinenter exhibuit, habentes pre oculis, quasdam terras, quarum nomina sunt Stracin in Comitatu Nougrad, Cherne in Borsod, que ad castrum Hunt pertinet, et in Zachara septem aratra terre, cuius medietas ad Nougrad medietas uero ad castrum Hunt pertinebat, eidem Detrico Comiti sicut et antea pater noster contulerat, dedimus perpetuo possidendas; pristaldis huius rei Seraphin et Boloc existentibus, per quos predictum D. Comitem in possessionem dictarum terrarum fecimus introduci. Vt ergo hec pagina firmum robur optineat, et nullis unquam temporibus infringatur, duplicis sigilli nostri munimine fecimus eam perpetuo roborari. Actum anno gracie M^oCC^oXXX^oVI^o. decimo sexto kalendas July. Regni autem nostri anno primo.

Jegyzet. Eredetie bőrhártya; az alól fólhajtott hártya hasadékaiból vörös, fehér és zöld sodrott selyemről függő kettős viaszpecsété hasonlít e királynak azon aranypécsetéhez, mely Pray (Syntagma de Sigillis. Tab. VII. Fig. 2.) munkájában látható, körirata is ugyanaz, csakhogy e viaszpecsét valamivel nagyobb és szélei egy oldalról letöredeztek.

A Strecin, most Sztraczin Nógrádban, Cherne, Csernely Borsodban, Zachara most Zahora Hontban, mely Erdőhát néven is fordul elő, várakhoz kapcsolt helyek voltak; milyenek sz. István törvénye szerint (II. 6. 35.) a vártól nem voltak elidegeníthetők, és ha attól fölmentettek és elajándékoztattak, ismét a várhoz voltak visszakapcsolhatók. Azért erősíti meg IV. Béla Detre ispánnak II. Endre királytól nyert adományát.

(Eredetie a kékkői levéltárban, Fasc. AL. n. 1. *Érdy.*)

11.

IX. Gergely pápa IV. Béla királyt inti, hogy a magyarországi egyházak jogait és birtokát épségben tartsa. 1236.

Gregorius Episcopus etc. carissimo in Christo filio Bele Illustri Regi Ungarie salutem etc. Ut te clare memorie progenitorum tuorum verum ostenderes successorem, ipsorum inherens vestigiis, eis in timore Divini nominis et amore ac Ecclesie devotione deberes succedere, ipsamque totis viribus honorare: quia sic faciens prosperis Deo propitio successibus abundares, et propter inevitalem vite exitum temporale Regnum commutaret felici commercio in eternum. Sed quod non absque turbatione mentis audivimus et stupore, Celsitudo Regia in offensam Divinam, Ecclesie Romane contemptum, et non solum fame, sed et salutis proprie lesionem contra eorundem progenitorum tuorum consuetudinem, qui tanquam Reges Catholici et Principes Christiani Apostolicam Sedem, omnes Ecclesias, personas ecclesiasticas et viros religiosos pio semper et prompto venerabantur affectu, manus suas ad Ecclesiarum et religiosorum locorum gravamen extendit, nos spe, quam de ipsa concepimus, defraudando; ex quo tanto tibi timemus amplius, et pro te etiam specialius conturbamur, quanto qui Deum persequitur in ministris, gravius se offendit, quam illos, quos persequitur propter Deum. Grauem siquidem dilectorum filiorum . . . Egrensis et aliorum Abbatum Cisterciensis Ordinis, . . . Hospitalis quoque Jerosolimitani, . . . Militie Templi, . . . Sancti Lazari et . . . Sancti Sasoni in Ungaria Magistrorum et fratrum recepimus questionem, quod cum inclite recordationis Aimericus, et Andreas pater tuus Ungarie ac Slavonie Reges, et alii Christi fideles per Regnum Ungarie et Slavoniam constituti quosdam redditus, terras, possessiones et res alias pietatis intuitu eorum Ecclesiis et domibus contulissent, tu eorum oblitus memorie recolende, ipsorum vestigia non deserenda relinquens, eos predictis omnibus pro tue voluntatis arbitrio spoliasti, non absque Divine iniuria Maiestatis, que quod uni ex minimis

suis fit, sibi reputans esse factum, honoratur et spernitur in ministris; quibus potius non solum collata servare, verum etiam teneris erogare de tuis, ut condigna retributione respondeas bonorum omnium largitori pro omnibus, que tribuit ipse tibi; presertim cum in compositione, que mediante venerabili fratre nostro . . . Episcopo Penestrino, tunc Apostolice Sedis Legato inter Ecclesiam Ungaricam et iam dictum patrem tuum super dampnis eidem Ecclesie irrogatis amicabiliter intervenit, tu ipse promisisse dicaris iuramento prestito, quod contra Ecclesiarum privilegia et libertatem ecclesiasticam de cetero non venires. Quia vero qui multum diligit multum timet, et ubi dolor ibi manus, ex illo specialis et singularis sinceritatis affectu, quo predictos progenitores tuos ac te ipsum, et Regnum Ungarie Apostolica Sedes et nos ipsi in Christi fuimus visceribus amplexati, ad quorum exaltationem, quam non alienam sed propriam reputavimus, quantum cum nostra potuimus, laboravimus honestate, tibi tanquam specialis Ecclesie filio non possumus non timere; cum excessus huiusmodi detestabilis et enormis, etsi gravis sit admodum in se ipso, tamen gravius est exemplum; quia delinquentibus qui precedunt facile corruunt qui sequuntur, et digni tot mortibus sunt qui presunt, quot ad subditos suos perditionis exempla transmittunt. Ne igitur tibi, quem de corde puro et conscientia bona diligimus, simus perditionis occasio, et nobis etiam causa mortis, si ad correctionem tuam ex officii nostri debito non pro viribus laboramus, quin potius periculum nostrum tuamque perniciem vitare volentes, Celsitudinem Regiam rogamus, monemus et hortamur in Domino, ac in remissionem tibi iniungimus peccatorum, quatenus restituas sine difficultate qualibet sic ablata, et de perceptis inde fructibus et illatis dampnis satisfacias competenter; ita quod exinde Deum tibi propitium statuas, non offensum; ut cum venerabilis frater noster . . . Geuriensis Episcopus ad nos accesserit, qui ex parte tua dicitur ad Sedem Apostolicam destinandus, quanto nos et fratres nostri de offensa premissa sumus gravius conturbati, tanto de satisfactione secuta iocundius gratulemur. Alioquin, quantumcunque tenerius te amemus, quia non est deferendum homini contra Deum, nec possimus tantam Dei iniuriam conniventibus ocu-

lis pertransire , super hoc iuxta officii nostri debitum , actore Domino procedemus. Datum Viterbii XVII. kal. Februarii (Pontificatus nostri) anno nono.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 142. l.)

12.

IX. Gergely pápa Kálmánt galicziai királyt és szlavoniai herceget inti , hogy a templomosrendüek érdekében kötött egyeséget megtartsa. 1236.

Gregorius Episcopus etc. carissimo in Christo filio Colomano Illustri Regi Ruthenorum ac Duci Sclavonie , salutem etc. Non diffitemur , quin graviter doleamus , si aliqua nobis saluti tue ac fame contraria referuntur , cum ex hiis que nobis hactenus sunt relata , usque adeo te in timore Divini nominis et ecclesiastice libertatis reverencia radicum esse credamus , ut in Diuine Maiestatis offensam insurgere aliquatenus non presumas. Sicut enim dilecti filii . . . Magister et fratres militie Templi in Ungaria et Sclavonia nobis graviter sunt conquesti , cum ipsi super quibusdam villis , domibus , possessionibus , terris et rebus aliis , quibus a te , ut asserunt , fuerant spoliati , primo ad te monitorias , et postmodum ad venerabilem fratrem nostrum . . . Colocensem Archiepiscopum eiusque collegas executorias a nobis litteras impetrassent : demum inter partes compositio amicabile intervenit , que licet a Sede Apostolica fuerit confirmata , eam tamen , quod vix credere possumus , servare non curat Regia Celsitudo , contra verbum Regie veritatis , quod nec decet nec expedit utpote fame contrarium et saluti indebite veniendo. Quocirca Serenitatem tuam rogandam duximus et monendam , quatenus compositionem ipsam studeas firmiter observare , ita quod Regalem Excellentiam commendare merito debeamus : alioquin quantumcunque tibi deferre velimus , quia tamen illis in suo iure deesse non possumus , qui sumus omnibus in iustitia debitores , dilectis filiis . . . Waradiensi et . . . de Cicador Cisterciensis Ordinis Abbatibus Quinqueecclesiensis Diocesis ,

et . . . Preposito Quinqueecclesiensi nostris damus litteris in mandatis, ut eam, sicut sine pravitare facta est, et ab utraque parte sponte recepta, faciant per censuram ecclesiasticam appellatione remota firmiter observari; non obstante indulgentia, que tibi dicitur a nobis esse concessa, ut nullus in te sine speciali Apostolice Sedis mandato excommunicationis sententiam audeat promulgare. Datum Viterbii VIII. kal. Februarii (Pontificatus nostri) anno nono.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. köt. 143. l.)

13.

IX. Gergely pápa a pílisi apátság számára megerősíti a II. Endre királytól adományozott száz ezüst gíra évi jövedelmét. 1236.

Gregorius Episcopus etc. dilectis filiis . . . Abbati et Conventui Monasterii de Pelis in Ungaria Cisterciensis Ordinis, Vesprimiensis Diocesis, salutem etc. Sacrosancta Romana Ecclesia etc. usque assensu, personas vestras et locum etc. in modum protectionis, usque suscipimus. Specialiter autem annum redditum centum marcarum, quem dotis causa clare memorie A. Rex Ungarie percipiendum in salibus suis de Zolochi monasterio vestro tempore dedicationis ipsius pia liberalitate concessit, sicut illum iuste ac pacifice possidet et in confectis super hoc ipsius Regis litteris dicitur plenius contineri, auctoritate Apostolica confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo etc. nostre protectionis et confirmationis etc. Datum Viterbii VI. Idus Februarii. Pontificatus nostri anno nono.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. köt. 143. l.)

14.

*IX. Gergely pápa két megtérített zsidó érdekeit pártfogolja.
1236.*

Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis . . . majoris Ecclesie et . . . Sancti Thome Strigoniensis Prepositis, salutem et Apostolicam benedictionem. Sua nobis Newronius, et Anselmus laici petitione monstrarunt, quod, cum eis de Judaice prauitatis errore ad fidem conuersis orthodoxam dilectus filius . . . Abbas Sancti Martini de Monte Pannonie in quadam pecunie summa, et rebus aliis promiserit, quoad vixerint, annis singulis prouidere, prout in litteris suis perspeximus contineri, ipse id efficere denegauit. Vnde eidem Abbati nostris damus litteris in mandatis, ut dictis N. et A. iuxta promissionem suam sic liberaliter studeat prouidere, quod eos ad fidem Catholicam non peniteat accessisse, et nos deuotionem suam debeamus merito commendare Ideoque discretioni uestre per Apostolica scripta mandamus, quatenus si dictus Abbas mandatum nostrum neglexerit adimplere, vos eum ad id monitione premissa per censuram ecclesiasticam appellatione remota, preuia ratione cogatis. Datum Perusii VII. Idus Maji, Pontificatus nostri anno nono.

Jegyzet. Uriás ezen időben a pannonhalmi apátság kormányzását nem kezelte.

(Az eredeti után. *Czech*).

15.

*IX. Gergely pápa a bisztrai apát megöletése körül.
1236.*

Gregorius Episcopus etc. dilectis filiis . . . Waradiensi, . . . de Thion et . . . de Erte Abbatibus Quinqueecclesiensis et Wesprimiensis Diocesium salutem etc. Turbata est anima nostra valde, turbationis causam casu flebili nobis dante, super immanitatem detestandi facinoris, quod quidam filii Belial familiares, ut dicitur, . . . Cenadiensis Episcopi in necem bone memorie . . . Abbatis Monasterii Bristriensis crudeliter perpetrarunt, nec exaggeratione indiget ipsius sceleris magnitudo, cum ipso auditu abominationem generet et horrorem; quanquam acerbiter flagitii non modicum aggravet; quod post pacem inter eosdem Abbatem et Episcopum reformatam fuit idem Abbas non minus proditorie quam crudeliter et miserabiliter interfectus. Sane olim eodem Abbate in nostra presentia lacrimabiliter conquerente, quod dudum orta inter ipsum et Conventum dicti Monasterii ex parte una, et Episcopum supradictum ex altera super illatis dampnis et irrogatis iniuriis ab eodem iure patronatus, quod in prefato Monasterio dictus Episcopus se habere dicebat, et rebus aliis, coram venerabili fratre nostro . . . Episcopo Prenestino tunc Apostolice Sedis Legato materia questionis, idem Prenestinus partim pro ipso Cenadiensi et partim pro eisdem Abbate et Conventu diffinitivam sententiam promulgarat: predictus Cenadiensis eadem sententia vilipensa, illa exigens ab eisdem, de quibus fuerant sententialiter absoluti, quia ea sibi exhibere nolebant, sicut nec etiam tenebantur, cum armatorum multitudine ad monasterium memoratum accessit et ianuis eius fractis dictum Abbatem ac triginta duos monachos, se protectioni Apostolice supponentes, non absque iniectioe manuum violenta nequiter capi fecit, et vinculis ferreis compeditos carcerali custodie mancipari; nec hiis contentus ad cumulum majoris nequitiæ Cornelium monachum vel potius demoniacum, de mandato ejusdem Prenestini a monasterio ipso exigenti-

bus suis culpis eiectum, monasterio prefecit eidem: propter quod, ne tam graves excessus, si non eos pena debita castigaret, transirent aliis in exemplum, dilectis filiis . . . Sancti Stephani Regis, . . . Sancti Benedicti et . . . Sancti Stephani Protomartiris Sancti Augustini Ordinis Abbatibus Waradiensis Diocesis nostris dedimus literis in mandatis, ut si rem invenerint taliter se habere, predictum Episcopum, ut eosdem Abbatem et monachos pristinae restituens libertati, eos ad monasterium ipsum, amoto ab eo quolibet detentore illicito, libere redire permetteret, monitione permissa auctoritate nostra sub Apostolica obedientia coartarent, predictos manuum iniectores tamdiu appellatione remota excommunicatos publice nunciantes, ac facientes ab omnibus arctius evitari, donec passis iniuriam satisfacerent competenter, et cum eorundem iudicum litterarum testimonio venirent ad Sedem Apostolicam absolvendi, prefixo ipsi Episcopo termino peremptorio competenti, quo responsurus de dampnis et iniuriis supradictis, ac auditurus super questione premissa, que iustitia suaderet, Apostolico se conspectui presentaret. Cumque prefati iudices inquisita super hiis sollicitate veritate, longe plura contra memoratos Abbatem et Conventum presumpta per eundem Episcopum invenissent, quam nostris fuissent auribus intimata, sepedictum Episcopum efficaciter monuerunt, ut premissa omnia faciens emendari, iam dictos Abbatem et monachos, amotis exinde quibuslibet illicitis detentioribus, libere redire permetteret ad monasterium eorundem. Sed ipse non solum id efficere penitus recusavit; verum etiam peccata peccatis accumulans, peiora prioribus fuit eis terribiliter comminatus; propter quod ipsum dicti iudices ab officio et beneficio suspendentes, dictos manuum iniectores excommunicatos publice nunciarunt, quos idem Episcopus in malitia sua fovens, nec ipsos a sua familiaritate removit, nec se gerere voluit pro suspenso in anime sue periculum et grave scandalum aliorum. At iidem iudices processum suum ad examen Apostolicum remittentes, nominato Episcopo terminum peremptorium kalendas Aprilis videlicet futuras tunc proximo prefixerunt, quo compareret personaliter coram nobis super premissis omnibus responsurus. Cum autem dicto Abbate pro se ac monasterio suo tunc in nostra presentia comparente, idem Episco-

pus nec venisset in termino, nec post terminum etiam diutius expectatus; nos nolentes huiusmodi excessus Episcopi tam enormes penam effugere debite ultionis, dilectis filiis . . . Sancti Martini de Pannonia, et . . . Sancti Salvatoris de Sexard Abbatibus Ordinis Sancti Benedicti direximus scripta nostra, ut sepedictum Episcopum ad solvendas ipsi Abbati omnes expensas, quas fecerat a tempore, quo veniendi ad Sedem Apostolicam fuit ei terminus peremptorius assignatus, monitione premissa auctoritate nostra cogentes, facerent eidem Abbati expensas ad prosecutionem negotii necessarias de bonis monasterii provideri, contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo; prefigentes Episcopo et Cornelio supradictis, et duobus vel tribus monachis, principalibus fautoribus eorundem, terminum peremptorium, festum Purificationis Beate Virginis proximo tunc futurum, quo personaliter nostro se conspectui presentarent satisfacturi de tot excessibus, et facturi ac recepturi super premissis, quod requireret ordo iuris, ipsos ad id censura simili appellatione postposita compellendo. Ceterum cum dicti Abbates in commisso sibi negotio procedentes iniuncto ipsi Episcopo sub interminatione anathematis, ut expensas iuxta mandatum nostrum Abbati solveret supradicto, ac prefixo iamdictis Episcopo et Cornelio ac duobus monachis termino peremptorio, festo Purificationis Beate Virginis proximo nunc transacto, quo iuxta tenorem mandati Apostolici in nostra presentia comparerent, in eos si secus agerent excommunicationis sententiam promulgassent: tandem ad instantem supplicationem ipsius Episcopi pax fuit inter eos taliter reformata, et firmata etiam eiusdem Episcopi iuramento, scilicet quod eodem Abbate ad monasterium suum plenarie restituto, et pacificam ipsius possessionem adepto, expensas sibi plene persolveret, et dampna omnia, que tempore discordie monasterium pertulit, integraliter emendaret. Eodem igitur Abbate iuxta formam pacis ad monasterium restituto, et vix ibidem per unius mensis spatium existente, irruentes in eum viri absque misericordia, filii scelerati, quod non absque amaritudine mentis referimus, ipsum interfectum bestiali more considerunt in frustra, et ut in excessibus suis excederent universos, unum de hospitibus, ad quos casu declinaverat, et unum

de servientibus suis nitentibus eum defendere, impie trucidantes, cuiusdam monachi sacerdotis, qui se ad defensionem ipsius, ut poterat, opponebat, dextre manus digitos amputarunt, nonnullis ibi relictis letaliter vulneratis, et sic innocentum sanguine cruentati recedentes a cede ad eundem Episcopum aufugerunt, prout eorundem Abbatum exhibite nobis littere continebant. Quum igitur vox effusi sanguinis clamat ad nos de terra, nos nolentes tante temeraritatis excessum sub dissimulatione transire, quin ipsum potius volentes severitate debita castigari, mandamus, quatenus predictos sacrilegos et omnes quorum ope scelus est hujusmodi perpetratum, et qui in hoc prestiterunt auxilium, consilium vel favorem, faciatis per Strigoniensem provinciam, et alia loca, in quibus expedire videritis, pulsatis campanis et candelis accensis, singulis diebus dominicis et festivis excommunicatos solemniter nunciari, et tamdiu ab omnibus arctius evitari, donec Apostolico se conspectui representent, Deo et Ecclesie ac ipsi monasterio de tam atroci iniuria satisfactionem debitam impensuri; loca etiam, ad que ipsos devenire contigerit, quamdiu ibi fuerint, supponatis ecclesiastico interdicto. Et quia dictus Episcopus expensas ad mandatum predictorum iudicum non exolvit, et tam ipse, quam Cornelius et monachi supra dicti in prefixo sibi termino ad Sedem Apostolicam non venerunt, propter quod a dictis iudicibus vinculo fuerunt excommunicationis astricti, prout in eisdem litteris continetur, ipsos excommunicatos tamdiu solemniter nuncietis, et faciatis ab omnibus arctius evitari, donec personaliter coram nobis compareant meritorum suorum stipendia recepturi. Et ne persecutio tam atrocis iniurie pro defectu expensarum impediri valeat vel etiam retardari, fratri Petro lateri presentium et duobus vel tribus aliis eiusdem monasterii monachis, huiusmodi negotium prosequentibus, faciatis de bonis ipsius Episcopi expensas ad prosecutionem negotii necessarias ministrari, contradictores etc. Verum quia in premissis excessibus ejusdem Episcopi dicitur esse manus, volumus et mandamus, ut tam de personis, que hujusmodi flagitium commiserunt, quam illorum, qui in hoc dederunt consilium, auxilium vel favorem, utrum idem Episcopus eosdem sacrilegos receptavit, ac de omnibus circumstantiis negotii diligentissime

inquirentes, que inveneritis, studeatis nobis vestris litteris fideliter intimare, ut per relationem vestram sufficienter instructi procedamus exinde, prout secundum Deum viderimus procedendum. Quod si non omnes etc. Datum Interamni XIII. kal. Julii, (Pontificatus nostri) anno decimo.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 144. l. A bullának csak töredékét közölte Fejér Cod. Dipl. IV. köt. 1. r. 42. l.)

16.

IX. Gergely pápa a Kálmán galicziai király és a templomrendiek közti kibékülés iránt intézkedik. 1236.

Gregorius Episcopus etc. venerabili fratri . . . Episcopo Quinqueecclesiensi, et dilectis filiis . . . Preposito Quinqueecclesiensi et . . . Abbati de Cicador Cisterciensis Ordinis Quinqueecclesiensis Diocesis salutem etc. Etsi libenter ex multo sinceritatis affectu, quo personam carissimi in Christo filii nostri Colomanni Regis Ruthenorum Illustris et Ducis Sclavonie in Christi visceribus amplexamur, sue velimus sublimitati deferre; in hiis tamen, que dissimulari absque peccato nequeunt, deferre sibi salva conscientia non valemus: ne si eum tanquam specialem Ecclesie filium non retrahimus a peccato, et sibi demus perditionis materiam, et nobis etiam causam mortis, dicente nobis Domino per prophetam: „Fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel, si non annuntiaveris impio, neque locutus fueris, ut avertatur ab impia via sua et vivat, ipse in iniquitate sua morietur; sanguinem autem eius de manu tua requiram.“ Sane dudum dilecti filii . . . Magister et fratres militie Templi in Ungaria et Sclavonia nobis graviter fuere conquesti, quod cum ipsi super quibusdam villis, domibus, possessionibus et rebus aliis, quibus ab eodem Rege fuerant spoliati, primo ad eum monitorias, ac postmodum ad venerabilem fratrem nostrum . . . Colocensem Archiepiscopum eiusque collegas executorias a nobis litteras impetrassent, demum inter partes amicabilem compositionem inter-

venit, quam Regia Celsitudo promisit se firmiter servaturam. Et licet compositio ipsa fuerit per Sedem Apostolicam confirmata, quia tamen eam, quod vix poteramus credere, non servabat contra verbum Regie veritatis, quod eum aliquatenus non decebat utpote salutis sue ac fame contrarium indebite veniendo: Serenitatem suam rogandam duximus et monendam, ut compositionem eandem firmiter observaret, ita quod Regalem Excellentiam possemus merito commendare. Alioquin vos, filii Abbas et Preposite, ac dilectus filius . . . Abbas Waradiensis, quibus super hoc scripta nostra direximus, dictam compositionem, sicut sine pravitate provide facta est, et ab utraque parte sponte recepta, faceritis per censuram ecclesiasticam, appellatione remota, firmiter observari; non obstante indulgentia, qua sibi a nobis, sicut dicitur, est concessum, ut nullus in eum absque speciali mandato Sedis Apostolice sententiam excommunicationis audeat promulgare. Cum autem in commisso vobis negotio procedentes sollicite monuissetis eundem, ut compositionem ipsam observans, ac eisdem magistro et fratribus ablata in dominio suo restituens, de illatis dampnis et irrogatis iniuriis satisfactionem eis congruam exhiberet: idem proponens, quod non executores, sed cognitores duntaxat eratis, ad Sedem Apostolicam, si tanquam executores, et non ut iudices procederetis in figura iudicii appellando, quodque non auctoritate sua, sed potius karissimi in Christo filii nostri Bele Illustris Regis Ungarie fratris sui, a quo terram se habere asserit, fuerint spoliati, quanquam balivi et officiales sui ablata ipsi magistro et fratribus detineant universa, non solum ea restituere noluit, verum etiam fuit eis graviter comminatus. Propter quod vos, filii Abbas et Preposite, cum dicto Abbate Warisiensi apud eum proficere non valentes processum vestrum, non sine fratrum ipsorum preiudicio ad Sedem duxistis Apostolicam remittendum. Cum igitur non deceat contra compositionem premissam inter ipsum et iamdictos fratres tam solempniter iuramentum sepe dictum C. venire, ut irrita faciat, que de suis labiis processerunt, adhuc Regalem Excellentiam, sicut iterum sic affectuosius rogandam duximus et monendam, sibi in remissionem peccatorum iniungentes, ut et ablata fratribus supradictis restituat universa, et compositionem eandem studeat inviolabiliter observare; ita

quod Deum exinde propitium sibi statuatur non offensum, et nos sinceritatis seu zelum possimus in Domino commendare: si vero contra compositionem predictam iuris aliquid se habere confidit, poterit coram nobis per procuratores idoneos assequi iustitie complementum. Ideoque in virtute obedientie districtè precipiendo mandamus, quatenus si dictus Rex preces nostras non adimpleverit in hac parte, premissis exceptionibus ab eo propositis et aliis frivolis non obstantibus, cum non sit deferendum homini contra Deum, loca ad que ipse devenerit supponatis ecclesiastico interdicto tandiu observando, quamdiu ibi fuerit; donec eis universa huiusmodi restituantur ablata et de dampnis et iniuriis fuerit congrue satisfactum. Detentores quoque ac invasores predictarum rerum, balivos etiam, subditos et consiliarios Regis, quorum ope et consilio ablata Ecclesie detinentur, usque ad restitutionem integram eorundem appellatione remota excommunicationis vinculo innodetis. Quod si non omnes, tu frater Episcopus etc. Datum Reate III. kal. Augusti, (Pontificatus nostri) anno decimo.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 146. l.)

17.

IX. Gergely pápa István boszniai bán özvegyét az apostoli szék pártfogása alá veszi. 1236.

Gregorius Episcopus etc. dilecte filie A. relicte quondam S(tephani) Bani de Bosna salutem etc. Quos in medio nationis perfide constitutos prosequitur Dominus sue clementie largitate, dando illis puritate Catholice fidei prepollere, libenter Apostolice Sedis, gratia confouemus; ut illius protecti munimine virtutum operibus possint liberius insudare. Te igitur, que sicut letantes accepimus, inter principes Bosnien-sis Diocesis infectos macula heretice pravitatis existis quasi liliium inter spinas, prosequendo sollicite per quod valeat augmentum Christiani nominis auctore Domino provenire, sincere caritatis brachiis amplexantes, personam et terram tuam cum bonis omnibus que impresentiarum rationabiliter possides, sub beati Petri etc. usque communimus, districtius inhi-bentes, ne quis te in fide ac devotione Romane Ecclesie per-sistentem supradictis terra et bonis presumat temere mole-stare, iure carissimi in Christo filii nostri . . . Illustris Regis Ungarie semper salvo. Nulli ergo etc. nostre protectionis et inhibitionis etc. Si quis autem etc. Datum Reate VI. Idus Augusti. Pontificatus nostri anno decimo.

Jegyset. Ezen pápai bulla IX. Gergelynek ugyanazon napon kelt és Zibiszló boszniai bánhoz intézett egy másik bullájával függ össze, mely olvasható Fejéernél Cod. Dipl. IV. k. 1. r. 36. l.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 147. l.)

18.

*IX. Gergely pápa Zibiszló boszniai bán érdekében intézkedik.
1236.*

Gregorius Episcopus etc. venerabilibus fratribus . . . Archiepiscopo Strigoniensi, . . . Episcopo Quinqueecclesiensi, et dilecto filio . . . Preposito Strigoniensi salutem etc. Cum dilectum filium nobilem virum Zibisclaum Kenesium de Woscora, natum quondam Stephani Bani de Bosna, qui sicut letantes accepimus, inter Principes Bosnenses Diocesis infectos macula heretice pravitatis existit quasi liliun inter spinas, prosequendo sollicite per quod valeat augmentum Christiani nominis auctore Domino provenire, sincere caritatis brachiis amploxantes, personam et terram eius cum bonis omnibus, que impresentiarum rationabiliter possidet, sub Beati Petri protectione susceperimus atque nostra, districtius inhibentes, ne quis ipsum etc.; mandamus, quatenus non permittatis ipsum contra protectionis et inhibitionis nostre tenorem ab aliquibus indebite molestari. Molestatores huiusmodi etc. Quod si non omnes etc. duo etc. Datum Reate VI. Idus Augusti, Pontificatus nostri anno decimo.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 147. l.)

19.

IX. Gergely pápa hasonló intézkedése István boszniai bán özvegye érdekében. 1236.

Gregorius Episcopus etc. venerabilibus fratribus . . . Archiepiscopo Strigoniensi et eius collegis salutem etc. Cum dilectam in Christo filiam nobilem mulierem A. relictam quondam St. Bani de Bosna, que sicut letantes accepimus etc. ut supra.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 147. l.)

20.

IX. Gergely pápa intézkedése a bisztrai apátság érdekében. 1236.

Gregorius Episcopus etc. dilectis filiis . . . de Wettes (?) et . . . de Zambo (?) Abbatibus Veszprimiensis Diocesis et . . . Preposito Sancti Thome Strigoniensis salutem etc. Ex parte Conventus monasterii Bistriensis fuit propositum coram nobis, quod cum monasterium ipsum sit ad presens Abbatis regimine destitutum, . . . Prepositus et Capitulum Cenadienses homines eius in ipsorum parochiis constitutos indebitis exactionibus in prefati monasterii preiudicium aggravantes, ipsis, quia cupiditati non satisfaciunt eorundem, ecclesiastica denegari faciunt sacramenta, iidem quoque ad monasterium ipsum armata manu hostiliter accedentes, et ianuis fractis ipsius in personas inibi Domino famulantes temere irruentes, sacristiam invadere eiusdem per violentiam, et quinque inde vasa pretiosa ac tria privilegia monasterii asportare ausu sacrilego presumpserunt, alias graves et enormes ipsis monachis irrogando iniurias non absque iniectioe manuum violenta, et

tam ipsum quam etiam personas eiusdem immaniter persequendo. Unde cum in partibus illis propter potentiam eorundem et venerabilis fratris nostri . . . Cenadiensis Episcopi ipsos in sua malitia confoventis, per cuius oppressionem monasterium ipsum dicitur fere ad nichilum iam deductum, de pari nequeant contendere cum eisdem, super hoc provideri sibi humiliter postularunt. Quocirca mandamus, quatenus dictis Preposito et Capitulo prefigatis terminum peremptorium competentem, quo se nostro conspectui per procuratorem idoneum representent, facturi super premissis et aliis eorum querelis et recepturi, quod ordo dictaverit rationis. Quod autem inde feceritis, nobis per vestras litteras intimetis. Quod si non omnes etc. Datum Reate III. nonas Septembris Pontificatus nostri anno decimo.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 149. 1.)

21.

IX. Gergely pápa a békési esperestnek megengedi, hogy a zsol-tárok éneklésében ismét részt vehessen. 1236.

Gregorius Episcopus etc. dilecto filio S. pauperi presbitero Archidiacono de Bekis Waradiensis Diocesis salutem etc. Tuis precibus inclinati tecum, ut non obstante quod olim casualiter crimen homicidii incurristi, cum clericis in choro psalmodias et responsoria cantare, ac lectiones legere valeas, auctoritate presentium dispensamus, ita quod ad altaris ministerium aliquatenus non accedas. Nulli ergo etc. nostre dispensationis etc. Si quis autem etc. Datum Reate XIII. kal. Octobris Pontificatus nostri anno decimo.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 150. 1.)

22.

*Dénes nádor Petent helységet a pannonhalmi apátságak itéli
meg. 1236.*

Dionisius Dei gracia Palatinus et Comes Bychoriensis uniuersis presens scriptum inspecturis salutem in Domino. Vniuersorum noticie uolumus clarescere, quod cum Andreas filius Ethey, et Petur filius Seraphini conuenissent Abbatem Sancti Martini in nostra presencia super quodam predio nomine Petent, asserentes quod idem predium memoratus Abbas occupasset iniuste, prefatus Abbas sepredictum predium probauit testimonio multorum instrumentorum, quod ipsum predium sibi fuisset astrictum per iudicium quatuor Palatinorum, scilicet Pothonis, Banconis, Jule et Nicolai, atque per instrumenta supra scripta, quorum prestaldos exprimebat nominatim. Igitur nos cum interrogassemus prefatos A. et P., utrum uellent ipsa instrumenta falsificare nec ne, iidem nullo modo presumpserunt ipsis instrumentis contraire. Vnde nos prelibatum predium suprascripto Abbati adiudicauimus perpetuo possidendum, nisi forte procedat ex uoluntate sua, quod ipsum predium uellet uenundare uel restituere eis pro summa pecunie in supradictis instrumentis expressa. In cuius rei testimonium presentes litteras nostro sigillo munitas concessimus. Datum Bude anno Domini M^oCC^oXXX^oVI^o.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

23.

Wolfard himbergi esperest, a Wernher ^{Judea} ~~pater~~ polgár és az ausztriai sz.-keresztí apátság közti Baumgarten nevü helységre vonatkozó perben hozott ítéletről. 1236.

Ego Decanus in Himperch omnibus hanc cartulam inspecturis salutem in uero salutari. Nouerint uniuersi hanc per presentem paginam lecturi, quod ego Decanus in Himperch ad petitionem domini Abbatis in Sancta Cruce et Prioris eiusdem loci et fratrum ibidem Deo uiuentium constitutus aduocatus in causa, que uertitur inter ipsos ex una parte, et W. ciuem de Oven ex altera parte, super quodam predio ipsorum, quod uulgo Pomgarten dicitur, coram iudicibus, domino scilicet Abbate Scotorum cum suis coniudicibus ac collegis die peremptorio constituto in Tristranschirchen, partibus in presentia iudicum constitutis duo nuntii ex parte W. ciuis de Oven allegabant, eundem ciuem graui infirmitate detineri et ita legitime excusatum. Nos uero simplicibus assercionibus ipsorum minime adhibentes fidem, dum nulle probationes hoc in casu nobis ostenderentur, friuolas reputauimus et inanes, sed tandem post multas altercationes petiuimus, ut iudices mitterent nos in possessionem rei petite, sed causa rei seruande. Iudices uero habito prudentum uirorum consilio preter ius dederunt inducias motu animi sui trium dierum, et citauerunt ipsum per litteras suas appensis tribus sigillis, et coram pluribus testibus assignauerunt litteras ipsas nuntiis, quos ciuis predictus pro se miserat, in quibus continebatur, quod compareret iudicio in ipsa persona, uel mitteret sufficientem responsalem pro ipso, qui rationabiliter et legitime excusaret suam absentiam; quodsi non compareret, darent potestatem aduerse parti, ut mitteretur in possessionem rei petite. Hoc protestor ego Decanus in Himperch, qui interfui, uidi, audiui omnia supradicta, et confirmo ea meo sigillo, ne obliuio tollat memoriam.

(Az eredeti után Weis, Urkunden des Cistercienser-Stiftes Heiligen Kreutz, 94. l. V. ö. az alább 70. sz. a. következő periratokat.)

24.

*IV. Béla király a pannonhalmi apátság számára megerősíti
II. Endre két adományát. 1237.*

Bela Dei gracia Rex Hungarie uniuersis presentem paginam inspecturis salutem in uero salutari. Ad uniuersorum tam modernorum quam posterorum noticiam tenore presencium uolumus peruenire, quod cum Regni regimine ad nos Diuina gracia per successionem paternam deuoluto perpetuitates et illicitas donaciones reuocaremus, Deum tamen creatorem omnium habentes pre oculis, ob remissionem peccatorum nostrorum Ecclesie Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie quandam terram agasonum nostrorum sitam iuxta fluuium Sar modicam uix ad sexaginta iugera sufficientem cum aqua et feneto cum terra Ecclesie Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie communem Ecclesie prefate, cuius patronatus ad nos pertinere nullo medio dinoscitur, secundum quod pie memorie pater noster contulerat misericorditer, reliquimus iure perpetuo possidendam. Preterea ob remissionem peccatorum nostrorum terram in uilla Wycha ad vsum duorum aratorum prope capellam Sancti Jacobi de Heremo ad sustentacionem fratrum in eadem capella commorancium, alijs quam pluribus reuocatis, secundum quod idem pater noster donauerat, eidem Ecclesie Sancti Martini in perpetuum confirmauimus. Vt igitur huius nostre confirmacionis beneficium perpetue stabilitatis robur obtineat, presentem paginam duplicis sigilli nostri munimine fecimus roborari. Datum anno gracia M^oCC^oXXX^oVII^o quarto kalendas Nouembris, Regni autem nostri anno tercio.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

25.

IV. Béla király a pannonhalmi apátság számára megerősíti Fen nevű birtokára nézve Miklós nádor 1220-diki és Dénes nádor 1237-diki ítéletét. 1237.

Bela Dei gracia Rex Hungarie vniuersis presentem paginam inspecturis salutem in vero salutari. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod nos litteras dilecti et fidelis nostri Dyonisii Comitis Palatini recepimus in hac forma:

Dyonisius Dei gracia Palatinus stb.

(Dénes nádor ezen évi ítélete, mely Miklós nádor ítéletét is foglalja magában, következik alább 36. sz. a.)

Nos igitur quod ab eis definitum fuerat legitimum reputantes, presentes litteras duplicis sigilli nostri munimine fecimus roborari. Actum anno graciae M^oCC^oXXXVII^o quarto kalendas Nouembris Regni autem nostri anno tercio.

(Az eredeti után. *Czech.*)

26.

IV. Béla király megerősíti a pannonhalmi apátság számára Dénes nádornak 1237-ki a taktakenézi birtokra vonatkozó ítéletét. 1237.

Bela Dei gracia Rex Vngarie uniuersis presentem paginam inspecturis salutem in uero salutari. Quia ea, que iuste et legitime ordine iudiciario diffinita noscuntur, perpetue firmitatis robur debent obtinere; sentenciam quam per dilectum et fidelem nostrum Dionisium Comitem Palatinum in causa, que uertebatur inter Abbatem Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie ex una parte et Abbatem Sancti Demetrij de Sirmia ex altera suarum testimonio literarum latam esse perpendimus presenti pagina fecimus annotari sub hac forma :

Nos D. Dei gracia Palatinus stb.

(Dénes nádor 1237-ki ítélete mint alább 37. sz. a.)

Nos itaque processum ac sentenciam Palatini supra scriptam, sicut legitime est lata, ratam habentes et firmam, presentibus eam litteris in perpetuam rei firmitatem duximus confirmandam ac duplicis sigilli nostri munimine perhempniter roborandam. Datum in Sag anno gracia M^oCC^oXXX^oVII^o secundo no nas Decembris, Regni autem nostri anno tercio.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

27.

IX. Gergely pápa a megkeresztelt kúnoknak, kik a sz.-domonkosrendiek tanításában ajtatosan részt vesznek, bucsút enged. 1237.

Gregorius Episcopus etc. dilectis filiis universis fratribus Ordinis Predicatorum in Cumanie partibus constitutis salutem etc. Ex eo nobis causa magne iucunditatis et exultationis affertur, quod, sicut nuper a fide dignis accepimus, Cumani, qui haecenus in cecitatis et ignorantie tenebris ambulantes fidem Catholicam impugnabant, nunc per Dei gratiam via veritatis, que Christus est, per vos ipsis exposita, redire volunt ad cultum fidei Christiane. Nos igitur cupientes, ut iidem Cumani ad audiendum verbum Dei, cum per vos in eorum auribus seminatum fuerit, eo libentius currant, quod exinde potiora beneficia se cognoscerint (igy) percepisse, dandi indulgentiam viginti vel triginta seu etiam quadraginta dierum, prout expedire videritis, omnibus accendentibus ad predicationes vestras, cum ipsas in terra eorundem Cumanorum ex causa predicta feceritis, cuilibet vestrum concedimus auctoritate presentium facultatem. Datum Perusii IX. kal. Februarii, (Pontificatus nostri) anno decimo.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 150. l.)

28.

*IX. Gergely pápa a székes-fehérvári prépost visszahelyezéséről.
1237.*

Gregorius Episcopus etc. venerabili fratri . . . Episcopo Vesprimiensi, dilectis filiis . . . Abbati de Bocham Cisterciensis Ordinis Vesprimiensis Diocesis, et fratri R. Priori Provinciali Hospitalis Jerosolimitani in Ungaria salutem etc. Presentium vobis auctoritate mandamus, quatenus cum venerabilis frater noster . . . Penestrinus Episcopus per litteras suas vobis iniunxerit, ut Michaellem latorem presentium ad Albensem Preposituram, et ad ea que sunt Prepositure annexa, restituere procureris, id exequi sine more dispendio studeatis, non obstante, quod Albensi Capitulo olim per litteras nostras iniunximus, ut eidem non intenderent, quousque mandatum a nobis reciperent speciale. Contradictores etc. Quod si non omnes etc. Datum Viterbii XIII. kal. Junii, (Pontificatus nostri) anno undecimo.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 154. l.)

29.

IX. Gergely pápa a székes-fehérvári káptalanhoz ugyanazon ügyben. 1237.

Gregorius Episcopus etc. dilectis filiis Capitulo Albensi Vesprimiensis Diocesis salutem etc. Presentium vobis auctoritate mandamus, quatenus cum a venerabili fratre nostro . . . Vesprimiensi Episcopo et dilectis filiis . . . Abbate de Bocham Cisterciensis Ordinis Vesprimiensis Diocesis et fratre Rembaudo Priore Provinciali Hospitalis Jerosolimitani in Ungaria, a venerabili fratre nostro . . . Prenestino Episcopo executoribus deputatis, Michael lator presentium ad Albensem Preposituram, et ad ea, que sunt eidem Prepositure annexa, fuerit restitutus, et ipsi vobis iniunxerint, ut intendatis eidem, id efficere sine more dispendio procuretis; non obstante, quod olim vobis nostris dedimus litteris in mandatis, ut non intenderitis eidem, quousque super hoc speciale reciperetis ab Apostolica Sede mandatum. Datum Viterbii XIII. kal. Junii, (Pontificatus nostri) anno undecimo.

(IX. Gergely pápa Regestaiból Theiner id. m. I. k. 154. l.)

30.

IX. Gergely pápa Aszant, az oláhok és bolgárok uralkodóját, apostoli követ jöveteléről értesíti. 1237.

Gregorius Episcopus etc. dilecto filio nobili viro Assano Domino Blachorum et Bulgarorum salutem etc. Nobilitatis tue litteras benigne recepimus, et que continebantur in eis intelleximus diligenter, devotionem tuam in Domino commendantes, ac prosequentes actionibus gratiarum pro eo, quod in humilitatis spiritu te Deo et Ecclesie Romane prona devotione substernens, magnanimitatem tuam nobis placitam sagatis exhibere. Ceterum cum, sicut ex litteris ipsis accepimus, personam honorabilem et circumspectam ad tractandum cum ea de statu Imperii et civitatis Constantinopolitane de latere nostro desideras destinari, ecce venerabilem fratrem nostrum . . . Episcopum Perusinum, virum utique approbatum, litterarum scientia preditum et morum honestate preclarum, discretum et providum ac nobis et fratribus nostris merito sue probitatis acceptum, ad partes easdem commisso sibi legationis officio providimus destinandum, qui a nobis instructus tam de terre Sancte et predictorum Imperii ac Civitatis Constantinopolitane subsidio, quam de aliis universis te reddere certionem, ac tecum de hiis plene deliberare poterit et tractare. In proximo enim auctore Domino eisdem terre ac Imperio tam per cruce signatos, quorum per Dei gratiam est maxima multitudo, quam per alios Christi fideles in forti manu et extento brachio succuretur. Ideoque nobilitatem tuam rogandam duximus attente et monendam, mandantes, quatenus eundem Episcopum, cum ad te venerit, imo nos in ipso verius benigne recipiens et honeste pertractans, que tibi ex parte nostra duxerit exponenda, credere studeas et efficaciter adimplere. Interim autem taliter elaborares prestando carissimo in Christo filio nostro I. Constantinopolitano Imperatori Illustri auxilium, consilium et favorem, quo te Catholicum Principem et Apostolice Sedis devotum filium et fidelem operum exhibitione demonstres, ac nos sinceritatis tue zelum possi-

mus in Domino merito commendare. Datum Viterbii XII. kal. Junii, (Pontificatus nostri) anno XI.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 155. l.)

31.

IX. Gergely pápa ezen apostoli követet IV. Béla magyar királynak ajánlja. 1237.

Gregorius Episcopus etc. carissimo in Christo filio . . . Illustri Regi Ungarie salutem etc. Si prevenisset Dominus vota supplicum, et ante terre orientalis excidium Constantinopolitanum Imperium ad Latinos a Grecis, sicut postea transtulit, transtulisset, desolationem Jerosolimitane provincie Christianus populus forsitan non defleret. Cum igitur per huiusmodi translationem Imperii ad recuperationem illius terre via nobis melior reseretur, et istius retentio quasi restauratio sit illius, ecce venerabilem fratrem nostrum . . . Episcopum Perusinum, virum providum et discretum ac nobis et fratribus nostris merito sue probitatis acceptum, pro statu ipsius Imperii ad partes Romanie commisso sibi legationis officio providimus destinandum. Ideoque Regalem Excellentiam rogandam duximus attente et monendam, quatenus ipsum per partes Ungarie transeuntem, cum ad te venerit, benigne recipiens et honeste pertractans, que tibi ex parte nostra exponenda duxerit, credere studeas et taliter adimplere, quod ad gloriam nominis tui cedat, et nos sinceritatis tue zelum possimus in Domino merito commendare. Datum Viterbii XII. kal. Junii. (Pontificatus nostri) anno XI.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 155. l.)

32.

IX. Gergely pápa a kalocsai érseket és az alatta álló püspököket felszólítja, hogy a konstantinápolyi latin birodalomnak segítségére legyenek. 1237.

Gregorius Episcopus etc. venerabilibus fratribus . . . Archiepiscopo Colocensi eiusque suffraganeis salutem etc. Creditam nobis sollicitudinem super amplianda gloria Catholice fidei et roborando statu populi Christiani prosequi studio efficaciori non possumus, quam quod subsidia devotorum Ecclesie ad hoc oportunis temporibus assumamus. Cum itaque venerabiles fratres nostros . . . Perusinum et I. quondam Bosnensem Episcopos, viros utique scientia et honestate conspicuos, quos Deo dilectos, et acceptos nobis ac fratribus nostris pie vite studiis et titulo multimode probitatis ad partes Ungarie destinemus, sperantes, quod per eorum industriam virtutis vestre accedente suffragio necessitatibus Imperii Romane optatum subsidium producat, universitatem vestram rogamus et obsecramus in Domino Jesu Christo, in remissionem vobis peccaminum iniungentes, quatenus eosdem Episcopos, imo personam nostram in ipsis admittentes hilariter et condigna honoris plenitudine prosequentes, eis in eiusdem favore negotii omne quod potestis consilium et auxilium prebeatis sollicite, sicut retributionem perpetuam et Sedis Apostolice diligitis gratiam, provisuri, ut eidem Imperio pluribus angustiis quam libeat explicari litteris, fatigato de bonis vobis a Deo collatis, quod potestis subsidium adhibentes, singuli vestrum in suis Diocesibus fideles regimini vestro commissos, ad subveniendum eidem piis monitis secundum datam vobis a Deo prudentiam efficaciter inducat, pro firmo tenentes, quod tanto graciosius patris eterni filio in hoc prestatis obsequium, quanto ad ipsius hereditatem de infidelium manibus eruendam memoratum Imperium fore dinoscitur opportunum. In hoc itaque virtus vestra sic se vigilem exhibeat et efficacem exponat, ut tante percepto cum rumore leticie vos in hiis iuxta nostrum desiderium profecisse vobis et ecclesia-

rum vestrarum augendis commodis et procurandis honoribus obligemur. Et ne forte facultas consequendi, quod petitur, deesse vobis in aliquo videatur, fideles Diocesum earundem in succursum eiusdem Imperii processuros, nec non eorum familiam et bona omnia, donec de ipsorum reditu vel obitu certissime cognoscatur, sub protectione ac defensione Sedis Apostolice admittentes, illis, qui iuxta facultatem et qualitatem suam illuc bellatores idoneos in expensis propriis duxerint destinandos, nec non illis, qui ad subventionem fidelium partium earundem de bonis propriis congrue ministrarint, iuxta quantitatem subsidii et devotionis affectum illam indulgentiam, idemque privilegium elargimur, que transeuntibus et subvenientibus in terre Sancte subsidium conceduntur. Quid ultra? ut sepe dictum negotium, quo pluribus contingit iuvari remediis, promotionis optate suscipiat incrementum, presentium vobis auctoritate concedimus, quod pauperum et debilium cruce signatorum Diocesum earundem, cum quibus duximus dispensandum, vota peregrinationis in succursum ejusdem Imperii commutantes, illis qui ad vestram solempnem predicationem accesserint, viginti dies de injuncta penitentia relaxare, ac eorum singulis illuc suscepto propter hoc crucis signaculo processuris, qui pro incendiis et iniectioe manuum in clericos vel alias religiosas personas excommunicationis laqueum incurrerunt, impertiri iuxta formam Ecclesie absolutionis beneficium valeatis; proviso ut passis dampna et iniurias satisfaciant competenter, illis duntaxat exceptis, quorum excessus adeo sunt difficiles et enormes, quod merito sunt ad Sedem Apostolicam destinandi. Ceterum quod per dictos Episcopos vel eorum alterum super premissis omnibus contigerit procurari, robur habere volumus firmitatis. Datum Viterbii kal. Junii, (Pontificatus nostri) anno undecimo.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. köt. 156. l. V. ö. ezen pápának levelét IV. Béla királyhoz Fejérnél Cod. Dipl. IV. köt. 1. r. 88. l.)

33.

IX. Gergely pápa Aszánhoz, a bolgárok és oláhok uralkodójához apostoli követet küld. 1237.

Gregorius Episcopus etc. dilecto filio nobili viro Assano domino Bulgarorum et Blachorum salutem etc. Licet officii nostri sit debitum, universitatem diligere Matris Ecclesie filiorum; quosdam tamen ex eis eo pleniori affectione prosequimur, quo ipsos eidem Ecclesie velle reddi placitos intuemur. Inde fit, quod cum ex sinceritatis tue litteris ardorem devotionis et fidei, quibus Apostolice Sedi placere desideras, collegerimus, exultantes cordi nostro statuimus personam tuam et speciali sinceritate prosequi, et eius procurandis honoribus studium efficax oportunis temporibus impertiri, fiduciam obtinentes, quod et tu auctore Domino ad illa studebis haberi sollicitus, per que ab eadem Ecclesia reputeris assidue graciosus. Verum quia super hiis expedit utrinque laudabile dare principium et processum adicere fructuosum, ecce sicut per memoratas litteras postulasti, legatum Sedis Apostolice ad tuam presentiam providimus destinandum, videlicet venerabilem fratrem nostrum . . . Episcopum Perusinum, virum utique scientia et honestate conspicuum, nobis et fratribus nostris acceptum evidentiā multimode probitatis. Rogamus itaque nobilitatem tuam et affectione qua possumus exhortamur in remissionem tibi peccaminum iniungentes, quatenus eundem Episcopum, vel nostram potius in ipso personam quo decet honore recipiens et pertractans, ac eidem super hiis, que tibi ex parte nostra retulerit fidem adhibens pleniorē, tuam ad hoc inducas sollicite voluntatem, ut in Sedis Apostolice devotione continua sedulus perseverans, et alios quos poteris ad idem inducens studio diligenti, Romanie Imperium a molestiis et pressuris, quas patitur, quantum in te fuerit, ad Redemptoris gloriam reddas feliciter expeditum, sciturus, quod cum eidem plenum et efficax prestare subsidium non sit aliud, quam parare semitam, ut Redemptoris eiusdem suffragante potentia eruat de manibus paganorum, ipsum tibi debito-

rem perempnis vite constituis et Sedem Apostolicam semper habere benivolam promereris: que ut pro ipsius defensione Imperii facile provenire valeat, quod optatur, illa studia procurande subventionis assumpsit, quod illuc, sicut de propitiatione Divina confidimus, grandis procedet numerus bellatorum, una tecum desiderati triumphus gloriam obtenturus. Interim autem tuum et tuorum animos prelata ceteris constantie virtute stabiliens, fideles eiusdem Imperii opportune protectionis impendio sic studeas consolari, quod a conspectu partis adverse non decident, sed ad repressionem illius firmis cordibus invalescant, sicque fiat, quod pro virtutis tante meritis nobis tibi manentibus obligatis, proveniat superne Maiestatis auxilio, ut et temporali prosperitate proficias, et tandem in beatorum collegio conquiescas. Datum Viterbii kal. Junii, Pontificatus nostri anno undecimo.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 157. l.)

34.

*IX: Gergely pápa Bolgár- és Oláhföld főpapjaihoz ugyan erről.
1237.*

Gregorius Episcopus etc. venerabilibus fratribus Archiepiscopis et Episcopis, dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, Prepositis, Decanis, Archidiaconis, Archipresbiteris et aliis Ecclesiarum Prelatis in Bulgaria et Blachia constitutis salutem etc. Ratione preminentis officii, quod licet indigni disponente omnium conditore suscepimus, nobis quatuor facienda potissime reperimus, videlicet quod conversi (igy) aliquando iuxta Domini iussionem fratres nostros in Divini timore et amore nominis ac reverentia Sancte Matris Ecclesie confirmemus, et in Principis Apostolorum navicula constitutos ad portum salutis duce Domino dirigentes, alios extra ipsam tanquam in invio positos, et in diluvium perditionis perpetue, nisi resumentur ad semitam, processuros ad ovile pastoris perpetui

perducamus, nec non ut locum redemptionis nostre sanctissimum Redemptoris propitiante clementia per Ecclesie filios liberemus de manibus paganorum. Inde fit quod sollicite meditantibus vos nobis in Christo karissimos in remotis haberi partibus, quo fit, ut spiritualis colationis alterne solacio personaliter refici nequeamus; quin imo, quod plures in huiusmodi locis existunt, qui predictae gremium Ecclesie contempnentes, ac turbantes corda fidelium in Romanie Imperio possitorum, nec non quantum in ipsis est repugnaculum opposentes, quod reddi libera non possit Jerusalem civitas gloriosa, digne providimus, ut ad predictas partes venerabilem fratrem nostrum . . . Episcopum Perusinum, virum utique scientia et honestate conspicuum, Deo dilectum et acceptum nobis ac fratribus nostris pie vite studiis et evidentia multimode prohibitatis, concessio sibi plene legationis officio mitteremus: qui et vobis affectionem, qua vos in Christo complectimur affectuose, denunciet, et tandem hilaris in Domino rediturus, nos de vobis perfundat immensitate letitiae, solita patri filiorum de obedientia provenire. Rogamus itaque universitatem vestram et obsecramus in domino Jesu Christo, in remissionem vobis peccaminum iniungentes, quatenus eundem Episcopum, immo personam nostram in ipso admittentes hilariter et condigna honoris plenitudine prosequentes, verba, quae in ore suo posuimus, studeatis et aure devota suscipere et promptis affectibus adimplere, ei omne quod potestis consilium et auxilium in favorem credite sibi sollicitudinis, et super eo potissime tribuentes, quod, quae prediximus Divinae placita Maiestati, quantum in vobis est, annuente Christo proveniant, et delictus filius nobilis vir Assanus Dominus Bulgarorum et Blachorum circa Ecclesiam devotionis augmenta suscipiens, in defensionem Imperii memorati multiplicatis viribus invalescat, ab inferendo sibi discrimine desistente Vattacio, utinam per vigilantie nostrae studium ad sinum Ecclesiae superna suffragante clementia reddituro. Sic enim ibidem et per consequens in partibus orientis nomen Domini pro voto poterit exaltari, consequentibus vobis retributionis aeternae premium, et a nobis nichilominus condigna opera gratiarum. Ceterum prefati Episcopi intendentes salubribus monitis et mandatis, eidem in securo conductu in eundo et redeundo, ac aliis necessariis

sicut Legato Sedis Apostolice curetis liberaliter providere, preces nostras taliter impleturi, ut qui libenter honoramur in subditis, et vos in vestris honoremus temporibus oportunis. Datum Viterbii kal. Junii, (Pontificatus nostri) anno undecimo.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner íd. m. I. k. 157. l.)

35.

IX. Gergely pápa IV. Béla királynak a pannonhalmi apátság jogügyeit ajánlja. 1237.

Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei carissimo in Christo filio . . . Illustri Regi Vngarie, salutem et Apostolicam benedictionem. Etsi tamquam Princeps Catholicus et deuotus debeas omnes generaliter Regni tui ecclesias in sua iustitia confouere: Monasterio tamen Sancti Martini de Pannonia eo amplius in suo iure teneris, quo certius est, ut dicitur, Regalis Sublimitas, quod de illo spiritualis prouenit et etiam temporalis. Sane oblata nobis dilectorum filiorum . . . Abbatibus et Conuentus eiusdem Monasterij petitio continebat, quod quondam Gualfer Comes constructa quadam ecclesia in Monte Quinzin munitioni apto, sed loco inhabitabili et deserto, de assensu tandem inclite recordationis Regis Vngarie aui tui, Episcopi diocesani et aliorum Nobilium Regni, ecclesiam ipsam Monasterio predicto concessit, in qua iuxta ipsius Comitis desiderium Abbas Monasterij memorati Conuentum instituit, et tres ei per tempora prefecit Abbates. Postmodum uero clare memorie Rex pater tuus suggestionem quorundam predictam ecclesiam remotis inde personis cum eodem monte sibi pro munitione recepit, promittens quod locum alium ad ecclesiam aptiorem, et plura etiam in possessionibus et alijs, quam eadem haberet ecclesia donaret eisdem; quod nec ipse impleuit morte preuentus, nec per te id hactenus factum fuit. Nunc autem Demetrius Comes montem eundem cum predicta

ecclesia et possessionibus ad eam pertinentibus ex Regia, ut dicit, donatione retinet, et reddere contradicit. Unde humiliter supplicarunt, ut cum te omnino non deceat, quod cum Ecclesiarum iactura sis alijs liberalis, quin potius honori tuo conueniat, eas de proprijs facultatibus augmentare; adesse sibi super hoc misericorditer dignaremur. Preterea referentibus eisdem Abbate et Conuentu didicimus, quod dictus D. Comes quandam eorum insulam in Danubio, Obda uidelicet, per priuilegia eis Regia confirmatam cum decem seruorum et quatuor piscatorum mansionibus detinet uiolenter. Comes quoque de Budrug tributum, quod eis de foro et portu Budruo competit, temere occupauit, ac restituere contradicit. Et cum bone memorie S. Archidiaconus de Papa capellam quamdam iuxta palatium suum ab ipso constructam cum possessionibus et alijs ad eam pertinentibus de tuo et Episcopi diocesani assensu, dum adhuc uiueret, ipsis concesserit, eo tandem mortuo, et per eosdem quodam in eo sacerdote monacho instituto, Fabianus miles de mandato Regio, ut asserit, capellam eandem eiecto inde predicto monacho, cum uniuersis ad eam pertinentibus occupare presumpsit. Super quibus omnibus ijdem Apostolicum remedium implorarunt. Quocirca Serenitatem Regiam monemus et hortamur in Domino, quatinus te in hoc genere ut deuotum Principem et ecclesiasticorum iurium zelatorem, predicta restitui facias Monasterio memorato, ita quod talem et tantum protectorem se habere letetur, et tue sinceritatis deuotio apud Deum possit et homines exinde commendari. Et cum predicti Abbas et Conuentus super premissis causam per litteras Apostolicas habeant cum nobilibus memoratis, nequaquam super hijs te oppone, sed potius in iure suo assistas eisdem; interponendo insuper pro Dei reuerentia tam super hijs, quam super causa, que inter predictum Monasterium et Ecclesiam Albensem vertitur, partes tuas, ut etsi non iudicio, compositione saltem amicabili questiones huiusmodi sopiantur; et cum ad componendum inter ipsum Monasterium et prefatam Albensem Ecclesiam ceperis intendere per teipsum, nos ad id, cum sit pium et laudabile, Regalem Celsitudinem excitamus. Sic itaque preces et exhortationes nostras admittas, quod a Deo inde consequi ualeas meritum, et Apostolicum fauorem et nostrum in tuis opportunitatibus

plenius obtinere. Datum Anagnie V. kal. Septembris, Pontificatus nostri anno vndecimo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

36.

Dénes nádor megerősíti Miklós nádornak Fen helységről 1220. a pannonhalmi szent-mártoni apátság számára hozott ítéletét. 1237.

Adrausob Dyonisius Dei gracia Palatinus et Comes de Zounuc omnibus tam presentibus quam posteris presentes litteras inspecturis salutem in Domino. Cuuctorum noticie presencium tenore volumus pervenire, quod cum tempore Nicolai Comitis Palatini aule Regie inter Abbatem Sancti Martini et ipsius Conventum ex una parte, et udvornicos Regis de Fen et populos Regine castrensesque Vesprimienses ex altera causa fuisset ventilata; tandem definita eorum causa, eiusdem tenor cause nostre sentencie sub tali forma est presentata:

Nicolaus Dei gracia Palatinus stb.

(Lásd okmánytárunk I-ső kötetében Miklós nádornak 1220-ki ítéletét a 94. sz. a.)

Nos igitur perlecto tenore presentis carte super facta conuencione inter ipsos, sentenciam Nicolai Comitis ordinatam secundum iustum processum et rectam intelligenciam esse ratam approbauimus, terrasque pretaxatas, quas Abbas Sancti Martini secundum veram et iustam prosecutionem merito obtinuit, eidem domino Abbati iuxta cursum tenoris presentis confirmauimus nostrarum munimine litterarum. Vduornicos vero, quos tanquam calumpniatores reperimus contra dominum Abbatem, condemnauimus eos ad abrasionem capitibus eorum, et pro dampnis maioribus illatis eidem Abbati per ipsos vduornicos condemnauimus eos in decem marcis, medietatem pristaldo nostro Dyonisio de Toh; et per eum ipsas

terras metis certis distingui precepimus sepe dicto Abbati Sancti Martini. Datum anno gracie M^oCC^oXXX^oVII^o.

(IV. Béla király 1237-ki megerősítő okmányából, lásd fenebb 25 sz. a.
Czech.)

37.

*Dénes nádor a pannonhalmi és a száva-szent-demeteri apátok
közt tiszai birtokuk ügyében ítél. 1237.*

Nos D. Dei gracia Palatinus et Comes de Zonue vniuersis presentes litteras inspecturis salutem in Domino. Vniuersitati uestre tenore presencium facimus esse notum, quod cum inter venerabilem Abbatem Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie ex parte una et populos ville Zotumar Abbatis Sancti Demetrii de Sirmia super quadam terre quantitate in introitu Kenesna cum Ticia per latitudinem et longitudinem dicte terre, et ultra Ticiam per totum arundinetum, quod pro tenditur ad longitudinem ipsius terre, et lacu Miroht vulgali ter appellato ex altera, longeva coram nobis questio uertetur, tandem dominus Rex sub certa forma ad sciendam veritatem Marcello, Petro de Hungossog, Kese Comiti de genere Himca, et Michaeli filio Mog de genere Conad dirrexit scripta sua, et pro pace reformanda, si qua posset fieri inter ipsos, quod inde factum per se, seu per litteras suas domino Regi, et nobis studerent nunciare. Quod mandatum Regium exequi cupientes ad predictam terram de Drusma, de Casar, de Solomun Abbatis et conterminalibus, et nobilibus illius patrie tam maioribus quam minoribus personaliter accedentes, ut veritas per ipsos plenius illuscerceretur, Abbate tamen coram ipsis personaliter comparente, et aduersa parte se contumaciter absentante pacem inter ipsos formare nequierunt, sicut ex testimonio litterarum recepimus eorundem; processu uero temporis partibus in nostra presencia constitutis proposuit Abbas Sancti Martini, terram, et lacum Miroht cum Ticia per latitudinem et longitudinem dicte terre et ultra Ticiam secun-

dum usum anticum, et per famam publicam ad se de iure pertinere, priuilegium Sancti Ladislai in iudicium super principali produxit: nos uero uisus priuilegiis et instrumentis, rationibus, et auditis allegacionibus utriusque partis, et populorum intellectis, quia priuilegium partis aduerse in nullo priuilegio Abbatis Sancti Martini uidebatur preiudicium generare, sui iuris affirmabat; sed et quia et accepimus ex confessione postmodum eorundem populorum ad monasterium Sancti Martini pertinere predictum, et ex testimonio conterminalium suorum nobilium, qui nobis sua scripta direxerunt, sub suis sigillis, prestitis nichilominus corporaliter sacramentis; terram ipsam et Ticiam per latitudinem, et longitudinem dicte terre et ultra Ticiam cum toto arundineto et piscina Miroht, cuius mencio fit in priuilegio Sancti Ladislai, monasterio restitimus memorato; ipsum per magistrum Albei Archidiaconum Nitriensem, et Canonicum Strigoniensem, domini Regis pristaldum in possessionem misimus memoratam. Vt autem in posterum huic nostro iudicio non possit uicium falsitatis imponi, ad maioris rei certitudinem sigillum nostrum apposimus huic carte. Datum anno Domini M^oCC^oXXX^o septimo.

(Az eredeti után. *Czech.*)

Gergely győri püspöknek, mint kiküldött bírónak több borosti udvarnokok és Sándor, Lőrincz fia, közti vitás tökörcsi birtokra nézve hozott ítélete. 1237.

Capitulum Ecclesie Jauriensis universis Christi fidelibus presentes literas inspecturis salutem in vero salutari. Vestra noverit universitas literas venerabilis patris nostri G. Episcopi Jauriensis nos in hunc modum inspectisse. ^x

Nos Gregorius Dei gracia Episcopus Jauriensis significamus omnibus presentes literas inspecturis. Quod cum nos auctoritate domini Bele Regis Illustris Hungarie in Episcopatu nostro super causis terrarum cognosceremus, vdvornici de villa Borost quorum nomina Itol, Chopou, Petur, Medve, ac eorum Comes Simeon de villa Syta, et iobagiones eorum Bertolinus et Endus, Alexandrum filium Laurencij coram nobis traxerunt in causam asserentes, eum terram eorum ad duo aratra sufficientem in villa Tucurch per violenciam detinere, quam idem Alexander ad se asseruit iure hereditatis pertinere. Nos autem auditis racionibus utriusque partis predicto A. probacionem indiximus, ut terram eandem probaret suam esse hereditariam. Qui in termino per nos assignato testibus ydoneis et fide dignis eandem terram ad se iure hereditario pertinere probavit. Dicti vero vdvornici et Comes ac iobagiones eorundem in presencia nostra dixerunt, quod si sex homines ex testibus supradictis prestarent sacramentum, ipsi a sua accione cessarent, eandem terram eidem A. quiete et pacifice possidendam relinquentes. Nos vero in eleccione ipsorum posuimus, quos ex testibus supradictis vellent prestare sacramentum. Ipsi vero elegerunt Marcellum fratrem predicti Laurencij, Chu Comitem, Michaelem filium Chomos Abbatem Sancti Gothardi, Forkasium de villa Simon, Petrum de villa Jonad; quibus nos terminum prefiximus, in quo in Ecclesia Sancti Michaelis de Ferreo Castro prestarent sacramentum, ut eciam prestiterunt, sicut per literas Capituli Sancti Michaelis de Castro Ferreo, et per pristaldum nostrum

udvarnokok

Elyam filium magistri Chepani ac per ipsos vdvornicos, Comitum et jobagiones intelleximus. Nos igitur volentibus supradictis vdvornicis, Comite et jobagionibus eorundem et asserentibus, sepe dictam terram ad supradictum A. iure hereditario pertinere, eam exigente iusticia eidem A. perpetuo adiudicavimus possidendam, dictos vdvornicos in regali iudicio condemnantes pro eo, quod calumpniosam moverant actionem; metas etiam per dictum pristaldum nostrum, que terras supradictarum duarum villarum dividant, ne in posterum possit esse contencio inter eos, consenciente utraque parte et petente a nobis fecimus elevari. Et ut futuris temporibus lis sopita coram nobis iterum suscitari non possit, sepe dicto A. literas presentes concessimus, sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Domini M^oCC^oXXX^oVII^o. Regnante Illustri Rege Hungarie Bela quarto Regni eius secundo anno.

Ne igitur processu temporum super terra prememorata sepe dictus Alexander per autedictos vdvornicos calumpnirose possit infestari, secundum formam literarum supradicti venerabilis patris nostri G. Episcopi Jauriensis litteras nostras eidem Alexandro concessimus, sigilli capituli nostri impressione roboratas. Anno Dominice Incarnacionis millesimo ducentesimo tricesimo septimo.

(A Kisfaludy család levéltárában őrzött eredeti után. *Czech.*)

39.

Miklós Zothmár fia, a győri káptalan előtt kisebb surnai és movruchi részbirtokát a surnai egyháznak ajándékozta. 1237.

Capitulum Geuriensis Ecclesie omnibus presentes literas inspecturis salutem in Domino. Vniversorum noticie du-ximus declarandum, quod Nicholaus filius Zothmár ad no-stram accedens presenciam, mediam partem proprie terre sue, scilicet ad duo aratra sufficientem, sicut ipso attestante et ex tenore literarum Oslonis et Thome, ac Nicholay Comitum, et Petry filij Petri Comititis agnovimus, proprie terre sue, et ab omnibus cognatis suis separate, in minorj Surna existenti, si-militer de feneto, et de pratis, coram nobis contulit Ecclesie sue de Surna libere et secure perpetuo possidendam. Item in villa Movrouch dedit eidem Ecclesie unam mansionem cum omnibus pertinentijs suis. Et ut temeraria presumpcio poste-rorum pie donacioni memorati Nicholay obviare non valeat, presentem cartam seriem geste rey continentem, inpressione sigilli nostri roboratam, fratribus de Surna concessimus. Da-tum anno ab Incarnacione Domini millesimo ducentesimo tri-cesimo septimo.

Jegyzet. E bőrhártyán kelt Meskó nemzetség metszett levelének hátirata ez: „Donacio Nycolay fily Zothmar in minori Corna existen-tis.“ Másolta Horvát István. E Miklósnak a győri káptalan előtt kelt végrendelete Fejérenél: Cod. Dipl. IV. k. 1. r. 77. l. olvasható. *Érdy.*

M. J. V. 17

*A veszprémi káptalan egy Veszprémben lévő házhely eladásáról
tesz bizonyosságot. 1237.*

Capitulum Wesprimiensis Ecclesie etc. quod relicta clerici Blasii filii Mykxe Wesprimiensis et filius eiusdem clerici B. nomine Anton de consensu magistri Petri filii Sabini Archidiaconi Kamanchiensis cognati sui vendiderunt locum curie, quem habebant iuxta campum Sancti Thome prope ortum suum fructiferum magistro Fawo Archidiacono Wesprimiensi pro tribus marcis argenti minus vno fertone; cuius pecunie solucio facta est coram nobis et iobagionibus castri Wesprimiensis, videlicet Solis, Galli, Alexi, Zobov biloti, Phynoch clerici, Bense clerici et aliorum multorum, quorum nomina non erat necesse redigi in scripto. Quam pecuniam dicta domina et filius eiusdem se plene recepisse sunt confessi etc. Datum Wesprimii per magistri Johannis Lectoris anno Domini M^oCC^oXXX^o septimo.

(A székes-fehérvári káptalan „1320 tertio nonas Augusti“ kelt átiratából, mely a veszprémi káptalan levéltárában őriztetik.)

41.

Vnicus, kőröshegyi pap végintézete. 1237.

Ego Vnicus clericus — — Arpas, de villa Keurushig recolens nouissima mea, et cogitans, quod decor huius mundi fugit uelud umbra, et nunquam in eodem statu permanet; sed sola illa, que ad Diuinum locum augmentandum conferuntur immutabilia apud Deum reseruentur, vniuersitati uestre tenore presencium duxi significandum, quod porcionem quandam in uilla Keurushig, ubi domus mea fundata est, ad duo iugera iure empticio ab antiquo a me possessa contingebat, Ecclesie Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie contuli, sub testimonio domini Jacobi Archidiaconi Simigiensis et Cabani Curialis Comitatus Simigiensis, et quam aliarum plurium illius patrie personarum, in perpetuum possidendam; tali tamen condicione, quod quoadusque uiuerem, in eadem permanerem sine alicuius contradiccione uel calumpnia aliqua interueniente. Nos ergo. J. Archidiaconus predictae parrochie ad rogatum predicti clerici donacioni predictae sigillum nostrum imponi fecimus, et postmodum in argumentum fidei iussimus conseruari. Datum anno ab Incarnacione Domini. M^oCC^oXXX^o septimo. Quia Kete venditor terre predictae confessus fuit coram nobis, illa duo iugera terrarum eidem V. clerico libere uendidisse.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

42.

IX. Gergely pápa követének, a peruziai püspöknek meghagyja, hogy IV. Béla királyt Bolgárország elfoglalására indítsa. 1238.

Gregorius Episcopus etc. venerabili fratri . . . Episcopo Perusino salutem etc. devotionis tue litteras benigne recepimus, et ipsarum tenorem intelleximus diligenter. Ceterum super hiis, que continebantur in eisdem literis, cum fratribus nostris deliberatione habita diligenti, de ipsorum consilio carissimo in Christo filio nostro . . . Illustri Regi Ungarie dirigimus scripta nostra, obsecrantes ipsum per Patrem et Filium et Spiritum Sanctum, ac per sanguinem Jesu Christi, ut exurgat in adiutorium Christi sui, exurgat ad contricionem nationis prave atque perverse, que multis insultat opprobriis nomini Christiano; contra perfidum Assanum et terram suam in forti manu et extento brachio, prout decet Regalem Excellentiam se accingens. Nos enim illam ei et universis vere penitentibus et confessis, qui laborem hujusmodi in propriis personis subierint et expensis, indulgentiam elargimur, que conceditur transeuntibus in subsidium terre Sancte, ac terram ipsius Assani exponimus predicto Regi et aliis Catholicis occupandam, prout statutum est in Concilio generali. Tu vero tanquam vir prudens et providus apud eundem Regem, ut ex animo assumat negotium quasi proprium prosequens interesse, secundum datam tibi a Deo gratiam modis omnibus, quibus potes efficaciter elaborans, illud Regi prefato imponas in suorum veniam peccatorum. Quodsi predictus Rex difficultatem in hoc aliquam adhiberet, si alias ad hoc induci non possit, secure promittas ei ex parte nostra, quod nos sic procurabimus Domino faciente, quod omnino in hac parte suis desideriis satisfiet, et quod intendit licite poterit occupare ac sana conscientia retinere. Datum Laterani VI. kal. Februarii, (Pontificatus nostri) anno XI.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 161. l. A pápának IV. Béla királyhoz intézett levele olvasható Fejérmél Cod. Dipl. IV. k. 1. r. 101. l)

43.

IX. Gergely pápa Balduinhoz, a konstantinápolyi latin császárság örököséhez ugyanazon ügyben intéz levelet. 1238.

Gregorius Episcopus etc. dilecto filio nobili viro Balduino, nato et heredi clare memorie P. Imperatoris Constantinopolitani, salutem etc. Miserabilem statum Imperii Constantinopolitani extremo discrimini subiacentis debita meditatione pensantes, cum fratribus nostris super hoc deliberatione habita diligenti, cum subveniendi eidem Imperio vix alia via sufficiens superesset, contra Assanum et terram suam predicari mandavimus verbum crucis. Carissimo quoque in Christo filio nostro . . . Illustri Regi Ungarie direximus scripta nostra, obsecrantes ipsum per Patrem et Filium, et Spiritum Sanctum, et per sanguinem Jesu Christi, ut huiusmodi negotium assumat ex animo, et contra ipsum Assanum ac terram eius in forti manu et brachio extento, prout decet Regalem Magnificentiam, se accingat, illam indulgentiam habiturus, quam habent transeuntes in subsidium terre sancte. Et ut melius et efficacius induci possit ad tantum negotium assumendum, terram dicti Assani, que tota heretica pravitate infecta dicitur et repleta, predicto Regi et aliis catholicis exposuimus occupandam. Quia vero dubitatur a multis, an idem Rex per ea, que promisimus, nisi consensus tuus accesserit, se velit exponere tot periculis et expensis, nobilitatem tuam monemus et hortamur attente, ac suademus in animi puritate, quatenus prudenter attendens, quod nisi eidem Imperio celeriter succurratur, interveniente mora vix ei valeat subveniri, et melius est ante tempus occurrere, quam remedium post causam querere vulneratam: ne succursum ipsius Imperii per te, quod absit, impediri contingat, si quid iuris ad te in terra ipsius

Assani pertinet, in manu Romane Ecclesie, omni dilatione ac excusatione cessantibus, ponere non postponas, ut provideamus exinde, prout consideratis negotii circumstantiis utilitati et necessitati eiusdem Imperii viderimus expedire; nobis super hoc tuas patentes literas per latorem presentium omni mora postposita transmittendo. Datum Laterani VI. kal. Februarii, (Pontificatus nostri) anno XI.

(IX. Gergely pápa Regestáiból, Theiner id m. I. köt. 160. 1.)

44.

IX. Gergely pápa meghagyja a magyarországi püspököknek, hogy Aszán, a bolgárok uralkodója ellen keresztes hadjáratot hirdettessenek. 1238.

Gregorius Episcopus etc. venerabilibus fratribus universis Episcopis per Ungariam constitutis, salutem etc. Sanctissimam Petri Sedem, quam non terrena fundavit sententia, sed illud verbum, quo constructum est celum et terra, per quod denique omnia elementa sunt condita, Jesus Christus, quam ideo supra se petram crexit ad beatissimum Apostolorum Principem inquam: „Tu es Petrus et super hanc petram edificabo Ecclesiam meam,“ ut eterni templi structura mirabili munere Divine gratie in petre soliditate consisteret, et illam nec humana temeritas posset appetere, nec contra illam porte inferi prevalerent; hanc itaque petre sacratissimam firmitatem Deo edificante constructam presuntione nititur nimis impia violare, quisquis potestatem eius temptat infringere, vel ab eius recedere unitate, quia cum unigenitus Dei filius eterne vite clavifero ob fervorem constantissime fidei ligandi et solvendi contulerit potestatem, ipso sibi dicente: „Quodcumque ligaveris etc.“ et propter meritis ferventissime caritatis pascendas sibi commiserit oves suas dicendo: „Simon Johannis diligis me plus hiis, pascere oves meas,“ qui eum non receperint in pastorem, ab ipsius censentur ovibus

alieni. Tales namque sunt heretici et seismatici, qui a tanto pastore pasci renuunt, et eius vicario non intendunt, perfidiores Judeis, et crudeliores paganis. Nam Judei semel Dominum crucis patibulo affixerunt, heretici vero in membris suis iugiter crucifigunt eum, opprobriis ipsum et contumeliis lacerantes; et cum illi credant, licet sub cecitate peccati, Deum patrem omnia visibilia et invisibilia condidisse, isti a principe tenebrarum visibilia credunt esse condita et creata. Pagani quoque furebant in puniendis Christianorum corporibus et mactandis; isti fidelium animas latenter Christo subripiunt et furantur, utrumque hominem perimentes. Schismatici autem tunicam inconsutilem Jesu Christi, que divisis aliis vestibus uni cessit in sortem, ut ipsius Ecclesia figurata per tunicam, quam sicut indumentum induit, una esset, scindere moliuntur. De quorum numero perfidus est Assanus, qui ab Ecclesie unitate recedens, et de Petri ovibus esse recusans, eius pasci doctrine verbo, operationis exemplo et sacre communionis pabulo contradicit, receptat in terra sua hereticos et defensat, quibus tota terra ipsa infecta dicitur et repleta. Cum igitur dignum sit, ut sanguis eorum veniat super eos iniquitate sua velut Amorrhæi populi consumanda; mandamus, quatenus singuli vestrum predicent per suas Dioceses verbum crucis, illam indulgentiam universis cruce signatis, qui laborem istum subierint et expensas, nostra concedentes auctoritate, que conceditur transeuntibus in subsidium terre sancte, ac exponentes terram eandem, prout statutum est in generali Concilio, catholicis occupandam. Datum Laterani VI. kal. Februarii (Pontificatus nostri) anno XI.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. köt. 161. l.)

45.

IX. Gergely pápa az erdélyi egyh. megyében fekvő almási apátság ügyében intézkedik. 1238.

Gregorius Episcopus et dilectis filiis . . . de Cubis et . . . Sancti Joannis Abbatibus Waradiensis et Ultrasilvane Diocesium, et . . . Preposito Waradiensis, salutem etc. Lacrimabilem dilectorum filiorum Abbatis Conventus Monasterii de Almas Ordinis Sancti Benedicti Ultrasilvane Diocesis, recepimus questionem, quod nobilis vir Ladislaus dictus Comes eiusdem Diocesis, abiecto Dei timore in illud hostiliter irruens, ipsis exinde non absque iniectioe manuum violenta ausu sacrilego profligatis, primo quosdam Ordinis Premonstratensis Canonicos, qui bona dicti monasterii dilapidare ac consumere prodigaliter pro sue voluntatis arbitrio presumpserunt, ac denum Canonicis ipsis pro maiori parte inde recedentibus, quosdam girovagos et quosdam capellanos suos, ac alios post appellationem ad nos interpositam temeritate propria intrusit ibidem in ipsorum maximum preiudicium et gravamen, qui prefatum monasterium detinent per violentiam occupatum. Quare a nobis humiliter postulabant, ut ipsi provideremus misericorditer in hac parte. Quia vero hec, si vera sunt, conniventibus oculis pertransire nec volumus, nec debemus, mandamus, quatenus si est ita, Abbate ac monachis antedictis ad memoratum monasterium, amotis ab eo intrusis taliter si qui fuerint, plenarie restitutis et vocatis, quos videritis evocandos, audiatis, si quid remanserit questionis, et si de partium voluntate processerit, causam sine debito terminetis facientes etc. Alioquin ipsam ad nos remittatis sufficienter instructam, prefigendo partibus terminum competentem, quo per se vel procuratores idoneos nostro se conspectui representent iustam dante Domino sententiam recepture. Illos autem, quos vobis constiterit in prescriptos monachos manus iniectisse, Dei timore postposito, temeritate violenta, tandiu etc.; donec ipsis et monasterio, in cuius iniuriam sunt que premisimus attemptata, satisfecerint competenter etc. Cete-

rum quoniam Abbas et Conventus sepefati proprium nullum habent ad huiusmodi negotium prosequendum, duobus vel tribus ex ipsis illud prosequentibus de bonis sepedicti monasterii moderatas ministrari faciatis expensas, ea que de bonis ipsius monasterii alienata inveneritis illicite ac dissipata, ad ius et proprietatem ipsius legitimam revocantes, contradictores etc. proviso, ne in terram dicti nobilis etc. Quod si non omnes etc. Datum Laterani III. Idus Februarii, (Pontificatus nostri anno XI.)

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. h. I. k. 161. I.)

46.

IX. Gergely pápa IV. Béla királyt a konstantinápolyi latin császárság segítségére felszólítja. 1238.

Gregorius Episcopus etc. carissimo in Christo filio . . . Illustri Regi Ungarie salutem etc. Inter occupationes varias et diversas, et utinam non adversas, quas preter solitum, immo plus solito pro malitia temporis sustinemus, illa nos angit amplius et conturbat, que ad succursum Imperii Romanie multipliciter lacerati nos excitat et impellit. Nam licet ad retinendum ipsum Imperium sit per tempora multipliciter laboratum; ad illum tamen necessitatis articulum peccatis exigentibus iam devenit, contra Latinos invalescentibus inimicis, ut nisi ei quantocius succurratur, omnis spes perit omnino non solum de recuperatione partis amisse, verum etiam de defensione retente, immo Latinis ibidem mauentibus irreparabile personarum et rerum imminet detrimentum, et univcrsis catholicis confusio et opprobrium sempiternum. Cum igitur attendentes, quod non minor est virtus querere, quam parata tueri, et quod per conservationem ipsius Imperii ad recuperationem terre sancte aperiri ianua videbatur, huiusque retentio restauratio est illius, ad succursum eius presertim

propter hereticos profigandos, quibus pene tota Grecia est corrupta, Christi fideles providerimus excitandos, multique nobiles et potentes, assumpto vivifice crucis signo, ad succursum eiusdem Imperii se accinxerint magnanimiter et potenter: Regiam Excellentiam rogamus, monemus et hortamur attente, ac pro dono petimus speciali, quatenus attendens, prout convenit diligenter, quod dum in hoc nobis gratificari videris, proprium prosequeris interesse, cum id ad honorem et profectum tuum provenire credamus, si huiusmodi cruce-signatos per terram tuam transire contigerit, eis pro Divina reverentia et Apostolice Sedis ac nostra tam in securo conducto facias provideri, quam alias iuxta magnanimitatem tuam impendas consilium, auxilium et favorem, ut per hec et alia bona que Domino feceris inspirante, omnia tibi cooperentur in bonum, nosque non immerito in tuis laudibus delectemur. Datum Laterani IIII. Idus Martii, (Pontificatus nostri) anno undecimo.

(IX. Gergely pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. köt. 162. l.)

47.

IX. Gergely pápa a veszprémi püspök és kapornoki apátság közti egyességet megerősíti. 1238.

Gregorius Episcopus etc. dilectis filiis . . . Abbati et Conventui Monasterii Sancti Salvatoris de Copornuch Ordinis Sancti Benedicti, Vesprimiensis Diocesis, salutem etc. Ea que iudicio vel concordia etc. Exhibita siquidem nobis vestra petitio continebat, quod cum in causa, que inter vos ex parte una, et venerabilem fratrem nostrum . . . Episcopum Vesprimiensem ex alia super eo videlicet, quod dictus Episcopus iuribus episcopalibus in vestro monasterio non contentus, illud multipliciter aggravabat, accedendo scilicet illuc quotienscunque volebat in anno visitationis vel alia de causa, et morando ibidem in ipsius monasterii sumptibus cum personarum et evectionum multitudine effrenata; item quod extorquebat a vobis occasione visitationis equum et alia munera pro sue libito voluntatis, ac quibusdam aliis articulis vertebatur, dilectum filium nostrum S. Sancte Marie in Transtiberim Presbiterum Cardinalem tibi, fili Abbas, tam tuo, quam vestro, filii Conventus, nomine, ac Sebastiano Canonico Vesprimiensi procuratori dicti Episcopi apud Sedem Apostolicam constitutis concesserimus auditorem, tandem eodem Cardinale mediante amicabile inter partes compositio intervenit, prout in ipsius confectis super hoc litteris plenius continetur, quam Apostolico petivistis munimine roborari. Nos igitur vestris iustis postulationibus grato concurrentes assensu, compositionem ipsam ratam habentes et firmam, illam auctoritate Apostolica confirmamus, et presentis scripti patrocinio commuimus. Nulli ergo etc. nostre confirmationis etc. Si quis autem etc. Datum Laterani XV. kal. Junii, Pontificatus nostri anno duodecimo.

(IX. Gergely pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 163. l.)

48.

IX. Gergely pápa rendeli, hogy az erchei kolostor a kartauzi rendnek átadattassék. 1238.

Gregorius Episcopus etc. venerabilibus fratribus . . . Archiepiscopo Strigoniensi et . . . Episcopo Perusino, Apostolice Sedis Legato, salutem etc. Illa prerogativa dilectionis karissimum in Christo filium nostrum . . . Illustrem Regem Ungarie amplexamur, quod nihil ei negare possimus, quod secundum Deum cuiquam essemus Principum concessuri. Cum igitur idem Rex tanquam Princeps Catholicus sacram religionem Cartusiensis Ordinis, que nuper in Regnum suum intravisse dinoscitur, desideret in eodem Regno plantari, nec ad edificia construenda et officinas necessarias invenire valeant fratres eiusdem Ordinis locum aptum, a nobis dictus Rex cum instantia postulavit, ut super hoc eiusdem fratribus providere salubriter curaremus. Nos ergo pium ipsius Regis propositum dignis in Domino laudibus commendantes, et attendentes, quod monasterium de Erche Ordinis Sancti Benedicti situm: in Insula loci secreti, quod ad Romanam Ecclesiam nullo pertinet mediante, adeo in spiritualibus et temporalibus est collapsum, quod nulla spes est de cetero, ut reformari in Ordine suo possit, prout vestre littere nobis exhibite continebant: mandamus, quatenus eundem Cartusiensem ordinem inducatis in monasterium memoratum, personis ibi degentibus nolentibus ordinem ipsum assumere, in locis aliis sui ordinis collocare (igy). Contradictores etc. Quod si non ambo etc. Datum Anagnie VI. Idus Augusti. Pontificatus nostri anno duodecimo.

(IX. Gergely pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 164. l.)

49.

IX. Gergely pápa a bolgár háború ügyében. 1238.

Gregorius Episcopus etc. venerabili fratri . . . Episcopo Perusino, Apostolice Sedis Legato, salutem etc. Cum carissimus in Christo filius noster . . . Ungarie Rex illustris, induetus forsán consilio aliquorum a nobis petierit sibi legationis officium in terra Assani committi et concedi, etiam potestatem litimandi Dioceses, instituendi Episcopos et distinguendi parochias, necnon et terram, que Zemram nominatur, in qua dudum desolata excrevit populi multitudo, qui nondum suffuerunt cuiquam Episcopo, alicui applicandi: quia Serenitati Regie in visceribus Jesu Christi, ac per hoc negare sibi aliquatenus non valemus, quod secundum Deum cuique essemus Principum concessuri, etsi non id quod ad litteram petitur, id tamen sibi de fratrum nostrorum consilio concedimus in effectum, ut videlicet possit assumere quemcunque maluerit de Archiepiscopis vel Episcopis Regni sui, qui nostra fretus auctoritate premissa de suo consilio exequatur. Ideoque mandamus, quatenus illi Archiepiscopo vel Episcopo, quem idem Rex duxerit assumendum, exequendi premissa tribuas auctoritate nostra liberam facultatem. Et quia personam, quam intendit assumere, ignoramus, inducas eundem Regem, quod illam nobis significet, ut ei super hoc nostras litteras destinemus. Datum Anagnie V. Idus Augusti, (Pontificatus nostri) anno duodecimo.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 166. l.)

50.

IX. Gergely pápa ugyanazon tárggyban. 1238.

Gregorius Episcopus etc. carissimo in Christo filio . . .
Illustri Regi Ungarie salutem etc. Cum sicut nobis tuis litteris intimasti, ad commonicionem nostram Divinitus inspiratus in tui obsequium creatoris, non solum bona, sed etiam personam tuam devotus exponas, propter quod Celsitudinem Regiam dignis in Domino laudibus commendamus ac prosequimur actionibus gratiarum, tuis devotis petitionibus favorabiliter annuentes, Bulgarie Regnum alicui concedere non intendimus in tuum preiudicium occupandum, qui ad profectum et exaltationem tuam, quantum cum Deo possumus, modis omnibus aspiramus. Datum Anagnie V. Idus Augusti, (Pontificatus nostri) anno duodecimo.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 166. l.)

51.

IX. Gergely pápa a bolgári háború alkalmával IV. Béla királyt az apostoli szék különös pártfogása alá veszi. 1238.

Gregorius Episcopus etc. carissimo in Christo filio . . . Illustri Regi Ungarie salutem etc. Cum de superni dispositione consilii ad commonitionem nostram fortitudine spiritus roboratus, contra gentem apostatricem, populum blasphemantem, hereticos videlicet et scismaticos terre Assani, ac ipsum Assanum, negotium prosequendum personaliter duxeris assumendum, quia iusto iudicio celestis Imperatoris obsequiis inherentes speciali decet prerogativa gaudere, nos attendentes, quod in manu illius disponis omnia dimittere, qui tibi contulit universa, personam, Regnum et omnia bona tua, postquam te accinxeris ad hujusmodi negotium exequendum, sub protectione Beati Petri et nostra suscipimus, et presentis scripti patrocinio communimus, statuentes, ut extunc ea omnia sub speciali Apostolice Sedis et nostra defensione consistant, donec de tuo reditu vel obitu certissime cognoscatur. Nulli ergo etc. nostre protectionis et constitutionis etc. Si quis autem etc. Datum Anagnie V. (Idus) Augusti, Pontificatus nostri anno duodecimo.

In e. f. m. . . Archiepiscopo Strigoniensi et . . . Episcopo Watiensi usque cognoscatur. Ideoque mandamus; quatenus eundem Regem non permittatis contra protectionis et constitutionis tenorem super premissis ab aliquibus indebite molestari, molestatores etc. Datum Anagnie V. Idus Augusti, (Pontificatus nostri) anno duodecimo.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 166. 1.)

52.

*Dénes nádornak a veszprémi püspök és káptalan s a pannon-
halmi apátság közti itélete. 1238.*

Dionisius Dei gracia Palatinus et Comes de Zounuk, et Stephanus magister Prepositus Bachiensis et aule Regie Cancellarius vniuersis presentes litteras inspecturis salutem in omnium Salvatore. Noscant presentes et agnoscant posteri, quod cum dominus Bela Rex illustris causam, que uertebatur inter Episcopum Vesprimiensem et Capitulum eiusdem loci ex una parte, et Abbatem et Conuentum Sancti Martini de Pannonia ex altera, vice sua nobis commisisset audiendam et fine debito terminandam; in die assignato idem Abbas procuratoribus partis aduerse astantibus opposuit, quod Ecclesia sua per Episcopum predictum et Capitulum eius in multis granaretur et dampnificaretur. Scilicet in spoliacione decimacionum quindecim uillarum, quarum nomina sunt hec: in Zala duarum uillarum Hegmogos et Kopuleh donatarum a Sanctis Regibus Stephano et Ladizlao, item in Comitatu Simigiensi trium uillarum nomine Kolombuk, Chernec et cognatis suis pertinencium, et Grezi et Primortun, et Acha ad Episcopum dictum pertinencium, quorum decimas Episcopus uendicabat; item aliarum uillarum citra et ultra et iuxta fluuium Fuk existencium, duarum nomine Kustan, et duarum nomine Lusta, et Helias, et Mors, et Acha, quarum decimas capitulum Wesprimiense uendicabat. Nos autem auditis proposicionibus, et allegacionibus partis utriusque; et priuilegiis Romanorum Pontificum, et Sancti Regis ex parte Abbatis Sancti Martini exhibitis et diligenter inspectis, consilio accepto prudentum uiro-
rum, sociorum et assessorum nostrorum, magnatum scilicet Hungarie, adiudicauimus et statuimus decimaciones predictarum uillarum cedere iuri Ecclesie supradicte in perpetuum; pro quantitate autem dampnorum illatorum et fructuum perceptorum Abbati predicto cum duobus fratribus suis prestare sacramentum, si auderent secundum statuta sui ordinis, pro centum scilicet et viginti marcis, pro cuius pecunie solucione

tres terminos assignauimus, super quo nostras alias litteras dedimus memoriales. Vt igitur huius rei geste series acta coram nobis duret in posterum, et robur eternitatis optineat, nec aliquorum calumpnia seu maligna intencione queat irritari, presentes litteras concessimus sigillorum nostrorum munimine roboratas. Datum anno Domini millesimo ducentesimo tricesimo octauo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

53.

A bakonybéli apát s a veszprémi és győri várjobbágyok közti peres ügy. 1238 körül.

Omnibus Christi fidelibus, presentibus, et posteris presentium inspecturis. Nos Comes Dionisius, et magister tauar-nicorum Regine Hungarie, et Nicholaus Comes de Chengd, Lucas Comes Huntiensis, et Nicholaus uice Curie Regis iudex significamus, quod populi castri Vesprimiensis, et populi castri Jauriensis una cum iobagionibus castrorum eorundem requirebant coram nobis quandam terram nomine Scezu X aratorum de Abbate Beati Mauricii de Bely, contra quos dictus Abbas terram nominatam Ecclesie supradicte priuilegio Sancti Ladizlay Regis circumquaque metis assignatis asseruit confirmatam, et quod uocibus protulerat priuilegio beatissimi Regis Ladizlay comprobavit. Licet causa parcium aduersarum, quamdiu coram Rege Bela tercio, et aliis suis iudicibus, et coram nobis fuisset ventilata, tandem in litteris domini nostri Regis Bele, et in litteris trium iudicum a Rege constitutorum, uidelicet Chaev Comitis Supruniensis, et Haholth Comitis de Ferreo Castro, Luca Comite Musuniensi Ecclesie sepedicte terram Scezu diu nominatam perspeximus perpetuo restitutam; nos quidem recto tramite iudicum procedentes iuxta tenorem preenarratarum litterarum eidem Ecclesie decreuimus perpetuo statuendam, mediante prestaldo cause magistro Stephano Canonico Albense. Poenam insuper adiecimus, ut si qua parcium a predicta sententia resilire

presumpserit; ipso facto columpnator habeatur. Vt autem presens pagina vigore perpetuo fulicatur, sigillorum nostrorum munimine studuimus roborandam.

(Az eredeti után. *Czech.*)

IV. Béla király a pannonhalmi apát s a pozsonyi polgárok és várjobbágyok közti, Deákira vonatkozó, ítéletc. 1239.

Bela Dei gracia Ungarie, Dalmacie, Chroacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanique Rex uniuersis presentem paginam inspecturis salutem in uero salutari. Quoniam rebus iuste dispositis causisque legitime ordinatis non uereri solet obliuio, conuenit ut ea, que in posterum conseruanda sunt, scripture congruo confirmentur testimonio. Notum sit igitur tam presentibus quam futuris, quod cum causa mota fuisset inter Vros Abbatem Sancti Martini de Pannonia et fratres eiusdem ex una parte, et jobagiones et ciuiles Posonienses, Chukar uidelicet et cognatos suos et socios eorundem ex alia super possessione Sala et terra ad quadraginta aratra sufficiente, que tempore Sanctorum Stephani et Ladizlai Regum Vag uocabatur, ut idem Abbas et fratres dicebant, sicut et postmodum in priuilegiis ipsorum iuspeximus contineri; dilecto et fideli nostro Dionisio Palatino et Comiti de Zounuc commissemus audiendam et fine debito terminandam; idem Palatinus causam ipsam ad nostram et jobagionum nostrorum presenciam reportauit. Partibus igitur coram nobis constitutis, dicti jobagiones et ciuiles repetebant ipsam possessionem ab Abbate et fratribus eiusdem sub nomine juris castri et sui proprii, dicendo eam per Abbatem et fratres ui occupatam retineri. Ad hoc dictus Abbas et fratres eius responderunt, dictam possessionem Ecclesiam eorum a tempore Sanctorum Regum predictorum continue possedisse et in eodem instanti instrumentis autenticis Regum scilicet predictorum et aliorum Regum sibi succedencium et Iudicum domine Re-

gine inclite memorie et Bertholdi fratris eiusdem tunc temporis Colochensis Archiepiscopi, iudicum scilicet ab Andrea pie memorie Rege patre nostro delegatorum, et arbitrorum Desiderii olim Episcopi Chanadiensis et Poth quondam Palatini et Alexandri Simigiensis Comitibus ab utraque parte electorum, suam evidentissime probauerunt intencionem. Nos igitur cum nostris jobagionibus Jula Comite Iudice Curie nostre, et magistro Stephano Preposito Tytiliensi et aule Regie Cancellario, Benedicto Preposito Budensi et Vicecancellario, Matheo Magistro Dapiferorum, Dionisio Magistro Agasonum, Sebus Comite et aliis quam pluribus Baronibus nostris inuito consilio taliter diffinimus, quod possessio Sala et terra predicta, pro qua lis inter partes vertebatur, in ius cederet totaliter et permaneret Ecclesie supradicte sub eisdem et cum eisdem metis, sicut etiam Petrus Comes de Zulgageur et Magister Petrus Hospitalium Sancti Regis de Strigonio in litteris suis, quos nos ad inspiciendas metas predictae possessionis transmiseraimus, nos certificarunt; sicut etiam ordo metarum terre eiusdem plenius in instrumentis predictis continetur. Et ut hec perpetue stabilitatis robur optineant in posterum, presentem paginam duplicis sigilli nostri munimine fecimus roborari. Datum Bude anno M.CC.XXXIX. XIII. kal. Aprilis, Regni autem nostri anno quarto.

(A szent-mártoni főapátság levéltárában őrzött eredeti után *Czech.*)

55.

Dénes nádor ugyanazon újgyben. 1239.

Dionisius Dei gracia Palatinus et Comes de Zounuk omnibus presens scriptum inspecturis salutem in Domino. Cum rebus iuste dispositis causisque legitime ordinatis nouerari solet obliuio, conuenit ut ea, que in posterum conseruanda sunt, scripture congruo confirmentur testimonio. Notum sit igitur tam presentibus quam futuris, quod cum causa mota fuisset inter Vros Abbatem Sancti Martini de Pannonia et fratres eiusdem ex una parte, et jobagiones et ciuiles Posenienses, Chukar uidelicet et cognatos suos et socios eorundem ex alia super possessione Sala et terra ad quadraginta aratra sufficiente, que tempore Sanctorum Stephani et Ladizlai Regum Vag uocabatur, ut idem Abbas et fratres dicebant, sicut et postmodum in priuilegiis eorum inspeximus contineri, et ipsa causa ad presenciam domini Regis deuenisset; ipse Rex nobis uice sua commisit audiendam et fine debito terminandam. Parte igitur utraque coram nobis constituta dicti jobagiones et ciuiles repetebant ipsam possessionem ab Abbate et fratribus eiusdem sub nomine iuris castri et sui proprii, dicendo eam per Abbatem et fratres ui occupatam retineri. Ad hoc dictus Abbas et fratres eius responderunt dictam possessionem Ecclesiam eorum a tempore Sanctorum Regum predictorum continē. possedisse, et in eodem instanti instrumentis autenticis Regum scilicet predictorum et aliorum Regum sibi succedencium et iudicum domine Regine inclite memorie, et Bertholdi fratris eiusdem tunc temporis Colochensis Archiepiscopi, iudicum scilicet ab Andrea pie memorie Rege delegatorum, et arbitrorum Desiderii olim Episcopi Chanadiensis, et Poth quondam Palatini, et Alexandri Simigiensis Comitis ab utraque parte electorum, suam euentissime probauerunt intencionem contra jobagiones et ciuiles Posenienses supernominatos, turpiter a sepius dicti iudicis sententia uana aufugientes presumptione, ad nostrum iudicium a domino Rege sunt remissi. Nos igitur, licet iusticie debuissimus facere com-

plementum, ad maiorem tamen cautelam parcium precauentes, utrasque partes presencie domini Regis fecimus remitti, causam ipsam sicut nobis iussum fuerat serietenus explicantes, et instrumenta et rationes eiusdem Abbatis et fratrum exponentes. Dominus autem Rex cum suis jobagionibus; Julia Comite Iudice Curie sue, et Magistro Stephano Preposito Tytiliensi et Aule Regie Cancellario, Benedicto Preposito Budensi et Vicecancellario, Matheo Magistro Dapiferorum, Dionisio Magistro Agasonum, Sebus Comite et aliis quam pluribus Regni Baronibus presentibus, nobis inito consilio taliter diffiniuit. Quod possessio Sala et terra predicta, pro qua lis inter partes uertebatur, in ius cederet totaliter et permaneret Ecclesie supradicte, sub eisdem et cum eisdem metis, sicut eciam Petrus Comes de Zugageur et Magister Petrus Hospitalium Sancti Regis de Strigonio in litteris suis, quos dominus Rex ad inspiciendas metas predictae possessionis transmiserat, dominum Regem et nos certificarunt, sicut eciam ordo metarum terre eiusdem plenius in instrumentis predictis continetur. Verum quia in compositione predictorum cesserat arbitratorum, quod si que parcium facte inter eos contraireret compositioni, pene subiaceret sexaginta marcarum, et quia dicti jobagiones sopitam causam remouisse sunt inuenti, intelleximus eos tanquam calumpniatores remansisse. Sed ad petitionem domini Regis et nostram, et aliorum quam plurimum dictus Abbas et fratres et debitum eis remiserunt, et personarum condemnationem, quam merebantur, relaxarunt. Ita tamen quod deinceps dicti jobagiones et ciuiles nichil litis aut contrarietatis super causa premissa, contra Ecclesiam Sancti Martini audeant uel presumant incitare; alias turpiter condemnarentur. Et ut ista firma et rata permancant presentes litteras concessimus sigilli nostri patrocinio roboratas. Datum per manus Mathie nostri Notarii anno Dominice Incarnationis millesimo ducentesimo tricesimo nono.

(A szent-mártoni főapátság levéltárában őrzött eredeti után. *Czech.*)

56.

Dénes nádor meghatározza, minő szolgálattal tartozzanak Bagath helység lakosai a pannonhalmi apátságoknak. 1239.

Dionysius Dei gracia Palatinus, et Comes de Zounuk uniuersis presens scriptum inspecturis salutem in auctore salutis. Ordinacio proborum aut dispositio racione commendabili diffinita, ne processu temporum dissolui possit in aliud per audaciam iniquorum, sed ut eodem statu duret et obseruetur in posterum, quo prius locata fuerat, equitati consentaneum est, ut scripti sancciatur patrocínio. Ad presencium ideo noticiam et posterorum presencium uolumus peruenire litterarum testimonio, quod cum magna ac multa controuersia fuisset inter Albensem Ecclesiam ex una parte, et Abbatem Vriam Conuentumque eiusdem Ecclesie Sancti Martini super decimis ex altera; denique sue contencionis altercacio, licet per multos fuisset examinata processus, ad ultimum tamen totalis discordia parcium sopita fuit, et approbabili racione temperata; et villa Bagat cum tribus villis, secundum quod in litteris parcium actualibus plenius continetur, Monasterio Sancti Martini fuit statuta. Sed populi dicti, cum dura ceruice contra sui Prelati statuta sepius recalcitrassent, iussa sui domini et eorum seruicia contemnendo; idem Abbas et Conuentus compulsi sunt domino Regi et nobis conqueri de ipsis; et cum dominus Rex inter omnes alias causas Ecclesie Sancti Martini predictam causam villanorum speciali nostro commississet iudicio terminandam, Abbate et fratribus eius, ipsisque de Bagath coram nobis constitutis, licet ipsi populi pristina sua seruicia, que Ecclesie Albensi exhibere solebant, repeterent se uelle exhibere, Abbate tamen et populis beniuole consencientibus, nostrisque assessoribus hoc idem approbantibus, statum et seruicia, simulque libertatem eorundem populorum auctoritate domini Regis in hunc modum ordinauimus: Vt annuatim pro tributo terre soluant suo Abbati sex marcas et justas decimas de omnibus rebus, sicut omnes alii Simigienses; quod eciam dominus Abbas neminem possit mittere

de villanis dictis pro legacionibus suec Ecclesie, nisi forte propria causa eis accidente ire teneatur; de ecclesia autem Sancti Henrici ville eiusdem dictus Abbas habet, et omnes sui successores habebunt, sicut volunt, ordinandi facultatem; et de foro consimiliter; et si aliquem ex eisdem populis sine herede decedere contingeret, et fratres, aut proximos habuit, tam terra, quam alie res in manus eorum debeant deuenire; si autem nec fratrem, nec proximos habuit, sed filiam habuit, quarta pars pecunie sue, excepta terra, sibi debeat prouenire. Statuimus item et ordinauimus, ut iidem populi in renouacione Abbatis debeant dare bovem dimidiam marcam valentem; in renouacione sui Comitis vnum fertonem. Tenentur eciam dominum Abbatem semel in anno recipere, et delicias eidem de suis, prout poterunt, honestius exhibere. Et ne populi dicti contra debitum preordinatum spontanea voluntate susceptum contraire possint, nec Abbas dictus super id eos queat aggrauare, ad perpetuam rei memoriam presentes concessimus litteras sigillo nostro roboratas. Datum anno Domini millesimo ducentesimo tricesimo nono.

(Eredetie a szentmártoni főapátság levéltárában).

57.

A győri káptalan bizonyítja, hogy Mór és Konrád, Istvánnak fiai, Sassun falut az ausztriai szent-kereszt-i apátságnak adományozták. 1239.

Vniuersis Christi fidelibus presentem paginam inspecturis Capitulum Geuriensis Ecclesie salutem in Domino. Ad noticiam singulorum uolumus peruenire, quod constituti in nostra presencia Maurus et Curraldus (igy) filii Stephani uiua uoce confessi sunt coram nobis, quod ipsi pro remedio anime eorum et omnium antecessorum suorum quandam villam suam nomine Sassun cum omnibus prouentibus et cum omnibus apendiciis eius sine aliqua diminucione Ecclesie Sancte Crucis in Austria contulissent perpetuo possidendam. In cuius rei testimonium nos ad petitionem dictorum fratrum concessimus presentes litteras sigillo Capituli nostri roboratas. Anno graciae M^oCC^oXXX^o. nono.

(Az eredeti után Weis, Urkunden des Cistercienser Stiftes Heiligen Kreutz, I. k. 101. l.)

58.

*A zalavári konvent bizonyítja, hogy a pannonhalmi apátság
Gönyő helységre némely tartozékainak elfoglalása ellen óvást tett.
1239.*

Nos Conuentus Monasterij Sancti Andriani de Zala memorie commendamus, quod Benkus litteratus, famulus et procurator domini Fauis Abbatis Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie et sui Conuentus in nostra presencia personaliter comparens, in personis eiusdem domini Abbatis et Conuentus per modum protestacionis nobis detexit, quod, prout ipsis daretur intelligi, magister Jacobus filius Michaelis, et quidam alij, quasdam terras et iura in possessione Gunyeu vocata, cum mansionibus, insulis, et piscaturis specialiter Tanya et Eurem nominatis, aliisque vtilitatibus suis, ad dictos dominum Abbatem et Conuentum ac Monasterium ipsorum legitime pertinentibus, in quorum omnium pacifico et plenario dominio a temporibus clare memorie domini Andree Regis extitissent et essent, indebite vsurpare et pro se occupare niterentur et vellent in animarum suarum dispendium, et dicti Monasterij ac Abbatis et Conuentus eiusdem graue dampnum; vnde huiusmodi protestacione antemissa idem Benkus clericus predictum magistrum Jacobum filium Mychaelis, et alios quoslibet vniuersos a predictarum terrarum et iurium, mansionum, insularum, et piscaturarum, nec non aliarum quarumlibet vtilitatum, ad Abbatem et Conuentum antedictos eorumque Ecclesiam, vt premittimus, spectancium, illicita vsurpacione et pro se occupacione ac detencione, vel se de eisdem intromissione factis vsque modo quouis ordine, uel in posterum faciendis; Serenitatem insuper Regiam ab omnimoda collacione, concessione et donacione omnium et singulorum iurium prefatorum, sepedicto magistro Jacobo aut alijs facienda, uel forsitan facta hactenus quouis modo, nominibus et vice memoratorum domini Abbatis et Conuentus, prohibuit contradicendo aperte vocis ministerio coram nobis, petens in signum prohibicionis et contradictionis sue in premissis no-

strum sibi concedi testimonium litterale; quod et fecimus, ne videremur communi iusticie derogare. Datum anno gracie millesimo ducesimo XXX^oVIII^o. IIII°. kal. Septembris.

(Az eredeti után. *Czech.*)

59.

IV. Béla király megerősíti a bakonybéli apátságot Kajár birtokában. 1240.

Bela Dei gratia Hungarie, Dalmacie, Chroacie, Rame, Seruie, Galicie, Lodomerie, Cumanieque Rex uniuersis Christi fidelibus paginam presentem inspecturis salutem in uero salutari. Ea que iudicio legitime terminantur firma debent et perpetua permanere; et ne in recidiue questionis scrupulum relabantur, auctoritate Regia conuenit communiri. Hinc est quod ad vniuersorum noticiam tenore presencium uolumus peruenire, quod cum inter Monasterium Beati Mauricij de Bel ex parte una, et nobiles uiros de genere Pech', Marcum scilicet, Mathiam, Dominicum, et quam plures alios ex altera, super quadam terra nomine Quoyar questio coram nobis diucius uentilata fuisset, allegantibus iam dictis nobilibus, ipsam terram ad ipsos iure hereditario pertinere, e conuerso uero Monasterio respondente, quod iam dicta terra ex donacione beatissimi Regis Stephani ad ipsum Monasterium pertineret, et semper pacifice possedisset; nos ipsi Monasterio, cum priuilegium se habere super hoc idem assereret, probacionem duximus indicendam. In assignato itaque termino priuilegium memorati Sancti Regis Stephani donacionem terre tocies dictae expresse continens in iudicio exhibitum fuit nobis; insuper priuilegium beati Regis Ladislai, qui dictum priuilegium Sancti Regis Stephani innouarat, et metas undique in suo priuilegio distinguebat, extitit presentatum, probacionesque euidentes possessionem continuam ipsius Monasterij clare ac manifeste docentes sunt oblate. Nos igitur tam manifestis

documentis plus quam ad plenum instructi, cum iam luce clarius constaret, ipsam terram ad Monasterium pertinere, eam eidem Monasterio pariter cum dusnicis ibidem existentibus, super quibus eciam actum extitit et legitime probatum, de consilio Baronum nostrorum duximus adiudicandam, parti aduerse silentium perpetuum imponentes. Quam utique terram per fidelem clericum nostrum Stephanum Canonicum Albenssem sibi fecimus restitui, certis undique metis innouando. Ut igitur hec a nobis lata sententia robur ir retractabile obtineat, nec possit per quempiam in dubium reuocari, presentes concessimus litteras duplicis sigilli nostri munimine perhenniter roboratas. Datum Bude, quarto nonas Aprilis, anno gratie millesimo ducesimo quadragesimo; Regni autem nostri anno quinto.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

60.

IV. Béla király privilegiuma az Ethuruk és Mogor nemzetségbéli, szent-király-jobbágyai számára. 1240.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, C hroacie, Rame Servie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus Christi fidelibus presentem paginam inspecturis salutem et omne bonum. Ad notitiam uniuersorum harum serie volumus pervenire, quod cum post adeptum Domino propitio Regni statum et iura castrorum nostrorum, que non solum confusa et inordinata quorundam antecessorum nostrorum temporibus diminutionem receperant, sed in preiudicium Corone Regie penitus fuerant annullata, studio reformaremus diligenti, volentes omnimodam removeere confusionem, sicut eos, qui postpositis pro sua voluntate servitiis debitis libertatis sibi titulum usurpant, sic eorum nomina et numerum, qui antiqui et veri jobagiones Sancti Regis inventi fuerant, ne ipsorum libertati posset in aliquo derogari, generationes placuit designare. In

Comitatu itaque Poseniensis de generatione Ethuruh sunt decem mansiones, quorum nomina: Sebec, Othus, Mortunus, Jacobus, Elias, Orsag, Othmar, Ethuruh, Clemens et Texe. Item de generatione Mogor sunt duodecim mansiones, quorum nomina: Andreas, Endres, Bank, Batha, Chuth, Uros, Saul, Balalch, Dionisius, Symoun, Karachun, Chekend. Ut igitur omnis scrupulus de ipsorum statu et libertate obtenta ab antiquo removeatur in posterum, nec possit successu temporum ab aliquo retractari, in firmiorem rei memoriam presentes eisdem literas nostras concessimus duplicis sigilli nostri munimine perempniter roboratas. Datum in castro Suprun, per manus magistri Benedicti Prepositi Budensis aule nostre Subcancelarii anno gratie M.CC.XL.XIII. kal. Julii Regni autem nostri anno quinto.

(Bartal után, Commentariorum ad historiam status jurisque publici Hungariae aevi medii, Pozsony 1847, II. k. mantissa III. l. *Czech.*)

61.

IX. Gergely pápa a pannonhalmi apátság és a somogy megyei papság közt a tized ügyében intézkedik. 1240.

Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis . . . de Bochon Cisterciensis Ordinis et . . . de Tuchon Abbatibus et . . . Priori de Bochon Vesprimiensis Diocesis salutem et Apostolicam benedictionem. Exposuerunt nobis dilecti filii . . . Abbas et Conuentus Sancti Martini de Pannonia Ordinis Sancti Benedicti, quod cum inter ipsos ex parte una et sacerdotes Comitatus Simigiensis, Vesprimiensis Diocesis, ex altera coram venerabili fratre nostro . . . Prenestino Episcopo tunc in partibus illis Apostolice Sedis Legato super quibusdam decimis questio uerteretur, mediante tandem ipso Episcopo amicabile inter eos compositio interuenit, ad quam obseruandam dicti sacerdotes se iuramenti uinculo astrinxerunt. Sed iidem contra iuramentum prestitum temere uenien-

tes compositionem ipsam obseruare recusant. Quocirca discretioni uestre per Apostolica scripta mandamus, quatinus, si est ita, dictos sacerdotes, ut compositionem eandem sicut sine prauitate prouide facta est et ab utraque parte sponte recepta, ac in ipsius Episcopi litteris dicitur plenius contineri, sicut tenentur obseruent, monitione premissa per censuram ecclesiasticam appellatione remota cogatis. Quodsi non omnes hijs exequendis potueritis interesse, duo uestrum ea nichilominus exequantur. Datum Laterani XII. kal. Martii. Pontificatus nostri anno tertiodecimo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

62.

IX. Gergely pápa megerősíti a magyar királynak a somogygyei tizedre vonatkozó adományát. 1240.

Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis . . . Abbati et Conuentui Monasterij Sancti Martini de Pannonia Ordinis Sancti Benedicti Jauriensis Diocesis salutem et Apostolicam benedictionem. Quum a nobis petitur quod iustum est et honestum, tam uigor equitatis quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Significastis siquidem nobis, quod cum vos decimas bladi, uini et quarundam aliarum rerum in Comitatu Simigiensi perceperitis ab antiquo, carissimus in Christo filius noster . . . Vngarie Rex Illustris vicesimam partem decimarum ipsarum, quam inclite recordationis predecessores eius, uestri Monasterii fundatores, percipere consueuerant, duxit pia liberalitate ipsi Monasterio relaxandam, prout in suis litteris inde confectis dicitur contineri. Vestris igitur precibus inclinati, quod super hoc a dicto Rege pie ac prouide factum est, auctoritate Apostolica confirmamus et presentis scripti patrocínio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat, hanc paginam nostre confirmationis infringere, uel ei ausu temerario contraire. Siquis autem attemptare presumpserit,

indignationem Omnipotentis Dei et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se nouerit incursum. Datum Laterani III. non. Aprilis. Pontificatus nostri anno quartodecimo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában).

63.

IX. Gergely pápa rendeli, hogy Magyarországon a konstantinápolyi latin birodalom segedelmezése végett a kereszt hirdettesék ki. 1240.

Gregorius Episcopus etc. dilecto filio . . . Priori Provinciali Ordinis fratrum Predicatorum in Ungaria salutem etc. Quia per subsidium Imperii Romanie terre sancte succursus liquide procuratur, oportet, ut ad illius subuencionem efficaciter intendamus. Hinc est, quod cum inimicus Dei et Ecclesie Vatacius Imperium ipsum adeo graviter prosequatur, quod plures civitates ipsius et loca funditus iam destruxit; nos attendentes, quia si Greci, qui potius, quam pagani videntur abhominari Latinos, prefatum Imperium subicere sibi possent, eiusdem terre periculum sequeretur, mandamus, quatenus per te ac alios tui ordinis fratres potentes in opere ac sermone, verbum crucis exnunc usque ad triennium in Ungarie Regno proponens, vota cruce signatorum et aliorum, qui bellatores vel aliud congruum subsidium in prefatam terram transmittere promiserunt, dum tamen ad id consentiant, in succursum Imperii prefati commutans, ipsos et alios viros catholicos, ut eidem succurrant Imperio et ad hoc festinanter et viriliter se accingant, moneas iuxta datam tibi a Deo prudentiam et inducas, eis spe firma proposita, quod dum in eodem Imperio terre predictae subueniunt, eternum a Domino premium obtinebunt. Nos enim de Omnipotentis Dei et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, omnibus, qui in ipsius succursum acceperint signum crucis, vel commutaverint vota sua, vel in propriis vel alienis expensis sibi succurrerent, seu de bonis suis congruum subsidium destinabunt ul-

lum, iuxta quantitatem subsidii et devotionis affectum concedimus veniam peccatorum, ac ea ipsos immunitate gaudere volumus, que talibus succurrentibus terre sancte in generali Concilio conceduntur. Datum Laterani X. kal. Aprilis, (Pontificatus nostri) anno XIV.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 175. l.)

64.

IX. Gergely pápa IV. Béla királyt felszólítja, hogy a legközelebbi husvétra Rómába követeket küldjön. 1240.

Gregorius Episcopus etc. carissimo in Christo filio . . . Illustri Regi Ungarie salutem etc. Super bases aureas, ad locum sanctificationis ornandum, animalium tria genera, cherubin scilicet, leonis et bovis, ac eneum mare desuper sapientia Salamonis extruxit, hoc in Ecclesia secutura demonstrans, ut in exordium caritatis exurgens, amaris conspersa fluctibus et turbinibus agitata, de prelatis et subditis, ac principibus orbis presidium dextere sublevantis expectet. Cum igitur mater Ecclesia inter turbines seculi gravibus occupata negotiis, Reges terre, Ecclesie prelatos et subditos, ac alios mundi Principes decreverit advocare, ut eorum varietate vestita et munita consiliis, gravia, que successerunt negotia, valeant feliciter expediri; te, fili karissime, quem ipsa de regenerationis gratia reddit filium et sinceritatis prerogativa dilectum, de fratrum nostrorum consilio ad hoc fiducialiter invitamus, Serenitatem tuam rogantes et monentes attente, quatenus usque ad proximum festum Resurrectionis Dominice ad nos fideles et providos nuncios tua Celsitudo transmittat, qui super expediendis causis universalis Ecclesie utile nobis consilium vice Regia largiantur, ut habeat in te Christiana religio devotionis solite filium et promptum profectus ecclesiastici zelatorem tuis utilitatibus retributionem debitam impensura. Datum apud

Criptamferratam V. Idus Augusti. (Pontificatus nostri) anno XIII.

In e. o. Colomano Regi Duci Slavonie.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 179. l. V. ö. IX. Gergely pápa két más bulláját Fejéernél, Cod. Dipl. IV. köt 1. r. 184. és 204. ll.)

65.

IX. Gergely pápa IV. Béla királyt ismét felszólítja, hogy a Rómában tartandó egyetemes egyházi zsinatra követeit küldje. 1240.

Gregorius Episcopus etc. carissimo in Christo filio . . . Illustri Regi Ungarie salutem etc. Dux exercitus Domini Moyses, iudicia Dei coram Israhele proponens, ad locum, quem elegit Dominus, et sacerdotem Levitici generis in causis ambiguis recurri precepit: huiusmodi autem in Christum translato sacerdotio, eius Vicarius, Romanus Pontifex Petri-que successor, multo maiorem, quam legis veteris sacerdos, obtinens potestatem, delatas ad ipsum a finibus terre consultationes et iurgia, sic sue sententie diffinitione decidit, quod et presentibus litibus finis imponitur, et quid in futuris debeat servari negotiis, posteris declaratur. Porro, quia succedentium varietates temporum diversorum novitates casuum nunquam pariunt, que ad solvendas suorum perplexitates, nexuum multorum prudentum consilia exquisita requirunt, per Apostolicam Sedem orthodoxi patres statuerunt convocari concilia, in quibus salubri formata consilio sententia firma dissolveret, quicquid difficultatis nodus questionis propositae contineret. Ob hoc quidem nuper considerantes, quod instantis malitia temporis negotiis diversis et arduis non solum Romanam, verum etiam universalem angit Ecclesiam; et cupientes in hiis sub ea providentia et discretionem procedere, quod et ipsa negotia optatum, auctore Deo, finem suscipiant, et exinde honor Ecclesie generali, et salus populo Christiano consurgant; Serenitatem Regiam Apostolicis exoravimus lit-

teris, quod usque ad festum proximum venturum Resurrectionis Dominice, ad quod super hoc advocavimus concilium Prelatorum, ad nos Regales nuncios, qui nobis in hiis vice Regia salutare concilium tribuant, destinare, ut dispositio nostra tanto cunctis sit gratior, quanto Regalis consilii ac Prelatorum et Principum fuerit provida et salubri deliberatione concepta. Verum sicut pro certo intelleximus, adversarius et hostis Ecclesie Fridericus dictus Imperator, qui in diversis articulis matri Ecclesie, quibus potest, conatibus adversatur, universalis Ecclesie commodum proprium extimans detrimentum, ut auctoritatem Apostolice Sedis annihilaret, ac unitatem scindat, quod absit, Ecclesie generalis, prefatum concilium nititur impediri, diversarum fraudium venena conficiens, ut conceptum tam pii desiderii propositum hiis perfusa Mater Ecclesia pariat abortivum: propter quod ipsius, qui calcaneo Ecclesie insidiari non desinit, non ignorantes astutias, ne tanta Ecclesie generalis de facili eius dolo impedita deperat, super omnibus, que ad tantum negotium exequendum expediunt, annuente Domino, providere curabimus, prout lator presentium Celsitudini Regie viva voce plenius intimabit. Hinc est, quod Regalem Excellentiam rogamus attente et hortamur in Domino Jesu Christo, quatenus litteris, si quas predictus F. ad te prefati contrarias vocationi concilii dirigat, animum in aliquo penitus non inclinans, ad nos nuncios tuos usque ad supradictum festum destinare procuret; ita quod ex hoc Deum tibi debitorem et Ecclesiam tuis utilitatibus obligatam constituas, ac zelari honorem universalis Ecclesie, salutem propriam et populi Christiani, ut Princeps Catholicus ad instar predecessorum tuorum aptius comproberis. Datum Laterani Idibus Octobris, (Pontificatus nostri) anno XIII.

In e. m, Colomanno Regi Duci Slavonie.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 180. l.)

66.

*IX. Gergely pápa intézkedése a nagyváradi püspökség ügyében.
1240.*

Gregorius Episcopus etc. venerabili fratri . . . Archiepiscopo Strigoniensi et dilectis filiis . . . Abbati, et . . . Priori de Pelis Vesprimiensis Diocesis salutem etc. Olim in causa, que inter bone memorie Primogenitum, Subdiaconum nostrum, Waradiensem Electum, et B., qui pro Waradiensi se gerit Episcopo, vertebatur, dilectum filium nostrum R. Sancti Eustachii Diaconum Cardinalem dedimus auditorem. Verum cum dictus Primogenitus viam sit universe carnis ingressus, et adeo iam fuerit in causa ipsa processum, quod iam plene possit de illa liquere, nos penitus sustinere nolentes, quod aliquis per surreptionem episcopalem obtineat dignitatem, mandamus, quatenus dictum Waradiensem peremptorie citare curetis, ut infra trium mensium spatium per se, vel per procuratorem idoneum et paratum procuratori constituto a nobis ad hujusmodi negotium prosequendum in expensis necessariis congrue providere, nostre se conspectui representet, iudicii actore Domino sententiam recepturus: alioquin nos ex tunc secundum Deum procedemus in causa, quantum de iure fuerit procedendum. Alexandrum vero et Johannem Canonicos Waradienses, prosecutores hujusmodi negotii, qui ad beneficia sua, quibus per eundem Waradiensem extiterant spoliati, de mandato nostro restituti fuerant, licet corporalem possessionem ipsorum non potuerint adipisci, in hujusmodi possessionem inducatibus et defendatis inductos, de perceptis ex illis fructibus et aliis subtractis sibi proventibus eis impendi satisfactionem debitam facientes, provisuri attentius, ne sub dubio litis eventu bona Waradiensis Ecclesie dilapidari valeant vel consumi. Contradictores etc. invocato ad hoc, si necesse fuerit, auxilio brachii secularis. Quod si non omnes etc. Datum Laterani XVII. kal. Decembris, (Pontificatus nostri) anno XIII.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 177. l.)

67.

*Dénes nádor bizonyáglevele, hogy az ausztriai sz. keresztii apát-
ság, bessenyöinek birtoklási jogát igazolta. 1240.*

Dionysius Dei gracia Comes Palatinus omnibus presens scriptum inspecturis salutem et omne bonum. Nouerint uniuersi, quod, dum de mandato domini Regis omnes terras Byssenorum alienatas reuocaremus, inter cetera pro quadam terra nomine Legentou circa Galus conuentum Sancte Crucis de Austria, quem indebite possedissee credebamus, citari per Bec (Így) iussimus, qui coram nobis assistentes super predictam terram priuilegium Regis et litteras precedentium iudicium nobis presentauerit. Nos uero intuentes ipsos iuste possedissee, et Rege referente nobis, quod pro sepredicta terra Byssenis aliam terram dedisset, confirmauimus predictae Ecclesie possidere perpetualiter, et nos ipsis Byssenis terram, quam dominus Rex eis contulit in concambio, litteris nostris cum sigilli nostri munimine in perpetuum roborauimus.

Az eredeti után Weis, Urkundèn des Cistercienser-Stiftes Heiligen Kreutz, I. k. 104. l.)

68.

A budai káptalan bizonyosága, hogy Herruch nevű egyén Chuntey helységben lévő birtokát a pannonhalmi apátságnak haggomá-nyozza. 1240.

Vniuersis presencium noticiam habituris Capitulum Ecclesie Budensis salutem in Salvatore omnium. Vnicum est obliuionis remedium scripture testimonium, quod calumniis imponit silencium et contencionis nodum explicat emergentem. Exinde ad noticiam uniuersorum uolumus peruenire, quod Herruch de uilla Chuntey accedens ad nostram presenciam corporaliter confessus est, quod cum ipse heredum successione caruisset, Ecclesiam Beati Martini de Monte Panonie sibi adoptauit in heredem, se et predium suum cui nomen Chuntey cum terra, feneto, silua, piscina cum Danubio, et alia piscina in Danubio existenti, que uulgo Tona dicitur, et cum aliis utilitatibus, que omnia ipsum in prenominate predio contingunt, eidem Ecclesie offerendo perennaliter possidenda, tamen quamdiu Herruh uixerit, utilitates et fructus prefati predii percipiet et habebit, sed post mortem ipsius Ecclesia Beati Martini omnia supra dicta jugiter possidebit. E converso venerabilis Pater Uryas Abbas et uniuersus Ecclesie Beati Martini Conuentus tributa de foro et de portu in Budrug, que Ecclesia Sancti Martini percipere consueuit, cum stagno et piscatoribus in Chuntey existentibus commiserunt eidem Herruh ad procurandum, dantes predictam possessionem in manus ipsius, ut utilitates et fructus percipiat ipsius possessionis et Ecclesie supra dicte, sicut Diuina sibi inspirauerit gracia, de predictis prouideat, et disponat. Vt igitur series prenominate donacionis firma et inconcussa perseueret, ad petitionem tam predicti Herruh, quam eciam Abbatis et Conuentus Ecclesie antedicte condescendentes ipsam donacionem presentis scripti patrocinio, et sigilli nostri munimine duximus perennandam. Jona Cantore, Thoma Custode,

Joanne Decano, et ceteris existentibus. Actum anno Domini
M^oCC^oXL^o.

(Az eredeti után. *Czech*).

69.

*Donát bakonyi főispán IV. Béla király parancsára a bakony-
béli apátságnek II. Endre királytól adományozott sz.-keresztii
káporna birtoki határaitól ad bizonytságot, a veszprémi káptalan
pecséte alatt is. 1240.*

Nos Capitulum Vesprimiensis Ecclesie significamus vniuersis presens scriptum inspecturis, quod receperimus literas Comitis Donati de Bachon sub tali forma :

Donatus Dei gracia Comes de Bochon vniuersis Christi fidelibus, ad quos presens scriptum peruenerit, salutem in salutis auctore. Nouerit uestra vniuersitas, quod cum olim Abbas Monasterij Sancti Mauricii de Bel Capelle Sancte Crucis, que est sita sub Monte Manc, et ab inclite recordacionis Rege Andrea terram in Bochon de porcione Regia prope situm eiusdem Capelle, de parte orientali, occidentali, septemtrionali et meridiana ad singulos duarum sagittarum iactus a fine cimiterii ipsius optinisset, quod eciam ad maiorem cautelam, et rei euidenciam pleniorum prefatus Rex litteris duplici suo sigillo sigillatis confirmauit; verum cum dominus Rex Bela Illustrissimus, qui post decessum ipsius auctore Domino suscepit Regni gubernacula, nobis sub debito fidelitatis firmiter precipiendo mandasset, ut terram ipsam iuxta continenciam earundem litterarum prefate curarem assignare Capelle; nos nero cum mandatum Regium fideliter et deuote exequi cupientes, uisis, auditis et plene intellectis litteris ipsis, cum secundum earundem tenorem sepedictam terram prenominate Capelle assignare uellemus, ex parte meridiana minime dare potuimus propter contradiccionem coquorum Regis; ex parte uero orientali nichilominus impediti fuimus

propter rebellionem custodum siluarum asserencium, locum illum aptum ad uenacionem, eo quod esset ibi status ferarum. Vnde consilio sapientum, et eorundem custodum siluarum ac jobagionum Bochoeniensium requisito consensu, uel potius ipsis ad hoc nos suadentibus, quorum nomina sunt hec: Laurentius uidelicet cum fratre suo, et Sana, Olta, Pousa, Grab jobagiones de villa Teuel, et de villa Boldey; item Sucoro, Herdeu, Regue, Hemes cum fratribus suis, Oltus, Tonc, Pousa quondam Vice Comes Bochoeniensis, Forcos, Odus, Bot custodes siluarum de Teuel, Berend, Nemet villis; terram ipsi Capelle ex una parte iuxta terram Monasterij de Bel assignauimus, quam circumquaque metarum cumulis limitauimus. Que terra sumit inicium a termino Ganna ex parte occidentali, et uergit ad partem orientalem ad magnam uiam, et iuxta eandem uiam erigitur meta, et rursus protenditur ad orientem, ad latera montis manc, et ibi est meta, quod uulgo dicitur Seghatar (Szeghatár); et exinde dirigitur uersus septemtrionem, et ibi ad posteriorem partem memorate Capelle in latere predicti montis Manc est meta, et per latera eiusdem montis extenditur rursus ad septemtrionem, et ascendit super eundem montem, et ibi leuata est meta; et exinde transit ad particulam montis; deinde descendit, et transit riuulum qui dicitur Kestvd, et ibi est meta; et exinde extenditur ad locum qui uocatur Mezeed, et ibi est quercus pro meta, que uulgo dicitur Seghatar; et exinde uergit ad occidentem, et ibi ad radices arborum piri est meta; deinde dirigitur ad uenam aque, que dicitur Bitua, et ibi separatur terra Regia. Riuulus autem predictus terminat ibi terram Monasterij de Bel ex una parte, et terram Debrenta ex alia. Datum anno Domini M^oCC^oXL^o, regnante gloriosissimo predicto Rege Bela, et existente uenerabili patre Justo eiusdem Monasterij Abbate.

Inspeximus eciam nos, predictum Capitulum Ecclesie Vesprimiensis, litteras predicti domini Regis Bele idcirco Comiti transmissas super assignacione premissae terre Capelle iam dicte, cuius tenor talis est; quod dominus Rex Bela sepefatus precipiebat Comiti Bochoeniensi, ut secundum tenorem litterarum Regis Andree patris sui duplici sigillo eiusdem sigillatarum terram Capelle Sancte Crucis assignare curaret Comes Bochoeniensis. Sed quia predictus Comes, sicut

nobis asseruit, autenticum sigillum tunc temporis non habebat, preter sigillum annuli sui in cuius karactere continebatur sigillum Donati, a nobis peccit cum omni instancia, ut presentes litteras, quas sigillo annuli sui solummodo sigillauit, sigillo Capituli nostri ad maiorem cautelam sigillaremus. Vnde ad declarandam rei ueritatem presentem paginam sigilli nostri munimine roborauimus. Datum nichilominus anno Domini M^oCC^oXL^o.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

70.

Az ausztriai sz. keresztii apát és Werner pesti polgár közti Baumgarten birtokot illető pernek írománycsomója. 1235—1241.

I. (1235. Perugia. Február 5-kén.)

Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis F. Abbati Scotorum in Wienna, Ch. Preposito et F. Decano de Newinburch Pataviensis Diocesis salutem et Apostolicam benedictionem. Ex parte dilectorum filiorum E. Abbatis et Conuentus Monasterii Sancte Crucis Cisterciensis Ordinis nobis est oblata querimonia, quod Wernherus miles Waciensis Diocesis quoddam predium, quod dicitur Pomgarten, quod quondam Cunradus de Altah miles eidem Monasterio pia liberalitate donauit, contra iusticiam detinet et eis restituere contradicit. Quocirca discrecioni uestre per Apostolica scripta mandamus, quatinus partibus conuocatis audiatis causam, et appellatione remota sine debito terminetis, facientes, que decreueritis, per censuram ecclesiasticam firmiter obseruari; testes autem, qui fuerint nominati, si se gracia, odio uel timore subtraxerint, per censuram eandem appellatione cessante cogatis ueritati testimonium peribere. Quodsi non omnes hiis exequendis potueritis interesse, duo uestrum ea nihilominus exequantur. Datum Perusii nonis Februarii Pontificatus nostri anno octauo.

II. (Sine dato.)

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti Amen. Nos Divina miseratione Abbas Scotorum in Vienna, Decanus Newinburgensis tercio coniudice nostro Preposito Newinburgensi suam absentiam iteratorie excusante et nobis uices suas committente, post citationem sollempniter et peremptorie factam super causa, que uertitur inter Abbatem de Sancta Cruce in Austria Patauiensis Diocesis et dominum W. de Ouen Waciensis Diocesis, auctoritate Apostolica delegati in die Sancti Martini in Ecclesia Tristamkirchen consedimus. Apparuerunt itaque coram nobis duo uiri excusantes dominum W. super absentia, dicentes, eum propter nimiam infirmitatem ad iudicium uenire non potuisse. E contra petebat Abbas Sancte Crucis predia in Pomgarten, que olim dominus Ch. de Altah bone memorie pro remedio anime sue monasterio Sancte Crucis benigne contulerat, et idem W. sibi iniuste uendicauerat, ex beneficio iuris et iusticie restitui. Cum autem ex parte iam dicti W. legitimus non appareret procurator et defensor, et propter hoc idem contumax esset iudicandus et pena contumacie sibi fuisset infligenda, nos tamen de canonica benignitate sibi pepercimus et alium diem, proximam feriam secundam post Letare Jerusalem, in eodem loco scilicet Tristamkirchen sibi prefiximus. Ad hunc itaque diem cum uenissemus, et Abbas Sancte Crucis iterum coram nobis sibi iusticiam exhiberi cum instancia postularet, iterum duo uiri ex parte dicti W. comparuerunt, qui easdem causas absentie, sicut prius fecerant, pretendebant. Licet autem Abbas tunc a nobis in possessionem causa rei seruande fuisset mittendus, nos tamen tertium diem et ultiores inducias partibus sub hac forma assignauimus, ut scilicet ad proximum festum Vincula Sancti Petri in Haimburch per se uel procuratorem idoneum ueniret super eadem causa finaliter responsurus.

III. (Sine dato.)

Hic est libellus conuentionalis.

Petit Abbas Sancte Crucis nomine sui Monasterii predia illa sita in Pomgarten, que olim dominus Ch. de Altah in fine uite sue contulit Monasterio Sancte Crucis, a domino Weruhero de Ouen ad ius et proprietatem ecclesie sue restitui, coram uobis iudicibus delegatis a Curia Romana offerendo

probationes, quod hec predia ad monasterium Sancte Crucis pertinere debeant, et quod dictus W. ea iniuste detineat.

IV. (Sine dato.)

F. miseratione Diuina Abbas Scotorum in Wienna, Ch. Prepositus Newinburgensis et eiusdem Ecclesie Decanus domino W. de Ouen uiro prouido et honesto salutem et orationes in Domino. Meminisse uolumus dilectionem uestram, quod super querimoniam venerabilis Abbatis de Sancta Cruce de quibusdam prediis in Pomgarten, scilicet XIII mansis et aliis agris, pascuis, piscationibus, que ipse ad suum monasterium asserit pertinere titulo legationis bone memorie domini Ch. quondam de Altah, qui est humatus ibidem, ac uos indebite occupasse, iudices a Sede Apostolica constituti uos nuper citaueramus. Verum quia pro infirmitate uestra dilectioni uestre parcimus, quantum possumus, eundem terminum usque in diem Sancti Martini duximus prolongandum, iterum uos peremptorie citantes et districte mandantes, quatinus ipso die coram nobis compareatis in Drist, quod teutonice Tristamchirchen uocatur, super eadem causa finaliter responsuri. Scire etiam debetis, quod predictus Abbas a nobis instanter petiuit, ut testes senes, ualitudinarios et alios, de quorum morte timet, et absentia diuturna ibidem exigente necessitate et pro Ecclesie sue uitando periculo recipiamus. Quod ideo uobis denunciamus, quia presens esse debetis, et copia uobis dabitur inpugnandi et excipiendi contra huiusmodi testimonia

Hic est libellus conuentionalis.

Ego Abbas Sancte Crucis peto coram uobis iudicibus a Curia Romana delegatis, scilicet Abbate Scotorum in Wienna, Preposito Newinburgensi et eiusdem Ecclesie Decano pro me et Conuentu meo predium in Pomgarten XIII mansorum cum aliis eius pertinenciis, scilicet agris, pascuis, piscationibus, que dominus Ch. de Altah bone memorie quondam Ecclesie nostre contulit pro salute anime sue, et uos Wernhere de Ouen contra iusticiam occupastis, nam, cum ea aliquanto tempore possedissemus, iniuste fuimus expulsi.

V. (Sine dato.)

F. Dei gracia uenerabili Abbati Scotorum in Wienna et F. Decano de Newinburch Ch. Newinburgensis Prepositus fraternam in Christo dilectionem cum oracionibus in Domino.

Iniunctum erat nobis ex parte domini Pape quedam causa determinanda, que uertitur inter dominum Abbatem de Sancta Cruce et dominum W. de Ouen, et indixeramus diem peremptorium proxima feria secunda post Letare Jerusalem, ad quam uenire non potuimus inpediti legitima causa. Incipiatis ergo causam determinare, prout Spiritus Sanctus uobis inspirauerit.

VI. (1236. Heimburg Augustus. 1-jén.)

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti Amen. Anno ab Incarnatione Domini M^oCC^oXXX^oVI^o. indictione nona kalendis Augusti, hora diei tertia in Ecclesia Sancti Jacobi Haimburch in foro audita missa nos Diuina miseratione Abbas Scotorum in Wienna et Decanus Newinburgensis iudices delegati a Curia Romana, receptis litteris et perlectis, quas tercius coniudex noster, Prepositus Newinburgensis, nobis excusando absentiam suam et uices suas nobis committendo transmisit, ad indicandum consedimus super causa, que uertitur inter Abbatem de Sancta Cruce et dominum Wernherum de Ouen super quibusdam prediis, qui sunt sita Pomgarten. Exhibitum fuit itaque nobis autenticum domini Pape hunc habens tenorem.

(Következék az I. alatti pápai bulla.)

Post hec petebat Abbas Sancte Crucis, ut causam iam diu prolongatam debito prosequeremur. Nobis autem expectantibus partem aduersam, cum non uenisset, nec spes esset de aduentu eius, post multiplices inducias, quas ei dederamus, quia uenire non curabat, nec procuratorem misit, predictus W. de Ouen propter contumaciam condempnatus est a nobis sub hac forma.

VII. (1236. Augustus 1-jén.)

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti Amen. Nos iudices delegati condempnamus Wernherum de Ouen in expensis Abbatis Sancte Crucis propter contumaciam, et possessionem causa rei seruande adiudicauimus ei mittendo ipsum in corporalem possessionem et defendendo inductum per censuram ecclesiasticam, ita ut quando reus idem W. infra annum uenerit et cautionem de stando iuri prestiterit et expensas, que facte sunt in litem, cum taxatione et iuramento de-

claratas restituerit, recuperet possessionem; alioquin pos annum Abbas efficietur uerus possessor.

VIII. (1236. Augustus 1-jén.)

Post hec iterum petebat Abbas de Sancta Cruce, fieri publicationem testium sub hac forma.

Ego Abbas de Sancta Cruce peto sub religione iuramenti sine fraude et dolo rationabili de causa; timeo enim, periculum Ecclesie mee propter nimiam moram et diuturnitatem temporis in protractione controuersie huius imminere. Vnde, ne probationis copia michi fortuitis casibus subtrahatur, suppliciter peto, ut testes senes, ualitudinarii, de quorum morte et absentia timeo diuturna, ante litem contestatam a uobis recipiantur.

IX. (1236. August. 1-jén.)

Hec est interlocutoria iudicum.

In nomine Patris et filii et Spiritus Sauti Amen. Nos iudices delegati interloquimur, petitionem Abbatis de Sancta Cruce rationabilem esse et ideo admittendam. Vnde testes suos senes, ualitudinarios, per quorum mortem timet sibi preiudicium generari, duximus esse audiendos, ita duntaxat, ut ante publicationem testium denuntiatio fiat ad domum iam dicti W., ut uel ueniat uel responsales mittat ad productionem testium. Hac autem denuntiatione facta, siue ueniat siue non ueniat, nos testes nichillominus audiemus et in scriptis fideliter redacta et sigillis nostris clausa usque ad tempus a iure definitum reseruabimus.

X. (Sine dato.)

Reuerendissimo in Christo F. Abbati Scotorum in Wienna, Ch. Newinburgensis Prepositus salutem et fraternam in Domino caritatem. Commissam uobiscum a Sede Apostolica causam habuimus, que uertitur inter Abbatem Sancte Crucis et dominum W. de Ouen, cui discutiende interesse non possumus, tum quod condelegatus nobis est Decanus noster, et necesse est alterum ex nobis semper adesse et preesse conuentui, tum quod propter malum statum terre oportet, ut caveamus honori nostro studiosius et persone. Vicem ergo nostram et auctoritem Decano nostro plene comittimus, dictis de causis dirimende liti non audentes personaliter interesse.

XI. (? 1236. Augustus 1-jén.)

Viro illustri et discreto domino W. de Arnstain nobili ministeriali F. Diuina miseratione Abbas Scotorum in Vienna, et F. Decanus Newinburgensis orationes et salutem in Domino. Nouerit benignitas uestra, quod nos iudices delegati a Curia Romana super causa, que uertitur inter Abbatem Sancte Crucis et dominum W. de Ouen super quibusdam prediis in Pomgarten, propter nimiam contumaciam, et Apostolice Sedis contemptum eundem W. contempnauimus et possessionem eorundem prediorum Abbati adiudicauimus. Cum ergo sine effectu parui reputetur momenti, nos de uirtutis uestre constantia presumentes uobis auctoritate Apostolica districte precipimus et in remissionem peccatorum uestrorum iniungimus, ut ipsum Abbatem in possessionem rerum petitarum inducere et inductum uiriliter defendere non obmittatis. Nos enim rebelles et resistentes tenemur auctoritate Apostolica per censuram ecclesiasticam coercere.

XII. (Sine dato.)

Venerabili plebano domino E. in Lovkse F. Diuina miseratione Abbas Scotorum in Vienna et F. Decanus Newinburgensis orationes et salutem in Domino. Nosse uolumus discretionem uestram, quod nos ex Apostolica delegatione super causa, que uertitur inter Abbatem de Sancta Cruce et dominum W. de Ouen super quibusdam prediis in Pomgarten, eundem W. nimis contumacem, rebellem et inobedientem iniusticia dictante per sententiam contempnauimus et possessionem rerum petitarum Abbati adiudicauimus. Verum, quia nichil ualet adiudicare, nisi sententiam cum effectu corporalis possessio comitetur, dilectionem uestram monemus et auctoritate nobis iniuncta districte precipimus, ut sententiam a nobis latam executioni mandetis, Abbatem in possessionem rerum, de quibus questio uertitur, inducendo et defendendo inductum, resistentes, contumaces auctoritate apostolica excommunicetis effectum sentencie intendentes.

XIII. (Sine dato.)

Venerabili in Christo patri ac domino Waciensi Episcopo F. Scotorum Abbas in Vienna et Ch. Newinburgensis Prepositus et F. eiusdem loci Decanus iudices a Sede Apostolica delegati salutem et orationes in Domino. Commissam

accepimus a Sede Apostolica causam, que uertitur inter dominum Abbatem Sancte Crucis in Austria et dominum W. de Pest uestre Diocesis super quodam predio in Pomgarten, et prefixis diebus legitimis et citatis partibus litem dirimere uolebamus. Ad primam diem litteras misit excusatorias dictus W., sed nos ad instanciam domini Abbatis secundam et terciam diem statuimus, nec citatus uenit aduersarius, nec in die peremptoria uel responsalem misit uel litteras excusatorias. Nos uero procedentes secundum formam iudiciariam dominum W. pro contumacia excommunicantes possessionem, de qua fuit controuersia, domino Abbati adiuudicauimus, ipsum in possessionem mittentes causa rei seruande. Sed dictus W. per amicos suos dominum Abbatem intrare possessionem prohibuit uiolenter. Auctoritate igitur qua fungimur a Sede Apostolica mandantes uobis precipimus, ut sepedictum W. denunciantes excommunicatum ab inquietudine domini Abbatis et rerum suarum per censuram ecclesiasticam arceatis.

XIV. (Sine dato.)

F. miseracione Diuina Abbas Scotorum in Vienna, et Ch. Prepositus Newinburgensis et eiusdem Ecclesie Decanus domino W. de Ouen uiro prouido et honesto salutem et orationes in domino. Meminisse uolumus dilectionem uestram, quod super querimonia venerabilis Abbatis et Conuentus de Sancta Cruce de quibusdam prediis in Pomgarten, que ipse asserit ad suum monasterium pertinere ac nos indebite occupasse, iudices a Sede Apostolica constituti uos nuper citaueramus. Verum, quia per latorem illius citationis uos grauiter intelleximus infirmari, simulque turbationes Ungarice, Tevtoniceque terre considerantes, que uos legitime excusare ualerent, eundem terminum dilectioni uestre parcentes duximus prolongandum, iterum uos peremptorie citantes et districte mandantes, quatinus coram nobis compareatis in Drist, quod lingua tevtonica Tristamschirchen uocatur, super eadem causa finaliter responsuri. Scire etiam debetis, quod predictus Abbas a nobis instanter petiuit, ut testes senes, ualitudinarios et alios, de quorum morte timet et absentia diuturna, ibidem exigente necessitate et pro Ecclesie sue uitando periculo in uigilia Symonis et Jude, quem diem peremptorium esse decernimus, recipiamus. Quod ideo uobis denuntiamus, quia pre-

sens esse debetis et copia uobis dabitur impugnandi et excipiendi contra huiusmodi testimonia.

XV. (Sine dato.)

Dilectissimo amico suo domino W. illustri ministeriali de Arnstein F. Diuina miseratione Abbas Scotorum Wienne et Ch. Prepositus Newinburgensis deuotas oraciones cum obsequio. Innoteseat nobilitati uestre, quod nos iudices delegati a domino Papa propter contumaciam W. de Ouen Abbatem Sancte Crucis uerum possessorem constituimus in prediis illis Pomgarten, que dominus Ch. de Altah eidem Ecclesie donauit. Vnde auctoritate Apostolica uobis mandamus et in remissionem peccatorum uestrorum iniungimus, ut Abbatem Sancte Crucis in possessionem prediorum illorum inducatis et indutum uiriliter defendatis.

XVI. (1237. circa Novembrem.)

F. Diuina miseratione Abbas Scotorum Wienne et Ch. Prepositus Newinburgensis Pataviensis Diocesis domino W. militi de Ouen Waciensis Diocesis salutem in Domino. Quia causam, que uertitur inter Abbatem Sancte Crucis et uos ex altera parte cum Decano Newinburgensi, de cuius uobis constituit necessitatis absentia, a Romana Curia suscepimus terminandam, et uos sepius citati a nobis nostrum spreuistis mandatum, Abbas in possessionem prediorum Pomgarten, de quibus questio uertitur, primo a nobis induci obtinuit. Nunc uero elapso anno crescente culpa et uestra contumacia constitutus est a nobis uerus possessor, et reseruata est uobis de nostro beneficio questio proprietatis. Propter quod mandamus uobis sub pena excommunicationis, ne Abbatem uel Monasterium Sancte Crucis super prediis illis in Pomgarten, que dominus Ch. de Altah illi Ecclesie contulit, inquietare ullatenus presumatis, alioquin contemptum et contumaciam uestram digna animaduersione cohercebimus.

XVII. (Sine dato.)

Reuerendo in Christo patri ac domino suo M. venerabili Episcopo Waciensi F. Dei gracia Abbas Scotorum Wienne et Ch. Prepositus Newinburgensis deuotas oraciones cum dilectione filiali. Nouerit Sanctitas uestra, quod nos iudices delegati a Curia Romana super causa, que uertitur inter Abbatem Sancte Crucis Pattaviensis Diocesis et W. militem de

Ouen, frequenter ipsum citauius, sed ipse citatione et citationibus contemptis nec uenit nec misit responsalem. Ad instantiam igitur Abbatis postulante, sibi fieri iudicium et iusticiam, kalendis Augusti preterito anno diem finalem prefiximus. Cumque idem W. nec ueniret nec mitteret procuratorem, imo nostrum contempneret et domini Pape mandatum, ipsum contumacem iudicauimus et possessionem causa rei seruande Abbati adiudicauimus. Verum, quia elapso anno propter contumaciam eiusdem W. Abbas ex secundo decreto a nobis constitutus est uerus possessor, auctoritate nobis iniuncta salua uestri reuerentia uobis districte precipimus, ut ipsum a grauamine domus Monasterii Sancte Crucis moneatis diligentius abstinere, et illa predia, que Ch. de Altah Ecclesie Sancte Crucis pie contulit, restituere per censuram ecclesiasticam compellatis. Reseruata enim sibi questione proprietatis ipse Abbas est uerus possessor. Propter quod sententiam auctoritate Apostolica latam per uos uolumus executionem (igy) mandari, et eundem W., nisi resipuerit, digna animaduersione puniri. Sciatis etiam, quod tercius coniudex noster, scilicet Decanus Newinburgensis, interesse huic cause non potuit, et quod de sua ex necessitate absentia nobis plene constitit.

XVIII. (Sine dato.)

F. Diuina miseratione Abbas Scotorum Wienne et Ch. Prepositus Newinburgensis dilecto in Christo fratri venerabili Plebano in Ouen oraciones et fraternam in Domino dilectionem. Auctoritate nobis iniuncta a domino Papa uobis districte precipimus, et dominum W. militem plebesanum uestrum diligentius ammonetis, ut Monasterium Sancte Crucis predia illa, que Chunradus de Altah in Pomgarten in Austria illi Ecclesie contulit, quiete possidere permittat. Quodsi contumax sicut hactenus extiterit et uestris et nostris monitis contradixerit, mandamus uobis, ut in ipsum excommunicationis sententiam fulminetis et ab omnibus Christi fidelibus euitari districte precipiatis; alioquin si mandatum nostrum non fueritis executurus (igy) uos ab officio et beneficio suspendemus.

XIX. (Bécs. 1237. December 4-kén.)

Anno ab Incarnatione Domini M^oCC^oXXX^oVII^o. II. nonas Decembris. Nos Diuina miseratione Abbas Scotorum Wienne et Ch. Prepositus Newinburgensis de consensu et uo-

luntate Decani Newinburgensis nostri coniudicis absentis iudices delegati a Curia Romana super causa, que uertitur inter monasterium Sancte Crucis Patauiensis Diocesis et Wernherum de Ouen Waciensis Diocesis super quibusdam possessionibus in Pomgarten in capitulo Scotorum in Wienna hora diei tertia ad iudicandum consedimus. Petebat itaque Abbas Sancte Crucis, sicut prius pecierat, ut testes sui audirentur a nobis. Wernherus enim de Ouen tanto tempore causam, que uertitur inter eos super prediis in Pomgarten, contumaciter se absentando protraxerat, quod propter mortem et absentiam diuturnam et tempestatem querrarum defectum testium et periculum sue Ecclesie timebat imminere; maxime cum ex secundo decreto post lapsum anni a nobis constitutus fuerit uerus possessor eorundem prediorum et W. sepius infra biennium citatus semper contempserit Apostolice Sedis mandatum, reseruata etiam sit a nobis eidem W. super eisdem prediis questio proprietatis usque ad tempus a canonibus definitum. Nos igitur eius petitioni de iuris beneficio annuentes, in secreto audiuius, examinauius testes ab eo productos recepto sacramento ab ipso Abbate, quod sine dolo desideraret fieri hanc testium productionem. Recepimus etiam iuramentum ab ipsis testibus, qui nec gracia, fauore, odio uel timore, sed pure et simpliciter secundum rei ueritatem testimonium perhibuerunt, et omnibus diligenter per interrogationes et responsiones circumstantiis indagatis attestaciones clausimus et appositis sigillis nostris fecimus fideliter obseruari, ut tempore suo aperiantur; et liceat predicto W. obicere tam in personas quam in dicta testium.

XX. (Sine dato.)

F. miseratione Diuina Abbas Scotorum in Wienna et Ch. Prepositus Neunburgensis et Decanus eiusdem loci Plebano in Ouen salutem in eo, qui est uera salus. Delegata nobis auctoritate Sedis Apostolice causa, que uertitur inter Abbatem et Conuentum Sancte Crucis ex una parte et dominium Wernherum de Ouen ex altera, cum partibus ad iudicium euocatis se dominus W. per contumaciam absentasset, in contumacie penam excommunicationis sententiam protulimus in eundem, quam uobis auctoritate, qua fungebamur et adhuc fungimur, demandaueramus districtius exequentiam, cuius exe-

cutioni eo supersedistis pretextu , quod de mandato Sedis Apostolice super antedicto negotio nobis iniuncto uobis per rescriptum Apostolicum non fuerat facta fides. Eapropter huiusmodi scrupulum dubii de consciencie vestre medio eximentes , ipsum nostre iurisdictionis auctenticum discretioni vestre duximus transmittendum , ut ex ipsius inspectione de iurisdictione nobis demandata cerciorari plenius ualeatis. Mandamus itaque uobis districtius auctoritate, qua fungimur , quatinus ex inspectione transmissi uobis auctentici de iniuncto nobis negotio facta fide discretioni uestre certitudine pleniori sine more dispendio fraudisque consilio latam a nobis excommunicationis sententiam in antedictum W. de Oven sollempniter publicetis , ipsumque , quoadusque iuri pariat, faciatis apcius ab omnibus euitari. Precipimus itaque uobis eadem auctoritate, quatinus ipsum originale uobis transmissum non cancellatum , non uiciatum , non abolitum et in prima figura , prout uobis exhibebitur , nobis remittere procuretis.

XXI. (? 1238.)

F. Dei gracia humilis Monasterii Sancte Marie Scotorum in Wienna, Prepositus et Decanus Niunburgensis iudices a Sede Apostolica delegati nobili uiro domino W. de Pest. Ad multimodam magistri H. scolastici de Pest , qui pro negotio uestro promouendo fideliter laborauit et aliorum amicorum uestrorum instantiam ad hoc sumus inclinati , quod sentencie excommunicationis, quam in uos uestris exigentibus meritis dictante iusticia p romulgauimus, ad presens executionem differimus , ita quod predictae excommunicationis denunciatio usque ad quartam feriam in ebdomada Pentecosten conqueisat partis utriusque saluo iure. Predictam igitur quartam feriam uobis pro termino et locum in Hevnburch et parti aduerse prefigentes auctoritate qua fungimur precipiendo mandamus , quatinus tunc ibidem in ecclesia parrochiali per uos uel per procuratorem sufficienter instructum coram nobis compareatis , aduersariis uestris, uidelicet Abbati Sancte Crucis et suo conuentui satisfactorius et in causa, que nobis est delegata, responsurus , alioquin quantum de iure potuerimus procedemus. Noveritis insuper, quod amicus et affinis uester dominus Toschelo et dominus Syboto institor ad petitionem pre-

dicti H. procuratoris uestri pro uobis taliter fideiusserunt, ut, si ad predictum terminum et locum per uos uel per procuratorem sufficienter ad omnia instructum uos non curaueritis presentare, ipsi parti aduerse decem libras Wiennenses nomine pene soluere promiserunt, causa principali in statu pristino perdurante.'

XXII. (Sine dato.)

F. Dei gracia humilis Abbas Monasterii Sancte Marie Scotorum in Vienna, Prepositus et Decanus Nivnburgensis iudices a Sede Apostolica delegati magistro A. Plebano de Pest salutem et dileccionem. Onus, quod uobis auctoritate qua fungimur iniunxeramus exequendum, uidelicet ut nobilem uirum dominum W. de Pest, quem suis exigentibus meritis et iusticia dictante uinculo excommunicationis innodauimus, deberetis excommunicatum publice nunciare, uolumus, ut ad presens conquiescat, quousque uideamus, si in quarta feria Pentecostes Heimburch in Ecclesia parochiali, quem terminum et locum utrique parti prefiximus, idem per se uel saltim per procuratorem sufficienter ad omnia instructum curauerit comparere iusticie pariturus.

XXIII. (Sine dato.)

F. miseratione Diuina Abbas Scotorum in Vienna, et Ch. Prepositus et F. Diaconus Nivnburgensis W. nobili uiro de Pest. Prepedientibus discriminibus uiarum et turbationibus Austrie multimodis inualescentibus in termino, quem uobis et Abbati Sancte Crucis super causa¹, que inter uos uertitur, in Heimburch prefiximus uice fungentes Apostolica, personaliter adesse nequeentes ipsum negotium ob grauitatem sui, licet de iuris possemus beneficio, non tamen duximus alicui committendum. Mandamus igitur, ut termino antefato prehabito secundum citationis nostre mandatum prestolemini, quod oportunitate huius exequendi negotii se prebente uobis secundum iuris exigentiam dirigemus. Cum autem consultum non sit, aliquem laqueis ansthematis, quod est eterne mortis dampnatio quoque in Ecclesia pena major non est, manere tamdiu innodatum, rationi consentaneum uideretur, ut compositione congruenti euitatis laboribus ac expensis ipsum negotium sospiretis, ut sic per consequens communioni Ecclesie mereremini reformari. Hec autem omnia iustis de causis facientes

ipsum negotium uolumus inmotum in statu pristino permanere, ita quod ex huius prorogatione neutri parti preiudicium generetur.

XXIV. (? 1241.)

F. Dei gracia humilis Abbas Scotorum in Wienna, C. Prepositus et F. Decanus Nivnburgensis iudices a Sede Apostolica delegati nobili uiro domino W. de Pest. Cum propter generalem Austrie turbationem ac uiarum discrimina in causa, que inter uos et Abbatem et Conuentum Monasterii Sancte Crucis uertitur, sicut plenius intellexistis, quam ex delegatione Apostolica suscepimus terminandam, procedere non potuerimus, uobis direximus scripta nostra sub hac forma, ut eadem causa in statu eodem, in quo tunc erat, perdurante expectare a nobis citationem aliam deberetis. Verum, quia per Dei gratiam pessimus predictae terre status aliquantulum est in melius reformatus, nos mandatum Apostolicum negligere non audentes peremptorie uos citamus districtissime precipiendo, quatinus in proximo festo Calixti Pape, id est II°. Idus Octobris, Heimburch in ecclesia parrochiali conspectui nostro uos in propria persona uel per procuratorem sufficienter instructum presentare nullatenus omittatis, predicto Abbati et conuentui finaliter super suis querimoniis responsuros, alioquin quatinus de iure potuerimus procederemus.

(Az eredeti után Weiss Urkunden des Stiftes Heiligen Kreutz, 297—307. ll. V. ö. a fenebb 23. sz. a. közölt okmányt.)

71.

*IV. Béla magyar király Konrádot német királyt a mogul
(tatár) veszélyről tudósítja. 1241.*

Glorioso domino Conrado Dei gracia Illustri Regi Ale-
mannie Bela per eandem Rex Ungarie salutem et paratam
ad eius beneplacita voluntatem. Amaritudinis et doloris ex
intimo corde cogimur inire lamceta et convertere gaudium
nostrum in tristiciam et merorem ex infausto nostri casus
eventu christianitatis excidium trepidantes, dum redemptore
nostro, exigente malicia temporis et habundante nequitia ul-
tra modum soporato, usque adeo tempestas insurgit, quod
iam non solum agitari fluctibus videatur fideliū navicula
sed submergi, nisi clamoribus et vocibus querulantium exci-
tatus Dominus populo periclitanti longiori licet mora protra-
cta subveniat. Nam ipso, cuius nutu singula diriguntur, pro-
pter peccata hominum, ut firmiter credimus, permittente, bar-
bare nationes, que se Tartaros appellant, de plaga orien-
tali velut locuste ex heremo prodeuntes, maiore Ungaria,
Bulgaria, Cumania, Russia, nec non Polonia et Moravia,
castris et munitiōibus quibusdam exceptis, que usque ho-
die se ipsos defendunt, depopulatis, non absque infinita
personarum strage miserabiliter destructis, terreque gleba
incole novo relicta, Regnum nostrum totum ultra Danubium
noviter, proh dolor, occuparunt, quod non sine magno cor-
dis dolore proferimus, venerabilibus archiepiscopis, episco-
pis, abbatibus, monachis, minoribus et predicatoribus fra-
tribus, monialibus, uxonoratis et virginibus post violacio-
nem earum, et populorum multitudine infinita cede mise-
rabili trucidatis. At volentes et parantes resistere manu
forti, post habitum cum eis conflictum non sine vehementi
personarum et rerum jactura, fato nobis novercante, ille
succumbere nos permisit nostris peccatis exigentibus, in
quem iactaueramus anchoram spei nostre. Ceterum sicut ac-
cepimus firmiter circa principium hyemis versus Allema-
niam proponunt procedere gressibus festinatis, exinde se

regna ac universas provincias occupare omni obstaculo re-
legato sperantes. Cum igitur non solum nostra, verum
etiam totius populi Christiani spes ad presens agi per facti
experienciam videatur, dum pro parte paries noster est
succensus, dileccionem vestram quam intime rogamus et
hortamur in Domino precum instancia flagitantes, quatenus
tum ob reuerenciam nominis Christi Jesu, precumque no-
strarum interventu contra eosdem perfidos in presidium no-
strum, verius tocius populi Christiani vestrum dignemini
sine mora accellerare succursum, subditos vestros ad tan-
tum pietatis opus precibus et monicionibus inducentes, pre-
ces quas vobis vice chirstianitatis porrigimus tam efficaci-
ter audituri, quod imminens orbi toti valeat evitari discrimen
per subsidium vestrum et aliorum Christi fidelium, nos
quoque constituamur vobis perpetuo ad grates et merito
debitores. Porro ii, qui dignabuntur Dei obsequio et no-
stro succursui sese offerre, de suo nos certificent adventu,
ut in confinio Regni nostri eos honorifice recipi faciamus.
Quidquid vero lator presencium in nostri vice nuncii dixe-
rit, fidem et credenciam ei dignemini adhibere. Datum —
— — — —

(Hormayer után „Die goldene Chronik von Hohenschwangau“ München
1842. II. oszt. 65. l. *Czech.*)

72.

IX. Gergely pápa a bácsi esperestnek megengedi, hogy egyszersmind a váradi prebendát is birhassa. 1241.

Gregorius Episcopus etc. dilecto filio . . . Archidiacono Baziensi Colocensis Diocesis, salutem etc. . . . Probitatis tue merita nos inducunt, ut personam tuam specialis favore gratie prosequamur. Tuis itaque supplicationibus inclinati, specialem tibi, de quo laudabile nobis testimonium perhibetur, gratiam facientes, devotioni tue auctoritate presentium indulgemus, ut Archidiaconatum Baziensem et prebendam Waradiensem, que canonice te proponis adeptum, libere valeas retinere, dummodo in Ecclesia Baziensi personaliter deservias, et in Waradiensi facias per idoneum vicarium deserviri. Datum Laterani VIII. Idus Februarii, (Pontificatus nostri) anno XIII.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 177. l.)

73.

IX. Gergely pápa a csanádi püspök mellé kinevezendő coadjutor iránt intézkedik. 1241.

Gregorius Episcopus etc. dilectis filiis . . . Abbati de Pelis Cisterciensis Ordinis, Vesprimiensis Diocesis, et J. de Civitella Subdiacono et Capellano nostro, salutem etc. Cum olim nostris esset auribus intimatum, quod venerabilis frater noster . . . Cenadiensis Episcopus oculorum esset lumine destitutus, et senio sic confractus, ut curam non valeret gerere pastorem, nos super hoc . . . Magistro Hospitalis, . . . Abbati de Bechon et Luce Canonico Jauriensi sub certa forma direximus scripta nostra: verum sicut intelleximus, dictus Magister et eius college ipsum Episcopum iniquo favore foventes et deferentes homini contra Deum, in executione mandati Apostolici iam elapso triennio et amplius procedere neglexerunt, in Cenadiensis Ecclesie, que quasi iacet destituta pastore, enorme preiudicium et gravamen. Hinc est, quod nolentes hoc sub dissimulatione transire, mandamus, quatenus inquisita super premissis plenius veritate, si eum oculorum lumine destitutum, aut senio inveneritis sic esse confractum, coadiutorem idoneum adiungatis eidem. Contradictores etc. Datum Laterani VII. Idus Februarii. Pontificatus nostri anno XIII.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 177. l.)

74.

IX. Gergely pápa keresztes hadat hirdetni rendel Magyarországon II. Frigyes római német császár ellen. 1241.

Gregorius Episcopus etc. dilecto filio Johanni de Civitela Subdiacono et Capellano nostro, salutem etc. Cum tibi duxerimus iniungendum, ut contra Fridericum dictum Imperatorem, perditionis filium, in Ungarie Regno verbum crucis proponeres, et nonnulli in dicto Regno in terre sancte subsidium susceperint signum crucis, ex quo impedimentum non modicum tuo proposito generatur: nos attendentes, quod tanto salubrius est Apostolice Sedi in hoc necessitatis articulo subvenire, quanto ipsa mater et caput fidei in gravius Christiani nominis periculum impugnatur; devotioni tue, ut vota cruce-signatorum ipsorum in defensionem Ecclesie contra Fridericum eundem, si eorum ad id consensus accesserit, commutare valeas, ac ipsis et reliquis redimentibus vota sua, dummodo expensas, quas facturi essent eundo in terram predictam, morando inibi, et exinde redeundo, in manibus tuis et dilecti filii . . . Abbatis de Pelis Cisterciensis Ordinis, et Benedicti Canonici Strigoniensis assignent in defensionem huiusmodi transmittendas, illam possis indulgere veniam peccatorum, que predictae terre succurrentibus in generali concilio est concessa, liberam auctoritate presentium concedemus facultatem. Datum Laterani II. Idus Februarii, (Pontificatus nostri) anno XIII.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 178. l.)

75.

IX. Gergely pápa German mestert, a veszprémi püspöki megye papját, törvénytelen születésétől fölmenti. 1241.

Gregorius Episcopus etc. venerabili fratri . . . Episcopo Vesprimiensi salutem etc. Dilectus filius Magister Germanus, clericus tue Diocesis, in nostra constitutus presencia nobis humiliter supplicavit, ut cum super defectu natalium, quem patitur, de soluto genitus et soluta cum ipso de mandato nostro, quod in susceptis ordinibus ministrare et in presbyterum promoveri possit, sicut asserit, duxeris dispensandum, quod ecclesiasticum beneficium curam habens animarum annexam recipere valeat, dispensare cum eo misericorditer curaremus. De tua itaque discretione plenam in Deo fiduciam obtinentes mandamus, quatenus consideratis diligenter circumstantiis universis, que circa idoneitatem persone ipsius fuerint attendende, si inveneris, quod sit bone conversationis et vite, aliasque sibi merita suffragentur ad hujusmodi gratiam obtinendam, cum eo, de cujus litterarum scientia et honestate morum laudabile nobis testimonium perhibetur, super hoc dispensare procures, prout secundum Deum anime sue saluti videris expedire. Datum Laterani III. kal. Junii (Pontificatus nostri) anno XV.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 183. l.)

76.

IX. Gergely pápa a tatárjáráskor IV. Béla magyar királyt minden keresztyén fejedelmeknek, főpapoknak és főuraknak ajánlja. 1241.

Gregorius Episcopus etc. venerabilibus fratribus Archiepiscopis et Episcopis et dilectis filiis, Abbatibus, Prioribus, Archidiaconis, Prepositis et aliis Ecclesiarum Prelatis et Clericis, ad quos littere iste pervenerint salutem etc. Vocem in excelso stb.

(Mint Fejérnél Cod. Dipl. IV. köt. 1. r. 218. l.; hol ezen levél csak Magyarország püspökeihez intézettnek hibásan mondatik.)

Datum Laterani XVI. kal. Julii, (Pontificatus nostri) anno XV.

In e. o. Regibus Illustribus, Comitibus, Baronibus, Rectoribus Civitatum et aliorum locorum, ad quos littere iste pervenerint.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 184. l. A pápának Kálmán király és szlavoniai herceghez s a váczi püspökhez intézett levelei, melyeket Fejér id. h. a jegyzetben említ, szintén találhatnak Theinernél id. h. 183. és 184. ll.)

IX. Gergely pápa IV. Béla király uralkodásának oltalmazásáról gondvskodik. 1241.

Gregorius Episcopus etc. dilectis filiis . . . Zagrabiensi et . . . de Chasma Zagrabiensis Diocesis Prioribus et . . . Superiori Zagrabiensi ordinis fratrum Predicatorum salutem etc. Cum sicut ex tenore litterarum karissimi in Christo filii nostri B. Regis Ungarie non sine multa lacrimarum effusione didicimus, gentes Tartarorum, qui non noverant Deum, Regno Ungarie pro parte, sicut permisit Dominus, occupato, non solum Regni predicti residuum perdere cupiunt, sed etiam totam Christianorum terram desertam ponere moliantur, necnon doloribus dictorum Regis et Regni eo magis nos condolere conveniat, quo idem Rex et progenitores sui promptiones in exequendis Divine voluntatis beneplacitis et ferventiores in Ecclesie devotione omni tempore fuisse noscuntur, mandamus, quatenus ipsum Regem et familiam suam non permittentis ab aliquibus molestari, molestatores et eos quos terras eiusdem Regis post invasionem huiusmodi occupasse, vel occupare in posterum inveneritis, ut ipsas predicto Regi restituant, monentes precipiendo per censuram ecclesiasticam appellatione remota cogatis. Quod si non omnes etc. Datum Laterani XVI. kal. Julii, Pontificatus nostri anno XV.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 184. I.)

78.

IX. Gergely pápa a székes-fehérvári prépostnak, míg a tatárjárás tart, törvénykezési moratoriumot enged. 1241.

Gregorius Episcopus etc. dilecto filio B. Preposito Ecclesie Albensis, Vesprimiensis Diocesis, salutem etc. Cum peccatis exigentibus Tartari pro parte Ungariam occuparint, propter quod ipsius defensionem intendere te oportet, devotioni tue, ne super Prepositura Albensis Ecclesie ac suis iuribus, persecutione Tartarum in Hungaria durante, auctoritate Apostolica seu ordinaria in causam trahi valeas, presentibus indulgemus. Nulli ergo etc. nostre concessionis etc. Si quis autem etc. Datum Laterani XV. kal. Julii, (Pontificatus nostri) anno XV.

(IX. Gergely pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 185. 1.)

79.

I. Venczel cseh király Konrádot választott római királyt a mongolok győzelmeiről értesíti. 1241.

Excellentissimo domino suo, domino Cunrado, divi Augusti Federici Serenissimi Romanorum Imperatoris filio in Regem Romanorum electo Wencezlaus Dei gracia Rex Boemie devotum obsequium in omnibus et fidele. Serenitatis vestre literas, in qua decuit honestate recepimus, et super ipsarum continencia dominacioni vestre ad condignas assurgimus actiones graciaram, tamquam domino benigno et propicio, cuius benivolenciam circa nos veraciter experimur. Sane nova digna relatu, que habemus ad presens, dignum excellencie vestre, secundum quod a nobis vestra requisivit eminencia, duximus intimanda de gente Tartarorum, que interfecto Duce

Poloniense reversa est in Hungariam ad exercitum sue gentis copiosum et fortem. Cuius tanta est potencia, quod fugatis Regibus terre, ipsam Hungariam occupaverunt, nullum sibi in eadem resistantem invenientes. Sed nec tanta temeritate contenti, populum christianum tormentis variis et miserandis plurimum premunt, ecclesias Dei destruunt, et in ipsis ante et post earum destructiones universas indifferenter abominationes exercent, quas inhumane genti et bestiali convenit comparari. Unde cum a tempore paschali eorundem astucias et fraudes plenissime sumus experti, utpote qui contra ipsos pondus dierum et estus comportavimus tam in terminis Polonie, quam in metis Moravie et Hungarie, videntes cedes et scelera, que faciebant, et in Moravia, et in Austria perpendimus, quod eciam confidenter dicimus, quod nisi maturius ipsorum reprimatur presumptio, periclitari potest fides catholica cum populo christiano. Vestre igitur Serenitati, que provido et prudenti regitur consilio, meditandum incumbit, qua providencie industria ipsorum inhumanitati et astuciis occurrendum, et quibus Ecclesie Dei pressuris, quibus eadem illorum occasione laborat, consiliis expediat succurrendum. Unde si gloriosum et eternum nomen et memoriale vobis et vestris successoribus relinquere volueritis in etate tenera, vestrum ad ipsos maturetis adventum, scituri quod in ripa Danubii castra posuerunt in Hungaria, et ibi procul dubio poterunt inveniri. Cum autem jam procedamus in Ungariam et vestram forte moram trahere contigerit Excellentiam, si vestre placuerit Celsitudini reditum nostrum exspectabitis, ut si sani per Dei gratiam reversi fuerimus, nos possimus et sciamus de singulis plenius expedire. Cetera testis.

(Hormayr után, Goldene Chronik von Hohenschwangau. München 1842.
II. oszt. 66. l. Czech.)

80.

*Frigyes ausztriai herczeg Konrád királyhoz ugyanazon tárgyban.
1241.*

Glorioso domino suo Conrado, divi Augusti Federici Serenissimi Imperatoris Romanorum filio in Regem Romanorum electo Fridericus Dei gracia Dux Austrie, et Styrensis, et dominus Carniolensis cum devocione sincera promptitudinem servandi. Universorum domino Jesu Christo, qui suos fideles multipliciter examinat in affectu, grates exsolvimus quas valemus, qui vobis et universis Principibus tribuit intellectum, quod pro defensione nominis crucifixi et honoris Imperii accincti estis feliciter et potenter. Et quia de statu et processu, nec non et actibus Tartarorum, per quos Regnum Hungarum versus partes Boemie ascendendo per Danubium est depastum, et in desolacionem transisse dinoscitur generalem, vestra desiderat sinceritas edoceri universa, que predictorum rabies subito et nequiter circa limites nostre terre perpetravit, infra quos sunt tantum ad momentum temporis demorati, eo quod nostram presenciam, que vicina fuerat formidarent, occisis tantum centum personis humilibus, ex ipsisque trecentis per nostros vel amplius interfectis, scribimus ut petistis. De statu vero Regni Hungarici et Regum, quorum est exterminium et eiectio manifesta, nec non de singulis, que Rex Boemie sustinuit per Tartarorum rabiem et insultus, per ipsos Principes, qui huiusmodi turbinio intemperiem sunt experti, poteritis lucidius informari, quam modo nos perpessa et illata eisdem plenius exponere possimus et enarrare. Super processu vero vestro et milicie vestre per vos congregate, ex maturitate nostri consilii vestre Serenitati duximus consulendum, ut pre omnibus victualibus et balistariis premuniti descensum vestrum, assumptis tantum Bawaris, Franconibus, Sewis et militibus Reni, sine lesione terre nostre, que est multimode devastata, ita eciam, quod non possit venientibus habundanter necessaria ministrare, per industriam tamen nostram offeret, quod potest, commode preparentis. Alios Princi-

pes per destructum Regnum Boemie, Saxones, Misnenses, Turingenses descendere facientes, ut postmodum universis pariter congregatis non solum limites Imperii, verum eciam partem Hungarie, cum eorum ibi receptio, Tartarorum videlicet, esset Imperio plurimum honorosa, eo quod municiones ibidem plurimas erigant in instanti, nobis cooperantibus simul accincti defendere, certi quod tanta est infidelium Tartarorum potencia et fortitudo, ut sumus experientia personali experti, cum circa ipsos essemus in Hungaria constituti conflictu habito cum eisdem, et ut nobis recedentibus, devictis qui presentes fuerant, illa vice Regnum et Rex Hungarorum sunt experti, quod expedit omni virtute contra ipsos et ingenio premuniri, mittendo solempnes nuncios atque scripta Francie, Hispanie et Anglie Regibus et ceteris nobilibus universis, qui censentur nomine christiano, ut saltem sic huiusmodi turbini resistatur per ipsorum presenciam corporalem. Timemus itaque propter vicinitatem eorum, que ad duas dietas est a limitibus terre nostre, ut per insultus terre nostre inferant cottidie gravamina et iacturas, eo quod simul omnis eorum potestas et in unum esse dinoscitur, que hactenus per diversa Regna dispersa fuerat, congregata. Denique tantis sciat ipsos vestra Serenitas divitiis habundare occasione quadraginta Regnorum, que per ipsos exterminium sunt experta, quod per interitum eorum viginti Regna exaltari possunt divitiis et honore. Nuncium eciam nostrum, quem ad vestram personam destinamus, nobis remitti petimus festinanter, ut de vestro per ipsum processu plenius expedito, collectionem nostram et occursum vobis honorabilem preparemus. Nostre itaque est intencionis vestre Serenitati talia hoc necessitatis tempore obsequia exhibere, per que ad universa, que nobis expediunt, versa nobis vice sitis expositi et parati. Datum Wiene Idus Junii (1241).

(Hormayr után, Goldene Chronik von Hohenschwangau. München 1842
II. oszt. 65. l. Czech.)

81.

Frigyes ausztriai herczeg a kosztniczi püspökhöz és káptalanhoz ugyanazon tárgyban. 1241.

Dilectis et specialibus amicis vënerabili Constanciensi Episcopo totique Capitulo . . . Fridericus Dei gracia Dux Austrie et Styrensis et dominus Carniolensis sincere dilectionis et obsequii voluntatem. Rumores de actibus et processu Tartarorum, quas vestra dilectio desiderat per nos scire, uobis scribimus ut petistis. Regnum Hungarorum eiecto Rege, Duce Polonorum interfecto, in desolacionem transiit generalem per predictorum rabiem et insultum, quique eciam cum ad terram nostram pervenirent et pauperum personas circa limites attererent percurrendo, ex ipsis per exercitia nostre milicie septingenti uel amplius ceciderunt, ponentes in Domino fiduciam et spem certam, quod amplius ad honorem Dei et totius Christianitatis per nos potenter dictorum turbini resistatur Tartarorum, licet illorum potentia atque uirtus super plurima Regna hactenus sit extensa. Ad hoc quia dilectioni vestre non immerito eo, quod ad nostra beneplacita exponitis vos paratos, adesse debemus et uolumus nunc et semper fiducialiter a nobis a modo expetatis, que uestre placita fuerint voluntati. Que et nos parati offerre sincero erimus affectu. Datum Wienne decimo kal. Julii (1241).

(Hormayr után, Goldene Chronik von Hohenschwangau. II. oszt. 70. l. 9. sz. a. *Czech.*)

82.

*Ottó rajnai palotagróf Szibothoz, augsburgi püspökhez,
ugyanezen tárgyban. 1241.*

Reverendo et diligendo domino suo S(iboto) venerabili Augustensis Ecclesie Episcopo O(tto) Dei gracia Comes Palatinus Reni, Dux Bawarie debitum in omnibus obsequium et deuotum. Rumores, heu ueros lacrimabiles nimis et dolore plenos, uobis cogimur intimare, ut cognita quam uobis subscribimus tribulatione Christianorum, uestre ac subiectorum uestrorum saluti valeatis efficaciter precauere. Nouerit igitur paternitas uestra, quod quedam gens barbara Tartarorum, crudelis nimium, multitudinis infinite, de longinquis et ignotis partibus adueniens, cuius causam aduentus aliam ignoramus, nisi quod christianos uniuersos impie prosequantur et occidunt, post innumerabiles strages christianorum, destructa terra Ducis Conradi terre Cracouie et filiorum suorum, militibus et popularibus occisis ibidem, nec non deuicto Duce Polonie, fines Regis Boemie hostiliter iam est adgressa. Ipse uero Rex Boemie cum uniuersis Baronibus ac popularibus terre sue cruce signatus, inuocato nostro et omnium amicorum suorum auxilio, maxima multitudine hominum collecta, cum ipsis congressurus Quasi modo geniti iter arripit. Qui si forte, quod Deus auertat, deuictus fuerit, destructionem non immerito tocius Alemanie poterimus formidare. Exercitus autem hostium antedictorum protenditur in tres partes; primus uidelicet versus Norwagiam, secundus Boemiam, tercius in Hungariam. Monemus ergo Paternitatem uestram in Domino, et attentius hortamur, quatenus habito coepiscoporum uestrorum consilio super liberatione omnium Christianorum hoc tempore sitis solliciti ac taliter premuniti, ne apud districti iudicis examen appareat, quod torpori aut negligentie uestre in hac parte ualeat imputari. Datum apud Strubingium III. Idus Aprilis.

(Hormayr után, Goldene Chronik von Hohenschwangau. II. oszt. 70. l.
11. sz. a. *Czech.*)

Szibot, augsburgi püspök, megyéjében a mongolok ellen kereszties hadat hirdettet. 1241.

S(ibotho) Dei gracia Augustensis Ecclesie Episcopus dilectis in Christo fratribus minoribus in sua Dyocesi constitutis salutem in Domino. Dum a venerabili patre sancte Moguntine sedis Archiepiscopo receperimus iam in mandatis, ut faceremus predicare crucem in tota Dyocesi nostra contra nefandos Tartaros, infensissimos hostes et impios persecutores fidei Christiane, qui destructa Polonia et terra Cracovie, devastata miserabiliter Hungaria, jamjam Regis Boemie et Ducis Austrie fines inuaserunt, ita ut totius Alemannie destructionem verosimiliter, ni pessima Deus avertat, poterimus formidare. Idecirco urgenter uobis injungimus in remissionem peccatorum, ut crucem secundum formam consuetam cum indulgentia nobis a predicto Archiepiscopo tradita per totam nostram Dyocesim predicetis, inducendo fortiter ad cruce-signandum omnes Christi fideles, pro defensione fidei et patrie nostre salute. Datum Auguste in palatio nostro anno Domini MCCXLI. pridie kalendas Julii.

(Hromayr után, Goldene Chronik von Hchenschwangau. II. oszt. 71. l. 12. sz. a. Czech.)

Konrád, frisingi püspök, a kosztniczi püspök és káptalanhoz a mongol veszedelemről. 1241.

Reverendis in Christo fratribus et amicis venerabili Episcopo Constanciensi ac eiusdem loci Capitulo universo. C(onradus de Tölz et Hohenburg) Dei gracia Frisingensis Episcopus sincere caritatis affectum cum salute. Quod parvitas mee consilium, quamvis exiguo tytulo suffultum requisivistis, discretioni tamen vestre offeram cum accedenti affectu. Ad hoc non solum specialis dileccio me movet, verum etiam ecclesie utilitas generalis quam in defensione nominis Christiani contra Tartaros viriliter aspiratis. Consulo igitur vobis since roanimi mei iudicio, quatenus propositum uestrum Diuina gracia preconceptum lucere in actu faciatis glorioso, videlicet ut ad occurrendum genti maledicte cum terre uestre principibus vos preparatis, ita dumtaxat ut victualia hominibus et equis necessaria collocando in Danubio, quantum poteritis, premittatis. Quod si procurare nequiveritis, premittatis in via progressus uestri emptorem victualium, quoniam carerunt. Ceterum relictis novis, que de Tartaris ante aduentum nuncii uestri resonabant, in die recessus nuncii predicti noua taliter emerserunt, quamvis nondum certa veritate confirmata; scilicet quod Rex Boemie, qui cum quadraginta millibus armorum, et sexcentis (?) millibus Teotonicorum uenerat obvius Tartarorum genti, ex consilio Regis Hungarie secessit, timens ex insultatione ipsorum ualida et inexpugnabili scandalum irremediabile ac mortis periculum evenire. Ad hec fama insonuit, quod cum septem habeant exercitus distinctos, tres exercitus eorum Danubium uiolenter transierunt.

(Hormayr után, Goldene Chronik von Hohenschwangau. II. oszt. 70. l. 10. sz. a. *Czech.*)

85.

Uriás pannonhalmi apát és káptalana a salai (deáki) lakosok tartozásairól. 1241.

Nos V(rias) Dei gracia Abbas (et) humile ac deuotum vniuersum Capitulum Monasterii Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie vniuersis Christi fidelibus salutem in eo, qui est salus et Rector omnium. Vniuersitati vestre tenore presencium duximus declarandum, quod cum nostras terras et iura earundem in Sala super Wag existencium indebite et inordinate uidissemus occupari, et precium condignum iuris ordine nobis et Ecclesie nostre non persoluere (így) a nostris populis ibidem degentibus; nos vero quorundum virorum adiuti consilio dictarum terrarum commodum in alium commutaueramus statum. Qui dicti populi inter se animaduertentes et pacis colloquio ad memoriam redeuntes temporis interuallo, prout decet filios ad matrum vbera recurrentes, precibus communiter nostris auribus intonuerunt, ut cum eis secundum tempus pristinum misericorditer ageremus. Qui nos eorum precibus et petitionibus annuentes misericordia moti, vt non dispergerentur, ymo potius multiplicarentur, cum eisdem talem fecimus conuencionem, ut de singulis iugeribus nobis singula pondera persoluerent cum iugerum mensura, qua mensurantur iugera terrarum domini Regis in eadem patria existencium. Tempora autem solucionum sunt hec; primo a Natiuitate Beate Marie vsque ad festum Sancti Michaelis; secundo a festo Sancti Andree ad Natiuitatem Domini ex integro persoluantur. De solucione autem decimarum pariter nobiscum disposuerunt, quod sicuti decime domino Archiepiscopo persoluuntur, eodem modo ipsi nobis deinceps persoluent. Ista tamen conuencio sic est ordinata et firmata, ut ipsi aliquid aliud nobis amplius preter ista soluere non tenerentur, verbi gracia neque officia nostri descensus. Sed vt plenius imposterum memorie commendemus, nichil penitus tenentur soluere, nisi quod ex eorum beneuolencia ministrauerint. Et vt hoc scriptum per temporis cursum robur obtineat, sigilli nostri munimine atque

Capituli iussimus roborari. Datum anno graciae M^oCC^oXLI^o; presentibus T. Priore, Custode Sebastiano, Clauigero Blasio et Notario fratre Kiliano.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

86.

IV. Béla királynak Jadra dalmatiai város jogairól és kötelességeiről kiadott privilegiuma. 1242,

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti Amen. Bela Dei gracia Rex Ungarie, Dalmatie, Chroatie etc. uniuersis litteras presentes inspecturis salutem in Domino. Presentium tenore volumus fieri omnibus manifestum, quod cives Jadrenses ad nos communi proposito venientes promisserunt, quod secundum privilegia a predecessoribus nostris eisdem concessa nobis fidelitatem debitam observarent. Quorum votis benigno occurrentes assensu habito diligenti nostrorum Principum consilio decrevimus promittendum et promissum observandum, quod conventionem, quam carissimus frater noster felicis memorie Rex Colomanus cum eisdem maturius ordinaverat, ratam haberemus et firmam, et effectui sepius per eosdem postulatam faceremus mancipari. Cujus conventionis serie continetur: Quod mediante fidei nostro homine secundum consilium proborum hominum in Jadra existentium tantam summam pecunie, qua destructio muri vel ruina ex parte maris ad nostrum commodum et honorem valeat reparari, dare tenemur; et insuper terram jacentem a Nedijri usque Reguna, preter illam, quam modo possident; item superius usque ad Martindam in mare, preter terram pertinentem ad Comitatum None, et terram Jubil, que est Hospitaliorum, quas eisdem non contulimus. Predicti vero Jadrenses debebunt nobis et successoribus nostris servitia Camere Regie communiter exhibere, secundum quod avo nostro inclite

recordationis Bele Regi servitia et fidelitatem servarunt, salva libertate, quam ab eodem Bela habuerunt. Ut igitur dicte rei series inconcussa permaneat, litteras nostras eisdem concessimus auree buile nostre impressione roboratas. Datum in Clitia per manus venerabilis patris Stephani Vaciensis Episcopi, eodem Vaciense in Archiepiscopum Strigoniensem, Benedicto Albensi Preposito in Archiepiscopum Colocensem postulatis. Reverendo Bartholomeo Quinqueecclesiensi, et Bartholomeo Vesprimiensi, Stephano Zagradiensi Episcopis et aliis Ecclesias Dei feliciter gubernantibus. Arnaldo Palatino et Comite Simigiensi, Dionisio Bano, Laurentio Voyvoda, Matheo Tavarnicorum nostrorum, Raylando Dapiferorum nostrorum Magistris existentibus et aliis Magistratum et Comitatum Regni nostri tenentibus; anno ab Incarnatione Domini 1242, Regni autem nostri anno septimo.

Jegyzet. A „Libri pactorum“ czímü velencei statuskönyvből I. köt. 174. l.; hol ezen okmányról még a következőket olvassuk: „In membrana, bulla aurea rotunda pendens ex zona sericea; in facie ejus ab uno latere Rex in throno sedens tenens in dextra formam lili, in sinistra formam crucis, circum se in circulo: † Bela Dei gratia Hungarie, Dalmatie, Chroatie, Rame, Servie, Lodomerie, Cumanie Rex —; in alia facie sculpta erat in medio figura unius vexilli relevati, in quo erat una crux longa habens per transversum duas lineas, et in circulo litteras talis tenoris: † Sigillum quarti Belae secundi Andreae Regis filii.“ V. ö. Fejért Cod. Dipl. VII. köt. 4. r. 91. l.

87.

IV. Béla király Renalduknak, Wyrunc fiának két győri házhelyért csere fejében a szolgál-győri várhoz tartozó Teryan földet engedti át. 1242.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus presentium inspectoribus salutem in Domino. Cum culmen nostre deceat Maiestatis ea, que a nobis acta sunt vel concessa, sic effectui maucipare, vt processu temporis valeant minime reuocari; presentibus litteris duxit nostra Serenitas omnibus declarandum; quod cum terram empticiam ad areas duarum curiarum, quam in Gevrino Renaldus filius magistri Wyrunc pacifice possidebat, ab eodem duximus auferendam, terram Teryan arabilem ad vnum aratrum existentem cum silua, vineis et feneto et cum omnibus vtilitatibus eiusdem exemptam a castro de Zulgageur, carentem habitatoribus in permutacionem seu concambium predictæ terre, quam predicatoribus fecimus assignari, concessimus, contulimus, dedimus atque tradidimus Renaldo memorato, heredibus eius, heredumue successoribus perpetuo possidendam. Vt igitur hec nostra ordinacio seu donacio permaneat salua semper et illesa, presentes concessimus litteras sigilli nostri duplicis munimine consignatas. Datum anno Dominice Incarnacionis millesimo ducesimo quadragesimo secundo tercio Idus Aprilis, Regni autem nostri, (anno) octauo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

IV. Béla király megerősíti Nonának, dalmatiai városnak, régi határait. 1243.

Bela Dei gracia Rex Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex uniuersis Christi fidelibus tam presentibus quam futuris salutem in vero salutari. Quociens ab Excellencia Regie Maiestatis condignum postulatur, quod Regno et Corone, nec non honestati conuenire dignoscitur, Regie decet Sublimitati animo concedere libenti et petencium desideriis congruum impertiri suffragium; maxime hijs quibus extuat devocio et iura Regni continuo conseruantur. Hinc est, quod ad uniuersorum noticiam presencium serie volumus peruenire, quod cum nos accessimus ad maritimam, ordinantes ibi leges et statuta nostrarum quam plurimarum ciuitatum, accessit ad nos venerabilis pater Samson de Nona una cum populo et uniuersitate eiusdem ciuitatis deuote, et humiliter postularunt, ut territorium, communitatem, confines et districtum eidem ciuitati iure proprio pertinentem metis designaremus debitis, ne in processu quocunque futuri temporis per aliquos vicinos ipsius occupari possint vel usurpari contra voluntatem et iusticiam ciuitatis et ciuium premissorum. Nos itaque — — — mandantes nostrum dilectum et fidelem Joachimum Banum tocius Sclauorie cum pluribus aliis nostris Baronibus ad prouidendum de metis et pertinenciis iam dicte ciuitatis; qui ad nos reuertentes cum testimonio plurimorum Prelatorum et aliorum uirorum fide dignorum tales metas et confines dicte ciuitatis nostris auribus reserarunt; uidelicet: Imprimis incipit a capite cuiusdam insule vocate Wyr, et deinde per litus maris ad Sanctum Andream prope dictam civitatem, et deinde in quemdam locum protensum in mare, qui dicitur Drugozay, et deinde in Dykla, et deinde ad locum, qui dicitur crux parua, et deinde in quamdam paludem que dicitur Ognakowblato, et deinde per medium ipsius paludis tendit ad partem australem ad metas cuiusdam possessionis uocata Bresyane,

et deinde directe tendit in quemdam riuum, qui dicitur potok, et deinde per ipsum riuum versus partem australem, secundum cursum ipsius riui in quoddam nemus dictum Jablan, et deinde directe per quandam vallem versus austrum, que dicitur vallis Budyzlay, tendit vsque in Zitniza, et deinde versus boream usque in Kazina gorica, et deinde ad quandam quercum que dicitur quercus lupi, et deinde in austrum ad vocatas quinque vias, et dein le uersus boream ad vallem Koruganiza, et deinde ad locum, qui dicitur Badan, et deinde ad quamdam vallem, que dicitur Weprinna, et deinde ad lapidem, qui est apud mare, super quem sancta crux est desculpta, et ibi terminatur; excepta tamen possessione castru Lubey, que est Hospitalis Sancti Johannis. Item pascua dicte ciuitati pertinencia in magno monte sunt, qui est super mare, incipiendo a loco, qui dicitur Tribang versus occidentem usque in locum, qui dicitur Ecus, et usque ad cacumen dicti montis. Ut igitur ciuitas None et ciues immunes et inoffensi perpetuo permaneant predictis suis iuribus gaudentes in pace; et ne ullo processu subsequenti temporis distinciones predictae per quemcunque valeant retractari, presens priuilegium nostri sigilli caractere studiose communitum ob perpetui robur firmitatem ipsis graciose duximus concedendum. Anno graciae millesimo ducesimo quadagesimo tercio, anno autem Regni nostri octauo.

. *Jegyzet.* Ezen priuilegium megerősített V. István királytól 1272, és a velencei kormánytól 1309. V. István priuilegiumának eredeti őriztetik a bécsi cs. k. titkos levéltárban; az okmányok másolata pedig olvasható a „Copia de Commemoriali“ című velencei statuskönyvben V. k. 197—199. ll. V. ö. Fejért, Cod. Dipl. VII. k. 5. r. 166. és 267. ll.

89.

IV. Ince pápa az esztergami érseknek postulált váczai püspököt Horvátországba és Dalmátiába apostoli követté nevezi ki. 1243.

Innocentius Episcopus etc. venerabili patri. . . Episcopo quondam Waciensi in Strigoniensem Archiepiscopum postulado salutem etc. Virtutum dominus in hiis, que ipsius respiciunt gloriam, te talem reddidisse dicitur, ut per remotas partes et proximas tue fame fragrantia diffundatur Ex hoc igitur segura sumpta fiducia, quod in ampliacione catholice fidei fervens et pervigil debeas inveniri, tibi legationis officium in Croatia et Dalmatia duximus committendum: fraternitatem tuam rogamus et obsecramus in domino Jesu Christo, quatenus indutus fortitudine ac virtute precinctus pravitatis hereticæ maculas, quibus terre hujusmodi nimis, sicut accepimus, sunt infecte, sic de ipsis Divine potentie propitiante subsidio per te ac alios ad hoc idoneos abolere studeas, quod ibidem Christiana possit vigere religio ad illius honorem et gloriam, in cujus beneplacito geritur, ut perempnis vite felicitas per fidei puritatem et innocentie studium acquiratur. Ceterum, ut quod in hac parte prudentie tue committimus ad effectum deduci facilem, Deo propitio, gaudeamus, si forsán aliqui super tam pio negotio, tam salubri contradictores fuerint aut rebelles, quod per censuram ecclesiasticam, ac si necesse fuerit per subsidium brachii secularis illorum possis cohibere nequitiam, tibi auctoritate presentium concedimus facultatem. Datum Anagnie XIII. kal. Augusti (Pontificatus nostri) anno primo.

(IV. Ince pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 187. 1.)

90.

IV. Béla király Págo sziget lakosait a mongolok elleni harcztetekért különös privilegium által jutalmazza meg. 1244.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerie, Comanieque Rex omnibus Christi fidelibus presens scriptum inspecturis salutem in omnium saluatore. Grata fidelitatis obsequia, que virtutum obtinent prerogatiuam, quando exhibentur, tanto magis premiis gracioribus sunt prosequenda; et ipsa specialiter, que Regibus et Principibus impenduntur speciali debent recompensari fauore, ut affectus et feruor obsequencium oportunum continuum suscipiat incrementum. Ad vniversorum igitur noticiam harum serie volumus peruenire, quod cum innumerabilis multitudo rabide gentis Tartarice propter humani generis sordidum (igy!) scelerum commissiones ex affluenti indignacione terrestrium machinarum et omnium conditoris per climata Regni nostri affligendo seuerè perfusa fuisset, et nos vna cum fidis primatibus ipsius Regni nostri atque nobilibus extra ipsam nostram monarchiam vsque ad littora pontus dire persequendo ad quandam insulam maritimam potenter impulendo coercissent, de qua vi extrahere satagendo per naufragium in nos irruere connassent; vbi in conflictu certaminis inter ñostrates et ipsos vltiores inimicos diucius seruato nostrorum funera corruencium more Rachelis ingule plangebamus; pater tandem ineffabilium misericordiarum et pie consolacionis exercituumque dominus, qui cunctos in se sperantes eciam tempore elisionis non desinit opitulando subleuare, iam nobis precipitibus sue dextere virtutem porrigere dignatus est — — ad refulcendum nos et corroborandum ex vndique affluente nacionum diversarum gente nostre persone saluberrima pro tutela ad nos — — — — inter cunctos viri sagaces omni fidelitatis nitore et probitatis decore fecundi fideles nostri Pagensis ciuitatis et insule ciues ac incole inter ceteros nonnullos insularum habitaculo congaudentes armis bellicis premuniti et audacia virili suffulti in eorum nauibus ipsos vtpote hostes iam celerrime

versus nos nostram in offensam equoris per ampnem natantes nostro in aspectu vallantes aggredierunt, eosdemque crebrarum telarum missionibus feriendo ac lancearum et aliorum instrumentorum ad id aptorum generibus ictibus sauciendo insule ab introitu opprimendo compescere fecerunt, et sic strage necis fere omnibus domolitis atque suffocatis pristinae salutis et libertati ex ipsorum merito laudis preconio attollendis gestis felici victoria gaudentes diuinitus sumus restituti. In quo certaminis prelio multi ex ipsis nostris fidelibus corruere, alii vero stigmata letalia et graua sustulere pro nostri honoris exaltatione solique Regalis, — — — iam precipiti sublenando sane prohibente. Porro donec in ipsa insula profugi moraremur iidem nostri fideles Pagenses, ciuitatis et insule vniuersalis communitas, non coacti, sed gratanter et letanter cuncta eorum bona porro donaria varia et victualia copiosamque frequentiam ministracionum, insuper et non modicam quantitatem thesauri ac pecunie pro acquirendis stipendiariis armigeris, expedicionibusque ceteris iuxta commodum et honorem nostre Celsitudinis nobis offerre studuerunt. Quorum laudabilium obsequiorum eorum ob merita volentes ipsos Regalis doni patrocinio clementer intueri, ipsam ciuitatem et insulam Pagi vocatam totalem ac integram ac sine excepcione et interuallo qualicumque sub terminis et confinibus, quos mare vallans conclusiue giro suo ambit et concludit cum vniuersis suis vtilitatibus et pertinentiis prenominatis ciuibus Pagensis ciuitatis et eorum vniuersitati ipsorumue heredibus et posteritatum cunctis successoribus de beneplacito serenissime domine Marie consortis nostre charissime nec non Prelatorum et Baronum nostrorum consilio prematuro dedimus et donauimus, imo dauimus, donamus et in sempiternum conferimus possidendam, tenendam atque habendam, ita et tali modo, vt in eadem et de eisdem frui et gaudere eo iure, modo et ordine, ac omnibus illis vigoribus et nobilium libertatum prerogatiuis ac honoribus et graciis specialibus atque solempnibus debeant atque possint, quibus ab antiquo tempore potiti sunt, et prout ceteri vrbani sincero nobilitatis titulo in vrbibus liberis atque nobilibus nostris, videlicet in ipso Regno nostro Dalmacie existentibus frui et gaudere perhibentur; ipsaque vrbs Pagi vocata, ac ciues et habitores eius hinc iugiter et in

sempiternum sint et esse debeant solummodo Regalis Celsitudinis iurisdictioni et serenitati speciali et nemini alteri pertinentes, obedientes et subiecti; nec per nos aut quoscunque successores nostros Reges Hungarie cuiquam seu quibuscunque arendari, donari, obligari seu aliquo modo in perpetuam hereditatem donari et ascribi vel pro honore temporali tradi seu ditioni quorumcunque subiecti et a iurisdictione Regali possint alienari; pro cunctorumque et singulorum et his scriptis contentorum inuiolabili obseruacione vniuersos nostros successores Reges Hungarie sub Diuine Maiestatis obediencia et benedictione in virtuteque parentali eiusque honoris adempcione obsecramus, ne in aliquo eorum articulo, puncto vel maiori (igy!) contemnerentur, preuaricarentur vel ad instanciam quorumcunque incassum aut frustra redigerentur; quin ino firma atque rata cunctis temporibus futuris pariter et non transgressa obseruentur. Vt igitur hec nostra donacio et liberalitatum atque graciaram prescriptarum prerogatiua robur sibi semper obtineat firmitatis, presentes litteras concessimus duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus Magistri Smaragdi Albensis Prepositi aule nostre Vice-Cancellarii, anno Dominice Incarnacionis M^oCC^oXLIII. tercio kalendas Aprilis Regni autem nostri anno nono.

(Ezen okmányt annak hiteles másából irtam le Págo városban 1843ban.)

91.

IV. Béla király Kezteleő, Suk és Zela helységekre vonatkozó adománya a német rend számára. 1244.

Bela Dei gracia Vngarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerie Comanieque Rex vniuersis Christi fidelibus presentem paginam inspecturis salutem in Domino. Quamquam Regalis Sublimitas omnibus se requirentibus provisionis munera liberaliter debeat elargiri, multo magis his tenetur, qui mundo mortui vivunt Deo, vt quod tribuit in presenti, cum multiplicato fructu recolligere debeat in futurum. Hac igitur consideracione inducti omnibus tam presentibus quam futuris tenore presencium volumus fieri manifestum, quod nos terras Kezteleu et Suk ad Castrum nostrum Nitriense, et terram Zela ad Castrum Zulgageuriense pertinentes, cum omnibus suis attinenciis, quibus eas castra habuerant memorata, sub eisdem metis et terminis, fratribus de domo Theutonica Hospitalis Sancte Marie et ipsorum domui, quos ob familiaritatem et servicium devotum nobis et Corone Regie multipliciter impensorum recommendatos habuimus in visceribus caritatis, in perpétuam elemosynam duximus conferendaš, ita quod populi illuc congregati seu congregandi ea in omnibus gaudeant libertate, quam habent hospites domus Templi et Hospitalis Sancti Johannis in Regno nostro constituti; exprimi volentes, quod eosdem populos nullus iudicum preter Regiam personam vel preter illum, cui Regalis Excellencia specialiter commiserit, iudicare presumat, sed omnes causas eorum villicus eorum discutiat. Qui si iusticiam non fecerit, ipse villicus, vel eciam, prout necesse fuerit, aliqui ex villa per pristaldum habentem literas nostras causas citacionis et citandorum nomina continentes sub testimonio ydoneo et legitime, ad nostram citentur presenciam. Ceterum firmiter inhibemus, quod nullus Baronum nostrorum super populos ad predictas terras convenientes descensus audeat facere violentos; sed cum ipsos illuc divertere contigerit, iusto ipsis pretio omnia comparentur. Ad hec concessimus

eis, quod decimas suas tempore messis in agris relinquere debeant more Saxonum aliorum. Insuper predictis fratribus et domui ipsorum contulimus unum mansum in villa Stumey cum suis pertinencijs pro descensu et cum vineis Alexandri Comitis, quas habebat in Stumey, de quibus chibrones nobis debitos eis indulimus ne persoluant. Vt autem hec nostra donacio non possit per quempiam processu temporis ttractari, in huius rei perpetuam firmitatem presentes concessimus literas duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Benedicti Albensis Prepositi aule nostre Cancellarii anno Dominice Incarnacionis M^oCC^oXLIII^o sexto nonas May, Regni autem nostri anno decimo.

(Dreger F. után, Codex Pomeraniae diplomaticus, Berlin 1768. I. k. XLXII. t. z. a. 248. l. Czech.)

W. 170. 5 # I. 82.

92.

IV. Béla király Sztepkót, Robert fiát, Uszticserőczi birtokában erősíti meg. 1244.

Bela Dei gracia Hungarie etc. Rex etc. quod accedens ad nostram presenciam fidelis noster Stepheo filius Roberti super quadam terra sua nomine Wstichereucz, quam empcionis iure se possidere dicebat, petiit a nobis caucionis perpetue munimentum. Ceterum volentes de circumstanciis eiusdem terre cerciorari, dilectum et fidelem nostrum Nicolaum Prepositum Agriensem ad inspiciendas metas eiusdem terre transmisimus et ad inquirendum diligenter, quo iure terra eadem ad ipsum pertinere noscatur. Qui ad maiorem cautelam petitos a fidelibus nostris Dionysio Bano et Duce tocius Slavonie quendam hominem fide dignum nomine Lodvey de genere Aga Comitis, et a Capitulo Zagradiensi quendam Canonicum nomine Gregorium in testimonium duxit secum, cum

quibus pariter procedens cognita plenius veritate tam a vicinis et commetaneis, quam ab aliis earundem parcium nobilibus, nec non ab ipsis venditoribus eiusdem terre, quorum fuit hereditaria, ipsam dicti Stephconis esse empticiam affirmans, metas eiusdem et omnes circumstancias, et nomina venditorum, videlicet Martun, Martunus et Pouse filiorum Dragus de Blina nobilium seruiencium nostrorum, qui vigintiocto marcas, quibus eandem terram sibi vendiderant, se plene recepisse sunt confessi, suis nobis litteris destinavit, quod et viva voce postmodum roboravit. Cuius mete hoc ordine distinguuntur etc. Nos igitur terram eandem presente Damaso villico de Stybiez, vicino et commettaneo et non contradicente, sepedicto Stephconi et suis heredibus heredumque successoribus, presentibus Regis authoritatis litteris confirmavimus; eas in perpetuam huius rei memoriam, ne videlicet idem Stepheo vel sua posteritas temporum curriculo super eadem terra per quempiam valeant indebite molestari, duplicis sigilli nostri munimine iure perpetuo roborando. Datum anno Domini M^oDD^oXL^oIIII^o, VII. Idus Novembris; Regni autem nostri anno nono.

(XVI. századi hiteles átiratból.)

93.

Tiepolo Jakab velencei doge okmánya a közte és IV. Béla magyar király közt kötött békességről. 1244.

Nos Jacobus Teopulus Dei gratia Dux Venetorum tenore praesentium scire volumus universos, quod cum domino Bella Inclito Rege Hungarorum in pacis et amicitiae foedera perpetuo inter ipsum et nos et communitatem Venetiarum duratura convenimus in hunc modum. Promittentes iuramento corporaliter praestito tactis sacris nomine nostro et Communitatis Venetiarum, quod universa et singula capitula infrascripta observabimus et attendemus bona fide sine fraude absque ullo malo ingenio, et observari a nostris inviolabiliter faciemus, videlicet quod tam dicto Regi, quam suis heredibus veram, firmam, et perpetuam pacem et amicitiam observabimus. Item quod nos et omnes ad nos pertinentes non receptabimus, nec retinebimus, nec receptari, nec retineri permittemus aliquos inimicos vel infideles dicti domini Regis de Regno suo existentes, nec aliquod consilium, vel auxilium eis impendemus, vel impendi permittemus, postquam nobis constiterit per litteras Domini Regis vel per nuncium suum Episcopalem; et quod significare curabimus per nostras litteras infra duos menses a tempore praestiti iuramenti computandos omnibus Comitibus et Potestatibus ad Ducatum, Venetiarum pertinentibus a Ragusio usque ipsam Civitatem Venetiarum constitutis, quod inimicos vel infideles dicti domini Regis de Regno suo existentes non receptabunt, nec retinebunt, nec receptari, nec retineri permittent, nec aliquod consilium vel auxilium eis impendent, vel impendi permittent. Item cum requisiti fuerimus a dicto domino Rege, vel ipsius successoribus, prout decet ab amico, consilium et auxilium impendemus ipsi domino Regi contra suos inimicos et infideles, maxime citra maritima, sicut consuevit amicus amicum iuvare, si facere poterimus cum bono et honore et salute Venetiarum. Item quod nullam conventionem, nullum pactum, nullam societatem, nullam confederationem faciemus nos et Communitas Venetiarum nec

feri permittemus cum aliqua vel aliquibus personis contra dominum Regem et suos successores, et specialiter et nominatim cum domina Beatrice uxore quondam domini Andreae Regis et filio ipsius, nec nuncios ipsorum contra dominum Regem, aut contra ipsius honorem, et suorum successorum receptabimus, nec receptari patiemur, nec ipsos aut ipsorum nuncios aut homines per omnem districtum Ducatus nostri, aut per homines transire permittemus contra dominum Regem vel suos successores; nec aliquod consilium vel auxilium inimicis ipsius Regis vel suorum successorum impendemus aut impendi patiemur contra dominum Regem et suos successores. Item quod duas partes tributi portae ad Jadriam nos et Communitas Venetiarum permittemus dominum Regem et suos successores et homines suos ipsius Regis nomine percipere absque inquietatione et contrarietate, sicut ab antiquo antecessores ipsius Regis et ipse idem tenuit et percepit. Ad majorem autem firmitatem praedictorum litteras praesentes nostro sigillo fecimus communiri. Datum Venetiis in nostro Ducali Palatio anno Domini 1244, die 6. intrante mense Augusti, secunde indictionis.

(A „Liber pactorum“ czimü velencei statuskönyvből, I. köt. 339. l. Lásd IV. Béla király megfelelő okmányait Fejérnél Cod. Dipl. VII. k. 5. r. 263. l. és IV. k. 1. r. 317. l.)

94.

*IV. Incze pápa inti IV. Béla királyt, hogy a pannonhalmi apát-
ságnak vissza adja annak elvett birtokát és jövedelmeit 1244.*

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei karissimo in Christo filio . . . Regi Hungarie Illustri salutem et Apostolicam benedictionem, Licet adversitates multas pertuleris propter tyrampnidem discurrentium Tartarorum; non tamen credimus, quod res alienas, illorum maxime, qui postpositis omnibus, Diuinis se obsequiis perpetuo deuoverunt — — Cum igitur, sicut ex parte dilectorum filiorum Abbatis et Conuentus Monasterii Sancti Martini (de Pannonia) Jauriensis Diocesis fuit propositum coram nobis, tu eorum miseriis non compatiens, quorum monasterium amissis fere bonis omnibus ab eisdem Tartaris est destructum, ad manus tuas decimas, possessiones, redditus et res alias contra iustitiam receperis eorundem, Celsitudinem Regiam rogandam duximus attentius et monendam; quatenus considerato prudenter, quod grandis acervus inficitur partis adiectione corrupte, ipsis predicta cum fructibus perceptis ex eis pro Apostolice Sedis et nostra reverentia sine difficultate restituas, ut teneris; preces nostras taliter impleturus, quod Diuinam exinde gratiam et fauorem Apostolicum merearis. Datum Laterani III. kal. Maij Pontificatus nostri anno primo.

(Az eredeti után. *Czech.*)

95.

IV. Incze pápa e tekintetben IV. Béla királyt különösen a németújvári templom és hegyre nézve inti. 1244.

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei . . .
 Illustri Regi Vngarie salutem et Apostolicam benedictionem.
 Significantibus dilectis filiis Abbate et Conuentu Monasterii Sancti Martini de Pannonia Ordinis Sancti Benedicti nos noueris accepisse, quod quondam Walferus Comes, quadam ecclesia in monte Quizin munitione apto sed in loco inhabitabili et deserto constructa, locum ipsum cum predicta ecclesia de assensu inclite recordationis . . . Regis Vngarie proau tui. Episcopi Diocesani et nobilium Vngarie monasterio predicto concessit, in qua ecclesia iuxta ipsius Comitis desiderium Conuentus extitit institutus, et tres in ea fuerunt per tempora in Abbates promoti. Postea dum vero clare memorie . . . Rex Vngarie auus tuus prefatam ecclesiam amotis inde personis ibidem Domino famulantibus pro munitione recepit promittens, quod locum alium aptiorem ad ecclesiam construendam et plura etiam in possessionibus et bonis aliis, quam eadem habebat Ecclesia, in recompensationem ipsius donaret Monasterio supradicto. Quod nec idem morte preuentus, nec clare memorie . . . Rex Vngarie pater tuus executioni mandarunt. Cum igitur Rex Regum et dominus dominantium ad hoc ad Regni solium misericorditer te sublimauit, ut Ecclesias et loca religiosa Regni tui foueres ac Regie munificentie beneficiis debeas augmentare, Serenitatem tuam rogamus, monemus attente et hortamur, quatenus monasterium antedictum ob reuerentiam Apostolice Sedis et nostram habens propensius commendatum, in compensationem congruam pro promissis iuxta promissionem predicti aui eisdem Abbati et Conuentui precumstrarum optentu exhibeas liberaliter et benigne, quod rogamus taliter impleturum, quod a Deo, qui nullum irremuneratum relinquit, eterne retributionis premium

consequi merearis, et nos Celsitudinem Regiam dignis in Domino laudibus commendare possimus. Datum Lugduni XV. kal. Januarii Pontificatus nostri anno secundo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

96.

IV. Incze pápa hasonló intése Billa, Gönyő és Udvari tekintetében. 1244.

Innocentius Episcopus servus servorum Dei karissimo in Christo filio . . . Illustri Regi Ungarie salutem et Apostolicam benedictionem. Dilecti filii . . . Abbas et Conuentus Monasterii Sancti Martini de Pannonia sua nobis petitione monstrarunt, quod tu eis quasdam villas, uidelicet Billam, Gonyu et Vdorch, quas clare memorie A(ndreas) pater tuus in dedicatione Ecclesie dicti Monasterii eis contulit, et decimas ad ipsum monasterium pertinentes contra iustitiam abstulisti et ipsis restituere contradicis. Cum igitur Serenitatem Regiam deceat religiosos viros diligere, ac eos in suo iure fovere, Celsitudinem tuam admonemus, rogamus et hortamur amice, quatenus si est ita, predictas villas et decimas ob reverentiam Apostolice Sedis et nostram, Abbati et Conuentui restituas memoratis, ita quod exinde Deum merearis habere propitium, nosque devotionem tuam dignis in Domino laudibus commendemus. Datum Lugduni XIII. kalendas Januarii Pontificatus nostri anno secundo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

97.

IV. Incze pápa ugyanerről az esztergami és kalocsai érsekekhez. 1244.

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei venerabilibus fratribus . . . Strigoniensi et . . . Colocensi Archiepiscopis salutem et Apostolicam benedictionem. Dilecti filii . . . Abbas et Conventus monasterii Sancti Martini de Pannonia sua nobis petitione monstrarunt, quod karissimus in Christo filius noster . . . Illustris Rex Vngarie eisdem quasdam villas Billam, Gunyu et Vduorch, quas clare memorie Andreas pater eius in dedicatione ecclesie dicti Monasterii eis contulit, et decimas ad eorum Monasterium pertinentes contra iustitiam abstulit et ipsis restituere contradicit. Cum igitur Serenitatem Regiam deceat religiosos viros diligere ac eos in suo iure fouere, ipsum monemus, et rogamus et hortamur attente, ut, si est ita, predictas villas et decimas ob reverentiam Apostolice Sedis et nostram Abbati et conventui restituat memoratis, ita quod exinde Deum mereatur habere propositium, nosque devotionem eius dignis in Domino laudibus commendemus. Quocirca fraternitati vestre per Apostolica scripta mandamus, quatenus dictum Regem ad id moveatis et inducere procuretis. Datum Lugduni XIII. kal. Januarii Pontificatus nostri anno secundo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

98.

IV. Incze pápa Endrének szerémi esperestnek megengedi, hogy esperestségén kívül még más egyházi javadalmat is birhasson. 1244.

Innocentius Episcopus etc. dilecto filio Andree Archidiacono Syrmieni Bachiensis Diocesis salutem est. Etsi propter ambitionem quorundam, nequis plures ecclesias vel ecclesiasticas dignitates habeat, sacri concilii constitutio interdicat, Apostolice tamen Sedis benignitas provide pensans merita singulorum, illos nonnunquam gratia prosequitur ampliori, qui moribus ornant scientiam et conversationem muniunt honestate. Eapropter, dilecte in Domino fili, tuis precibus inclinati, cum Archidiaconatus tui Syrmienis redditus adeo sint tenues et exiles, quod ex eis nequeas commode sustentari, (ut) preter ipsum Archidiaconatum, quem te canonice proponis adeptum, recipere valeas aliud beneficium curam habens animarum annexam, si tibi canonice offeratur, et una cum Archidiaconatu predicto libere retinere, constitutione generalis Concilii super hoc edita non obstante, auctoritate tibi presentium indulgemus; ita tamen quod ipsa beneficia debitis non fraudentur obsequiis, et animarum cura nullatenus negligatur. Nulli ergo etc. nostre concessionis, etc. Si quis autem etc. Datum Lugduni XVII. kal. Januarii (Pontificatus nostri) anno secundo.

(IV. Incze pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 191. l.)

IV. Incze pápának, a veszprémi püspök és káptalan s a pannonhalmi apátság közti peres ügyre vonatkozó, rendelete. 1244.

Innocentius Episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus . . . Archiepiscopo Strigoniensi et . . . Episcopo Nitriensi, et dilecto filio . . . Abbati de Pelis Ordinis Cisterciensium Vesprimiensis Diocesis salutem et Apostolicam benedictionem. Ex parte dilectorum filiorum Abbatibus et Conventus Monasterii de Pannonia Ordinis Sancti Benedicti nobis extitit intimatum, quod cum ipsi contra venerabilem fratrem nostrum Episcopum et Capitulum Vesprimiense super Ecclesiam Sancti Saluatoris de Tordh Vesprimiensis Diocesis ad eorum monasterium pertinente ad certos iudices Apostolicas litteras impetrassent, quorum nomina monachus eiusdem monasterii, quem ijdem Abbas et Conventus pro suis negotiis ad Sedem Apostolicam destinarunt, se ignorare dicebat, cum litteris, in quibus nomina continebantur eorum, et aliis rebus suis fuerit veniendo ad Sedem Apostolicam, sicut asserit, spoliatus; et cum diutius coram eis in causa fuisset litterarum ipsarum auctoritate processum, quia dicti iudices fuerunt a Tartaris interfecti, causa ipsa non potuit sine debito terminari. Quocirca discretioni vestre per Apostolica scripta mandamus, quatenus, si est ita, in causa ipsa dictorum iudicum legitimo servato processu, ratione previa procedatis iuxta priorum continentiam litterarum. Quodsi non omnes his exequendis poteritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exequantur. Datum Lugduni XIII. kalendas Januarii Pontificatus nostri anno secundo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

100.

IV. Incze pápa a bodrogi esperestnek megengedi, hogy esperest-ségén kivill még más egyházi javadalmat is birhasson. 1244.

Innocentius Episcopus etc. dilecto filio . . . Archidiacono Budrugienſi Colocensis Diocesis salutem etc. Probitatis tue merita nos inducunt, ut personam tuam specialis favore gratie prosequamur. Tuis ita supplicationibus inclinati auctoritate tibi presentium indulgemus, ut cum Archidiaconatus tui redditus propter Tartarorum sevitiem sint adeo diminuti, quod ex eis nequeas sustentari, recipere valeas unicum aliud beneficium, etiamsi curam habeat animarum annexam, si tibi canonice offeratur, et una cum Archidiaconatu predicto libere retinere, constitutione generalis Concilii non obstante; ita quod in Archidiaconatu iam dicto personaliter, et in beneficio per vicarium ydoneum studeas deservire. Nulli ergo etc. nostre concessionis etc. Si quis autem etc. Datum Lugduni XII. kal. Januarii Pontificatus nostri anno secundo.

(IV. Incze pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 191. 1.)

101.

IV. Incze pápa a pannonhalmi apátság és Demeter lovag közti ügyben rendelkezik. 1244.

Innocentius Episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus . . . Archiepiscopo Strigoniensi et . . . Episcopo Nitriensi et dilectofilio . . . Abbati de Pelis Ordinis Cisterciensis Vesprimiensis Diocesis salutem et Apostolicam benedictionem. Ex parte dilectorum filiorum Abbatis et Conventus Monasterii Sancti Martini de Pannonia nobis extitit intimatum, quod cum ipsi contra nobilem virum Demetrium Jauriensis Diocesis super quadam insula, que Abda vulgariter nuncupatur, ad certos iudices Apostolicas litteras impetrassent, quorum nomina monachus eiusdem monasterii, quem ijdem Abbas et Conuentus pro suis negotiis ad Sedem Apostolicam destinarunt, se ignoare dicebat, cum litteris, in quibus nomina continebantur eorum, et aliis rebus suis fuerit veniendo ad Sedem eandem, sicut asserit, spoliatus; et diutius coram eis in causa fuisset litterarum ipsarum auctoritate processum, quia dicti iudices fuerunt a Tartaris interfecti, causa ipsa non potuit fine debito terminari. Quocirca discretioni vestre per Apostolica scripta mandamus, quatenus, si est ita, in causa ipsa dictorum iudicum legitimo servato processu ratione preuia procedatis iuxta priorum continentiam litterarum. Quod si non omnes his exequendis poteritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exequantur. Datum Lugduni X. kal. das Januarii Pontificatus nostri anno secundo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

102.

*IV. Incze pápa az ausztriai hercegnél pártfogolja a pannon-
halmi apátságot. 1244.*

Innocentius Episcopus servus servorum Dei dilecto filio nobili viro, . . . Duci Austrie, salutem, et Apostolicam benedictionem. Dilecti filii Abbas et Conventus Monasterii Sancti Martini de Pannonia sua nobis petitione monstrarunt, quod cum dudum quidam eorum nuntii, quos ipsi ad Sedem Apostolicam destinabant, in terra tua a quibusdam predonibus quadam pecunie summa et rebus aliis fuerint spoliati, et felicis recordationis G. Papa predecessor noster tibi sua scripta direxerit, ut eis restitui faceres sic ablata; certis nichilominus monitoribus deputatis, ut te ad id efficaciter inducere procurarent, tu, licet ablata predicta te promiseris redditurum, in nullo tamen eis extitit satisfactum. Quocirca nobilitatem tuam attente rogamus, per Apostolica tibi scripta mandantes, quatenus si est ita, dictis Abbati et Conventui de prefatis predonibus exhiberi facias iustitie complementum, ita quod exinde devotionem tuam dignis possimus in Domino laudibus commendare. Datum Lugdini III. kal. Januar. Pontificatus nostri anno secundo.

(Az eredeti után. *Csech.*)

103.

Godus Sena fia Stregar földét Mikó Detre fiának az esztergami főkáptalan előtt bevallja. 1244.

Capitulum Strigoniensis Ecclesie omnibus presentes litteras inspecturis, salutem in domino Jhesu Christo. Ad vniuersorum notitiam volumus peruenire, quod Godus filius Sena de villa Stregar, et homo Miconis filii Detrici nomine Jaco pro ipso Micone ad nostram presenciam accesserunt, et idem Godus terram suam ibidem in Stregar ipsum contingentem, cum feneto, siluis, et aliis pertinenciis, ex voluntate et beneplacito Jhonis, cognati sui et commentanei, qui presens aderat, vendidit eidem Misconi pro quindecim marcis argenti coram nobis plenarie persolutis, jure perpetuo possidendam — — — litteras nostras testimoniales, Godus dicto Miconi peciit exhibere. Nos igitur ad petitionem eiusdem presentes concessimus litteras sigilli nostri [— — — (munimi) ne roboratas. Datum per manus Georgij lectoris, anno domini M^oCC^oXL^o quarto.

A B C D E

Jegyzet. Eredetie bőrhártya s metszett levél (kirographum, cyrographum). Vörös és sárga selyemről függő pecsété ugyanaz, mely réznyomatban a Magyar történelmi tárban II. 23. látható. Szenna és Sztregár, most Esztergály szomszéd helységek Nógrádban. Jhesus annyi, mint Jesus, Jhon annyi mint Jon azaz Jász, Joas Jesse azaz: Gyéza. I. Gyéza király ezen és sokféle más válltozatokkal iratik. Byzanti István írja: „Jas Illyria része, lakói Játák. Nevezte-tik Jonikának is.“ (Stephani Byzantini, De urbibus. Lugduni Bata-vorum, 1694. fol. pag. 407. (nem 207.)

(A kékkői levéltárban: A. L. n. 3. *Érdy.*)

104.

A Tomoy és Csák nemzetségek tagjai közti, Kázmér helységre vonatkozó, peres ügyben hozott ítélet. 1244. körül.

Nos Magister (Farkasius) Electus Albensis, Aule Domini Regis Vice-Cancellarius, Stephanus Banus, Comes Castriferrei, Judex Curie Domine Regine, Magister Báás, Magister Benedictus, — — — — — us Orodiensis et Comes Pousa de Herman, Judices in Curia Domine Reginae constituti, damus pro memoria, quod constitutis coram nobis Tyba de genere Tomoy et Clemente filio Joannis, ex una parte; Joanne Magistro Marco, et Laurentio de genere Chac ex altera; iidem Tyba et Clemens proposuerunt, ut iidem Magister Joannes, Mare, et Laurencius quandam terram ipsorum hereditariam Kazmer vocatam, detinerent propria auctoritate, magister vero Joannes, Mare et Laurencius responderunt eo modo, quod ipsa terra, quam Tyba et Clemens dicunt vocari terram Kazmer, et asserunt suam esse hereditariam, non vocaretur terra Kazmer, sed esset terra Michaelis; nec unquam fuisset Tyba et Clementis hereditaria, imo dudum fuisset donatio Illustris Regis Emerici bone memorie Vgolino Archi-Episcopo facta; super qua donacione exhibuerunt nobis privilegium Regis Andree, felicitis recordacionis, et quod eis ipsa terra in linea ipsius Vgolini Archi-Episcopi devenisset. Ad reambulandam itaque ipsam terram contenciosam, hominem domini Regis Mouruch, filium Mouruch, cum testimonio Capituli Jauriensis, et cum privilegio ipsius Regis Andree, duximus transmittendos. Quod Capitulum postmodum nobis taliter rescripsit, quod homo domini Regis Mouruch vocatus, cum testimonio Capituli supradicti secundum seriem litterarum ipsius privilegii, presentibus commetaneis et vicinis ipsius terre, ipsam terram contenciosam reambularunt, inuenerunt ac sciverunt eam esse terram Joannis, Laurencii et Marci predictorum, et licet ipsis magistro Joanni, Laurencio et Marco juramentum adjudicare voluissemus eo,

quod privilegium erat pro eis, et quod etiam erant in pacifica possessione; tandem quia iidem Clemens et Tyba exhibuerunt nobis litteras convencionales Rolandi Bani tempore Palatinatus sui datas, et etiam literas Capituli Jauriensis, in quibus conventum extiterat inter partes eo modo, ut supradicta terra remaneret magistro Joanni, Marco et Laurencio, et eisdem Tyba et Clementino ipsi magister Joannes, Laurencius et Marcus solverent decem marcas, decrevimus jam dictam terram magistro Joanni, Laurencio et Marco perpetuo possidere, Clementino et Tyba perpetuum silentium imponentes. Dicebant etiam Clemens et Hunt, homo dicti Tyba, quod Laurencius, magister Joannes et Marc de illis decem marcis, quas pro prefata terra solvere debebant, unam persolvissent, novem marcas vero solvere non curassent, Joannes, magister Laurencius et Marc a solutione illarum decem marcarum omnino expeditos se dicebant cum literis Capituli Jauriensis, quas literas in octavis Nativitatis Joannis Baptiste proximo venturis deberent exhibere coram nobis, et tunc procedemus sicut de jure fuerit procedendum, super facto pecunie; super terra vero Clementino et Tyba perpetuum silentium imponentes, ut premisimus. Datum Bude tercia feria proxima ante Pentecosten.

(Csech kézirataiból.)

105.

IV. Incze pápa a pannonhalmi apátságának Nyalka helységet illető jogigényei iránt intézkedik. 1245.

Innocentius Episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus . . . Archiepiscopo Strigoniensi et . . . Episcopo Nitriensi, et dilecto filio . . . Abbati de Pelis Ordinis Cisterciensium Vesprimiensis Diocesis salutem et Apostolicam benedictionem. Ex parte dilectorum filiorum Abbatibus et Conuentus Monasterii Sancti Martini de Pannonia Ordinis Sancti Benedicti nobis extitit intimatum, quod cum ipsi contra magistrum Nicolaum filium Nicolai de Nadosth et quosdam alios Vesprimiensis et Cunadiensis Diocesis super villa, que vulgariter nuncupatur Nelka ad eorum monasterium pertinente, et rebus aliis ad certos iudices Apostolicas litteras impetrassent; quorum nomina monachus eiusdem monasterii quem idem Abbas et Conuentus pro suis negotiis ad Sedem Apostolicam destinarunt, se ignorare dicebat, cum litteris, in quibus nomina continebantur eorum, et aliis rebus suis fuerit ueniendo ad Sedem Apostolicam, sicut asserit, spoliatus; et diutius coram eis in causa fuisset litterarum ipsarum auctoritate processum, quia dicti iudices fuerunt a Tartaris interfecti, causa ipsa non potuit fine debito terminari. Quocirca discretioni vestre per Apostolica scripta mandamus, quatenus, si est ita, in causa ipsa dictorum iudicum legitimo seruato processu, ratione preuia procedatis iuxta priorum continentiam litterarum. Quod si non omnes his exequendis poteritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exequantur. Datum Lugduni IV. nonas Januarii Pontificatus nostri anno secundo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

106.

IV. Incze pápa Sixtus mesternek, esztergammegyei papnak, sztiléte törvénytelenységét el engedi. 1245.

Innocentius Episcopus etc. dilecto filio magistro Sixto clerico Strigoniensis Diocesis salutem etc. Cum bone memorie . . . Episcopus Prenestinus, tunc in Ungarie partibus Apostolice Sedis Legatus tecum, qui tunc eras clericus eius, super defectu natalium, quem pateris de presbitero genitus ac soluta quod in susceptis ministrare ordinibus, ac ad sacros promoveri, ac beneficium ecclesiasticum, etiamsi curam animarum habeat, obtinere possis, duxerit dispensandum, prout in ipsius Episcopi litteris perspeximus contineri; nos devotionis tue precibus inclinati, quod ab eodem Episcopo super hoc factum est, gratum et ratum habentes, illud auctoritate Apostolica confirmamus, et presentis scripti patrocinio communimus; ita tamen, quod si te ad Episcopalem vocari contigerit dignitatem, illam nequaquam recipias absque licentia Sedis Apostolice speciali. Nulli ergo etc. nostre confirmationis etc. Si quis etc. Datum Lugduni X. kal. Marti (Pontificatus nostri) anno secundo.

(IV. Incze pápa Regestáiból Theiner id. m. I. köt. 192. l.)

107.

IV. Incze pápa Tivadar szász-sebesi plébánosnak megengedi, hogy még más egyházi javadalmat is birhasson. 1245.

Innocentius Episcopus etc. dilecto filio Theodoro plebano de Malembach (? Mühlenbach, Szász-Sebes) Canonico Cibiniensi Ultrasilvane Diocesis salutem etc. Cum beneficia, que in partibus Ungarie obtines, per Tartarorum rabiem sint destructa, et nichil aut modicum percipias ex eisdem, nos devotionis tue, precibus inclinati, ut preter eadem beneficia aliud, etiamsi curam animarum habet, recipere licite, si tibi canonice offeratur, ac una cum eis retinere libere, non obstante constitutione generalis concilii valeas, auctoritate tibi presentium indulgemus. Nulli ergo (omnino hominum liceat hanc paginam nostre concessionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumperit indignationem Omnipotentis Dei et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursum.) Datum Lugduni VIII. kal. Martii (Pontificatus nostri) anno secundo.

(IV. Incze pápa Regestáiból Theiner id. m. I. köt. 192. l.)

108.

IV. Incze pápa a több keleti országokba , s névszerint a kúnokhoz is hittérítőkül küldött ferenczrendiekét különös egyházi meghatalmazással látja el. 1243.

Innocentius Episcopus etc. delictis filiis fratribus de Ordine fratrum Minorum in terras Sarracenorum, Paganorum, Grecorum, Cumanorum, Ethyopum, Syrorum, Iberorum, Alanorum, Gazarorum, Gothorum, Zicorum, Ruthenorum, Jacobitarum, Nubianorum, Nestorinorum, Armenorum, Indorum, Mesolitorum, aliarumque infidelium nationum orientis, seu quarumcumque aliarum partium proficiscentibus salutem etc. Cum hora undecima sit diei hominibus, ut exeant ad opus usque ad mundi vesperam deputati, et illud Apocalypsis eulogium cito credatur cum matris Ecclesie consolatione complendum. videlicet oportere viros, spiritualis vite munditia et intelligentie gratiam cum Johanne sortitos, populis et gentibus, linguis Regibusque multis denuo prophetare, quia non sequetur reliquiarum Israelis per Ysaïam prophetata salvatio, nisi iuxta Paulum Apostolum prius introcat gentium plenitudo: nos licet immeriti super Apostolice Sedis speculam constituti, fideliter dispensandis Dei ministeriis et operibus coadjuvandis intendimus, si vergente plenitudine temporis post pia piorum studia in vineam Domini Sabaoth novos et plene novissimos, qui sapientiam longum didicere per otium, operarios mittere procuramus. Vos igitur, quos iuxta professe religionis officium zelus comedit animarum et in quadriga quarta, quam variis carismatum donis et fidei fortitudine trahitis, ubique discurrere ac vexillum Regis glorie procul levare gestitis ad gentes, que Jesum Christum Dominum non cognoscunt, et ad subtraccionis filios, qui Sacrosancte Romane Ecclesie non obediunt, destinamus, vobis in remissionem peccatorum omnium iniungentes, quatenus seminaturi super aquas multas in illo tantum, qui mundum dixit se viciisse, confisi, ad illuminationem cece multitudinis et heretice falsitatis exterminium, ad confirmandos nutantium animos et fidelium confor-

tandos in luce sermonis et rectitudine operis, propositum vobis iter sine quorumlibet offensione curratis. Ut autem ministerium vestrum honoretur plenius et honorabilius impleatur, presentium vobis auctoritate concedimus, ut in terris, quæ adhuc Sedis Apostolice magisterio non intendunt, proponere verbum Dei et constitutis ibidem, non obstante, si aliqui sunt excommunicatione ligati, in verbo, officio et cibo, ac in aliis secure communicare, et ipsos, seu etiam alios converti ad unitatem Christiane fidei cupientes recipere, baptizare et aggregare filiis Ecclesie Sancte possitis; necnon aggregatos eosdem insignire caractere clericali, et ipsos ad Acolitatus ordinem promovere; liceat etiam vobis ibidem redeuntibus ad obedientiam Sedis Apostolice, qui sunt excommunicatione ligati, absolutionis beneficium iuxta formam Ecclesie impertiri, et super eo dispensare cum ipsis, quod receperunt ordines et divina celebrarunt officia sic ligati. Hoc ipsum vobis sit licitum circa illos de terris eisdem, qui temporibus indebitis vel infra etatem legitimam, aut qui omnes eadem die, vel qui superiores pretermisiss inferioribus conferre seu recipere ordines presumpserunt, si tamen in hoc servata forma talis extiterit, per quam ordines recepissent. Vobis preterea dispensare liceat, ut illi ex nationibus vestre predicationi commissis, qui post susceptionem sacrorum ordinum, vel in gradibus et casibus a divina minime lege prohibitis matrimonia contraxerunt, remaneant in eisdem, et hii qui ad Ecclesie Catholice redierint unitatem, ut inter suos habitent, eisque communicent, necnon quod clerici nationum ipsarum publice ad obedientiam Sedis Apostolice redeuntes, gaudeant privilegio clericali. Sit etiam vobis licitum omnium fidelium in terris predictis confessiones audire, ac ipsis iniungere penitentias salutare, et excommunicatos a canone vel alio modo iuxta Ecclesie formam absolvere, dummodo iniuriam et dampna passis satisfaciant competenter. Cum irregularibus autem partium earundem in illis casibus, in quibus solent Legati Sedis Apostolice dispensare, ac etiam cum clericis ipsarum partium patientibus defectum natalium, dummodo non sint de adulterio vel incestu aut de regularibus procreati, sit vobis dispensandi facultas: quam circa illos similiter habeatis, qui ab unitate Catholice Ecclesie seu religione vel clericali ordine

discesserunt, si humiliter redire voluerint, et digna satisfacere de commissis, ita quod ipsi religiosi ad sua loca, salva disciplina ordinis resumantur; et illos ex iam dictis, qui excommunicationis vinculo sunt astricti, iuxta premissam formam et predictae satisfactionis modum absolvere valeatis; et cum irregularibus ex eisdem, sicut est expressum superius dispensare. Ad hec sit vobis absolvendi facultas occisores clericorum et religiosarum personarum in predictis partibus constitutos, fundandi de novo ibidem Ecclesias, et reconciliandi illas, que sunt casu aliquo prophanate, ac de novo fundatis Rectores idoneos providendi, et illis, qui de gentibus vel scismaticis noviter sunt conversi, dandi licentiam, ut uxores suas, cum quibus in gradibus a lege Divina non prohibitis contraxerunt, valeant retinere, de causis matrimonialibus, quas in partibus illis ad audientiam vestram deferri contigerit, legitime cognoscendi, ac discordantes inter se ad invicem, quod ad pacem et concordiam redeant, necnon quod inordinate viventes de suis excessibus, sicut iustum fuerit, satisfactionem exhibeant, compellendi per censuram ecclesiasticam, vobis libera sit potestates. Insuper in locis, in quibus vos hospitari contigerit vel in locis partium earundem, in quibus residentiam facietis, missam et cetera divina celebrare officia, in eisdem partibus cimiteria benedicere, ac dare indulgentias et commutare vota, facultatem et licentiam habeatis. Ceterum vobis concedimus, quod a catholicis Patriarchis, Archiepiscopis et Episcopis possitis ordines et alia ecclesiastica sacramenta suscipere, ac vestes sacerdotales, altaris pallas et corporalia per eos, qui ex vobis sunt presbiteri, ubi Catholicorum Episcoporum copia non habetur, necnon alia facere, que ad augmentum Divini nominis et ampliationem Catholice fidei ac reprobationem et irritationem illorum, qui sacris traditionibus contradicunt, sicut pro loco et tempore videritis expedire. Nulli ergo etc.

(IV. Incze pápa 1245-ki Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 193. l.)

109.

IV. Incze pápa Kálmánt Bolgárország uralkodóját inti, hogy az egyház egységétől el ne álljon. 1245.

Innocentius Episcopus etc. Illustri Colomanno in Bulgaria imperanti, Deum diligere et timere. Cum simus super Apostolice Sedis speculam constituti, vehementer dolere cogimur et turbari, cum a capite suo membra quedam videamus esse divisa, sueque divisionis dampnum tamquam mortificata non plangere, nec sentire. Nempe orthodoxorum neminem credimus iam latere, unum in terris caput esse tantummodo, ex quo totum corpus contextitur militantis Ecclesie, rerum id exigente natura, que corpus, si habuerit duo capita, iudicat monstruosum: probat hoc idem ratio exemplaris eterni iuxta quod militantem Ecclesiam sub utroque tempore disponendam per instructionem evangelicam didicit legislator, Paulo Apostolo referente: Vide omnia, facito iuxta exemplar, quod tibi in monte monstratum est, ubi divina dispositione Ierarchie per media ultima ipsaque per primam mediatori omnium convertuntur. Quod imitandum fore necessario peregrinanti Ecclesie, scriptura sacra tam figuris, quam apertis testimoniis asserit atque probat. Unus Adam deputatus ad opus et custodiam paradisi, unam est sortitus uxorem, unum Dominum Jesum Christum in iustitia et veritatis sinceritate creatum, eiusdemque unum in terris vicarium, et unicam eius sponsam Ecclesiam prefigurans, doctore gentium attestante. Sacramentum hoc, inquit, magnum est, ego autem dico in Christo et in Ecclesia. Lemech vero, quod humiliatum sonat, dum uxorem unam divisit in duas, sanguinarius est effectus, et virum in vulnus suum occidit, ad instar cuius, qui ecclesiam scindunt occidunt animos parvulorum. Deinde salutis arcam tantum unam fuisse legimus, que cuncta vastante diluvio, sub unius patriarche remigis potentatu paucas animas sub perfectionis numero reservavit, facti cuius misterium pastor ecclesie Petrus Apostolus tangens ait: In arca Noe pauci, id est octo anime salve facte sunt per aquam, quod et vos nunc similis

forme salvos facit baptisma. Ipsa etiam veritas gentium vocationem predicens asseruit, quod in ovili suo unus tantum debeat esse pastor: Fiet, inquiens, unum ovile et unus pastor. Ad hoc ovile Paulus ipse Divina clementia revocatus, docet et predicat unum capud esse tenendum fide pariter et amore. Unde scismaticos et ab unitate corporis Ecclesie per inobedientiam recedentes notans, vitandosque insinuans ait: Nemo vos seducat volens in humilitate et religione, quam non vidit angelorum ambulare frustra inflatus sensu carnis sue, et non tenens capud, ex quo totum corpus per nexum et coniunctiones subministratum et constructum crescit in augmentum Dei. Nulli fideli venit in dubium, quin ipse Christus sit pastor Ecclesie atque capud, non tantum militantis, sed etiam triumphantis, qui secundum carnis assumpte naturam mortem pro suis ovibus subiturus, et post resurrectionem ad patris dexteram ascensurus, ut quo capud ibat, membra se itura sperarent; ne corpus peregrinantis Ecclesie propter corporalem ipsius absentiam videretur acephalum remanere, sibi successorem substituit vicarium specialem, non quidem Jacobum aut Johannem, qui columpne videbantur esse, non Paulum legis scientia peditum et doctrina, ut non gloriatur omnis caro in conspectu eius, sed Symonem, quem et Petrum cognominavit. Hunc itaque suarum ovium pastorem substituens, universalem in terris earundem pascendarum curam indistincte commisit eidem tertio dicens: Pasce oves meas; cui ex prerogativa speciali, ut nobis ipsum capud post se fore totius Ecclesie demonstraret, promiserat dicens: Tu vocaberis Cephas, quod interpretatur capud, ut sicut in capite sensuum plenitudo consistit, a quo ad singula membra occultis meatibus pars aliqua tamquam a fonte rivulus derivatur, sic tres fidelium ordines in Ecclesia Noe, Daniel et Job; prelati videlicet, continentis, et coniugati, quos Ezechiel vidisse legitur in visione salvandos a Petro petra, super quam non domum saltus Libani, non porticum columpnarum, nec domum filie Pharaonis, sed Ecclesiam suam edificavit Dominus fidelibus, velud de omni genere piscium in eius rete conclusis, tamquam a Primate primatum, qui de fonte dominici pectoris fluentia potavit, et sue salutis debent postulare remedia, et cum omni patientia et doctrina non contentione, vel superbe in aliquo resistentes,

a mentis sue tenebris dubietatis scrupulos removeri. Nam etsi Paulus ex verbo Domini Petro ceterisque Apostolis universaliter sic dicentis: Quorum remiseritis peccata remittuntur eis, et quorum retinueritis retenta sunt; cum Petro fuit ministerium dignitatis exercens, fuit etiam ex verbis eiusdem auctoritatis singulariter Petro propositis: Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in celis, et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in celis; in Petro auctoritatis officium recognoscens, et ideo ad eum tamquam primatem et evangelii dominici fontem venit Jerosolimam, et postmodum cum ipso et aliis secundum revelationem contulit evangelium, ne invacuum curreret vel etiam cucurrisset. Que Petri auctoritas ex eiusdem Domini verbis expressius roboratur, cum sibi soli dicitur ab eodem: Duc in altum, et postea subinfertur, laxare retia in capturam. Si ergo Petrus per excellentiam fidei, qua in uno Christo duas naturas Divinitus recognoscens, cum dixit: Tu es Christus filius Dei vivi, claves Regni celestis in terris solus accepit; cum unum sit capud Ecclesie militantis, restat, ut ad regimen generalis Ecclesie, quam ipse cum Paulo et ceteris de gentibus congregavit, capud eiusdem suumque Dominus per ea, que premissa sunt, manifeste ostenderet successorem. Previdens autem Dominus, quod Ecclesia sua conculcicaretur a tirampnis, laniaretur ab hereticis, et a scismaticis scinderetur, ait: Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua, et tu aliquando conversus confirma fratres tuos; ex quo colligitur evidenter quod ad sedem Petri omnis sit questio referenda. Cui cum Dei gratia disponente, non nostris meritis presideamus, nequaquam sine dolore possumus intueri, a tanti capitis corpore membra quedam esse divisa; videlicet Grecorum et Bulgarorum Ecclesiam, seiuncta nempe per inobedientiam a suo capite speciali corporis sensificationi nequaquam participant, cum ab eius se subtraxerit unitate. Igitur quia debitores sumus omnium salutem querere, servus servorum illius, qui neminem vult perire, non immerito circa te et subditos tuos misericordie visceribus affluentes, Pauli gentium doctoris affectum induimus, qui sciens creatorem omnium acceptionem non facere personarum, coinfirmatus infirmis et omnibus omnia factus est, ut omnes Domino lucraretur; roga-

mus et obsecramus in Domino Jesu Christo, quod ad unitatem Sacrosancte Romane Ecclesie redire non differas, nec reputes otiosum, quod a nobis in hac parte diebus istis inspiratione Divina de fratrum nostrorum consilio, sitientium illuminationem tuam populique tibi subiecti, non sine sacrarum scripturarum est auctoritate provisum. Non enim vestra requirimus, sed animarum vestrarum cum Jesu Christo lucra sitimus, nichil de facultate vestra subtrahere querimus vel minuere de honore, sed quantum cum Deo iuste possumus provehere vos et ampliare potius affectamus. Erit proinde dante Jesu Christo nostris affectibus incrementum, si tu, qui esse populi tui capud et Princeps diceris, per gratiam intellectus, quo a multitudine subiecta discerneris, proposita tibi per pacis nuncios audiens patienter, ad unitatem Ecclesie Catholice revertaris, ut efficiaris Christo primitie populi reversuri. Etsi forte te excusare volueris, dicens hec nequaquam fieri posse sine concilio generali, respondemus, quod ad congregandum concilium ad requisitionem tuam et Grecie atque Bulgarie Prelatorum offerimus nos benivolos et paratos, recipientes vos vestrosque procuratores et nuncios cum honore et cordis letitia, et restituemus corpori Ecclesie sua membra, preferentes stolam primam, occidemus vitulum saginatum, generale convivium faciemus universis Christi fidelibus, et annuntiabimus cum exultatione et gaudio, quod Ecclesia Catholica suo decore ut a principio est induta, tamquam vitis habundans, cuius filii sunt ut novelle olivarum in circuitu sue mense sedentes expectando, ut occurrat salvatori suo domino Jesu Christo. Quapropter tuam exhortamur industriam et tibi per Deum Omnipotentem et per Jesum Christum eius filium, qui suo sanguine nos redemit, iniungimus, quatenus dilectos filios fratres ordinis fratrum minorum, latores presentium, viros virtutis, quos diu sub observantia regulari probatos et in scripturis sacris instructos inter alios preelegimus, quia utiliores tibi eos fore credidimus, tamquam nostri Salvatoris humilitatem sequentes, ad te duximus transmittendos, pro Divina reverentia et nostra liberaliter et benigne suscipere et honeste tractare debeas, immo potius nos in ipsis, et diligentes audire et credere firmiter, quocumque ex parte nostra tibi duxerint proponenda. Nam si putassemus, quod fructio-

siores et gratiores tibi existerent, vel aliquos Ecclesiarum Prelatos ad te vel potentes alios misissemus. Cum itaque super predictis et specialiter de hiis, que ad pacem pertinent, tractatum habeas fructuosum, providens eisdem in eundo et redeundo de securo conductu et aliis necessariis, ut ad Tartaros et alias gentes ultiores tute valeant proficisci. Datum Lugduni XII. kal. Aprilis (Pontificatus nostri) anno secundo.

(IV. Incze pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 196. l. Fejér Cod. Dipl. IV. k. 1. r. 365. l. ezen okmányoknak csak töredékét közli.)

110.

IV. Incze pápa a magyarországi főpapokat általában inti, hogy a szent Domonkos rendű barátokat ne háborgassák. 1245.

Innocentius Episcopus etc. venerabilibus fratribus Archiepiscopis, et Episcopis ac dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, Decanis, Archidiaconis, Archipresbiteris, Prepositis et aliis Ecclesiarum Prelatis per Regnum Ungarie, Servie, Galitie, Slavonie, Croatie et Dalmatie constitutis, salutem etc. Nimis iniqua vicissitudine largitori bonorum omnium respondetur, dum hii, qui de Christi patrimonio impinguati luxuriant dampnabiliter in eodem, Christum patenter in famulis suis persequi non verentur, ac si factus sit impotens dominus ultionum. Cum enim dilecti filii fratres predicatorum abnegantes salubriter semetipsos, elegerint in altissima paupertate Christo pauperi ad placitum famulari, tanquam nihil habentes et omnia possidentes, non desunt plerique tam Ecclesiarum Prelati quam alii, qui ceca cupiditate traducti proprie aviditati subtrahi reputantes, quicquid predictis fratribus fidelium pietas elargitur, quietem ipsorum multipliciter inquietant, molestiarum occasiones exquirentes varias contra ipsos. Volunt namque etsi non omnes, ipsis invitis, eorum confessiones audire, ac eis iniungere penitentias et eucharistiam exhibere; nec volunt, ut corpus Christi in eorum oratoriis reservetur, et fratres ipsorum defunctos apud ecclesias suas sepeliri com-

pellunt, et illorum exequias celebrari. Et si quis decedentium fratrum alibi, quam in ecclesiis suis eligit sepulturam, funus primo ad ecclesias suas deferri cogunt, ut oblatio suis usibus cedat, nec sustinentes eos habere campanam vel cimiterium benedictum, certis tantum temporibus permittunt ipsos celebrare divina. Volunt etiam in domibus eorundem certum numerum fratrum, sacerdotum, clericorum et laicorum, nec non cereorum, lampadarum et ornamentorum pro sua voluntate taxare ac residuum cereorum, quando noviter apponuntur, exigunt ab eisdem, nec permittunt, ut novi sacerdotes eorum alibi quam in ecclesiis suis celebrent primas missas, eos nichilominus compellentes, ut in cotidianis missis, quas in suis locis et altaribus celebrant, oblationes ad opus eorum recipiant et reservent. Quicquid etiam eis, dum celebrant missarum solempnia, inter domorum suarum ambitum, pia fidelium devotione donatur, ab ipsis extorquere oblationis nomine contententes, quod eisdem tam in ornamentis altaris, quam in libris ecclesiasticis absolute confertur, vendicant perperam iuri suo, cogendo eos ad synodos suas accedere ac suis constitutionibus subiacere, nec hiis contenti, capitula et scrutinia in locis fratrum pro hiis corrigendis facturos se comminantur, fidelitatem iuramento firmatam ab eorum Prioribus exigentes, eis quoque, ut tam extra civitates quam intra cum eis processionaliter veniant, ex levi causa mandantes, excommunicationis sententiam fulmiant in benefactores eorum, et id ipsum fratribus comminantes, eos de locis in quibus domino famulantur, satagunt amovere, nisi eis obediant in omnibus supradictis. Ad hec, ne fratres ad honorabiles Civitates et Villas, ubi religiose ac honeste valeant commorari, a populis devote vocati accedere audeant, inhibentes, tam in accedentes fratres quam in receptatores eorum presumunt excommunicationis sententiam promulgare. Ab eis etiam de ortorum fructibus decimas, nec non de habitaculis fratrum, sicut de Judeorum domibus, contendunt redditus extorquere asserendo, quod nisi fratres morarentur ibidem, eis ab aliis habitatoribus proventus aliqui solverentur. Et ut ipsos subdant sue totaliter dictioni, eisdem Priores volunt perficere pro sue arbitrio voluntatis. A quibus omnibus fratrum molestiis nec vos omnes omnino, ut dicitur, abstinete. Cum

igitur ordo predictorum fratrum a bone memorie Honorio et Gregorio predecessoribus nostris, et nobis ipsis dignis eorum sit exigentibus meritis approbatus, ne Apostolice Sedis statuta, que humiliter suscipere ac reverenter servare tenemini, contempnere videamini, universitatem vestram monemus attente, firmiter precipiendo mandantes, quatenus conscientie ac fame vestre salubriter consulentes universi et singuli a prenotatis et aliis predictorum fratrum gravaminibus penitus desistatis, subditos vestros ab hiis arctius compescendo. Alioquin venerabilibus fratribus nostris . . . Archiepiscopo Strigoniensi et . . . Episcopo Vesprimiensi damus nostris litteris firmiter in mandatis, ut vos ad omnia supradicta monitione premissa auctoritate nostra, sublato cuiuslibet contradictionis et apellationis impedimento compellant. Non obstante constitutione de duabus dietis etc. Si vero nec sic mandatis nostris curaveritis obedire, noveritis nos super hoc memoratis fratribus aliter, auctore Domino provisuros. Datum Lugdini XV. kal. Octobris (Pontificatus nostri) anno tertio.

In e. m. scriptum est universis Archiepiscopis, Episcopis etc.

(IV. Incze pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 200. 1.)

111.

*IV. Incze pápa az esztergami érsekhez és a veszprémi püspök-
hez különösen, ugyanazon tárgyban. 1245-*

Innocencius Episcopus etc. venerabilibus fratribus . . . Archiepiscopo Strigoniensi et . . . Episcopo Vesprimiensi salutem etc. Nimis iniqua etc. ut supra in proxima (110 sz. a.) usque arbitrio voluntatis. A quibus fratrum molestiis quidam ex venerabilibus fratribus Archiepiscopis et Episcopis ac dilectis filiis Abbatibus, Prioribus et ceteris Ecclesiarum Prelatis, ac aliis per Regnum Hungarie constitutis non omnino abstinere dicuntur. Cum igitur etc. ut in eadem usque ne Apostolice Sedis statuta, que iam dicti Archiepiscopi et Episcopi ac Prelati, ac alii humiliter suscipere ac reverenter servare tenentur, contempnere videantur, universitatem eorum monemus attente, nostris sibi dantes litteris firmiter in preceptis, ut conscientie ac fame sue salubriter consulentes, universi et singuli a prenotatis et aliis predictorum fratrum gravaminibus omnino desistant, subditos suos ab hiis arctius compescendo. Quocirca firmiter precipiendo mandamus, quatenus si dicti Archiepiscopi et Episcopi ac alii preceptum nostrum neglexerint adimplere, vos eos ad omnia supradicta servanda, monitione premissa, auctoritate nostra, sublato cuiuslibet contradictionis et appellationis obstaculo, compellatis, non obstante constitutione de duabus dietis edita in concilio generali. Si vero nec sic mandatis nostris curaverint etc. Quod si non omnes etc. (A kelet mint fennebb.)

(IV. Incze pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 201. l.)

112.

Montelungoi Gergely pápai követ, IV. Incze pápa rendelkezésének folytán, István II. Endre magyar király utószületett fiának tartása iránt intézkedik 1245. körül.

Gregorius de Moutelungo domini Pape Notarius et Apostolice Sedis Legatus dilecto in Christo fratri Preposito Ferrariensi salutem. Litteras domini Pape recepimus in hunc modum :

(Következik IV. Incze pápa 1245-ki levele mint Fejérnél, Cod. Dipl. IV. k. I. r. 367. l.)

Cum autem teneamur mandatis Summi Pontificis obedire, viros religiosos Sancti Benedicti in Polirone, ut centum quadraginta libras pro transactis temporibus ac deinceps annuatim quadraginta libras; Sancti Andree Mantuane Diocesis pro transactis temporibus quadraginta libras Imperiales, et deinceps annuatim decem libras; Sancti Nicolai de litore viginti duas libras pro transactis temporibus, et deinceps annuatim totidem Venetorum paruulorum; Sancti Felicis Bononiensis pro transactis temporibus triginta solidos et annuatim decem solidos; Sancte Marie de Puthealia Paduane Diocesis pro transactis temporibus et annuatim quadraginta; de Claven pro transactis temporibus duodecim libras, et deinceps annuatim tres libras; Nonantule pro transactis temporibus octo libras, et deinceps annuatim quadraginta solidos; Sancti Prosperi Regiensis pro transactis temporibus sex libras, et deinceps annuatim quadraginta solidos; Canosse pro transactis temporibus sex libras, et deinceps annuatim triginta solidos; Sumaquensis Diocesis Concordiensis pro transactis temporibus viginti solidos et deinceps annuatim viginti solidos; de Busco Cenetensis Diocesis pro transactis temporibus triginta solidos et deinceps annuatim decem solidos; Sancti Bartholomei Ferrariensis pro transactis temporibus quadra-

ginta solidos, et deinceps annuatim decem solidos; Sancti Proculi Bononiensis pro transactis temporibus quadraginta solidos et annuatim decem solidos; Sancti Stephani Bononiensis pro transactis temporibus quadraginta solidos, et deinceps annuatim decem solidos; Sancti Cypriani Parmensis pro transactis temporibus tres libras, et deinceps annuatim decem solidos; Belegnenses annuatim viginti solidos; Mosacenses annuatim viginti solidos; de Sesto Concordiensis Diocesis annuatim quadraginta solidos; Rosacenses annuatim quadraginta solidos; Sancte Marie de Vangadia annuatim quadraginta solidos; Monasteriorum Abbates et eorum conventus Sancti Stephani Paduane Diocesis pro transactis temporibus viginti solidos, et annuatim deinceps viginti solidos; Sancti Zacharie de Venetiis monasteriorum Abbatissas quindecim solidos; Sancti Bartholomei Bononiensis de Porta Ravennana pro transactis temporibus quadraginta solidos et annuatim deinceps decem solidos; Celle Vallane pro transactis temporibus tres libras, et deinceps annuatim viginti solidos; Sancti Danielis de Venetiis pro transactis temporibus viginti solidos, deinceps annuatim — — —; Sancti Georgii Ferrariensis pro transactis temporibus tres libras, et deinceps annuatim quindecim solidos; Sancte Crucis de Venetiis pro transactis temporibus viginti solidos, et deinceps annuatim viginti solidos; Sancti Firmi de Lonico Vicentine Diocesis pro transactis temporibus quatuor libras, et deinceps annuatim viginti solidos; Sancte Marie de Carceribus Paduane Diocesis annuatim viginti solidos; Sancti Bartholomei de Castro Britorum annuatim decem solidos; Sancte Marie Maioris Tarvisine annuatim decem solidos; Sancti Salvatoris de Venetiis Priores et eorum Conventus decem solidos; Estenses Paduane Diocesis pro transactis temporibus decem solidos et totidem annuatim; de Carpo Mutinensis Diocesis Archiepiscopos et Canonicos monendos duximus et hortandos, si qua fungimur auctoritate mandantes, quod pro transactis temporibus quadraginta solidos Venetorum grossorum, et viginti solidos annuatim de iniunctis eiusdem monete, ut in statutis eis terminis prefato Stephano vel eius certe nuncio apud Mantuam, Bononiam vel Venetias iuxta primi mandati nostri tenorem faciant cum integritate persolvi. Quocirca discre-

tioni vestre eadem auctoritate mandamus, quatenus, si predicti mandatum nostrum noluerint vel neglexerint adimplere, tu eos ad id censura ecclesiastica compelli non postponas. Datum Ferrarie V. kalendas Julii.

(Muratori után, Antiquitates Italiae V. köt., Palma specimen Heraldicae Hungariae Bécs 1766. 11. l. *Czech.*)

113

Dénes nádor a bakonybéli apát és az Ozorsukán lakó pápai udvarnokok közti egyességéről tesz bizonyosságot. 1245.

Dionisius Palatinus et Comes Symigiensis omnibus presens scriptum inspecturis salutem in vero salvatore. Ad universorum tam presencium quam posterorum volumus pervenire noticiam, quod Abbas Ecclesie de Beel per prestaldum nostrum Marcum de Salomun liberos vdvornicorum de Papa de villa Ozorsuka citavit ad nostram presenciam, scilicet Athya et Damianum, asserens eosdem vigintiquinque jugera cum particula feneti circa sua molendina occupata detinere, qui contra eundem Abbatem objicientes preter duo molendina Ecclesie nullam terram ipsam Ecclesiam ibi dicebant possedissee; Abbas vero in eodem iudicio literas Chac Comitis de Suprum, Hoholt Comitis de Ferreo Castro et Demetry Comitis de Chanad, iudicium a domino Rege Bela constitutorum, ad restitutionem ipsarum vigintiquinque jugera terrarum nobis presentavit. Et licet ipse littere ad emendacionem dicte terre satis evidenter contulissent testimonia, ad majorem cautelam de crevimus, quod idem Abbas cum duobus monachis suis super ipsa terra et particula feneti deberet prebere sacramentum. Et cum utraque pars mediante prestaldo nostro predicto super ipsa terra comparuisset, sicut per eundem prestaldum nostrum et per eosdem liberos uduornicorum una cum Abbate iterato coram nobis constitutis didicimus, terram predictam

ndoa arli

cum particula feneti absque juramento Abbatis in pace reddiderunt Ecclesie supra dicte. Dictus autem prestaldus et liberi uduornicorum metas terre sepe nominate taliter distinctas enarrarunt. Prima meta ejusdem a fluvio Toplycha exeundo juxta magnam salicem in latitudine terrarum, que vulgo Ketbarana Scele dicitur, a parte Ozorsuka in longitudine unius jugeris cadit in Anas Scele ad orientem, et per eundem fluvium tendit ad meridionalem ad unum ad unum *er*, et per eundem *er* vadit ad metas Sancti Ladislai; hinc autem reflectitur ad occidentalem, per indagines spinarum cadit ad fluvium Toplichia supradictum, et per eundem Toplichia vadit inferius ad locum predictum unde exierat, et ibi terminatur. Vt autem nostris gesta temporibus robur firmitatis obtineant, nec per eosdem liberos vdvornicorum in irritum valeant revocari, presentem chartam duplicis sigilli nostri munimine fecimus roborari. Anno Dominice Incarnationis M^oCC^oXL^o. quinto.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

114.

Ópuchnak neje a győri káptalan előtt nyolcz szolgát adományoz a pannonhalmi sz. mártóni egyháznak. 1245.

Capitulum Ecclesie Jeurienſis uniuerſis Chriſti fidelibus am preſentibus quam futuris, preſentes litteras inſpecturis ſalutem in eo, qui eſt ſalus omnium. Ad uniuerſorum noticiam tenore preſencium uolumus peruenire, quod uxor quondam Opuch de uilla Sceuleus ad noſtram accedens preſenciam conſeſſa eſt ſe donaſſe pro remedio anime ſue Eccleſie Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie octo capita hominum, uidelicet: Jacobum de uilla Elbeu cum filio et terra ſua exiſtente in eadem uilla, Dukam, Gyurcam, et alium Gyurcam, Laurentium quoque, Thyban et Elyam, quos nulla ſeruitute teneri conſtituit, niſi ut ſinguli annis ſingulis prefate Eccleſie dimidium tantum fertonem ſoluere teneantur. Ne autem proceſſu temporum donacio prefate domine per cognatos uel heredes ſuos in irritum poſſit reuocari, ad petitionem predictę domine preſentes litteras ſigillo Capituli noſtri munitas Abbatı et Conuentui predictę Eccleſie dari fecimus. Anno Domini Incarnationis M^oCC^oXL^o quinto. Chepano Prepoſito Jeurienſi, Syxto Cantore, Thoma Cuſtode, Matheo Decano, Magiſtro Wyrunkone Archydiacono Jeurienſi exiſtentibus.

(Eredetie a ſzent-mártoni főapátság levéltárában.)

115.

A zágrábi káptalan örök bevallásról tesz bizonyóságot 1245.

Capitulum Ecclesie Zagrabiensis etc. Quod constitutis in nostra presencia ab una parte Martin, Pouda et Martunus filiiis Dragos, Jacou, Stephkou, Jacus et Gerdina filiiis Predislai, et ab altera magistro Stephkone filio Roberti Comitis herede Martin, et ceteris de parte sua annexis superius, possessionem ipsorum Chernetuu vocatam metis infrascriptis expressam cum omnibus utilitatibus et pertinenciis suis confessi sunt se eidem magistro Sfehkoni et per eum suis heredibus heredumque successoribus jure perpetuo vendidisse pro nonaginta marcis denariorum, quos se dixerunt ab ipso magistro Stephkone plene recepisse, obligantes se ad expediendum et evincendum ipsam vendicionem prefato magistro Stephkoni et suis heredibus ab omnibus, qui ipsos eatenus intenderent impetere vel etiam molestare. Astiterunt eciam etc. (következik 15 név), qui vendicionem factam consensu suo ratificantes sine contradiccione aliqua admiserunt. Cujus terre prima meta, sicut nobis partes retulerunt incipit etc. etc. In cuius facti robur etc. Datum in medio Quadragesime anno Domini M^oCC^oXL^o quinto.

(XVI. századi hiteles átiratból.)

116.

IV. Béla király, Miklós Detre fiának a Hont vártól fölmentett (Balassa) Gyurmat földét cserébe adja át, a Liptóban volt Új-falu és Palugya birtokért. 1246. sept. 11.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Choroacie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in omnium Salvatore. Ad vniuersorum presentium posterorumque noticiam harum serie volumus peruenire, quod nos dilecto nobis et fideli Nicolao, filio Detrici, quandam terram castrum nostri de Hunth, que Gormoth uulgo nuncupatur, a castro prememorata penitus exemptam, in permutacionem prediorum suorum, Noue Ville scilicet et Polugia, in Lyp-tov existencium, que ad nos recipimus, perpetuo duximus conferendam, ab ipso et suis heredibus, sub eisdem metis quibus dictum castrum retinuit, pacifice possidendam. In cuius terre corporalem possessionem, prefatum Nicolaum, per venerabilem virum Albertum Prepositum de Jaszov auctoritate Regia fecimus introduci. Vt autem hec permutacionis ordinacio per nos facta, perpetuo perseueret, nec unquam processu temporis ualeat in irritum reuocari, presens scriptum concessimus, duplicis sigilli nostri munimine roboratum. Datum in Zolum sub castro Polona anno Domini M^oCC^oXL^oVI^o tertio Idus Septembris. Regni autem nostri anno XI°.

Jegyzet. Eredetie iróhártyára van írva, töredezett kettős viaszpecséte az alúl fölhajtott hártýáról vörös és fehér selyemről függ, és ugy látszik hasonló ahhoz, mely Pray (Syntagma de Sigillis. Tab. V. fig. 2.) munkájában látható. Nova villa a fönnebb olvasható II. Endre 1233. oklevelében Oyufoluu (Ujfalú) néven hívatik. Zólyomban most is van Polona nevü hegy, de várának már semmi nyoma.

(A kékkői levéltárban: AL. n. 4. *Érdey*)

117.

IV. Incze pápa rendelete, hogy a boszniai eretnekek jószágai az azokat elfoglaló igazhitűeknek adományoztathassanak. 1246-

Innocentius Episcopus etc. venerabili fratri . . . Archiepiscopo Colocensi Apostolice Sedis Legato salutem etc. Ut negotium fidei contra hereticos melius exequaris, presentium tibi auctoritate concedimus, ut possessiones eorum, quas a fidelibus occupari contigerit, possis concedere eisdem fidelibus eorumque heredibus, prout videris expedire. Contradictores etc. Datum Lugduni III. nonas Augusti (Pontificatus nostri) anno quarto.

(IV. Incze pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 202. l. V. ö. IV. Incze pápa két más bulláját Fejérnél Cod. Dipl. IV. köt. 1. r. 400.l., és VII. k. 5. r. 268. l.)

118.

A bakonybéli apátság és annak endrédi udvarnokai közti pernek bírói elintézése. 1246.

Nos Dominicus Comes Vice-Judex aule Regie significamus omnibus quibuscunque presens scriptum patuerit, quod causa venerabilis Abbatis Monasterii Sancti Mauricii de Beel contra vduornicos suos de villa Endred, qui se jobagiones fuisse recitabant, cum fuisset coram Andrea Comite Judice Curie tunc temporis ventillata, nec eadem ob feritatem insurgencium Tartarorum deffnita, ea ad nostram rediit presenciam fine debito disserenda. Que eodem modo in nostri presenciam diutissime sentencionaliter emersit. Ad ultimum autem cum dominus Rex esset in insula, idem Abbas Monasterii Sancti

advocatus

Mauricii privilegium Sancti Ladislaij Regis ad dominum Regem ad constanciam libertatis memorate ville Endred apportavit, exclamantibus semper populis dicte ville jobagionali libertate se fulcitos. Ad quos dominus Rex intentus privilegium iam dictum Philippo Preposito Dimisiensi et Cancellario Regine iussit inspiciendum et nobis cum eodem effectu de ipsis iudicandum. Philippus autem Prepositus memoratus inspiciens privilegium sepe dictum inuenit libertatem ipsorum condicionaliter conditam, sicut dominus Abbas affirmabat. Quos iuxta leccionem privilegii in officium pristinum una cum pena tonsi capitis, sicut in ipso privilegio continetur, reddituros decrevimus antedicte Ecclesie perpetualiter. Ne igitur series huius caligine imbuatur, sed in posterum absque mocione fulgeat evidenter, litteras nostras sigilli nostri munimine indulsimus roboratas. Anno gracie M^oCC^oXL^oVI^o.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

119.

IV. Béla király Kazmér nevű birtoknak eladását hagyja helyben. 1247. 1248, v. 1241-1242.

Bela Dei gracia Vngarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex universis Christi fidelibus salutem in eo, qui est salus omnium et vita. Effectum iusta postulantis indulgere, tam vigor equitatis, quam ordo exigit rationis, presertim cum petencium vota et pietas adiuvat, et iusticia non relinquit. Hinc est, quod ad universorum tam presencium, quam futororum noticiam harum tenere volumus pervenire, quod Jacobus filius Ombud cum fratribus suis, Bensa filius Pauli cum fratribus suis, et filii Zozlou, Ambrosius cum fratribus suis, coram nobis constituti dixerunt, quod quandam terram eorum hereditariam ad quatuor aratra sufficientem, que Cazmer appellatur, quam qui-

dam Fetend vocant, que est iuxta terram Isac Comitis, que dicitur Mihal, intra Rabam existentem, communi consciencia et consensu vendidissent dilecto et fideli nostro Isac Comiti viginti marcis, quas in terminis sibi assignatis plene persoluit, tali tamen condicione inserta, ut si terram eandem successu temporum vellet aliquis repetere, ipsi iidem predicti liberare tenentur. Petierunt itaque a nobis viri antedicti et fidelis noster Isac Comes humiliter et instanter, ut terram emptam nostra dignaremur auctoritate Regia confirmare. Nos igitur iustis petitionibus ipsorum annuentes empcionem prefatam tanquam juste et legitime factam duximus confirmandam. Et ne processu temprum ab aliquo possit aliquatenus in irritum revocari, sed semper salva et inconcussa permaneat: in perennem huius rei memoriam presentes concessimus litteras duplicis sigilli nostri munimine perpetuo roborantes. Datum in Zoulum per manus magistri Benedicti Praepositi Albensis Aulae nostrae Cancellarii anno gratiae M^oCC^oXL^oVII^o Idus Julii Regni autem nostri anno quinto (decimo).

(Az eredeti után. *Czech.*)

120.

IV. Béla király a Szemere nemzetség tagjai közötti birtokrendezésről tesz bizonyosságot. 1247.

Nos B(ela) Dei gracia Rex Hungarie significamus omnibus presencium inspectoribus, quod constituti coram nobis fideles nostri de genere Scemura, videlicet magister Petrus filius Vnga pro se et pro fratre suo Martino, et pro Sena filio Thome, ac pro Ivanca filio Ivance; item Thomas filius Innocencij; item Godus filius Sena; item Alexander et Leustacius pro se ac pro Saulo filio Thome, prout sunt confessi, quandam terram eorum Stugar nomine in Comitatu Nougradiensi existentem, quam a Regia Maiestate in concambium terre Luchunch, que alio nomine Tamasy vocatur, obtinuerant quibusdam inter se, scilicet Alexandro et Leustacio prefatis pro triginta marcis et vna vendidisse, excepta porcione Paznani, qui medietatem quinte partis ex ea debet habere, sicut eisdem presentibus nobis innotuit, et dictam summam pecunie protestati sunt se plene recepisse, supplicantes nobis, vt in huius facti memoriam litteras nostras dare dignaremur. Et quia peticio eorum iusta ac digna esse videbatur, nos eisdem consensum prebentes et fauorem, factam inter eosdem vendicionem in memoriam rei sempiternam presentibus duximus confirmandam. Datum in Zolum anno gracia M^oCC^oXL^o septimo, tercio nonas Augusti.

(Az esztergami káptalannak ugyanazon ügyre vonatkozó okmányából mely alább 127. sz. a. következik.)

121.

IV. Béla király Batha ispán testvérének Marknak, Tenkus és Tyka földét és ez utóbbi területén várépítésre alkalmas hegyet adományozván, az innen eredett villongásokat elintézi, utóbb e birtokot magához váltja s azt Mikó ispánnak Detre fiának ajánlőkozza. 1247. novemb. 26.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex uniuersis Christi fidelibus presens scriptum inspecturis salutem in uero salutari. Ad uniuersorum tam presencium quam posterorum noticiam peruenire uolumus presencium per tenorem, quód cum fidelis noster Batha Comes coram nostre Maiestatis oculis insudasset continuis obsequijs studiosius complacere, et tandem ante consecucionem premiorum carnis solvens debitum heredum fuisset solacio destitutus, qui ob paterna merita gratuita percipissent donatiua, et nos in memoriam ac reconpensationem tante fidelitatis Mark fratri suo, qui eciam nobis iugiter seruiuit et deuote, duas terras, Tencus uidelicet et Tyka, de nostra gracia contulissemus cum monte quodam municioni apto in terra Tyka existente; et tandem inter Mogd et Sudurman, nec non et cognatos ipsorum populos castri Bulundue ex parte una, et ipsum Mark ex altera suborta fuisset materia questionis, quia nobis liquido patuerat memoratos castri populos esse quam plures, ne iidem ueluti uagi et profugi exheredentur omnino et dispergantur, volentes partibus prouidere, ut uidelicet castrensibus per nostram donacionem illi factam grande non infligatur dispendium, et ipse Mark, nostra munificencia penitus non fraudetur, taliter decreuimus, ut montem illum integraliter cum terra sex aratrorum usui subiacente, uel parum plus uel minus, propter conseruationem ac commodum ipsius castri sepedictus Mark debeat possidere pacifice et quiete, reliquis partibus in usum et proprietatem pertinentibus castrensiu predictorum. Quem eciam montem cum terra sex aratrorum sic, est (igy) permissum, prefato Mark per fideles nostros Micus Comitem de Peturwasara, et ma-

gistrum Andream capellanum nostrum Canonicum Jeuriensem, sub certis metis et terminis a terra ipsorum castrensiū segregatam iussimus assignari. Postmodum autem idem Mark ad nostram accedens presenciam a nobis humiliter et instantissime postulavit, quod cum mole oppressus egestatis tantum in suis facultatibus non haberet, unde montem supradictum muro posset circumdare et vallare, vel etiam detinere, ut libere possit exponere uendicioni cuicumque, nostrum consensum prebere dignemur et favorem. Et quia Regia liberalitas in suis domatiuis nichil debet continere imperfectum, sepedictum montem cum terra, ne per alium emptorem alienetur, pro quinquaginta marcis argenti plene et integraliter persolutis comparauimus ab eodem, quamquam alios tantam summam pecunie nullatenus sperassemus sibi in eo statu existenti aequaliter obtulisse. Demum uero dilectus et fidelis noster Micou Comes filius Detrici, a nobis diligenter postulauit ut sibi montem illum cum terra memorata conferre dignemur. Verum quia idem Micou Comes iterum coram nostre Maiestatis oculis commendari meruit, seu etiam acceptari, quod propter fidelitatis opera fideliter impensa et indefesse, pluribus et maioribus remunerari dignus habeatur, sepedictum montem cum terra sibi, et per eum suis heredibus heredumque successoribus duximus perpetuo conferendum. Et ut hec nostra donacio seu collatio robur obtineat perpetue firmitatis, nec possit ab aliquo processu temporum in irritum reuocari, presentes concessimus litteras dupplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Domini M^o. — — CC^o — — quadragesimo septimo, sexto kalendas Decembris. Regn autem nostri anno terciodecimo.

Jegyzet. Eredetie szép nagy bőrhártya, melynek alul fölhajtott hasadékaiból vörös és sárga selyemről a Pray (De Sigillis Tab. V. fig. 2.) munkájában nem híven rajzolt viaszpecsétnek most már csak közepe függ. Ha az itt eléforduló castrum Bulunduc, Bolondócz a trencsini Beczkó várral ugyanaz: úgy alaptalan azon vélemény, hogy Beczkó másképp Bolondvár vagy Bolondócz nem régibb Zsigmond koránál, mint ezt már mások is észrevették.

A kékkői levéltárban: AL. n. 2. *Érdy.*)

122.

IV. Incze pápa szent Márton tiszteletére a pannonhalmi apátságban ájtatoskodó híveknek 40 napi bucsút enged. 1247.

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis . . . Abbati et Conuentui Monasterii Sancti Martini de Pannonia Jauriensis Diocesis salutem et Apostolicam benedictionem. Loca Sanctorum omnium pia sunt devotione fidelium veneranda, ut dum Dei honoramus amicos, ipsi nos amabiles Deo reddant et illorum nobis quodammodo vendicantes patrocinium apud ipsum, quod merita nostra non obtinent, eorum mereamur intercessionibus obtinere. Cupientes igitur Ecclesiam Monasterii vestri ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis ob Beati Martini merita, cuius et vocabulo insignita, congruis honoribus frequentari, omnibus vere penitentibus et confessis, qui Ecclesiam ipsam in die dedicationis eiusdem et festiuitatibus dicti sancti venerabiliter visitauerint, de Omnipotentis Dei misericordia et Beatorum Petri eo Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, quadraginta dies de iniunctis sibi penitentiis annis singulis misericorditer relaxamus. Datum Lugduni XV. kal. Februarii Pontificatus nostri anno quarto.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

123.

IV. Ince pápa a pannonhalmi apátságot IV. Béla király párfogásába ajánlja. 1247.

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei karissimo in Christo filio . . . Regi Vngarie salutem et Apostolicam benedictionem. Gratum Deo exhibitum famulatum, si personas et loca religiosa pro illius reuerentia non solum diligere sed defens — — — licet igitur virorum ecclesiasticorum credamus te tanquam Catholicum Principem amator — — tamen dilecti filii Abbas et Conuentus Monasterii Sancti Martini de Pannonia, quod ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinet, te sibi fauorabiliorem sentiant nostris monitis et precibus excitatum, Regalem Exellentiam rogamus et monemus actente, quatenus ipsos et dictum monasterium habens pro Dei et Apostolice Sedis reuerentia propensius commendatos, non permittas eos, quantum in te fuerit ab aliquibus indebite molestari, ita quod ipsi protectione Regia gaudeant se munitos, et tu per secularem potenciam seculorum Domino placeas nosque tuam denotionem merito commendemus. Datum Lugdini XII. kalendas Februarii Pontificatus nostri anno quarto.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

124.

IV. Incze pápa IV. Béla királyt kéri, hogy a katholika szent-egyház iránti ájtatosságát tovább is folytassa. 1247.

Innocentius Episcopus etc. carissimo in Cristo filio . . . Regi Vngarie illustri salutem etc. Celsitudinis tue litteras et nuncios facie serena recepimus, et ipsarum tenore, ac que iidem nuncii voluerunt ex parte tua coram nobis proponere diligentius intellectis, ea curavimus, prout dicti nuncii tibi referre potuerunt, benignitate solita axaudire, parati in omnibus, quantum cum Deo poterimus tue satisfacere voluntati. Rogamus igitur magnificenciam tuam attentius et hortamur, quatenus progenitoribus tuis, qui semper in fide ac devotione Ecclesie inconcussa constantia permanserunt, sicut propagatione sanguinis, sic devotionis imitatione succedens, permaneat in devocione ipsius Ecclesie, prout bene fecisti hactenus, de quo tibi quas possumus actiones referimus gratiarum viriliter et constanter, sciturus pro certo, quod te inter alios orbis Reges et Principes honorare ac exaltare proponimus, et prosequi speciali prerogativa gratie et favoris. Datum Lugduni III. kal. Februarii (Pontificatus nostri) anno quarto.

(IV. Incze pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 203. 1.)

125.

IV. Incze pápa a szerémi püspökség érdekében intézkedik. 1247.

Innocentius Episcopus etc. venerabilibus fratribus . . . Archiepiscopo Colocensi, . . . Ultrasilvano, et . . . Cenadiensi Episcopis, salutem etc. Ex parte venerabilis fratris nostri . . . Episcopi et dilecti filii . . . Prepositi et Capituli cathedralis Ecclesie de Ku fuit nobis humiliter supplicatum, ut cum ipsi destructis penitus partibus illis per Tartaros, non habeant locum ubi necessitatis tempore valeant se tueri, tuque, frater Archiepiscopo, habeas in eorum Diocesi Sancti Gregorii et Sancti Demetrii monasteria Ordinis Sancti Benedicti, ad castra in eis construenda idonea, transferendi ad alterum monasterium ipsorum Episcopalem Sedem cum omnibus libertatibus et immunitatibus suis licentiam concedere curaremus, mandamus, quatenus, an hoc expediat, inquiratis diligentius veritatem, nobis, quod inveneritis, fideliter rescripturi. Datum Lugduni XIII. kal. Octobris (Pontificatus nostri) anno V.

(IV. Incze pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 205. l.)

126.

IV. Incze pápa a kálocsai és pécsi püspöki megyék közti határok iránt intézkedik. 1247.

Innocentius Episcopus etc. dilectis filiis . . . de Pelis Cisterciensis, et . . . Sancti Martini, et . . . Sancti Georgii de domo Sancti Benedicti Ordinum Abbatibus Vesprimiensis, Jauriensis et Colocensis Diocesum, salutem etc. Cum sicut ex parte venerabilis fratris nostri . . . Archiepiscopi Colocensis fuit propositum coram nobis, Colocensis Diocesis ex parte Diocesis Quinqueecclesiensis, cui est contigua, non habeat certos fines, ac propter hoc inter ipsum et venerabilem fratrem nostrum . . . Episcopum Quinqueecclesiensem sepe contingat graves discordias exoriri, discretioni vestre de utriusque partis procuratorum assensu per Apostolica scripta mandamus, quatinus inquirentes super hoc de plano sine iudicii strepitu diligentius veritatem, si eadem Dioceses inveneritis fuisse aliquo tempore limitatas, predictos Archiepiscopum et Episcopum antiquis terminis faciatis auctoritate nostra manere contentos, ac redigi, quod inde feceritis, in publicum instrumentum. Alioquin easdem Dioceses, prout utriusque partis ius exegerit, vel expedire videritis, limitetis. Contradictores auctoritate nostra etc. Quod si non omnes etc. Datum Lugduni V. kal. Octobris (Pontificatus nostri) anno V.

(IV. Incze pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 205. l.)

127.

Kulinyi J. 25, 26.

Az esztergami káptalan a Szemere nemzetség tagjai közti birtokrendezésről tesz bizonysgot. 1247.

A. B. C. D. E.

Philippus Prepositus et Capitulum Strigoniensis Ecclesie omnibus presentes literas inspecturis salutem in Domino. Ad universorum noticiam volumus pervenire, quod magister Petrus filius Vnga de genere Scemura pro se et fratre suo Martino, et pro Sena filio Thome, ac Iwanca filio Iwance; item Thomas filius Innocencij pro se et Nicolao filio Johannis; Godus filius Sena; item Alexander et Leustacius pro se ac pro Paulo filio Thome, ut dicebant, ad nostram presentiam accesserunt, et quandam terram nomine Stugar in Comitatu Neugradiensi existentem, quam a Regia Maiestate in concambium terre Luchund, que alio nomine Tamasy vocatur obtinuerunt, confessi sunt, se vendidisse prefatis Alexandro et Leustacio pro triginta marcis et vna sibi plenarie persolutis iure perpetuo possidendam, excepta porcione Paznani, qui medietatem quinte partis ex eadem terra debet habere, prout eisdem preteritis cognouimus. Item magister Petrus filius Vnga obligavit se ad hoc coram nobis, quod quando²ocunque eosdem, Alexandrum et Leustacium super porcionibus Sena filij Thome, et Iwance filij Iwance, inquietare attemptaverit, ipse vel successor suus defendere tenebitur. Thomas et filius Innocencij, pro parte Nicolai filij Johannis ad hoc idem se obligaverunt. Et super hiis omnibus ac singulis supradictis literas domini Regis nobis exhibitas per eosdem recepimus sub hac forma:

(Következik IV. Béla király okmánya mint fenebbb 120. sz. a.)

Nos igitur ad petitionem eorundem secundum tenorem literarum domini Regis litteras nostras concessimus sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus Georgii Lectoris Strigoniensis anno Domini M^oCC^oXL^o septimo.

(Az eredeti után.)

128.

Mária királynénak a veröczei polgárok szabadságaira és földük határaitra vonatkozó privilegiuma. 1248.

Maria Dei gracia Regina Hungarie omnibus Christi fidelibus tam presentibus quam posteris presentem paginam inspecturis salutem in salutis auctore. Ad universorum noticiam tenore presencium volumus pervenire: quod nos hospitibus nostris de Wereuche congregatis et congregandis eandem libertatis condicionem duximus ordinandam, quatenus hospites de Segusd ex Regie benignitatis gracia favorabiliter obtinuerunt. Ita tamen, quod ipsi singulis annis ratione census quadragiuta marcas in monetis domini Regis cum eadem celebritate secundum magis et minus, sicut se qualitas temporis obtulerit, in festo Sancti Michaelis homini nostro ad hoc a nobis constituto soluere teneantur; preterea ratione victus annualim nobis debent dare sexcentos panes, sex boves pascuales, centum panes, vinum sexaginta cubulos quatuor palmarum. Nos siquidem prememoratis hospitibus, ut congregati conserventur, et eongregandi securius valeant sustentari, terram ipsorum certis metis circumquaque duximus distinguendam. Cuius terre prima meta incipit a parte meridionali, videlicet de magna via, que de Waschka ducit versus Wereuche, ubi est terrea meta sub ilice; inde progreditur versus torrentem, qui dicitur Malachka patach, et transiens tendit ad quoddam virgultum, ubi est meta terrea; hinc protendendo per metas terreas per quamdam planiciem venit ad viam, que ducit in Wereuche, et ibi iuxta ipsam viam est meta terrea, et transiens directe tendit ad silvam nomine Kabonak ad viam, que est iuxta silvam Kaig, et transiens directe per eandem silvam vadit ad quamdam arborem, que wlgö *gyrtian* dicitur, ubi est terrea meta; et hinc ad quandam viam, que tendit versus Wereuche, ubi est meta terrea sub arbore, que *ihor* dicitur, et inde ad arborem pomiferam, super qua est meta cruce signata; et inde tendit ad torrentem, qui Scinna patak dicitur; et hinc transiens iuxta sil-

vam per metas terreas vadit ad unam viam versus occidentem et ibi est meta terrea; inde reflectitur versus meridiem, et in radice eiusdem montis iuxta viam est meta terrea; hinc ascendit ad eundem montem, et in vertice eiusdem montis sub arbore cerasi est meta, et descendit de monte versus occidentem, et in radice eiusdem montis sub arbore cerasi est meta terrea; et hinc tendit directe versus fluvium Wereuche ad quoddam molendinum, et in superiori parte ipsius molendini transit ad arborem piri, vbi est meta terrea; et inde ascendit ad montem, in cuius supercilio est meta terrea; hinc descendendo ad quandam vallem ascendit ad unum *berek* ubi sub arbore hars est meta; et inde tendit ad vineam Priborey; hinc procedit ad arbores seminatas, quarum una est *hars*, et altera *bik*, ubi est meta terrea; et inde ascendit ad unum *berek*, et per metas ligneas, descendit ad quoddam virgultum, ubi est meta terrea; et hinc reflectitur versus septemtrionem ad viam, per quam itur ad Wereuche et ad villam Dus, et transiens ipsam viam directe vadit per saltus et planicies, metis in arboribus signatis ad Cheret, ubi super arbore jegune est meta; et inde tendit in Dumbro per ligneas metas, et pervenit ad quandam viam, ubi sub ilice est meta; hinc transiens ipsam viam tendit ad aliam viam, que *keresztut* dicitur, ubi est terrea meta et crux in arbore signata, et per eandem viam vadit ad Lipocha et per eundem fluvium Lipocha venit ad magnam viam, que ducit in Worosd, et iuxta ipsam viam sub ilice est meta terrea, et per eundem Lipocha vadit inferius et cadit in fluvium Burthok; hinc transiens tendit ad gurgitem Codoijcha, et per eundem Codoijcha venit iuxta Dravum, et procedit inferius, et pervenit ad terram Ecclesie de Babocha, ubi est meta terrea in arbore jegune cruce signata; et inde separando de Drava reflectitur versus orientem, et per quandam semitam venit ad torrentem Donoch, et procedendo ab eodem Donoch cadit in fluvium Pijuhna, in cuius fluvii fine est meta terrea; et inde per planicies eundo pervenit ad viam que ducit in Bevlchen, et transiens viam directe tendit ad fluvium Syla Coycha, ubi sub arbore est meta, et per eundem fluvium vadit inferius, et exit de aqua ad arborem *gyertyan*, sub qua est meta; hinc procedit per magnam siluam per arbores cruce signatas, et venit ad flumen quoddam Kopina nomine; et ab eodem flu-

mine reflectitur versus meridiem , et tendit inferius ad quamdam viam, in cuius transitu ex utraque parte aque sunt mete et vadit per sylvam, et in transitu silve est meta terreá iuxta viam, et ibidem iuxta eandem sylvam in quodam paruo loco reflectitur ad orientem, ubi est meta terrea; et inde procedit versus Ebres ad meridiem transit per viam, ubi meta est sub virgulto; et hinc tendit iuxta silvam Ebres versus orientem, ubi in arbore *hars* est meta, et inde declinat versus meridiem ad quamdam viam, ubi est meta terrea; hinc per eandem viam per metas terreas procedit versus occidentem, et venit ad viam, que *keresztut* dicitur, et ab eadem via versus orientem in quodam paruo loco reflectitur ad meridiem, ubi sub arbore piri est meta, et inde procedit versus Gabrach metis terreis, et arboribus cruce signatis pervenit ad viam, que est iuxta Gabrach, et silvam Gabrach transit diecte, et iuxta silvam circumeundo pervenit ad magnam viam, que de Vaska ducit in Wereuche, et per eandem magnam viam reflectit ad priorem metam, et sic terminatur. Vt igitur huius nostre ordinationis series robur obtineat firmitatis, presentes litteras duplicis sigilli nostri munimine concessimus roboratas. Datum in insula leporum per manus fidelis nostri Cancellarii magistri Akus Thesaurarii Albensis Ecclesie anno Domini M^oCC^o quadragésimo octauo.

(A pozsegai káptalan 1300-ki átiratából. Fejér ezen okmánynak csak rövid töredékét közli Cod. Dipl. IV. k. 2. r 35. l. *Czech.*)

129.

IV. Incze pápa Magyarországnak a mongolok elleni védelmezéséről gondoskodik. 1248.

Innocentius Episcopus etc. dilectis filiis . . . Preceptori et fratribus Hospitalis Jerosolimitani in Ungaria salutem etc. Reliquie fidelium in partibus Ungarie positorum suspiriis et lacrimis redundantes pietatem sollicitant Matris Ecclesie, ut sibi de illo provideat defensionis auxilio, per quod ipse, si gens impia Tartarorum suam in eas experiri sevitiam moliretur, possint ab exilio preripi vel exterminio preservari, universitate Christiani populi consequente per hoc salubris provisionis effectum; cum sit argumentum evidens, quod ipsa secura maneat et tranquilla consistat, si gens illa sevissima Divina dextera triumphante valeat conteri seu de contritorum confinio profligari. Hec enim dum nos, qui curam generalis Ecclesie, licet immeriti, Deo disponente suscepimus nostre mentis oculis presentamus, reddimur (ex) corde solliciti, ut illis intendamus remediis, per que in predictis partibus celebris iuxta morem sit gloria Redemptoris. Cum autem vos, qui per assumptum habitum crucis ostenditis, quod corpus et animam ponere pro crucifixi gloria gaudeatis, ad hoc, prout in Domino exultantes accepimus, tota sitis mente solliciti, ut per vos et alios Christi fideles deici valeant Christiani nominis inimici: universitatem vestram rogamus et hortamur attentis, in remissionem vobis peccatorum iniungentes, quatenus circa tam pium negotium sic vestre virtutis exemplo aliorum inflammetis affectum, ut si necessitas, quod absit, exegerit, Dei familia de Regno Ungarie per vos potenti brachio defendatur, et pars opposita Deo propitio ruine grandis incurrat opprobrium, ac redempti pretioso Jesu Christi sanguine optate salutis consequantur effectum. Nos enim, ut quod tam pie quam iuste cupimus, letanter et leviter fieri gaudeamus vobis, familie vestre ac omnibus aliis, qui vobiscum signo crucis assumpto ir Jugariam

contra Tartarorum processerint feritatem, illam indulgentiam idemque privilegium elargimur, que transeuntibus in terre sancte subsidium in generali Concilio sunt concessa. Datum Lugduni VIII. kal. Julii, (Pontificatus nostri) anno V.

(IV. Incze pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. köt. 206. l.)

130.

Dénes nádor Ethurulnak, a pozsonyi vár jobbágyának, és fiainak ugyanazon vár Karcha nevű földét adományozza. 1248.

Dionysius Palatinus et Comes Poseniensis omnibus presentes literas inspecturis salutem in omnium salvatore. Ad universorum noticiam harum serie volumus pervenire, quod cum Erthuru jobagio castri Poseniensis una cum filiis suis nobis sepius fuisset conquestus, quod terra eius per inundationem aquarum fuisset occupata, nec utiliter posset castro deservire, sicut deberet, nos de (mandato domini Bele Regis Hungarie Illüstris) quandam terram Karchan (vocabulo vocitatum) (iuxta eiusdem terram hereditariam, sibi ac filiis suis Simoni, Seraphino et Petro contulimus, et eandem terram per Ivancam Curialem Comitem nostrum Poseniensem, et jobagiones eiusdem castri eisdem fecimus assignari ad duo aratra sufficientem, cuius terre mete, sicut) per eundem Ivancam Curialem Comitem nostrum percepimus (sic vadunt): Prima meta incipit iuxta stagnum quod Zarazfuen dicitur (quod pertransiens ad sex metas iuxta terram serviencium domini Regis de Karcha); hinc eundo ad quatuor (metas separatur a terra dictorum serviencium); hinc vadit iuxta terram (Pouse) quam pertransiens vadit ad quatuor metas (in duobus locis); hinc vadit iterum ad sex metas et separatur, et vadit (ad terram Kerecz et Vony, que Karcha dicitur); hinc vadit ad magnam viam, que dicitur Ecclesiam Bartholomei Apostoli ad quatuor metas, quas pertransie. vadit iuxta quandam viam ad quatuor metas;

hinc autem vadit ad aliam (magnam) viam quam pertransiens tendit ad quatuor metas, hinc progreditur ad quoddam stagnum, quod Agton dicitur ad quatuor metas, quod pertransiens vadit ad tres metas iuxta idem illud stagnum; hinc vadit ad quoddam pratum quod Kech dicitur ad tres metas, quod pertransiens vadit ad tria loca, ubi sunt sex mete iuxta idem pratum Kech; hinc vadit ad quandam terram, que Bovsoug dicitur; quam pertransiens progreditur ad tres metas et separatur a terra distorum hominum Vogya et Kencz; hinc vadit iuxta stagnum Bousoug iuxta terram Thome et Guthe ad duas metas, et progreditur usque ad quoddam stagnum, quod Kerektou dicitur, iterum ad duas metas, et vadit ad fontem Vich, quem pertransiens vadit ad tres metas terre eorundem hereditarie; hinc progreditur et vadit ad tres metas usque ad stagnum Barch ad Uchtus; et inde inter (terram) udvarnicorum Luche et terram Guthe et Thome nomine Corecha vadit ad stagnum Barch ad meridionalem partem usque stagnum Zelostou, ubi sunt due mete; et hinc progreditur ad fontem Vich supradictum, et haereditarium eorundem et inde per tres metas transeundo in tribus locis revertitur ad Zarazfuen, unde prima meta fuerat progressa; et sic mete ipsius terre terminantur. Et ut ipsius rei series robur firmitatis obtinere valeat usque ad presentiam posterorum literas nostras eisdem contulimus duplicis sigilli nostri patrocínio roboratas. Datum anno ab Incarnacione Domini millesimo ducentesimo quadragésimo octavo.

(IV. Béla király 1253-ki okmányából, melyet IV. László király 1379. és nagy Lajos király 1356. V. kal. Februarii megerősítették. Bartal után, Comment. ad hist. status iurisque publici Regni Hung. II. k. függ.

XI. l. *Czech.*)

131.

IV. Béla királynak Pál királyi udvarbíró számárai adományá. 1249.

Bela stb. (donationales litterae Paulo aulae Regiae Judici et Comiti Zaladiensi collatae) terre seu ville Zwdan, Wkan, Keer, Belchyeö iuxta Crisium; item Borok iuxta medium Crysium; Zaram, Hewnyö, Bikally, Fyld et Almas in Comitatu Bihariensi; nec non Kazawar, Zomus, populorum Towtsloy et Zonuk hospitum castris Zonuk in Zonukiensi, ac demum Iwan, Hogfalw et Wolko in Cragnensi (? Crasznensi) Comitatus existentiam. — — —

(Az erdélyi vajda 1572-ki átiratából, Teutsch és Firnhaber Urkundenbuch zur Geschichte Siebenbürgens I. k. XXXIX. l.)

132.

IV. Incze pápa a székes-fehérvári templom számára megengedett bucsú iránt intézkedik. 1249.

Innocentius Episcopus etc. dilectis filiis . . . Preposito et Capitulo Ecclesie Albensis Vesprimiensis Diocesis salutem etc. Ecclesiam vestram tanto libentius congruis extollimus honoribus et potioris gratie muneribus prevenimus, quanto specialius ad Romanam Ecclesiam noscitur pertinere. Cum igitur, sicut nobis exponi curavistis, vobis duxerimus indulgendum, ut in festivitibus Beate Virginis Marie, in cuius honorem vestra est Ecclesia dedicata, nec non Sanctorum Regum, quorum inibi corpora requiescunt, festivitibus valeatis omnibus vere penitentibus et confessis ad ecclesiam ipsam cum devotione accedentibus quadraginta

dierum indulgentiam elarrgiri; nos volentes vobis gratiam facere ampliozem, vestris devotis precibus inclinati, volumus huiusmodi gratiam ad Nativitatis Domini, Resurrectionis eiusdem, Pentecostes et Apostolorum omnium festivitates circa ecclesie vestre, et ecclesiarum vobis subiectarum parochianos extendi. Lugduni XV. kalendas Aprilis (Pontificatus nostri) anno sexto.

(IV. Incze pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. köt. 207. l.)

133.

Roland nádor Ethuru pozsonyi várjobbágy számára megerősíti Dénes nádornak 1248-ki adományát (lásd fenebb a 130. sz. a.) 1249.

Nos Rolandus Palatinus et Comes Poseniensis omnibus duximus significandum, quod Ethuruh jobagio Castri Poseniensis ad nos accedens litteras Dionysii Palatini predecessoris nostri nobis presentavit sub hac forma, quod cum terra sua propria per aque inundacionem fuisset occupata et annullata, per mandatum domini Regis et respectu necessitatis sue quendam terram castri Carchan nomine vocatam sibi et suis filiis, Dominico, Seraphino et Petro contulisset, et eandem terram per Ivancam Curialem Comitem suum Poseniensem, et jobagiones eiusdem Castri fecisset assignari ad duo aratra sufficientem, cuius terre mete in litteris eiusdem Dionysii Comitis expresse continentur. Nos igitur predictum — — — ad serviendum Castro utiles esse considerantes, et ipsam donacionem fuisse competentem, terram superius notatam eidem Ethuruh et suis filiis iure perpetuo reliquimus possidendam. Et ne ipse Ethuruh et filii seu eorum posteri super facto terre illius possint molestari aut inquietari, presentes literas sigillo nostro munitas in memoriam — —

Datum Posenii in octavis Purificacionis Gloriosæ Virginis anno gracie M^oCC^oXL^o nono.

(IV. Béla király 1253-ki helybenhagyó okmányából, mint alább 153. sz. a., mely IV. László király által 1279. és nagy Lajos király által 1356. erősített meg, Bartal után, id. m. II. köt. függ. XIII. l. *Czech.*.)

134

A pécsi káptalan házassági kérdés elintézéséről tesz bizonysgot. 1249.

Farkasius Prepositus Quinque-Ecclesiensis totumque eiusdem loci Capitulum omnibus Christi fidelibus presens scriptum cernentibus salutem in Domino Jesu Christo. Ad universorum noticiam harum serie volumus pervenire, quod Joan Faber in nostra presencia constitutus confessus est, se renunciasset et cessisset voluntarie omni questionem seu accionem quam contra venerabilem virum Salomonem Abbatem Sancti Martini super facto quondam uxoris sue, sororis eiusdem Abbatis habuerat, vel olim unquam habuisse potuisset, ita quod nullo unquam tempore memoratum Abbatem super facto antedictæ domine sororis eius, aut ipsam dominam aliqua ratione poterit impetere vel aliquateus molestare, presertim cum idem Joan recognouerit coram nobis, sepedictam dominam in tenera adhuc etate parentibus in alia longinqua Diocesi constitutis alteri eciam uiro fuisse subarratam, propter quod precipue contra salutem anime sue eam noluit, sicut nec debuit, rehabere. Et nos assercione huiusmodi intellecta, et a partibus diligenter inquisita ipsi Joan auctoritate domini nostri Episcopi, qua fungimur in hac parte, licenciam tribuimus contrahendi cum alia, si sue placuerit voluntati, nihilominus eciam illam viro, cui prius fuerat desponsata, permisimus copulari. Et ne super hoc aliqua imposterum possit oriri dubietas, presentes literas concessimus sigilli nostri munimine roboratas. Actum anno gracie M^oCC^oXL^o nono, mense Martio. Jur-

kone Cantore, Theodoro Custode, Stephano Decano et Archidiacono de Bag, ceterisque quam pluribus ibidem existentibus. Datum permanus magistri Petri Lectoris Quinque-Ecclesiensis.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

135.

Magyar V. 22

A székes-fehérvári káptalan bizonyáglevele, hogy a veszprémi káptalan Ilonától, Lodomer gróf nejétől, egy Veszprémben fekvő malmot és telket vett. 1249.

A. B. C. D.

Capitulum Ecclesie Albensis universis presencium inspectoribus tam presentibus quam futuris salutem in Domino. Vniuersitati vestre tenore presencium innotescat, quod Lodomerius Comes filius Germani de Chafurd una cum magistro Jacincto Decano Ecclesie Vesprimiensis ad nostram accedendo presenciam petiuit, ut cum eo hominem nostrum fidedignum mitteremus, qui assercionem et proposicionem uxoris sue nomine Elene diligenter audiret, et post hec nostre audiencie seriatim recitaret. Nos igitur ipsius petitionem iustam attendentes in hac parte, fidelem nostrum Sixtum sacerdotem de choro ecclesie nostre ad uidendum et sciendum, quidquid prefata domina in ipsius presenciam faceret et ordinaret, transmisimus. Qui postmodum rediens ad nos dixit, quod molendinum suum cum fundo curie et insula parua ac eciam aliis pertinenciis situm in Vesprimio inter molendinum Capituli Vesprimiensis et molendinum Obud, quod sibi pro dotaliciis et rebus parafernalibus pertinuisse dicebat, uendidisset eidem Capitulo Vesprimiensi pro duodecim marcis argenti perpetuo iure et irreuocabiliter possidendum et ad eiusdem pecunie recepcionem maritum suum Lodomerium antedictum statuisset supplicando eciam nobis, ut hanc empcionis et vendicionis seriem litteris nostris privilegialibus mu-

niremus. Igitur ipsas duodecim marcas argenti in terminis ad earundem solutionem deputatis prefatus Lodomerius a Jacineto iam dicti Capituli Decano plenarie recepit coram nobis, et sic tam pro se quam pro uxore sua memorata dictam uendicionem peccati nostri priuilegii munimine roborari. Ad quorum petitionem presentes litteras sigillo nostro munitas sepedicto Capitulo concessimus. Anno gracie M^oCC^oXL^o nono, nonis Decembris. Magistro Achille Ecclesie nostre Preposito, Jacobo Cantore, Akus Custode, Michaele Decano existentibus.

(Eredetie a sz. mártoni főapátság levéltárában.)

136.

A pozsonyi apácák Pilgrinnek, ausztriai sz. keresztii apátnak egy szőlőt adnak el. 1249.

Vniuersis presens scriptum inspecturis soror P. et Couuentus dominarum in Posonio salutem in uero salutari. Notum sit uniuersitati uestre, quod nos cum communi consilio inter nos habito uineam nostram retro castrum sitam uendidimus domino Abbati Pilgrimo de Sancta Cruce pro quatuor marcis argenti cum testimonio et consciencia plurimorum. In huius rei certam euidentiam presentem litteram sigilli nostri munimine roboramus. Actum anno Domini millesimo ducesimo quadragesimo nono.

(Az eredeti után Weiss, Urkunden des Cistercienserstiftes Heiligen Kreutz I. k. 118. l.)

137.

Miklós lovag, Tibold fiának végrendelete. 1249.

Vniuersis Christi fidelibus innotescat, quod Ego Nicolaus miles domini Bele Regis terram meam Ezyren vulgo Evzvreny in Comitatu de Gumur sitam in manus domini Comitis Benedicti de Plesuch ad defendendum, uxoriq; mee Agathe et pueris, alteri Nicolao ac Gregoryo post obitum meum possidendam ordinaui. Preterea molendinum in campo Rogocz, cuius una rota cryseum pannum pilat; donec ad Chythyk redemptum fuerit, teneat filius meus Nicolaus; de prouentu tamen illo elemosynas pro anima mea largiatur. Preterea disposui de terra Ezyren tria allodia integra a fratre meo condam Petro acquisita, que ipse exolui, solis filiis. Et sepulturam meam apud ipsos, et uxoris mee dicte Agathe ordinaui. Sepeliar in cemeterio Ezyrensi prope cadauer dilecti genitoris mei Thybaldi condam Barnia (igy), sed nec in dicendo adhibeatur pompa. Si quis autem supradicta uiolauerit et elemosynas, quas pro remedio anime mee contuli, defraudauerit, dum in nouissimis coram Deo et omnibus Sanctis eius examinandum steterimus, ipsum velut inimicum manifeste accusabo. Datum Plesuch anno Domini M^o ducentesimo quadragesimo nono. Testes sunt conuocati, ipse Comes Benedictus, et sacerdotes Paulus et Jacobus, preterea consobrina mea domina Ezthera una cum filio suo Baaz.

(Két peccét helye.)

(Másolatát közölte Tekintetes Meléthei Barna Mihály úr.)

138.

IV. Incze pápa a kalocsai érsek által Magyarország főpapjait felszólítja, hogy hadi költség fejében az aquilejai patriarchatusnak évenként 2000 ezüstgirával segítségére legyenek. 1250.

Innocentius Episcopus etc. venerabili fratri . . . Archiepiscopo Còlocensi salutem etc. Sortitur genitrix discrimina sobolis et materni dispendii filius non est expers, nativi quidem affectus federis prosperitatis sibi communicat et adversitatis eventus. Si ergo amoris innati copula reliquum passionis alterius reddit compassione participem, solvit natura vinculum si unus alterius gravamina non partitur: in auxilium itaque indigentis filii debent matris exuberare suffragia, et in matris egentis subsidium debet sue possibilitatis extrema filius experiri. Sane Romana Ecclesia, que mater inter alias obtinet Divina institutione primatum, pro tuitine fidei et ecclesiastice libertatis coacta est diversa et importabilia subire onera expensarum, quibuscum sufficere nequeat per se ipsam, quam plures Prelatos et alios viros ecclesiasticos pro prestando sibi auxilio requisivit. Quorum nonnulli tanquam filii fide ac devotione ferventes, sic pro ipsius honore personas et res exponere curaverunt, quod propter impendia, que ut matri opportuna possent adesse, suffragio subiere, oportuit eos gravem sentire sarcinam debitorum; a quibus, nisi per ipsius matris prudentiam releventur, verendum est, ne absorbeantur penitus voragine usurarum. Verum inter ceteros orbis Prelatos venerabilis frater noster . . . Patriarcha Aquileiensis ipsius Ecclesie velut devotus Antistes, specialiter astitit et constanter eius hostibus resistendo, qui Aquileiensem Ecclesiam in matris quasi odium filium persequentes, guerris continuis impetunt, et illam castris et aliis suis munitionibus damnabili sollicitudine satagunt, ac totis elaborant viribus demunire. Ad horum siquidem malignos conatus resistentiis reciprocis reprimendos idem Patriarcha viriliter se accingens, maximos et inevitabiles sumptus incurrit; propter quod, cum Ecclesie sue non suppeant facultates, magna et gravia debita de necessi-

tate contraxit, a quorum onere sic deprimitur Aquileiensis Ecclesia, sicut fertur, quod eius proventus vix ad solutionem sufficiunt superexcrecentium usurarum. Quare nobis humiliter supplicavit, ut ne, quod absit, ex defectu sumptuum cedere cogatur Ecclesie inimicis, providere sibi super hoc de benignitate Apostolica curaremus. Licet igitur predictae Aquileiensis Ecclesie afflictionem nos, qui ecclesiarum curam gerimus generalem, propriam reputemus, debent tamen et alie ecclesie ceterique viri ecclesiastici ex afflictione huiusmodi condignè compassionis sentire puncturam, cum non tam specialis reputanda sit hec persecutio, quam communis; et Ecclesia cum sit una, dum in aliqua sui parte cuiuslibet incommodi flagello feritur, sentiat profecto in reliquis non modicum ex illati sic ictus allisione dolorem: quia sic eius membra, licet multa locisque distantia, in unum corpus compaginata una fides, quod uno eorum saucio non possunt presensili soliditate compacta cetera non languere. Ideoque fraternitatem tuam monemus, rogamus et hortamur attente, mandantes, quatenus universos Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, Priores ceterosque Ecclesiarum Prelatos tam exemptos quam non exemptos Regni Ungarie ex parte nostra efficaciter moneas et inducas, quod durante hoc guerrarum tempore quolibet anno in duorum millium marcarum argenti summa iam dicto Patriarche studeant subvenire; ita quod eorum interveniente subsidio ab Ecclesie sue suorumque iurium defensione desistere nullatenus compellatur, nosque ex hoc apertius cognoscamus, eosdem Prelatos libertatem Ecclesiasticam ubique diligere, ac illos, qui se pro ea murum defensionis opponunt pleno velle suffragio confovere. Datum Lugduni VIII. kal. Octobris, (Pontificatus nostri) anno octavo.

(IV. Incze pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 211. l.)

Roland nádor ítélete a csallóközi udvarnokok ügyében. 1250.

Nos Rolandus Palatinus et Comes Psoniensis omnibus presentes litteras inspecturis duximus significandum, quod cum Nicolaus de Leeg, Obes de Pothun, Beta de Fell, Michael de Pothun, Poba de alia villa Pothun, Teg et Heten de Pothun, Chat de Paka, Ereos de Ethe, Mekse de Tejed, Mora de Lucha, Puthus de Gala et Petrus de Zerva centuriones (u)duornicorum in Chollokuz Ivalmun, Eliam et Chena filios Michaelis de Nadast accusassent in nostra presencia, fuisse semper et esse debere uduornicos pariter cum aliis, postmodum inquisita veritate a Paka Comite uduornicorum de Chollokuz et a centurionibus nominatis constitit nobis, ipsos non fuisse uduornicos, sed esse de liberis eorundem pariter cum terra sua, qua utebantur ab antiquo. Quare ne libertas eorum celari possit, nec per falsidicos apprimantur, de cetero eosdem in sua libertate, qua fungebantur, stare permisimus, et ad memoriam rei ampliorem presentes sigillo nostro munitas concessimus. Datum in villa Oltva in Dominica ante festum Sancti Nicolai proxima, anno Dominice Incarnacionis millesimo ducentesimo quinquagesimo.

(Bartal György után, Csallóköz történeti vázlata, Pest 160., 33. l.)

140.

Ludán földének felét annak tulajdonosai bevallják IV. Béla király részére a budai káptalan előtt. 1250.

A B C D

Vniuersis presens scriptum inspecturis Capitulum Ecclesie Budensis salutem in Domino. Insinuacione presencium vniuersitati vestre significamus, quod cum Hozug de Ludan pro se et pro Zoltan fratre suo, Benedictus pro se et pro Stephano fratre suo de eadem uilla, ab vna parte; Paul plebanus de Papa et Deodatus de Stergoa procuratores domini Regis ex altera coram nobis fuissent constituti; Hozug et Benedictus supradicti confessi sunt, quod medietatem terre Ludan iuxta Ypul existentis, que ipsos iure hereditario continebat, domino Regi vendiderint pro octo marcis argenti perhenniter possidendam, et eandem summam pecunie per Paulum plebanum et Deodatum de Stergoa eis ad plenum fuisse persolutam. Inspeximus eciam tenores litterarum domini Regis nobis exhibitarum, quod medietas prefate terre Ludan per Martinum filium Zeura, cuius fuit hereditaria, fuit data domino Regi in concambium cuiusdam terre, que Hurt est appellata. Vt igitur omnia supradicta perpetue firmitatis robur optineant, ad petitionem prenominatorum procuratorum et vendencium presentes concessimus litteras sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Ambrosij Lectoris, anno gracie Millesimo. CC. quinquagesimo. Aaron Cantore, Thoma tercio Custode, Paulo Decano, et ceteris existentibus.

Jegyzet. Eredetie bőrhártya, melynek eltűnt pecsége az alul főlhajtott hártýáról függött. Metszett levél.

(A kékkői levéltárban: Fasc. 1. n. 1. *Érdy.*)

141.

Pál a királyi kápolna öre, Ludán és Halász részbirtokait bevallja a budai káptalan előtt, Mikó ispán és Detre I. Detre fiainak, valamint Byter Mikó fiának. 1250.

A B C D

Capitulum Ecclesie Budensis omnibus Christi fidelibus presentibus pariter et futuris salutem in Domino. Ad vniuersorum noticiam uolumus peruenire, quod Paulus sacerdos Capellanus domini nostri Regis coram nobis constitutus quasdam duas terras suas, vnam Lodaan ad quatuor aratra, et aliam Hoalaz similiter ad quatuor aratra sufficientes uocatas, in Comitatu Neugradiensi existentes dixit uendidisse Comiti Miko et Detrico filijs Detrici, nec non Byter filio Myko pro viginti marcis argenti prius habitis, vt dixit, ab eisdem, et vendidit coram nobis iure perpetuo possidendas et habendas. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras priuilegiales emtoribus concessimus pendentis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus discreti viri magistri Ambrosij Lectoris Ecclesie nostre anno gracie M^oII^o quinquagesimo. Presentibus discretis viris magistris Aron Cantore, Thoma tercio Custode, Paulo Decano et ceteris in eadem Ecclesia Deo famulantibus iugiter et deuote.

Jegyzet. Eredetie bõrhártyára irott metszett levél, eltünt pecsége az alul fõlhajtott hártyáról függött.

A Mikó név annyi, mint Miklós, Nicolaus, és Katona Istvánnak azon véleménye el nem fogadható, hogy Mikó annyi, mint Michael. Ez azért figyelemre méltó, mivel a névtelen jegyzõ elõszavában a P. és N. elõbetük (Siglae) II. Béla (1131—1141) magyar király alatt és után élt Pálra, utóbb (1142—1148) Csanádi püspökre, és Mikóra (Nicolaus), utóbb (1149) kalocsai érsekre illenek leginkább. Ha e Pál jegyzõ 1141—1142. irta, vagy irni kezdette munkáját, úgy mondhatta magáról: „quondam bone memorie gloriosissimi Bele regis Hungarie Notarius.“ (Horvát István, a Szlavinokról: 66. 85. l.)

(A kékkõi levéltárban. Fasc. I. n. 1. *Érdy.*)

142.

A győri káptalan Chepán nevű pethlendi szőlőmivesét hű szolgálatának jutalmául szabaddá bocsátja. 1250.

Capitulum Ecclesie Geuriensis universis presentes literas inspecturis salutem in eo, qui suo sanguine suos a perpetua seruitute liberauit. Postquam genus humanum a gaudijs paradisi expulsum in istam peregrinationem presentis vite veniens, cor habens cecum et a splendore veritatis alienum, dum suo ducitur arbitrio et Diuino caret consilio, in se ipso non potest consistere, sed per infinita distrahitur et discurrit, et dum varijs questionum nexibus se imergit, vanitas ipsum recipit, curiositas deducit, cupiditas allicit, voluptas seducit, torquet inuidia, turbat iracundia, cruciat tristitia, sicque misserrimis casibus inuolutam libertatem, quam sibi genitrix natura contulerat, sanccione iuris gencium miserabiliter perdidit et inseruit, ad foueam in sui perniciem incidit, quam parauit. Salubriter igitur a sapientibus et prudentibus est consultum, vt quos natura ab inicio liberos protulit, et iure gencium seruituti sunt subiecti, animi remittentis beneficio pristine libertati reddantur. Hinc est igitur, quod nos precibus magistri Chepani nostri Prepositi inclinati, qui propter suauem sue probitatis odorem meruit a Rege et a Regni maioribus laudabiliter honorari, quendam nostrum vinitorem Chepanum nomine de villa Pethlend, qui dicto Preposito a sua infancia fideliter seruiuit et honeste, communi consensu aurea decorauimus libertate, nulla in ipso et suis heredibus, si quos habere poterit, in futurum macula seruitutis remanente. Hoc excepto, quod in Natiuitate Domini, Ascensione, Pentecoste et in festiuitatibus Marie Virginis, quibus in refectorio reficiemur refeccione communi, adstans coram nobis seruiet vinum et cibaria ministrando. Ne igitur, quod per nos factum est, possit per nostros successores in dubium reuocari, presentem chartam sigilli nostri, munimine firmamus

roborari, et in argumentum maioris fidei sigilla maiorum nostrorum fecimus apponi. Date sunt he littere anno gracie M^oCC^o quinquagesimo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

143.

IV. Inze pápa a pannonhalmi apátságban ájtataskendő híveknek ismét 40 napi bucsút enged. 1251.

Innocentius Episcopus servus servorum Dei dilectis filiis . . . Abbati et Conuentui Monasterii Sancti Martini in Pannonia Jauriensis Diocesis salutem et Apostolicam benedictionem. Licet is, de cuius munere venit, ut sibi a fidelibus suis digne ac laudabiliter seruiatur, de habundantia pietatis sue, que merita supplicum excedit et vota, bene seruientibus multo maiora retribuat, quam valeant promereri; nichilominus tamen desiderantes Domino reddere populum acceptabilem, fideles Christi ad complacendum ei, quasi quibusdam illectiuis muneribus, indulgentiis scilicet et remissionibus inuitamus, ut exinde reddantur Divine gratie aptiores. Cupientes igitur, ut Monasterium vestrum congruis honoribus frequentetur, omnibus vere penitentibus et confessis, qui Ecclesiam ipsam in die dedicationis eiusdem, et festiuitatibus dicti Sancti venerabiliter visitauerint, de Omnipotentis Dei misericordia et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, quadraginta dies annis singulis de iniuncta sibi penitentia misericorditer relaxamus. Datum Mediolani VI. kal. Augusti Pontificatus nostri anno nono.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

144.

Supk Vacyk fia Nergues földét a király engedelmé mellett, az esztergami főkáptalan előtt bevallja, Mikó zólyomi ispának Detre fiának. 1251.

A B C D

Phylippus Prepositus et Capitulum Strigoniensis Ecclesie omnibus presentes litteras inspecturis salutem in Domino. Noticie omnium tenore presencium duximus significandum, quod Supk filius Vacyk de villa Ztragar in nostra presenciam constitutus confessus est, se terram suam nomine Nergues, quam ex donacione domini Bele Dei gracia Illustris Regis Hungarie possidebat, vendidisse Micov filio Dytrici Comiti de Zolum pro septem marcis argenti, perpetuo possidendam, et ipsam summam pecunie ab eodem Mycov Comite se plenarie recepisse. Litteras eciam domini Bele Dei gracia Illustris Regis Hungarie super eodem Contractu recepimus sub hac forma.

B. Dei gracia Rex Hungarie, fidelibus suis Capitulo Strigoniensi salutem et gracionem. Cum nos Supk concesserimus, vt terram suam Nergues; quam ex nostra donacione possidebat, vendere tantummodo Mycov Comiti de Zolum possit, precipimus fidelitati vestre, quatenus, visis presentibus, partes ad uos accesserint, predictum factum vestris litteris confirmetis. Datum in Sarus feria secunda ante festum Sancti Andree.

In cuius rei testimonium ad mandatum domini Regis, et supradicti Supk instanciam, eidem Mycov Comiti presentes dedimus litteras sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo primo per manus Magistri Pauli Lectoris Strigoniensis.

Jegyzet. Eredetie szép bőrhártya, melynek alól fölhajtott hasadékaiból vörös selyemről függő pecsége ugyanaz, mely réznyomatban a magyar történelmi tárban II. 23. látható. Szinte metszett levél.

(A kékkői levéltárban: AL. n. 5. *Érdy.*)

K. Gy. I. 20.

145.

A pozsonyi káptalan a pozsonyvári udvarbíró által az Ógyai birtokrész felett Buhtus részére hozott ítéletről bizonyítványt ad ki. 1251.

A B C

Vniuersum Capitulum Ecclesie Poseniensis omnibus ad quos litere presentes peruenerint oraciones in Domino. Vniuersitati vestre tenore presencium duximus significandum, quod constituti coram nobis jobagiones castri Poseniensis scilicet Nicolaus, Andreas et Andurnuc clericus, et cum eisdem filii jobagionum, qui vvlgo zalasodov dicuntur, videlicet Petrus filius Tupus, Banale, Dubas, Balugd, Chama, Mochov; dixerunt, quod cum ipsi accepto homine Puer tunc Curialis Comitis Poseniensis, Mois nomine de Bechil, reambulassent in Ovgá terram Buhtus, que iacet inter empticiam eisdem, et terram donatam eidem Buhtus a Dionysio condam Palatino, racione terre castrensis citassent: die vero terminato ambe partes coram supra dicto P. Comite constituti, Nicolaus et socii sui supradicti contra memoratum Buhtus respondissent, terram dictam de iure fuisse castrensiam, sicut illa racione fuit reambulata: Buhtus vero sepe dictus contra Nicolaum et socios suos proposuisset in unc (igy) modum, quod semper ipsi fuisset et esset hereditaria. Vnde Puer Curialis Comes mediantibus jobagionibus castri, Nicolao et sociis suis sepe memoratis, hoc, quod terra dicta de iure fuisset castrensiam, probacionem indixisset, qui cum probare non suscepisset, ipsam probacionem Buhtus supradicto commisisset, qui die probacionis satis oneste (igy) cum idoneis et cum generacione sua probasset, terram semper ipsi fuisset hereditariam; et sic dicto Buhtus terra fuisset deuoluta perpetuo possidenda. Nos vero factum presens, sicut coram nobis ambe partes assernerunt, literis et sigilli nostri munimine roborauimus. Anno gracie M^oCC^oL^o primo.

(Az eredeti után.)

146.

*IV. Béla király Sándor, Marcel gróf fiának csere fejében
Durug nevű földet engedé által. 1252.*

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croatie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex uniuersis Christi fidelibus presens scriptum inspecturis salutem in vero salutari. Circumspeccio Regum provida sic consuevit communi utilitati providere, quod exinde iura non depreant privatorum. Hac igitur consideracione inducti ad uniuersorum noticiam pervenire volumus presencium per tenorem, quod cum terra Alexandri filii Marcelli Comitis, nomine Mortun, in confinio Regni nostri constituta, pro utilitate ipsius confinii admodum necessaria haberetur, et idem Alexander propter continuos insultus Australium eam non posset possidere pacifice et quiete, receptam per nos ipsam terram, in concambium eiusdem terram Durug Poseniensis et Musuniensis castrorum, usui quinque aratorum subjacentem, cum feneto et aliis utilitatibus ac pertinenciis suis jam pridem et nunc conferimus pleno iure, volentes ut tam ipse quam sui heredes, heredumque successores eam pacifice possideant et quiete. Que siquidem terra ex parte orientali commetanea est terre villarum Olup et Urutz; ex parte meridionali generationis Patruh; ab occidente vero tenet metam cum jobagionibus castri Musuniensis et ab aquilone cum populis ville Durug. Vt igitur prefata commutatione robur obtineat firmitatis, presentes concessimus literas duplici sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Domini millesimo ducentesimo quiquagesimo secundo, pridie Idus Augusti, Regni autem nostri anno (decimo) septimo.

(Az eredeti után. Ezen okmány kivonata találtatik Fejérnél Cod. Dipl VII. k. 4. r. 105. l.)

147.

Leustach Endre fiával és Yezdres testvérével, Mikó, Tiburcz, Péter és Máté fiaival bevallják Hont vármegyei Aba nevű földeiket Mikó zólyomi ispánnak és utódnak. 1252. ápril 25.

Bela Dei gratia Hungarie, Dalmacie, Choroacie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerie, Comanieque Rex omnibus Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in omnium salvatore. Quoniam pro lapsu temporum rei geste veritas deuenire consuevit in dubium, diligens humane prouidentie studiositas inoleuit, vtea, que geruntur, litterarum testimonio roborantur. Proinde ad vniuersorum tam presencium quam posterorum noticiam peruenire volumus presencium per tenorem, quod Leustachus cum filio suo Andrea et fratre suo Yezdres, Mycov filius Tyburey cum filiis — — Petro et Matheo, jobagiones castri Huntensis de Abay in nostra pesencia constituti quandam terram suam hereditariam nomine Aba in Comitatu Huntensi existentem cum omnibus vtilitatibus et pertinenciis suis vendiderunt dilecto et fideli nostro Mycov Comiti de Zolum et suis successoribus pro triginta marcis argenti vna minus, iure pleno perpetuo possidendam, et ipsam summam pecunie ab eodem Mycov Comite plenarie receperunt coram nobis renunciantes exceptioni non numerate pecunie. In cuius rei testimonium eidem Mycov Comiti presentes dedimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Dominice Incarnationis millesimo ducesimo quinquagesimo secundo, VII° kalendas May, anno autem Regni nostri decimo octauo. (?).

Jegyzet. Eredetie börhártya, melynek alól fölhajtott hasadékaiból vörös és sárga fodrott selyemről függő pecsége hasonló ahhoz mely Práy (De Sigillis, Tab. V. fig. 2.) munkájában látható, csakhogy szélei eltöredeztek.

(A kékkői levéltárban: A. L. n. 7. Érdy.)

148.

*IV. Incze pápa Lőrincz szerémi prépostnak megengedi, hogy prépostságán kívül még más egyházi javadalmat is birhasson.
1252.*

Innocentius Episcopus etc. dilecto filio magistro Laurentio Preposito Ecclesie Sancti Ireni Syrmienensis salutem etc. Etsi sacris sit canonibus interdictum, ne quis plures habeat ecclesias vel ecclesiasticas dignitates; volentes tamen, cum redditus ecclesiastici Ungarie propter Tartarorum sint sevitiam diminuti, tibi specialem facere gratiam in hac parte, tecum auctoritate presentium dispensamus, ut preter Preposituram Ecclesie Sancti Ireni Syrmienensis, quam obtines, possis adhuc unicum aliud beneficium ecclesiasticum, seu personatum vel dignitatem, etiamsi animarum curam habeat, libere recipere, si tibi in Regno Ungarie canonice offeratur, non obstante constitutione Concilii generalis; ita tamen, quod beneficia ipsa debitis non fraudentur obsequiis, et animarum cura nullatenus negligatur. Nulli ergo etc. nostre dispensationis etc. Datum Perusii kal. Februarii (Pontificatus nostri) anno IX.

(IV. Incze pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 212. l.)

149.

IV. Ince pápa az aquinati püspöknek a győri püspök elleni pénzkövetelésére nézve intézkedik. 1252.

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis . . . Priori et . . . Subpriori Sancti Martini de Pannonia Jauriensis Diocesis et magistro Bartholomeo de Campania Canonico Waciensi salutem et Apostolicam benedictionem. Cum venerabili fratri nostro magistro P. de Sancto Helia Episcopo Aquinatensi per nostras litteras duxerimus indulgendum, vt annum redditum sex marcarum argenti, in quo ante suam — — — venerabilis frater noster . . . Episcopus Jauriensis tenebatur eidem, integre percipere valeat, quousque possessionem — — Aquinat — adipiscatur pacificam, et prouentus percipiat ex eadem; predicto Jauriensis Episcopo nostris damus litteris in mandatis, ut redditum ipsum iuxta nostre concessionis tenorem eidem Episcopo Aquinatensi vel ipsius — — — sine difficultate et qualibet diminutione persoluat, et de subtractis integram satisfactionem impendat. Ideoque discretioni vestre per Apostolica scripta mandamus, quatenus, si dictus Jauriensis Episcopus super hoc mandatum nostrum neglexerit adimplere, vos eum monitione premissa auctoritate nostra appellatione remota cogatis. Quodsi non omnes hiis exequendis potueritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exequantur. Datum Perusii IIII. nonas Septembris Pontificatus nostri anno decimo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

150.

IV. Incze pápa Istvánnak, előbb esztergami érseknek most prenesztei bibornokpüspöknek megengedi, hogy az esztergami érsekség tizedének tizenharmadik részét tovább is húzza. 1252.

Innocentius Episcopus etc. venerabili fratri Stephano Episcopo Prenestino salutem etc. Si congruum honestatis est debitum, si pium humanitatis officium, si iustum iudicium equitatis Pontificibus, qui iam emeriti ad quietis sue otium relaxantur, de bonis Ecclesiarum, quibus ex ydonea causa cedunt sustentationem congruam assignari; videri non debet indignum, te, quem ad supportandum nobiscum laboriosam orbis sarcinam Romana Ecclesia evocavit, cum ad maiorum negotiorum certamina, quam pridem humeris tuis in regimine Strigoniensis Ecclesie, de qua te nuper assumpsimus, imminebant, apud Sedem Apostolicam pro quiete omnium sis ascriptus, ab eiusdem Strigoniensis Ecclesie non avelli prorsus uberibus, cui laudabiliter prefecisti (így, talán prefuisti), nec minus, donante Domino prodesse poteris in futurum. Hac igitur rationabili nos consideratione movente, cum decimationes ad Strigoniensem Archiepiscopatum spectantes distinguantur in tredecim, sicut accepimus, portiones, que cultelli secundum regionis consuetudinem nuncupantur, illam earundem decimationum portionem sive cultellum, que vel qui Collucuz (Csallóköz) sive minus possonium (Pozonium) dicitur, tibi pro tua sustentatione presentium auctoritate concedimus integre cum omnibus suis pertinentiis consuetis, quamdiu vixeris, libere retinendam. Nulli ergo etc. nostre concessionis etc. Datum Perusii Idibus Novembris (Pontificatus nostri) anno X.

. . . Sancti Martini de Pannonia Ordinis Sancti Benedicti et . . . de Pelixio (Pilis) Cisterciensis Ordinis Abbates Jauriensis et Vesprimiensis Diocesum dati sunt super hoc conservatores. Non obstante, si alicui a Sede Apostolica sit indultum etc. Quod si non ambo etc.

(IV. Incze pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 213. l.)

151.

Roland nádor a demelki apátság és annak védőurai közti Kamund nevű földre vonatkozó per elintézéséről ad bizonytságot. 1252.

Nos Rolandus Palatinus et Comes Poseniensis omnibus presentes litteras inspecturis duximus significandum, quod cum Jacobus Abbas Ecclesie Sancte Marie de Demunk una cum patronis eiusdem Ecclesie, Martino videlicet filio Thome, Gregorio, et Fabiano filiis Merse Martinum filium Papa coram nobis convenissent, proponebant contra ipsum, quod quamdam terram dicte Ecclesie Kamund vocatam ad tria aratra sufficientem pariter cum feneto et porcione aque, quam habet in Morzol cum seruatoribus eiusdem Ecclesie super eadem terra commorantibus indebite occupauisset, et detineret. Contra quos Martinus memoratus respondebat, quod illa terra sua semper fuisset et esset hereditaria, et eiusdem terre incole sui essent libertini et semper fuissent ex iure hereditario. Et cum ipsa lis mutuis alteracionibus coram nobis diu fuisset ventilata, postmodum ipsam causam, sicut ordo rei exigebat, ad examen duelli iudicauimus: et cum in termino pariter assignato pugiles iam positi essent in area certaminis ambigui, permittente domino Bela Rege Hungarie et aliis probis viris mediantibus talis facta fuit compositio inter partes, quod terra Kamund antedicta relinqueretur ad ius Ecclesie memorate pariter cum incolis eiusdem terre; ita tamen ut precium illius terre secundum estimationem virorum comprovincialium Abbas deberet refundere Martino nominato; de incolis autem super eadem terra existentibus pro singulis singulas marcas idem Abbas dicto Martino persolueret more libertinorum; sed viginti homines ex eisdem cederent ad ius Ecclesie antedicte sine aliqua redemptione. Completis igitur terminis ad faciendam solutionem secundum formam compositionis, dictus Abbas ab una parte, et Martinus ex altera nostro se representantes conspectui, idem Martinus coram nobis viva voce exposuit, quod Abbas predictus ab uniuersa solutione sibi debita iam esset expeditus, et ex parte Abbatis

nihil amplius sibi restaret faciendum. Nos vero iusticiam cause considerantes, terram sepedictam cum incolis eiusdem terre, videlicet seruitoribus ipsius Ecclesie ad ius et proprietatem sepedicte Ecclesie statuimus perpetuo iure possidendam. Quorum servitorum nomina sunt hec: Ivan, Mathe et filius suus, Petrus Thomas et filii sui, Thimoteus videlicet, Andreas, Syle et Buhtus; item Fernes, et Marcus; item Moyk et filii sui Laurencius, Vectha, Much, et Chege; item Nicolaus filius Laurencii; item Darka et filius eiusdem Mura; item Gregorius et filius eiusdem Farkasius; item Fabianus; item Michael, Beke, Emerih, Pouka, Karachun, et Panča filius Bana; item Thymodeu et Mitochu filii Thymotei; item Salomon, Benedictus, Beund et Solka filii Damse; item Benedictus filius Salomonis; item Chepkud et filii sui Mok et Mogd, Mor-tunus, Pentuk, et Zukch; item Zuua filius Vocha. Vt autem series coram nobis rei geste memorie posterorum possit recolligi, cum fuerit necesse; ne sepedictus Martinus aliquam questionem litis, vel filii sui, heredumve successores aut cognati sui possint movere processu temporis contra sepedictam Ecclesiam Sancte Marie de Munk pro terra Kamund, seu incolis eiusdem terre; litteras presentes sepedicto Abbati concessimus sigilli nostri munimine roboratas, prestaldo nostro Brazlov de Chonuta huius cause existente. Datum Posonii in Dominica Inuocavit anno Dominice Incarnacionis M^oCC^oI.^o secundo.

(A vesprémi káptalan ugyan 1252-ki átiratából. Lásd alább a 153 sz.a.)

152.

Márton Zuerd fia, és Márton turóczy pap Mikó zólyomi ispán helyett, az esztergami főkáptalan előtt bemutatván IV. Béla király cserévelét, Márton Zuerd fia élő szóval vallja, hogy a király a tőle becserélt Busán és Ludán részjóságokat Mikó zólyomi ispánnak adományozta. 1252.

A B C D

Philippus Prepositus et Capitulum Ecclesie Strigoniensis omnibus presentes litteras inspecturis salutem in Domino. Ad uniuersorum noticiam uolunus peruenire, quod Martinus filius Zuerd ex una parte, et Martinus sacerdos de Turuc pro Miko Comite de Zuolum ex altera ad nostram accedentes presenciam nobis litteras domini Regis exhibuerunt continentes, quod dominus Rex recepisset a Martino porciones terrarum, quas habuit in uilla Busan et Ludan super concambio terre Walkaz in Comitatu Borsiensi existentis, et predictas terras contulisset Mico Comiti de Zuolum perpetuo possidendas. Et hec omnia M. filius Z. ita fuisse ore proprio est confessus. In cuius rei testimonium concessimus presentes litteras sigilli nostri munimine roboratas. Anno Domini M^oCC^o quinquagesimo secundo.

Jegyzet. Eredetie bőrhártya s metszet levél, melynek alul fölhajtott hasadékaiból vörös és kék selyemről függő pecsége ugyanaz, mely réznyomatban a Magyar történelmi tárban II. 23. látható-

(A kékkői levéltárban: AL. n. 6. *Érdy.*)

153.

A veszprémi káptalan átírja a demelki apátság számára Roland nádor fenebbi 151. sz. a. bizonyosságát. 1252.

Capitulum Vesprimiensis Ecclesie omnibus Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in Domino Jesu Christo. Vniuersitati fidelium presencium tenore volumus fieri manifestum, quod nos recepimus litteras Domini Rolandi Palatini, et Comitis Posoniensis sub hac forma:

Nos Rolandus Palatinus stb. (mint fenebb 151. sz. a.)

Nos igitur ad maiorem huius rei confirmacionem, ne inter prenotatas partes super eodem facto lis aut questio aliqua possit suscitari litteras nostras iuxta tenorem earundem literarum concessimus sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Roberti Lectoris nostri anno Domini M^oCC^oL secundo. Venerabili in Christo patre nostro Zelando Episcopo, Henrico Preposito, Symeone Cantore Joanne Custode existentibus.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

154.

IV. Béla király megerősíti Ethuruch pozsonyi várjobbágy és fiai számára Dénes nádornak Karchan helysége vonatkozó 1248-ki (130. sz. a.) és Róland nádornak hasontartalmu 1249-ki (133. sz. a.) intézkedéseit 1253.

Bela Dei gracia Hungarie , Dalmacie Croacie , Rame, Servie, Gallicie , Lodomerie, Comanieque Rex universis presentem paginam inspecturis salutem in salutis largitore. Justis petencium dedideris Principis animum inclinari et ordo juris et vigor exigit rationis, dummodo, quod petitur, iusticie non obviet, nec iuri preiudicet alieno. Hinc est, quod Ethuruch jobagio Castri Posoniensis de Karchan, una cum filiis suis Simone, Seraphino, Petro a nobis postulavit instanter, ut assignacionem eiusdam terre sue nomine Karchan per Dionysium quondam Palatinum Comitem Posoniensem ex nostro mandato factam vacue omnino secundum tenorem literarum patencium ipsius Dionisii Comitis nostro dignaremur privilegio confirmare. Quarum siquidem literarum Dionisii Comitis tenor talis est :

Dionisius Palatinus et Comes Posoniensis. stb.

(Következik Dénes nádor 1248-ki okmánya mint fenebb 130 sz. a.)

Insuper ad maiorem nostre collacionis evidenciam literas Rolandi Palatini et Comitis Posoniensis dilecti et fidelis nostri postremo obtentas idem Ethuruch exhibuit, hanc seriem continentes :

Nos Rolandus Palatinus et Comes Posoniensis st.

(Következik Roland nádor 1249. okmánya mint fenebb 133. sz. a.)

Nos igitur justis ipsorum precibus inclinati, negari non licite — — — collacionem — Regio mandato factam secundum continenciam literarum dilectorum et fidelium nostrorum superius expressorum, ad perpetuam rei stabilitatem eisdem et per ipsos suis heredibus heredumque successoribus duximus nostro privilegio confirmandam. Ut igitur presens confirmatio robor obtineat perpetue firmitatis, literas presentes in testimonium duplicis sigilli nostri munimine fecimus robo-

rari. Datum anno Dominice Incarnacionis M.CC.L. tercio decimo octavo kalendas May Regni autem nostri anno decimo octauo.

(IV. László király 1279-ki és nagy Lajos király 1366-ki megerősítő okmányaiból, Bartal után id. m. II. k. függ. XI l. *Czech.*)

155.

*IV. Béla király megerősíti azon alapítványt, melyet Szeptko, Robert gróf fia a zágrábi, sz. István király czimü, egyházra tett.
1253.*

Bela Dei gracia Hungarie stb. Rex stb. Quod accedens ad nostram presenciam magister Stepk filius Roberti Comitiss nos humiliter postulans et attente exposuit nobis, quod vellet remedio anime sue ante diem obitus sui providere, quasdam possessiones suas Culpateuu hereditariam et Cherneteuu empticiam habitas iuxta continenciam priuilegiorum Capituli Zagrabiensis per usum Regni consuetum, quorum forme seriatim distinguendo subscribuntur, monasterio Sancti Stephani Regis de Zagrabia et per eum (így) Capitulo loci eiusdem perpetuo ex voto suo contulisset, si nos id de gracia Regia annuere dignaremur.

(Következik a zágrábi káptalan két bizonyága mint fenebb I. k. 153. sz. a., és II. k. 115.sz. a., s IV. Béla király helybenhagyása és megerősítése a kettős pecsét alatt.)

Datum anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo tercio.

(XVI. századi hiteles átiratból.)

156.

IV. Incze pápa meghagyja a győri püspöknek, hogy Gergely mester esztergami kanonok számára valami egyházi javadalomról gondoskodjék. 1253.

Innocentius Episcopus etc. venerabili fratri . . . Episcopo Jauriensi salutem etc. De singulorum provisione solliciti circa illos curam debemus impendere specialem, qui et propriis meritis et devotorum Ecclesie precibus adiuvantur. Hinc est, quod nos dilectum filium magistrum Gerardum Canonicum Strigoniensem, consobrinum dilecti filii magistri Alberti notarii nostri et venerabilis fratris nostri . . . Episcopi Prenestini Capellani, bonis ornatum moribus et peritum scientia litterarum, favore specialis gracie, qua suis exigentibus meritis dignus noscitur, prosequentes mandamus, quatenus eidem magistro G. in aliqua Ecclesiarum Regni Hungarie cathedrali, vel alia, de dignitate vel personatu cum prebenda seu beneficio, ad cuiuscumque collationem pertineat, etiamsi curam habeat animarum, prout idem duxerit acceptandum, si vacat ad presens, vel quam primum ad id obtulerit se facultas, procuret auctoritate nostra per te vel alium providere, faciens exnunc ipsum in Ecclesia, in qua sibi provideri acceptaverit, si Cathedralis vel alias collegiata fuerit, in canonicum recipi et in fratrem, ac devotioni tue reservans huiusmodi dignitatem vel personatum cum prebenda seu beneficium eidem magistro per te vel alium, cui super hoc vices tuas commiseris, conferendam. Non obstante statuto de certo canonicorum numero, iuramento vel confirmatione Sedis Apostolice, aut quacunque firmitate alias roborato, aut si direxerimus in eadem ecclesia scripta nostra specialiter, vel in illis partibus generaliter pro aliis, quibus per hoc non possit preiudicium generari, vel quod idem alias beneficiatus existit, curam obtinens animarum, aut si aliquibus dignitatibus vel personatibus, collegiis aut locis, vel aliis quibuscunque sub quavis forma vel conceptione verborum a Sede sit indultum eadem, quod excommunicari, suspendi seu interdicti, vel ad

receptionem seu provisionem cuiusquam compelli, seu extra suam Diocesim vel ultra certum locum ad iudicium evocari non possint per litteras dicte Sedis, non facientes plenam vel expressam de verbo ad verbum de indulgentia huiusmodi sive personarum, dignitatum numero vel receptorum nominibus mentionem, aut si locorum Diocesani ex Apostolica indulgentia super provisionibus, quas in eorum civitatibus vel Diocesibus mandamus fieri, executores esse debeant, vel non possit eis invitis ibidem alicui per nostras litteras provideri, seu qualibet indulgentia dicte Sedis, per quam effectus nostre gratie in hac parte impediri valeat vel differri, seu constitutione de duabus dietis edita in concilio generali. Contradictores etc. Nos enim decernimus irritum et inane, si quid contra tuam provisionem vel reservationem aut inhibitionem si quam duxeris premittendam, nostra vel quavis auctoritate a quoquam fuerit in eiusdem magistri preiudicium atemptatum. Datum Perusii XI. kal. Februarii (Pontificatus nostri) anno decimo.

(IV. Incze pápa Regestáiból Theiner id. m. I. köt. 216. l.)

157.

IV. Incze pápa az esztergami érseknek meghagyja, hogy a, Bertalan volt pécsi püspök tartásáról tett, pápai intézkedéseket fogantatosítsa. 1253.

Innocentius Episcopus etc. venerabili fratri . . . Archiepiscopo Strigoniensi salutem etc. Cum sicut ex parte venerabilis fratris nostri Bartholomei Episcopi quondam Quinqueecclesiensis fuit propositum coram nobis (dudum se regimini Ecclesie Quinqueecclesiensis in manibus nostris cedente, nos sibi pro sustentatione sua de ipsius Ecclesie redditibus in ducentis marcis argenti annis singulis, quoad viveret, provideri volentes, illas sibi vel suo certo nuncio ab Episcopo, qui eidem Ecclesie preesset pro tempore, solvi certis locis et terminis mandassemus, et venerabilis frater noster . . . Episcopus Quinqueecclesiensis per duos annos in huius provisionis solutione cestasset; tandem devicti eius instantia sibi concessimus, ut nonnisi medietatem provisionis eiusdem duntaxat, dummodo pro subtractis centum marcas argenti persolvat, quibus eum contentum esse volumus, annuatim de cetero solvere teneatur. Nos igitur suis supplicationibus inclinati, ut sue provideatur quieti, provisionem ipsam esse firmam, et diminutionem non pati volentes statuimus ut prefatus Episcopus, alioquin successor ipsius predictas centum marcas pro subtractis, ut superius est expressum, in kalendis proximo venturis, et idem ac quilibet alius, qui Ecclesie predicti pro tempore prefuerit, totidem marcas puri et legalis argenti ad pondus Venetorum apud Venetias in Hospitali Sancti Johannis Jerosolimitani annuatim in eisdem kalendis sibi vel certo nuncio suo, quoad vixerit, teneatur persolvere nomine pensionis.) Ideoque fraternitati tue per Apostolica scripta in iuramento obedientie firmiter precipiendo mandamus, quatenus quotiens ab eodem B. Episcopo vel eius nuncio fueris requisitus, et per litteras . . . Magistri vel Preceptoris dicti Hospitalis sive illius, qui Hospitali preerit eidem, tibi constiterit, quod supradicto termino nuncius ipsius B.

Episcopi presens extiterit, pro huiusmodi recipienda pecunia et scienter non fuerit persoluta, per Ecclesias tue provincie, ubi expedire videris, et in Curia carissimi in Christo filii nostri . . . Illustris Regis Ungarie dictam excommuicationis sententiam solempniter publicans, dictum Episcopum Quinqueecclesiensem et quemlibet alium, qui Ecclesie iam dicte prefuerit, excommunicatos publice nuncies et facias nunciare, et nichilominus auctoritate nostra, appellatione remota compellas eosdem ad satisfaciendum sepefato B. vel ipsius certo nuncio de dampnis et expensis ac interesse, que occasione defectus solutionis eiusdem ipsum B. constiterit incurrisse. Non obstante, si eidem Episcopo Quinqueecclesiensi est indultum (vel successoribus eius indulgeri ab Apostolica Sede contigerit, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas non facientes plenam et expressam de indulto huiusmodi mentionem, aut qualibet alia dicte Sedis indulgentia specialiter vel generaliter impetrata vel etiam impetranda cuiuscunque forme vel tenoris existat, per quam huiusmodi provisionis et constitutionis effectus impediri veleat, vel eidem in aliquo) derogari. Volumus itaque ut vacante Sede Strigoniensi vel absente Archiepiscopo maior, qui fuerit in Strigoniensi Ecclesia, mandatum super hiis Apostolicum exequatur. Datum Asisii VIII. Idus Maii (Pontificatus nostri) anno decimo.

(IV. Incze pápa Regestáiból Theiner id. m. I. köt. 220. l.)

158.

IV. Incze pápa a több keleti országokba, s névszerint a kúnokhoz és ázsiai magyarokhoz is, hittérítőül küldött domonkos rendieknek különös egyházi meghatalmazást ad. 1253.

Innocentius Episcopus etc. dilectis filiis fratribus de Ordine fratrum Minorum in terras Sarracenorum, Paganorum, Grecorum, Cumanorum, Etyhopum, Syrorum, Iberorum, Alanorum, Gazarorum, Catharum, Zichorum, Ruthenorum, Jacobitarum, Nubianorum, Nestorianorum, Georgianorum, Armenorum, Indorum, Moscelitorum, Ungarorum maioris Ungarie, Christianouum captivorum apud Tartaros aliarum(que) infidelium nationum orientis, seu quarumcumque aliarum partium proficiscentibus salutem et Apostolicam benedictionem. Cum hora undecima sit diei hominibus, ut exeant ad opus usque ad mundi vesperam deputati, et illud Apocalypsis eulogium cito credatur cum matris Ecclesie consolatione complendum, videlicet oportere viros spiritualis vite munditiam et intelligentie gratiam cum Johanne sortitos, populis et gentibus, linguis Regibusque multis denuo prophetare, quia non sequitur reliquiarum Israelis per Isaiam prophetam salvatio, nisi iuxta Paulum Apostolum prius introeat gentium plenitudo: nos licet immeriti super Apostolice Sedis speculam constituti, fideliter et prudenter dispensandis Dei ministeriis et operibus coadjuvandis intendimus, si vergente plenitudine temporis post pia piorum studia in vineam Domini Sabaoth novos et pene novissimos, qui sapientiam longum didicere per otium, operarios mittere procuramus. Vos igitur, quos iuxta professe religionis officium zelus comedit animarum et in quadriga quarta, quam variis charismatum donis et fidei fortitudine trahitis, ubique discurrere ac vexillum Regis glorie procul levare gestitis, ad gentes, que Jesum Christum Dominum nostrum non cognoscunt, et ad subtractionis filios, qui Sacrosancte Romane Ecclesie non obediunt, destinamus, vobis in remissionem peccatorum omnium iniungentes, quatenus seminaturi super aquas multas in illo tamen, qui mundum dixit se vicisse, confisi, ad illu-

minationem cece multitudinis et exterminium heretice falsitatis, ad confirmandos nutantium animos et fidelium confortandos in luce sermonis et rectitudine operis, propositum vobis iter sine quorumlibet offensione curratis. Ut autem ministerium vestrum honoretur plenius et honorabilius impleatur, presentium vobis auctoritate concedimus, ut in terris, que adhuc Sedis Apostolice magisterio non intendunt, proponere verbum Dei et constitutis ibidem, non obstante, si aliqui sunt excommunicatione ligati, in verbis, officio et cibo, ac in aliis secure communicare, et ipsos, seu etiam alios converti ad unitatem Chiuistiani fidei cupientes recipere, baptizare et aggregare filiis Ecclesie valeatis, et presbiteri ex vobis huiusmodi aggregatos possint insignere caractere clericali, et ipsos ad Acolitatus ordinem promovere. Liceat etiam vobis ibidem redeuntibus ad obedientiam Sedis Apostolice, qui sunt excommunicatione ligati, absolutionis beneficium iuxta formam Ecclesie impertiri, et super eo dispensare cum ipsis, qui sacros receperunt ordines et Divina celebrarunt officia sic ligati. Hoc ipsum vobis sit licitum circa illos de terris eisdem, qui temporibus indebitis, vel infra etatem legitimam, aut qui omnes eadem die, vel qui superiores pretermisiss inferioribus conferre seu recipere ordines presumpserunt, si tamen in hoc servata forma talis extiterit, per quam ordines recepissent. Vobis preterea dispensare liceat, ut illi ex nationibus vestre predicationi comisissis, pui post susceptionem sacrorum ordinum, vel gradibus et casibus a Divina minime lege prohibitis matrimonia contraxerunt, remaneant in eisdem, et hii, qui ad Ecclesie Catholice redierint unitatem, ut inter suos habitent, eisque communicent, necnon clerici nationum ipsarum publice ad obedientiam Sedis Apostolice redeuntes gaudeant privilegio clericali. Sit etiam vobis licitum omnium fidelium in terris predictis confessiones audire, ac ipsis iniungere penitentias salutare, et excommunicatos a canone vel alio modo iuxta formam Ecclesie alsolvere, dummodo iniuriam et dampna passis satisfaciant competenter. Cum irregularibus autem partium earum (in illis) casibus, in quibus solent Legati Sedis Apostolice dispensare, ac etiam cum clericis ipsarum partium patientibus defectum natalium, dummodo non sint de adulterio vel incestu aut de regularibus procreati, sit vobis

dispensandi facultas, quam circa illos similiter habeatis, qui ab unitate Ecclesie Catholice seu religione vel clericali ordine discesserunt, si humiliter redire voluerint, et digne satisfacere de commissis, ita quod ipsi religiosi ad sua loca, salva disciplina ordinis resumantur; et illos ex iam dictis, qui excommunicationis vinculo sunt astricti, iuxta premissam formam et predictae satisfactionis modum absolvere valeatis; et cum irregularibus ex eisdem, sicut est expressum superius, dispensare. Ad hec sit vobis absolvendi facultas occisores clericorum et religiosarum personarum in predictis partibus constitutos, fundandi de novo ibidem Ecclesias, et reconciliandi illas, que sunt casu aliquo prophanate, ac de novo fundatis Rectorcs idoneos providendi, et illis, qui de gentibus vel scismaticis noviter sunt conversi, dandi licentiam, ut uxores suas, cum quibus in gradibus a lege Divina non prohibitis contraxerunt, valeant retinere, de causis matrimonialibus, quas in partibus illis ad audientiam vestram deferri contigerit, legitime cognoscendi, ac discordantes inter se ad invicem, quod ad pacem et concordiam redeant, necnon quod inordinate viventes de suis excessibus, sicut iustum fuerit, satisfactionem exhibeant, compellendi per censuram ecclesiasticam, vobis libera sit potestas. Insuper in locis, in quibus vos hospitari contigerit, vel in locis partium earundem, in quibus residentiam facietis, missam et cetera Divina celebrare officia, in eisdem partibus cimiteria benedicere, ac dare indulgentias, et commutare vota, facultatem et licentiam habeatis. Ceterum vobis concedimus, quod a catholicis Patriarchis, Archiepiscopis et Episcopis possitis ordines et alia ecclesiastica sacramenta suscipere, ac vestes sacerdotales, altaris pallas et corporalia per eos, qui ex vobis sunt presbiteri, cum necesse vobis fuerit, benedicere, ubi Catholicorum Episcoporum copia non habetur, necnon alia facere, que ad augmentum Dominici nominis et ampliationem Catholice fidei ac reprobationem et irritationem illorum, qui sacris traditionibus contradicunt, sicut pro loco et tempore videritis expedire. Nulli ergo etc. Datum Asisii X. kal. Augusti (Pontificatus nostri) anno undecimo.

159.

IV. Incze pápa Antulnak és Dénesnek, a magyarországi benedekrendiek meghatalmazottainak megengedi, hogy 150 gira erejéig kölcsönt vehessenek fel. 1253.

Innocentius Episcopus etc. dilectis fratribus Antonio et Dionisio procuratoribus dilectorum filiorum . . . Thichonien-
sis, . . . de Feldvar, . . . de Dumbo, . . . et Modocha et
. . . Sancti Martini de Pannonia Wesprimiensis, Quinqueecclesiensis, Colocensis, Jauriensis Diocesum, et aliorum Monasteriorum, Abbatum et Conuentuum de Ungaria Ordinis Sancti Benedicti salutem etc. Cum sicut in nostra proposuistis presentia constituti, pro expediendis negotiis dilectorum filiorum . . . Thiconiensis, . . . de Feldwar, . . . de Dumbo, . . . de Modocha, . . . Sancti Martini de Pannonia et aliorum Monasteriorum, Abbatum et Conuentuum de Ungaria Ordinis Sancti Benedicti, vos subire oporteat onera expensarum, ne pro earum defectu illa inexpedita remanere contingat, vobis contrahendi mutuum propter hoc usque ad summam centum et quinquaginta marcarum argenti ad pondus Ungarie, et obligandi creditoribus bona dictorum Monasteriorum et Conuentuum et uniuscuiusque in solidum, ac renunciandi constitutioni de duabus dietis edite in Concilio generali, et bone restitutionis in integrum, nec non et conventioni iudicum, si ipsorum creditorum nomine Apostolicas litteras cuiuscunque tenoris in posterum impetrari contigerit, auctoritate presentium concedimus facultatem: ita quod predicti Abbates et Conventus et eorum successores teneantur ad huiusmodi pecuniam persolvendam, et ad dampna, expensas et interesse, si in termino constituto pecuniam non solverent memoratam, super quibus simplici verbo illorum vel eorum alicuius, qui dictam pecuniam mutuaverint, sine alia probatione, sublata ipsis creditoribus necessitate probandi, quod pecunia eadem sit conversa in utilitatem dictorum Monasteriorum et Conuentuum, pretextu alicuius constitutionis canonice vel civilis, privilegii etiam vel indulgentie, de quibus in nostris litteris

oporteat fieri mentionem, et per que iidem Abbates et Conventus, ac successores eorum valeant se tueri. Datum Asisii II. novas Septembris (Pontificatus nostri) anno X.

(IV. Incze pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 224. 1.)

160.

Rolánd nádor az Ethuru és a karcasai várnépek közti határpert intézi el. 1253.

Nos Rolandus Palatinus et Comes Poseniensis omnibus presentes litteras inspecturis duximus significandum, quod cum Ethuruh, et Séraphin filius eiusdem, Arazag, Joachimus, et Joannes filii Othmari, Jurk filius Zolunta, Dobech et Otk filii Clementis, Cheka filius Choby, Moramus filius Mamley una cum filio suo Joanne, ac Bodo filius Jacobi de uilla Karcha, jobagiones Castri Poseniensis, convenissent coram nobis Wogyam filium Syda, Quencer Clericum, Kemam filium Kenes, Jacobum filium Machow, Joancam filium Elye, Mauricium filium Michaelis, et suos cognatos de uilla Karcha et de alia uilla Karcha, Fyntur, Fenies, Tukam, Mezam, Chiper joculatorum et cognatos eorundem, populos videlicet Castri Poseniensis, proponebant taliter contra ipsos: Quod terram eorum iure hereditario possessam, metis antiquis undique distinctam ad unum aratrum sufficientem in terra arabili cum prato et feneto eandem terram respicientibus videlicet occupando detinerent; proponebant eciam, quod in alio loco, in pratis et aquis ad ipsos castrenses pertinentibus tercia pars deberet esse de iure hereditario eorundem, quam partem possidere non possent, ipsis castrensibus eorum iure ipsorum uti non permittentibus. Contra quos iidem castrenses resistebant dicentes, quod hec omnia semper fuissent et esse debeant ex jure ipsorum, et a temporibus antiquis pacifice possedisent, nec aliquid communitatis cum ipsis haberent. Nos igitur

proposicionibus parciū auditis, sicut ordo postulabat iudiciarius, partibus produccionem testium indiximus, ut more testium idoneorum, veritate rei comperta tocius litis falsitatem potuissemus extirpare. Postmodum cum in termino per nos assignato testes a partibus satis idonei fuissent producti, neutra pars ipsam causam in specie sacramenti voluit decidi et terminari. Unde oportuit nos iudicare taliter, ut ambe partes pugiles inexaminatos debeant producere in nostra presencia. Et cum in die duelli partibus assignato, pugiles ab utraque parte positi fuissent in area certaminis, nec probis viris mediantibus pax aliquo modo inter partes reformari potuisset, pugiles ad invicem se opposuerunt, iudicio summi iudicis se committentes. Quibus utrinque decertantibus, pugil Ethuruh et suorum cognatorum, jobagionum castri, in ipsa area pugnando prevaluit, pugile populorum castri supradictorum penitus deficiente et succumbente. Nos igitur, sicut decebat iudicem, mittendo prestaldum nostrum Babul de villa Bechul una cum homine Capituli Posonieusis Crachyno sacerdote Sancti Petri de Galla, et duobus jobagionibus castri, Bereyno maiore preconum, et Bolch filio Matthie de Sur precepimus, ut terra superius expressa, et tertia pars pratorum et aquarum similiter, quibus accio vertebatur est (igy) certi metis in jus Eturuh et suorum cognatorum statuatur perpetuum. Qui ad nos redeuntes retulerunt in presencia omnium jobagionum castri, ac aliorum, ut omnia prata illa, et aquas cum funiculis mensurando iudicis, in tres partes divisissent, quarum duas dixerunt reliquisse castrensibus sepedictis, libera et voluntaria eorum castrensiū eleccione, terciam vero partem pariter cum terra unius aratri, sicut superius expressum est, assignaverunt in perpetuum Eturuh et suorum cognatorum istis metis distinguendo. Quarum prima incipit a duabus metis antiquis iuxta viam, que ducit ad villam Karcha Abrahe filii Delus Comitum terre Sauli contiguatam, a partes aquilonis, a parte vero meridionis vicina est terre castrensiū de Karcha; inde tendit versus orientem, et ibi sunt due mete terre; inde tendit versus orientem ad quatuor metas terreas, que sunt iuxta terram Sauli; hinc ascendit ad quemdam rivulum, quē est in terra Sauli, ubi sunt quatuor mete terre; iuxta eundem rivulum vadit ad finem eiusdem rivuli, ubi con-

terminatur aque Lapos-Er diete, et ibi sunt quatuor mete; hinc tendit iuxta eandem aquam versus orientem, ubi sunt quinque mete; inde iuxta eandem aquam itur versus orientem ad pontem — —; inde versus villam Karcha Abrahe filii Sebus, et ibi exit de villa, ubi sunt tres mete, et iuxta dictam villam Abrahe tendit versus occidentem iuxta quoddam fossatum, ubi sunt due mete; inde ascendit ad stagnum, quod dicitur Agto — — —, et per idem stagnum iuxta dictas metas transit versus septemtrionem, ubi sunt due mete; inde tendit ad duas metas terreas; hinc ascendit parum versus septemtrionem iuxta magnam viam, ubi sunt due mete; hinc — flectitur versus septemtrionem, ubi sunt due mete; hinc venit ad metas priores, de quibus incipit. Item prata et aque his ordinibus inchoantur; prima meta incipit iuxta terram, quam dominus Rex eidem Eturuh contulit, ubi in prato est una meta; hinc autem itur per paludem Kech ad duas metas, que sunt sub domo Kencsir; inde vadit versus meridiem ad finem cuiusdam stagni Agto vocati, et ibi exit de aqua Kech, ubi sunt due mete; inde vadit iuxta Kech ad duas metas, hinc de Kech flectitur versus meridiem per quoddam fenetum, et ibi sunt due mete; hinc venit ad stagnum Bares, cuius aque puritas, que Gyoles dicitur, in vulgari respicit Eturuh et suos cognatos; hinc itur versus meridiem, ubi iuxta magnam viam sunt due mete, et transeundo ipsam viam venit ad duas metas; hinc transeundo stagnum vadit ad quandam insulam, ubi sunt due mete; hinc transeundo stagnum vadit ad Nogto, ubi sunt due mete; hinc transit per Nogto, et tendit ad tres metas angulares, que distinguunt inter terram populorum Gyurgsuka terram castrensiam de Karcha, et terram Ethuruh, ac suorum cognatorum; hinc transiens Nogto versus septemtrionem itur ad stagnum Megeto, ubi versus Gurgsuka sunt due mete; hinc versus septemtrionem venit ad quandam insulam, ubi sunt tres mete angulares, que distinguunt ipsam terram a terra Buzad et populorum de Gurgsuka; inde vadit ad stagnum Bares, quod respicit Buzad predictum, terra vero a parte inferiori eiusdem stagni remanet de jure Ethuruh et suorum cognatorum; inde tendit ad unum angulum, et de angulo ad stagnum Agto, ubi conterminatur prato Ponse (? Pouse); inde versus aquilonem ad stagnum Aloan, et ibi sunt tres mete;

ubi conterminatur Giete; et Poule, et aquam Kech, totaliter respicit Ethuruh et suos cognatos; hinc itur iuxta Kech ad stagnum Curloustho, ubi sunt due mete, et ibi separatur a terra Giete, et sic terminatur. Ut igitur Ethuruh et sui cognati per castrenses sepius dictos de cetero non possint defraudari in iure suo coram nobis legitime optento, litteras presentes ad memoriam facti sigillo nostro munitas duximus eis concedendas. Datum Posonii in festo Beati Gregorii Pape anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo tercio.

(Bartal után id. m. II. köt. fűgg. XVI. l. *Czech.*)

161.

A hanti káptalan bizonyásglevele, hogy Háb grófnak özvegye Paznanban lévő birtokát a pannonhalmi apátsággra ruházta. 1263.

Capitulum Ecclesie Hantensis vniuersis tam presentibus quam futuris presens scriptum inspecturis salutem in omnium Salvatore. Ad uniuersorum noticiam pervenire volumus presencium per tenorem, quod relicta Comitis Hab in nostri personaliter presenciam constituta confessa est viva voce, quod cum terram suam de Paznan, quam pro dote sua ab Andrea de Vigman, Nicolao filio suo, et Mykone filio Myke abuerat, Rose dilecte filie sue pro multiplicibus pietatibus et dileccionibus filialiter sibi exhibitis, cum quatuor vineis ibidem in Paznan Sukuro constitutis, servis, libertinis, ancillis, ac aliis utilitatibus (dedisset); prout in literis Capituli Jauriensis plenius continetur; et postmodum ipsa domina Rosa, laborans in extremis, in presenciam fratrum Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie, qui per eandem vocati advenerant, secundum quod in litteris seriatim Conventus eiusdem cognovimus, iterum ad manus domine matris sue possessionem supradictam cum eisdem utilitatibus, quibus sibi collata fuerat, reliquisset possidendam; eandem terram cum quatuor vineis antedictis Ecclesie Sancti

Martini sine aliqua contradiccione pleno iure pacifice contulit possidendam; ita quod domina usque ad vitam suam fructus ipsius terre et vinearum libere et secure nemine prepediente percipiendi habebit facultatem. Ne igitur prefate dispositionis confirmacio coram nobis ordinata per quemquam ullo unquam tempore infringatur, presentes ad petitionem iam dicte domine concessimus literas sigilli nostri munimue roboratas. Datum anno Domini M. CC. LIII. Yacinto Preposito; Ipolito Cantore, Farkasio Lectore existentibus.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

162.

IV. Béla király, Yesesin földét, mely Bogomér Zubuzlou fiának kimultával a király adományozása alá került, Mihály zólyomi és Detre szepesi ispánoknak adományozza. 1254. octob 24.

Bela Dei gracia Vngarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus presentes litteras inspecturis salutem in eo, qui Regibus dat salutem. Conspicue fidelitatis auspicia dignis solent munificencie premiis compensari, ut ad maiora fidelitatis opera subiecti efficacius accendantur Regiis muneribus inuitati. Hinc est, quod ad uniuersorum presencium et futurorum harum serie uolumus noticiam peruenire, quod nos fidelium nostrorum Michaelis de Zoulum, et Detrici de Scepus Comitum seruiciorum merita tota benignitate pensantes, quandam terram Yesesin nomine, spectantem ad castrum de Trichen, intra terram eorundem de Varna constitutam, quam Bogomerius filius Zubuzlou filius (kitörölve) usque ad mortis sue tempora possederat, et eo sublato de medio ad nostram manum iterum extitit deuoluta, prenominitis nostris fidelibus Michaeli et Detrico Comitibus, et per eos suis heredibus heredumque suorum successoribus contulimus cum omnibus suis utilitatibus iure perpetuo possidendam. In cuius rei plenissimam firmitatem, pre-

sentis litteras concessimus, duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Domini millesimo ducesimo quinquagesimo quarto, nono kalendas Novembris, Regni autem nostri anno vigesimo.

Jegyzet. Eredetie bőrhártya melynek alúl földhajtott hasadékaiból vörös és fehér selyemről a Pray (De Sigillis. Tab. V. fig. 2.) munkájában látható pecsét függ. A Zubuzlou személynév annyi, mint Szoboszló azaz: Sobieslaus, és oly végzetű, mint Ladislaus, László; s Stanislaus, Szaniszló. A magyar onomasticon meg volt ugyan kezdve (Tud. Gyűjt. 1821. III. 37—70.); de haladásnak épen nem akar indulni.

(A kékkői levéltárban: AL. n. 8. *Érdey*)

163.

IV. Incze pápa az esztergami érsek meghatalmazottainak megengedi, hogy 300 ezüst gíra erejéig pénzt kölcsönhessenek. 1254.

Innocentius Episcopus etc. dilectis filiis magistro Petro Preposito Ecclesie Chasmensis Zagrabiensis Diocesis, Octomaro Archidiacono Nogradiensi et Raynaldo Plebano Ecclesie de Bana Strigoniensis Diocesis salutem etc. Cum sicut in nostra proposuistis presencia constituti, pro expediendis venerabilis fratris nostri B. quondam Colocensis, nunc Strigoniensis Archiepiscopi, cuius estis procuratores, Ecclesie sue Strigoniensis negotiis, vos subire oporteat onera expensarum; ne pro ipsarum defectu eadem negotia inexpedita remanere contingat, nos vestris precibus inclinati, contrahendi mutuum propter hoc usque ad summam trium millium et quingentarum marcarum puri et fini argenti ad pondus Ungarie, ac predictos Archiepiscopum et Ecclesiam ipsorumque bona hiis, qui vobis huiusmodi pecuniam mutuarint, obligandi, et renunciandi constitutioni de duabus dietis edite in Concilio generali, et bone restitutionis in integrum, necnon et conventioni iudicum, si Apostolicas litteras cuiuscumque tenoris super hoc creditorum ipsorum nomine contra dictos Archi-

episcopum et Ecclesiam, vel eiusdem Archiepiscopi successores contigerit impetrari, ac etiam omnibus litteris et indulgentiis Apostolicis impetratis, et etiam impetrandis, plenam vobis et liberam concedimus auctoritate presentium facultatem: ita tamen quod . . . Archiepiscopus, successores et Ecclesia memorata dictis creditoribus ipsam pecuniam solvere necnon et ad dampna, expensas et interesse, si in termino statuendo eandem pecuniam non solverent, super quibus simplici verbo sine sacramento, vel probatione alia credi volumus, teneantur, et prefatis creditoribus pretextu alicuius constitutionis canonice vel civilis, aut cuiuscunque privilegii vel indulgentie, de quibus in nostris litteris plenam et expressam de verbo ad verbum oporteat fieri mentionem, et per quam prefati Archiepiscopus et successores aliquatenus valeant se tueri, dictam pecuniam in utilitatem prefate Ecclesie versam esse probandi necessitas non incumbat. Datum Laterani X. kal. Martii, (Pontificatus nostri) anno XI.

(IV. Incze pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 225. l.)

164.

IV. Incze pápa rendelí, hogy az esztergami érsek Istvánnak, előbb esztergami érseknek és akkor prenesztei püspökbibornoknak, évenként 300 eziüst girát fizessen. 1254.

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis . . . Sancti Martini de Monte Pannonie Ordinis Sancti Benedicti et . . . de Bocon Cisterciensis Ordinis Abbatibus Jauriensis et Vesprimiensis Diocesium salutem Apostolicam et benedictionem. Congruum existimamus et debitum, ut cum de aliis solliciti simus et vigiles, de fratribus nostris Ecclesie Romane Cardinalibus specialius cogitemus, et Apostolicam sollicitudinem, quam una cum ipsis incessanter ad alios exequimur, interdum ad eos pro ipsorum commodo reflectamus, ut nostra et eorum vigilantia, que prodest generaliter ceteris, sit nonnunquam et ipsis fructuosa. Hinc est, quod cum venerabilem fratrem nostrum . . . Episcopum Penestrinum de Strigoniensi Ecclesia, cui olim prefuisse utiliter ac laudabiliter profuisse dinoscitur, ad Penestriensem duxerimus transferendum; nos uolentes inter ipsum Episcopum, et eandem Strigoniensem Ecclesiam mutue caritatis vinculum remanere, prouidimus et ipsam sibi ad certos redditus de bonorum suorum copia, et eundem Episcopum illi ad opportuni fauoris patrocinium pariter obligare, ut utroque vicissim ab altero recipiente subsidium, firma et indiuidua inter ipsos dilectio perseueret. Apostolica itaque auctoritate persone ipsius Episcopi trecentas marcas argenti puri et fini ad pondus Ungarie de proventibus et redditibus Archiepiscopalibus eiusdem Strigoniensis Ecclesie de fratrum nostrorum consilio concessimus percipiendas ab ipso integre annuatim: statuentes eadem auctoritate ac precipientes districte, ut Archiepiscopus Strigoniensis, qui pro tempore fuerit, quem quidem ad hoc teneri omnino uolumus, trecentas marcas de redditibus et prouentibus ipsis sibi vel procuratori suo, seu nuncio suo, quem propter hoc specialiter distinauerit, annis singulis in festo Omnium Sanctorum apud Venetias sine diminutione qua-

libet, remota omni difficultate persoluat. Et si in eisdem festo et loco, uel post infra duos, ex tunc interdicti, et si forte infra duos alios subsequentes menses huiusmodi marcarum quantitatem sibi vel procuratori, seu nuntio suo non soluerit, suspensionis incurrat sententias eo ipso, non obstante, si eidem Archiepiscopo a Sede Apostolica sit indultum, vel indulgeri contingat, quod per litteras Sedis ipsius interdicti nequeat vel suspendi, nisi in iisdem litteris de indulto huiusmodi plena et expressa mentio habeatur. Cum igitur venerabilem fratrem nostrum . . . Strigoniensem Archiepiscopum monendum duxerimus attentius et rogandum, nostris sibi dantes litteris in mandatis, ut huiusmodi pecunie summam annuatim in festo et loco prefixis sibi vel procuratori seu nuntio suo integre solvere sublata qualibet difficultate procuret, ita quod predictas sententias ipsum incurrere non contingat; nosque deuotionem suam dignis exinde possimus in Domino laudibus merito commendare, discretioni vestre per Apostolica scripta in uirtute obedientie districte precipiendo mandamus, quateuus vos uel alter uestrum litteras ipsas, quas super hoc eidem Archiepiscopo destinamus, sibi assignare cum cautela et diligentia studeatis. Rescripturi nobis quidquid super hoc duxeritis faciendum. Datum Laterani kalendis Aprilis Pontificatus nostri anno undecimo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

165.

IV. Incze pápa Bérnat nápolyi püspököt apostoli követül küldi Magyarországba. 1254.

Innocentius Episcopus etc. dilecto filio B. Electo Neapolitano, Capellano nostro, Apostolice Sedis Legato salutem etc. Cum te pro sedanda discordia, que inter carissimos in Christo filios nostros . . . Ungarie et . . . Boemie Reges illustres suborta dinoscitur, ad partes illas, commisso tibi legacionis officio, destinemus, ut nichil tibi desit ad sedandam eandem, sed illius prosecutio in tuis manibus prospere dirigatur, relaxandi iuxta formam Ecclesie suspensionis et excommunicationis in quascunque personas, nec non et interdicti in loca Regnorum Ungarie et Boemie et partium vicinarum sententias, occasione huiusmodi discordie promulgatas, recepta debita satisfactione ab eisdem personis et locis, discretioni tue auctoritate presentium concedimus facultatem. Datum Laterani II. nonas Aprilis (Pontificatus nostri) anno undecimo.

(IV. Incze pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 227. l.)

166.

IV. Incze pápa Bernát nápolyi püspököt és apostoli követet Magyarország főpapjainak ajánlja. 1254.

Innocentius Episcopus etc. etc. venerabilibus fratribus Archiepiscopis, et Episcopis ac dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, Archidiaconis, Decanis et aliis Prelatis, Capitulis et Conventibus Ecclesiarum, ad quos littere iste pervenerint, salutem etc. Cum dilectum filium B. Electum Neapolitanum, Capellanum nostrum, quem nos et fratres nostri propter sue merita probitatis carum habemus plurimum et acceptum, pro sedanda discordia, que inter carissimos . . . Ungarie et . . . Boemie Reges Illustres suborta dinoscitur, ad partes illas, commisso sibi legationis officio, destinemus, Universitatem vestram rogamus, monemus et hortamur attente, mandantes, quatenus eundem electum, cum ad vos accesserit, Apostolice Sedis et nostra reverentia recipientes ac honorifice pertractantes, ei ac familie sue de necessariis et securo conducto liberaliter providere curetis; ita quod ipse cum ad nos redierit, grata de vobis referre veleat, nosque devotionem vestram proinde dignis in Domino laudibus commendemus: alioquin sententiam etc. usque observari. Datum Laterani VIII. Idus Aprilis, (Pontificatus nostri) anno undecimo.

(IV. Incze pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 227. l.)

167.

*István szlavoniai bán és stajeri főkapitány stajerországi ügyben
ítél. 1254.*

Nos Stephanus Banus Dux tocius Sclauonie ac Capitaneus Styrie vniuersis Christi fidelibus tam presentibus quam futuris salutem. Vniuersitati uestre notum esse uolumus, quod Prior vallis Sancti Johannis in Syces coram nobis et domino Gotfrido de Marpurch Iudice Prouinciali et testibus domino Syfrido de Marenberch et domino Dietmaro de Griuen, Henrico de Rohase, Mariscalco de Treuna, Wigando de Gybel, et aliis quam pluribus, villas que dicuntur Alsniz et Warte (a) domino Diemone milite de Gybel, qui illas iam in longo tempore impetiit iure legitimo dictante sententia uniuersorum obtinuit, ac sue Ecclesie testimonio sui priuilegii requisiiuit. Ne autem in posterum fraus aliquorum ius dicti Prioris atque sue Ecclesie in prefatis uillis ualeat iniusta impetitione de cetero infirmare, presens scriptum iam supradicto Priori nostro sigillo et domini Gotfridi de Marpurch iussimus communiri. Data apud Grez anno ab Incarnatione Domini M^oCC^o LIII°, III°. Idus Septembris.

(Az eredeti után Chmel József, Diplomatarium miscellum seculi XIII.
Bécs 1849. I. köt. 36. l.)

168.

*A győri káptalan bizonyága, hogy az Opour nemzetségbeli nemesek Urukang nevű földnek felelését a pannonhalmi apátság-
nak bevallották. 1254.*

Capitulum Ecclesie Geuriensis omnibus Christi fidelibus presencium inspectoribus salutem in salutis largitore. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod Alexander et Belud filii Alexandri de genere Opour vna cum matre eorum coram nobis existentes sunt confessi, quod medietatem terre ville Vrukang, que ab aliis cognatis sui generis metis separata ad ipsos solummodo, vt dixerunt, pertinebat cum omnibus suis vtilitatibus, scilicet cum silua et insula cum piscatura et captura piscium, que in nostro vulgari tona et zatun dicuntur, vendidissent venerabili patri Salomoni Abbati et Conuentui Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie pro nonaginta et quinque marcis puri argenti plenarie ab eisdem receptis pleo iure perpetuo possidendam. Obligarunt eciam se ijdem Alexander et Belud et mater ipsorum, quod a quibuslibet super illa terra ipsum Abbatem et Couentum infestare volentibus ipsi et sui heredes, heredumque successores ipsos expedire tenerentur. Exposuerunt eciam ijdem Alexander et Belud ac mater ipsorum, quod licet a decem annis iam transactis predicto Monasterio et Conuentui Sancti Martini illam terram nullo contradicente vendidissent, tamen anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo quarto vendicionem illius terre ipsi nostras litteras conferendo eisdem effectui mancipassent. Nos igitur ad petitionem prefatorum Alexandri, Belud et matris eorundem, vt predictus dominus Abbas et Conuentus pacifice et quiete predictam terram possint possidere eisdem presentes concessimus litteras nostri sigilli munimine roboratas. Anno Domini M^oCC^oL^oIII^o. Chepano Preposito, Myke Cantore, Thoma Custode, Mykone Decano, Viruncone Archidiacono Jauriensi existentibus.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

169.

*IV. Béla király a veszprémi káptalan és a veszprémi püspökme-
gyebéli lelkészek közötti, a tizedjogra vonatkozó, intézkedése. 1255.*

In literis Mathiae I. in causa Rectorum parochialium Ecclesiarum Comitatus Simeghiensis contra Capitulum Vespri-
miense quoad denegatam eisdem per dictum Capitulum me-
diatatem quartarum decimarum eiusdem Comitatus Budae in
vigilia festi Purificationis B. Mariae Virginis anno Domini 1482.
elargitis inter cetera haec leguntur; dictos Rectores in pro-
bam formatae per ipsos praetensionis quinque ordinis literalia
instrumenta produxisse, et quidem primum:

„Privilegium Regis Bele IV. de anno millesimo ducent-
tesimo quinquagesimo quinto editum inter alia declarans, qua-
liter questione inter Canonicos Ecclesie Vesprimiensis ex una,
ac universos sacerdotes Vesprimiensis Diocesis partibus ex
altera super congrua portione ipsorum sacerdotum et rebus aliis
orta ac diutius agitata, Rex ipse habito Prelatorum, Princi-
pum et Consiliariorum tractatu et consilio diligenti, et spe-
cialiter Zlandi tunc Episcopi Vesprimiensis presentis, accep-
tantibus et approbantibus partibus utrisque taliter ordinasset,
quod medietas quarte decimarum pariter ad sacerdotes per-
tineret, medietas vero ad Canonicos Ecclesie Cathedralis,
assumendo idem Rex pro bono pacis partem observantem
supra dictorum huiusmodi contra alteram partem illa observare
nolentem in suo iure conservare.“

Sed licet literae hae tam per Regem Sigismundum anno
1423., et per ipsum Regem Mathiam confirmatae fuerint, ta-
men per iudicium pro diiudicanda hac causa, praesidente
Petro Archiepiscopo Colocensis et Bachiensis Ecclesiarum
canonice unitarum, delegatum pro falsis et omni vigore ca-
rentibus declarate sunt.

(Az egyházi értekezések 1824-ki folyam I. r. 166. l. után. *Czech.*)

170.

IV. Sándor pápa megerősíti az ürsei kolostornak a szent üdvözítő templomanak birtokát. 1255.

Alexander Episcopus etc. dilectis filiis . . . Priori et Conventui Monasterii Sancti Salvatoris de Urs Ordinis Sancti Augustini, Colocensis Diocesis, salutem etc. Cum a nobis petitur etc. Cum itaque sicut ex parte vestra fuit propositum coram nobis, venerabilis frater noster . . . Strigoniensis, tunc Colocensis Archiepiscopus, Ecclesiam Sancti Salvatoris Colocensis Diocesis cum omnibus iuribus et pertinentiis suis vobis, prout spectabat ad eum, pia et provida liberalitate duxerit conferendam: nos vestris supplicationibus inclinati, quod super hoc ab eodem Archiepiscopo provide factum est, ratum et gratum habentes, id auctoritate Apostolica confirmamus etc. Nulli etc. nostre confirmationis etc. Datum Anagninis Octobris (Pontificatus nostri). Anno I.

(IV. Sándor pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 234. l.)

171.

IV. Béla király kiküldött bírái a szent királynak Karcsa helységben lakó több jobbágyságainak személyes szabadságáról ítélnék. 1255.

Rolandus Palatinus et Comes Poseniensis, Vincentius Dei gracia Episcopus Nitriensis omnibus presentes literas inspecturis salutem in omnium Salvatore. Ad universorum noticiam harum serie volumus pervenire, quod cum ex speciali mandato domini Bele illustris Regis Hungarie super indicandis terris castri Poseniensis, et revocandis castrensibus ab eodem

castro dispersis iudices constituti fuisset inter cetera Nicolaus filius Opuz, Bolch filius Mathie, Andreas filius Farcasii ac alii jobagiones castri Poseniensis Thomam filium Ombud, Guthan, Hejdur, Condrum, Demen, Zoyzlaum et Thomam filium Milvan ac Heydur, filios jobagionum Sancti Regis de villa Karcha in nostra convenerunt presencia, et proponebant: Quod cum dominus Rex tempore revocacionis perpetuitatum omnia jura et statum castri Poseniensis ordinasset personaliter et renovasset, nomina omnium jobagionum ac aliorum cujuscunque condicionis hominum ad id castrum pertinencium in tenorem registri Regalis concludendo, iidem homines de Karcha remansissent exclusi a registro. Ad hec nominati homines respondebant, quod licet nomina ipsorum regestrum Regale non contineret, tamen a prima origine ipsorum semper fuissent et essent veri filii jobagionum Sancti Regis. Ad hoc et quod sine strepitu judiciali libertas ipsorum non gravetur in aliquo, literas domini Regis patentes nobis exhibuerunt sub hac forma :

Nos B. Dei gracia Rex Hungarie significamus universis presens scriptum inspecturis, quod accedentes ad presenciam nostram Thomas et Deman filii Ombud, Gutha filius Andree, Zoyzlo filius Vega, et Thomas filius Milvan de villa Karcha, qui se filios jobagionum Sancti Regis asserebant, sua nobis insinuacione demonstrarunt, ut cum quidam inimici ipsorum de Poseniensi Comitatu super statu libertatis ipsorum eos velint impetere aggravantes, eosdem juris ordine non servato libertatem ipsorum sine iudicii strepitu non permetteremus in aliquo vacillare. Et quia eorundem peticio justa fuerat et honesta, utpote conveniens equitati, de benignitate admisimus consueta, precipientes omnibus iudicibus firmiter et districte, ut nullus ipsos super statu libertatis ipsorum presummat aggravare, nisi prout exigit ordo juris. Datum Posenii in octavis Apostolorum Petri et Pauli.

Nos igitur diligentem facientes inquisitionem occulte et manifeste super libertate ipsorum per omnes jobagiones ejusdem castri, castrenses, et nobiles ejusdem provincie constitit nobis, eos fuisse et esse veros filios jobagionum Sancti Regis; et in eadem libertate, qua gaudebant, eosdem stare permisimus in perpetuum pacifice et quiete. Et ad ejusdem rei

memoriam literas presentes sigillorum nostrorum patrocinio
 communitas duximus concedendas. Datum Posenii in octavis
 Sancti Nicolai anno Domini millesimo ducentesimo L. quinto.

(Bartal után, Comment. hist. et jur. publ. Hung. II. köt. függ. IV. l.
Czech).

172.

*Roland nádor bizonyosága hogy a pannonhalmi apátság és az ó-
 budai káptalan bizonyos, a somogy megyei tizedre vonatkozó, pe-
 res kérdés tekintetében egyezkedtek. 1255.*

Nos Rolandus Palatinus et Comes Poseniensis omnibus
 presencium noticiam habituris duximus significandum, quod
 cum litis questio mota fuisset coram nobis super facto deci-
 marum inter Ecclesiam Sancti Martini de Pannonia ex vna
 parte, et inter Ecclesiam Beati Petri de Buda ex altera, et
 ipsam litem ad examen duelli iudicassetur, et tandem requi-
 sito domino Rege ipsum duellum fuisset reuocatum, postmo-
 dum placuit partibus ex nostra permissione amicabiliter in-
 ter se mediantibus probis viris pacifice ordinare. Cuius com-
 positionis formam dominus Abbas Sancti Martini, Ambro-
 sius Lector, Petrus Decanus et magister Sixtus, Canonici Ec-
 clesie Budensis coram nobis in hunc modum recitarunt: Quod
 vinitores Ecclesie Budensis in toto Comitatu Symigiensi con-
 stituti de singulis mansionibus pro decimis singulas binas ca-
 ponas persoluent, et de propriis cellarijs Budensis Ecclesie
 decimas legitimas et consuetas; libere autem condicionis ho-
 mines soluere debent decimas suas in prediis ipsius Ecclesie
 Budensis locati secundum consuetudinem Regni approbatam.
 Vt autem compositionis series salua semper et inuicēssa
 permaneat, et in temporibus successiuis per neminem possit in
 irritum reuocari, in testimonium et confirmacionem eiusdem
 facti litteras nostras presentes ad petitionem vtriusque partis

sigilli nostri munimine roboratas duximus concedendas. Datum in Vaska feria quinta post Dominicam Letare anno Domini millesimo ducesimo quinquagesimo quinto.

(Eredetie a sz. mártoni főapátság levéltárában).

173

Roland nádor ítéllete a pannonhalmi apátság és annak Fen helységben lakó udvarnokai közt. 1255.

Nos Rolandus Palatinus et Comes Poseniensis omnibus presentes litteras inspecturis duximus significandum, quod cum Ecclesia Sancti Martini de Monte Pannonie vduornicos de villa Fen convenisset coram nobis, proponebat, quod ipsi vduornici terram Ecclesie, quam habet in terra eiusdem ville metis legitimis et autenticis distinctam, possidere non permitterent, et metas terre illius ausu temerario destruxissent. Ad quod ijdem vduornici resistebant dicentes, quod terram Ecclesie dicte nequaquam vsurpare intenderent, et mete ille, quas ipsi destruxisse accusabantur, non fuerint legitime, sed per Ecclesiam violenter elevate. Partibus igitur in hec verba certantibus dicta Ecclēsia instrumenta sua super facto terre illius ordine iudicario confecta nobis exhibuit; videlicet duo paria privilegiorum Nicolai quondam Palatini, filii Borz; tercium Dyonisii quondam Palatini; quartum vero Bele Illustris Regis Hungarie, quorum privilegiorum continecias presenti scripto singillatim duximus inserendas.

(Következik 1) Miklós nádor 1220-ki okmánya, lásd I. k. 94. sz. a.; 2) Ugyannak 1226-ki okmánya, I. I. k. 130. sz. a.; 3) Dénes nádor 1237-ki okmánya, I. fenebb 36. sz. a.; és 4) IV. Béla király 1237-diki okmánya, I. f. 25. sz. a.)

Perlectis igitur tenoribus tot priuilegiorum et expresse intellectis decreuimus, vt ipsa terra in eisdem metis, quas

vduornici memorati destruxerant, ad ius Ecclesie antedictae restituatur. Sed quia dicti vduornici temere diutissime certantes prestaldum nostrum semel, secundo ac tertio metas terre illius renouare non permiserunt iuxta metas antiquas; nos ipsi personaliter ad terram illam accessimus ponere finem certamini inter Ecclesiam et vduornicos antedictos. Et quia constitit aspestui nostro, metas illas fore veras, quas dicti vduornici destruxerant; per hominem nostrum Benedictum filium Beeud fecimus renouari, quosdam ex ipsis vduornicis de tali presumptione in abrasione capitis eorum condempnando; et reliquimus ipsam terram ad ius Ecclesie memorate perpetuo possidendam secundum continenciam priuilegiorum superius iam dictorum. Ne igitur in processu temporum sepe dicti vduornici de villa Fen sepedictam Ecclesiam Sancti Martini iterato possint vel debeant super facto illius terre impetere, in memoriam huius facti presentes litteras sigillo nostro communitas duximus concedendas. Anno Domini Incarnacionis M^oCC^oL^oV^o.

(A szent-mártoni főapátság levéltárában őrzött eredeti után. Csech).

174.

Rolánd nádor és Vincze nyitrai püspök a pozsonyi várjóságok visszafoglalására kiküldött bírák, az alperesek vádjá folytán Tpus Miklóstól el akarván venni Chondol jóságot, a felperes által elémutatott adománylevél következtében, neki ítélik oda.
1255.

Rolandus Palatinus et Comes Poseniensis, Vincencius Dei gracia Episcopus Nitriensis omnibus presentes litteras inspecturis salutem in eo, qui est salus omnium. Ad vniuersorum noticiam harum serie volumus peruenire, quod cum ex speciali mandato domini Bele illustris Regis Vngarie super

iudicandis terri castri Pisoniens isinuiceds constituti fuissimus, inter cetera Petrus filius Miceta (igy), Bolch filius Mathie, Boda filius Dionisii de Zovvor, Bereyn de Ilka et alii jobagiones Castri Pisoniensis una cum Peth et cognatis suis Castrensibus de villa Chondol Nicolaum filium Tpuz in nostra cōnuenerunt presēcia et proponebant; quod terram Chondol de iure Castri existentem detineret per indebitam occupacionem. Ad quod idem Nicolaus, in quem agebatur; respondebat quod ipsam terram, quam Peet (igy) et sui cognati ab ipso requirunt, non indebite, sed ex donacione domini Regis iusta et legitima possedisset et possideret, et ad eiusdem donacionis confirmacionem priuilegium domini Bele illustris Regis Vngarie coram nobis exhibuit. In cuius tenore satis expresse intelleximus, ipsam terram iuste et legitime per memoratum dominum Regem collatam fuisse Nicolao memorato. Vnde nos donacionem Regiam pro rato et firmo habentes (igy), sepedictam terram Chondol predicto Nicolao perpetuo iure reliquimus sub ipsis metis, que in privilegio domini Regis continentur, possidendam. Et ad eiusdem rei confirmacionem litteras presentes sigillorum nostrorum patrocinio roboratas duximus concedendas. Datum Posonii in octauis Sancti Nicolai anno Dominice Incarnacionis millesimo ducentesimo quinquagesimo quinto.

Jegyzet. Hártján szépen írva. A nádornak kerek pecsége fehérveres selymen függ, körirata és czimere már ki nem vehető. A püspöknek tojásdad pecsége pedig sárgazöld selymen függ, jóval kisebb a nádornál, czimere páztorbotos püspököt ábrázol, körirata el nem olvasható. — Kiadta de hibákkal Fejér Cod. Dipl. IV. k. II. r. 329. l.

(Pozsonykáptalani országos levéltár Capsa XIV. fasc. 3. Nr. 18. *Knaus*.)

*Sinister Miklós királyi főtálmokmester és kiküldött bíró ítélete
a bakonybéli apát és a pápai udvarnokok közt. 1255.*

Nos Nicholaus Synister Magister Dapiferorum domini Regis, et iudex super iudicandis terris vduornicorum ex speciali mandato Bele Dei gracia illustrissimi Regis Wngarorum constitutus, significamus presentibus et futuris presentes inspecturis, quod cum vduornici de Papa, videlicet Gwthen, Bytha et clericus Bartolomeus Abbatem Ecclesie de Beel ad nostram citassent presenciam proponentes contra eum quod duo molendina ipsorum, et viginti quinque jugera terrarum cum particula feneti indebite occupasset et violenter detineret; Abbas vero predictae Ecclesie in eodem iudicio literas Dionysij Palatini felicitis memorie et Comitum Simigiensis, nec non privilegium Chak Comitum de Suprun, Hohvet Comitum de Ferreo Castro et Demetrii Comitum de Chanad, iudicium a domino Rege Bela constitutorum ad restitutionem ipsorum molendinorum et viginti quinque jugerum terrarum cum particula feneti solemniter exhibuit, que ad emendationem dicte terre satis evidenter protulerunt testimonia. Nos igitur juris ordine mediante, prout iusticiam memorate Ecclesie eminare cognovimus in hac parte, dicta molendina et viginti quinque jugera terrarum cum particula feneti statuimus sepe dicto Abbati Ecclesie de Beel libere et pacifice perpetuo jure possidenda juxta eandem formam, sicut in literis predictorum iudicium inspeximus contineri. Quarum terrarum prima meta incipit a fluvio Thapolcha exeundo juxta magnam salicem in longitudine terrarum, que vulgo *ketbaranna scele* dicitur, a parte Ozorka in longitudine unius jugeri cadit in *anas scele* ad orientem, et per eundem fluvium tendit ad meridiocalem ad unum *er*, et per eundem *er* vadit ad metas Sancti Ladislai; hinc autem reflectitur ad occidentalem, per indagines spinarum cadit ad fluvium Toplycha supra dictum, et per eundem Toplycha vadit inferius ad locum predictum, unde exierat; et ibi terminatur. Vt autem nostris gesta temporibus robor

firmitatis obtineant, nec per eosdem vduornicos, et liberos udvarnicorum, vel comites eorundem vllis unquam temporibus possit in irritum reuocari, in testimonium rei geste dedimus presentes literas sigillo nostro roboratas. Si vero aliquis maliciosus hoc statutum et iudicium predictorum attemptare presumpserit, velut calumpniosus, et plus quam calumpniosus condemnetur. Datum anno Domini millesimo CC^oL^o quinto.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

176. +

Jakab az esztergami Jánoslovagok főnöke társainak megegyeztével Kirván lévő szölejöket Chechy szabadostól hűtlensége miatt elvevén Simon szolgájoknak adja két évi szolgálati díj fejében. 1255.

Nos frater J(acobus) Divina misericordia Magister Hospitalis Domus Sancti Stephani Regis de Strigonio et Conuentus eiusdem significamus omnibus Christi fidelibus tam presentibus, quam futuris noticiam presencium habituris, quod vineam Alberti sitam in Kirua iuxta vineam Marcelli Comitis, que iure nos contingit, quam Chechy libertino Ecclesie nostre commiseramus propter multiplicem infidelitatem ipsius ab eodem auferendo, pari uoluntate ac communi consilio commisimus, dedimus, contulimus et confirmauimus Symeoni fideli seruianti nostro pro stipendio sui fidelis seruicij nobis exhibiti (igy) duorum annorum, propter exigenciam aliarum rerum nostre Ecclesie usque in filios filiorum perpetuo possidendam. Ne ergo talis commissio imposterum per quempiam fratrum seu nostrorum successorum aliquatenus possit in irritum reuocari, presentes concessimus litteras sigilli nostri munimine roboratas. Anno Dominice Incarnacionis M^oCC^oL^o quinto.

Jegyzet. Kis hártyaszeleten apró szép írással. A pecsét töredék veressárga selymen függ.

(Pozsonykáptalani országos levéltár Capsa XIV. fasc. 17. Nro.

Knausz.)

177.

IV. Béla király törvénykezési kiegyenlítés alapján megerősíti a bakonybéli apátságot Endred föld birtokában. 1256.

Bela Dei gratia Vngarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus Christi fidelibus tam presentibus quam futuris presentem paginam inspecturis salutem in omnium Salvatore. Justis petencium desideriis Principis animum inclinari ordo iuris et vigor exigit equitatis, dummodo quod petitur, iusticie non obuiet, nec iuri preiudicet alieno. Proinde ad vniuersorum noticiam volumus peruenire, quod fidelis noster Jacobus Abbas de Beel ad nostram accedendo presenciam super facto terre Endreed existentis iuxta villam Beche, super qua inter ipsum et Comitem Dyonisium questio orta fuerat, exhibuit nobis litteras Vesprimiensis Capituli hunc tenorem continentes :

Excellentissimo Domino B. Dei gracia Illustri Regi Hungarie Capitulum Vesprimiensis Ecclesie oraciones in Domino debitas et deuotas. Litteras Excellencie vestre recepimus mandatum ac preceptum vestrum continentes sub hac forma :

In duello, quod inter Abbatem de Beel ex vna parte, et Dyonisium Comitem filium Beche super terra Endred habebatur ex altera, per fideles nostros B. Comitem Musuniensem et N. Magistrum Dapiferorum partibus consencientibus taliter extitit ordinatum : Vt idem Abbas cum vno officiali suo quinto die post octauas Beati Michaelis in Ecclesia Sancti Johannis de Polyan prestare debeat sacramentum, vt quancunque de illa terra, quam Abbas cum dicto Comite Dyonisio nomine terre Monasterii sui reambularet, prestando sacramentum Monasterii sui asseruerit, ipsa terra cederet Monasterio pacifice et quiete. Vnde nobis per vestras litteras precepistis, vt cum prestaldo ipsius Abbatis vnum ex nobis mitteremus, qui secundum formam prescriptam reciperet sacramentum ; quo recepto in ea parte ipsius terre, que Mona-

sterio cederet, mete deberent eleuari; et quicquid coram nostro homine actum fiere t, metas videlicet et qualitatem terre Monasterio cedentis, vobis fideliter rescriberemus.

Nos autem precepto vestro obtemperantes, Scegam sacerdotem nostrum de Mestyr transmisimus fidedignum, qui ad nos rediens retulit viua voce: Quod cum ipse pro exequendo nostro mandato vna cum prestaldo pro iuramento recipiendo accessisset, Dyonisius Comes antedictus ipsum Abbatem iurare non permisit, sed terram Ecclesie de Beel eidem Abbati absque iuramento restituit perpetualiter possidendam. Terra autem prememorata Monasterii Beel in villa Endred sita, quam Abbas ab ipso Dyonisio recuperavit in lite his metis distinguitur. Incipit enim ab occidentali parte iuxta viam publicam, que procedit ad Apacchafalua, vbi est vna meta; exinde modicum vergit ad aquilonem ad ilicem, supra quam meta est vallata; deinde protenditur ad partem orientalem ad aliam ilicem similiter supra cumulatam; exinde protenditur ad terciam ilicem eodem modo metis cumulatam; inde descendit ad aliam metam, que est in diuisione duarum viarum, que vulgo dicitur *crystut*; deinde tendit ad arborem pyri, supra quam est meta cumulatam; deinde tendit ad viam de Beche que venit, et est ibi meta angularis, vbi sunt quatuor mete; et de his metis per eandem viam descendit ad plagam meridionalem, vbi via declinat ad partem orientalem vbi meta dirigitur ad dexteram partem, et est in arbustis; deinde prope ad caput fontis est meta; et exinde tertia meta est per directum cumulatam super magnam arborem pyri deinde ad caput feneti est vna meta; item in capite alterius feneti, vbi sunt salices, est meta; deinde secus eundem fontem descendit ad metam angularem, vbi sunt quatuor mete inde autem diuertitur ad partem occidentalem, et per longitudinem vnus iugeris est meta; deinde iuxta fenetum ad nemus tendens, in nemore subtus ilicem est vna meta cumulatam; deinde transit per nemus (et) fenetum ad syluam Onth de genere Leurenta, vbi iuxta quandam populum est meta subtus ilicem; et exinde vergit versus aquilonem secus eandem siluam eundo per fenetum et per nemus ad metam, que est iuxta viam, que via dirigitur ad domum dicti Onth; dicta autem meta transiens viam antedictam vadit ad angulum silue, ubi

est meta cumulata ad resecatam ilicem; deinde tendit ad ilicem, que est secus viam publicam prenominatam, et per eandem viam eundo ad partem occidentalem reuertitur ad predictum locum, vbi mete dicte terre terminantur. Prestaldus autem huius cause est Demetrius Comes filius Endre, qui pro se misit quandam pertinentem suum nomine Mauricium.

Vnde idem Abbas supplicauit nobis, vt eandem terram Endred, que sibi iustificata extitit, nostro dignaremur privilegio confirmare. Nos igitur ipsius petitionem iustam attendentes in hac parte secundum continenciam litterarum Capituli Vesprimiensis ipsam terram eidem Monasterio de Beel auctoritate presencium confirmamus. In cuius rei testimonium et perpetuam firmitatem presentes litteras concessimus duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus Benedicti et fidelis nostri magistri Smaragdi Albensis Prepositi aule nostre Vice-Cancellarii, anno Domini M^oCC^oL^o sexto, quinto decimo kalendas Marcii, Regni autem nostri anno vigesimo primo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

178

IV. Béla király a pannonhalmi apátság s a Hegymagasban és Keziben lakó királyi udvarnokok közti határok igazítása iránt intézkedik. 1256.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus Christi fidelibus presentem paginam inspecturis salutem in eo, qui est salus omnium. Regum est proprium facere iusticiam et innigilare remediis subiectorum. Cum enim eos in pace conseruamus, cum eorum scandala remouemus, nos in ipsorum quiete quiescimus et fouemur. Proinde ad vniuersorum noticiam harum serie litterarum volumus peruenire, quod cum grauis

inter Abbatem Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie et vduornicos nostros de Hygmogos et vduornicos de Kezv super terris questio esset orta; asserebat enim Abbas predictus, quod prefati vduornici de Hygmogos auctoritate propria novas metas super terris, quas communiter cum Abbate iam dicto tenebant, et vduornici de Kezv destructis metis veteribus novas metas erexissent in ipsius preiudicium et grauamen. Nos ex nostri regiminis officio, vt omnis inter ipsos sospiretur materia questionis, magistrum Smaragdum Electum Albensem aule nostre Vice Cancellarium dilectum et fidelem nostrum transmisimus, vt inspiceret dictas terras, super quibus inter ipsos contencio vertebatur, et ipsorum controuersiam terminaret preuia ratione. Qui ad nos reuersus retulit, quod vicinis et commetaneis convocatis, et inquisita ab eisdem diligentius veritate terram prenominati Abbatis a terris vduornicorum nostrorum superius iam dictorum certis metis aliter distinxisset. Prima meta incipit a Feredeuzyg iuxta patum Egrng a parte meridionali, et vadit vsque longitudinem unius iugeris versus montem Hygmogos, et ibi sunt due mete terree, vna vduornicorum a parte occidentali, altera Abbatis Sancti Martini a parte dextra orientali; inde protenditur ad arborem nucis, iuxta quam sunt due mete terree, vna vduornicorum a parte sinistra occidentali, altera Abbatis a parte dextra orientali; inde vadit ad aliam arborem nucis, iuxta quam sunt etiam due mete terree, vna meta circumdat ipsam arborem nucis, alia meta terrea est iuxta ipsam arborem nucis a parte sinistra orientali; inde vadit ad magnam viam, iuxta quam sunt due mete terree; et exinde pertransiens viam ascendit ad vnum monticulum, qui *berch* nominatur, super quo sunt due mete terree, vna vduornicorum a parte sinistra occidentali, altera Abbatis a parte dextra orientali; deinde descendit ad quandam vallem, vbi sunt due mete terree; deinde ascendit ad vnum *berch*, qui vulgo Eregeteubig vocatur, super quo sunt due mete terree; deinde protenditur ad quandam pyrum, quam circumdat meta terrea, et alia meta terrea est iuxta ipsam pyrum; inde directe protenditur ad vnum *berch*, qui vulgo Humurozou dicitur, et ibi sunt due mete terree, vna vduornicorum a parte sinistra occidentali, altera Abbatis a

parte orientali; deinde vadit ad vallem Humurozou, et ibi similiter sunt due mete terre; deinde ascendendo transit quandam paruam viam, vbi sunt due mete terre; deinde ascendit ad Keuzyg in montem Hygmogos, et ibi sunt due mete terre; inde ascendit ad montem, qui vocatur Kuzep-teu, et ibi inter duos monticulos sunt due mete terre, vna vduornicorum a parte sinistra occidentali, altera Abbatis a parte dextra orientali; abhinc vero mons Higmogos vduornicis et Abbati predicto, Capitulo Vesprimiensi et castrensibus de Zala in commune remanet, sicut hactenus tenuerant. A parte vero septentrionali sunt due mete terre antique in valle Paprad, que distinguunt terram ville Taplucha a terra Abbatis Sancti Martini; inde descendit ad vnum *berch*, qui vulgo dicitur Humucteteu ad partem orientalem, et ibi sunt due mete antique, vna vduornicorum de Kezv a parte septentrionali, altera Abbatis Sancti Martini a parte meridionali; inde descendit ad magnam viam, que venit a Thoplucha et vadit ad villam Apati, vbi etiam erant due mete antique, quas innouauerant vduornici; deinde protenditur et vadit ad pratum Egrug ad partem orientalem, vbi erant due mete antique, quas destruxerant vduornici, et de nouo sunt innouate; deinde declinat ad meridiem iuxta idem pratum, vbi sunt due noue mete in fine terre arabilis, vna vduornicorum iuxta pratum Egrug a parte orientali, altera Abbatis in fine terre arabilis a parte occidentali; inde vadit iuxta dictum pratum, vbi sunt due mete noue in fine terre arabilis; et exinde intrat pratum Egrug ad partem orientalem, vbi sunt due mete noue super antiquis truncis; deinde vadit ad magnam aquam Egrug, iuxta quam sunt due noue mete, que aqua distinguit terram Abbatis a terra vduornicorum memoratorum. Nec hoc omitimus, quod ab illis duabus metis in antea, que sunt iuxta aquam Egrug, nec populi Abbatis poterint transire ad terram vduornicorum, nec vduornici poterint venire ad terram Abbatis antedicti. Et sic terra Abbatis memorati a terra vduornicorum de Kezeu separatur. Nec hoc pretermittimus, quod terrarum limitacio siue limitacio facta est inter vduornicos nostros et Abbatem sepius nominatum sine preiudicio aliorum, qui in dicta terra, que cessit Abbati dinoscuntur aliquod ius

habere. Vt igitur hec premissa semper salua et inconcussa permaneant, ad instanciam dicti Abbatis litteras nostras dedimus duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Smaragdi Electi Albensis aule nostre Vice-Cancellarii dilecti et fidelis nostri, anno Domini M^oCC^oL^oVI^o octauo Idus Maii, Regni autem nostri anno XX° primo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

179.

IV. Béla Bazin földet Kozma és Achilles grófoknak adományozza a tatárok és osztrákok elleni hű szolgálataikért. 1256.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in omnium Salvatore. Etsi Celsitudo Regia quibuslibet suis subditis manus consueuerit porrigere largitatis; magis tamen illos tenetur gratuitis prosequi donatiuis (így), de quorum meritis, fidelitate ac seruicijs Regi et Regno constitit.— — Proinde ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, Quod cum post recessum Tartarorum pro reuocandis iuribus Castri indebite occupatis per totum Regnum nostrum diuersos iudices misissemus; inter cetera Cosmas et Achilles Comites fideles nostri nobis instantissime supplicarunt, vt terram Bozin, que Castri fu(it Poson)iensis, eisdem dimittere nostroque dignaremur priuilegio confirmare. Seruicijs itaque ipsorum eximijs ad nostram memoriam reuocatis; videlicet, quod cum in Sayow contra Tartaros conflictum habuissemus, eisdem se pugne viriliter obponentibus, sunt grauiter vulnerati, et frater ipsorum extitit interemptus pro fidelitate Regno debita et Corone. Cum etiam in partibus maritimis maneremus, contra ducem Austrie, nostrum inimicum capitalem, illesum et indempne Regni nostri confinium seruauerunt, vbi prefatus Cosmas Comes pro fidelitate nobis impensa, receptis duodecim vulneribus fuerat captiuatus; quo in captiuitate

existente Comes Achilleus illesum nostrum confinium conser-
 uauit. Et cum de maritimis redeuntes, prefato Cosma Comite
 in captiuitate existente contra Ducem Austrie exercitum
 mouissemus, idem Achilleus Regnum Austrie vsque Vyen-
 nam a Posonio pro fidelitate nobis debita deuas tauit. Hec
 igitur et alia ipsorum seruicia recolentes, que longum esset
 per singula enarrare, dictam terram Bozin ipsis Cosme et
 Achilleo Comitibus et heredibus ipsorum heredumque sno-
 rum successoribus dimisimus perpetuo pacifice possiden-
 dam, sicut pater ipsorum dinoscitur tenuisse. Mete autem
 eiusdem terre, sicut per litteras venerabilis patris Win-
 cencij Episcopi Nitriensis, cuius inquisicioni qualitatem
 et quantitatem ac metas eiusdem commiseramus, nobis con-
 stitit, taliter distinguuntur: Prima meta incipit a parte meri-
 dionali, ubi est caput riuli, Balase vocati; inde tendit ad
 fluuium Hilinuk vocatum; tansito autem Hilinuk procedit ad
 quandam viam, que diuidit terram ville Nyr castrensi-
 um Castri Posoniensis, de qua progreditur ad fluuium Biztrich, et ibi sunt
 cometanei a parte occidentali filij Comitis Bacha jobagiones
 Castri Posoniensis; per ipsum vero Biztrich vadit superius us-
 que ad locum, vbi diuiduntur in duas partes, per sinistram
 vero partem vadit superius vsque ad caput dicti riuli Biz-
 trich, et ibi tenet metam cum villa hospitum Castri Posonien-
 sis nomine Jablam; transiens autem viam ville Jablam, venit
 ad viam Myzle, vbi contiguatur ville nominate; inde reclinat
 versus septemtrionem tendendo paruum superius per quan-
 dam viam venit ad metam ligneam, de qua descendit ad ca-
 put riuli Luchnuch nomine, et est conterminalis cum villa
 Chukaria filiorum Chukar jobagionis Castri Posoniensis, a
 parte orientali, et iuxta terram filiorum Chukar vadit ad villam
 Modur, vbi sunt homines, qui dicto Castro quinque pondera
 soluere tenentur; et inter ipsas villas sunt multe mete vete-
 res et antique, et dicta terra Modur eidem terre Bozin in mo-
 dico contiguatur; inde vero peruenit ad metam ville Chanuk
 jobagionis Castri Posoniensis, de qua progrediens versus me-
 ridiem vadit per metas multas et antiquas vsque ad villam
 Susullan, vbi sunt eciam jobagiones predicti Castri; inde
 progrediens vadit ad nemus, vbi est meta sub arbore ilicis;
 transito autem nemore venit ad quandam viam, iuxta quam

sunt mete antique; et sic per metas ascendendo per nemus peruenit ad primam metam, et sic mete eiusdem terre terminantur. Vt autem hec nostra donacio robur perpetue obtineat firmitatis, presentes litteras in testimonium dari fecimus, sigilli nostri dupplicis munimine roboratas. Datum per manus magistri Smaragdi Albensis Ecclesie Electi aule nostre Vicecancellarij dilecti et fidelis nostri. Anno Domini M^oCC^oL^o sexto XI° kalendas Julij; Regni autem nostri anno XX° primo.

(A Pozsonykáptalani levéltárból. *Knauz.*)

180.

IV. Béla király ismét megerősíti az ausztriai sz. keresztii apátságuk Leguento nevű birtokát. 1256.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex uniuersis presentes litteras inspecturis salutem in omnium Salvatore. Ad uniuersorum tam presencium quam futurorum noticiam harum serie uolumus peruenire, quod cum statum castrorum nostrorum in Regno nostro existencium per hostilem Thartarorum introitum confusum pariter et turbatum, in terris et hominibus a castris alienatis ad eadem reuocandis uoluissimus post ipsorum recessum reformari, et super quadam terra iuxta fluiuium Saar existente, que Curia Regis uocatur, nec non super medietate terre Bissenorum, que Legvontov nuncupatur, quas fidelis noster Abbas Sancte Crucis de Austria nomine eiusdem Ecclesie ex donacione Regia tenuerat, exorta fuisset materia questionis, tandem, quia constitit nobis euidenter per nostrum priuilegium ante aduentum Thartarorum datum et obtentum, et etiam per instrumenta nostrorum progenitorum, easdem sibi collatas hactenus tenuisse, aliis quibusdam terris castri nostri ab ipso reuocatis, que fuerant occupate, prefatas terras cum omnibus suis pertinenciis et iuribus apud predictum Abbatem et Ecclesiam Sancte Crucis duximus perpetuo et irtractabiliter relinquendam, presenciumque auctoritate ipsi Ec-

elsie confirmandam, cum etiam heedem tempore reuocacionis perpetuitatum fuerint reuocate. Prefata autem terra, que Curia Regis uocatur, certis metis et antiquis hoc ordine est distincta: Prima meta uidelicet sumit inuicium ad septentrionem a fluuio qui uocatur Saar; deinde protenditur ad orientem iuxta riuulum, qui fluit in predictum fluuium Saar; deinde ascendit planiciem minimi montis et descendit in uallem arundinetorum; deinde ascendit ad uiam a meridiana plaga ante siluam, cuius nomen Hagenawe, que silua patrimonium est filiorum comitis Stephani; deinde descendit in magnam uallem ad occidentem et transit ultra magnam uiam; et tandem terminatur in pre-nominato fluuio Saar. Vt igitur hec nostra collacio seu eiusdem confirmacio robur obtineat perpetue firmitatis, presentes concessimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum Jeurini anno Domini millesimo ducesimo quinquagesimo sexto, IX. kalendas Julii, Regni autem nostri anno uicesimo primo.

(Az eredeti után. Weis, Urkundenbuch des Stiftes Heiligen-Kreutz, 13. l.)

181.

IV. Sándor a sz. Benedekreudiek köztü fegyelmre nézve intézkedik. 1256.

Alexander Episcopus servus servorum Dei dilecto filio . . . Abbati Monasterii Sancti Martini ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis Ordinis Sancti Benedicti Jaurinensis Diocesis salutem et Apostolicam benedictionem. Exhibita nobis tua petitio commendat, quod nonnulli Monasterii tui monachi et conuersi pro uolenta iniunctione manuum in se ipsos, et quidam pro detentione proprii, alii etiam pro denegata tibi et predecessoribus tuis obedientia seu conspirationis offensam (igy) in excommunicationis laqueum inciderint, quorum monachorum quidam Diuina celebrant officia et receperunt ordines sic ligati; quare super his eorum prouidere

saluti a nobis humiliter postulasti. De tua itaque circumspectione plenam in Domino fiduciam obtinentes presentium tibi auctoritate concedimus, ut eosdem excommunicatos, hac vice iniungens eis, quod de iure fuerit iniungendum, prouiso ut manuum iniector — — gociorum fuerit grauis et enormis, mittas ad Sedem Apostolicam absoluendos; cum illis autem, qui absolutionis beneficio non obtento facti immemores vel iuris ignari receperunt ordines vel Diuina officia celebrant, iniuncta eis pro modo culpe penitentia competenti, eaque peracta, liceat tibi de misericordia, que super exaltat, tuo iudicio, prout eorum saluti expedire videris, dispensare. Si vero prefati excommunicati non tantum in contemptum clauium scienter talia presumpserunt, eis per biennium ab ordinum executione suspensis et imposita eisdem penitentia salutari eos postmodum, si fuerint bone conuersationis et vite, ad gratiam dispensationis admittas; proprium autem, si quid habent dicti monachi et conuersi, facias in tuis manibus resignari in utilitatem ipsius monasterii conuertendum. Datum Anagnie VI. Idus Octobris Pontificatus nostri anno secundo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

182.

IV. Sándor pápa a polosani sz. Erzsébet templomát felmenti az ottani esperest joga alól. 1256.

Alexander Episcopus etc. nobili viro Dionisio patrono Ecclesie Sancte Elisabeth de villa Polosan (?) Strigoniensis Diocesis salutem etc. Arbitrantes dignum, quod speciali Sedis Apostolice gracia fovearis, pios tue mentis affectus, quod per effectum operis probatur in multis, et aure benigna suscipimus, et favore benivolo promovemus. Sane petitionis tue seriem audivimus continentem, quod ecclesiam in villa Polosan ad honorem Beate Elisabeth de bonis propriis construxisti pariter et dotasti. Nos itaque volentes, quod affectum

graciose benivolentiae apud Sedem Apostolicam gaudeas invenisse, tuis et venerabilis fratris nostri . . . Episcopi Prenestini, cuius nepos existis, supplicationibus inclinati, ecclesiam ipsam a iure Archidiaconi loci, quod valentiam unius marche argenti annis singulis, ut asseritur, non excedit, quodque sibi ratione visitationis sive cathedralici debeatur in ea, auctoritate presentium perpetuo duximus eximendam, Diocesani Episcopi iure salvo Nulli etc. nostre exemptionis etc. Datum Laterani III. Kal. Aprilis (Pontificatus nostri) anni secundo.

(IV. Sándor pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 235. l.)

183.

IV. Sándor pápa a pannonhalmi apátságban ájtatoskodóknak egy esztendei és negyvennapí bucsut enged. 1256.

Alexander Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis . . . Abbati et Conuentui Monasterii Sancti Martini supra Pannoniam ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis Ordinis Sancti Benedicti Jauriensis Diocesis salutem et Apostolicam benedictionem. Diuina sapientia rationis sue lege multiplici creature a se condite iura disponens, quemadmodum preminens celum sideribus ornat et subiectam terrarum latitudinem vernanti rerum varietate depingit, ita circulares temporum cursus voluit dierum interiectione celebrium variari, ut fidelium deuotio, que in cotidiana iustitie torpescit instantia, dum interposita sanctorum solempnia studet voto reduci celebrare, ipsorum exemplis ad pietatis desideria virescat, et qui corpore peregrinantur, ab illis eternis eorum festinitatibus et gaudiis — — — et morum similitudine gestiant spiritualiter interesse. Ad hoc autem non solum exhortationibus admonendus est Dei populus, verum etiam spiritualium munerum largitionibus inducendus, ut ad spem eternorum saltem

gustata in hijs aliqua rei dulcedine subleuetur. Cupientes igitur, ut Ecclesia vestra in Beati Martini honorem, ut proponitis, dedicata, congruis honoribus frequentetur, omnibus vere penitentibus et confessis, qui ecclesiam ipsam in festo eiusdem Sancti, septem diebus sequentibus, et in anniversario dedicationis ipsius Ecclesie annis singulis venerabiliter visiterint, de Omnipotentis Dei misericordia et Beatorum Petri Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, annum unum et quadraginta dies de iniuncta sibi penitentia misericorditer relaxamus. Datum Anagnie VIII. Idus Octobris Pontificatus nostri anno secundo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

184.

A Somogy megyei Kozma és János Ivánka fiai, a székesfehérvári káptalan előtt osztályegységre lépnek. 1256.

Capitulum Ecclesie Albensis omnibus Christi fidelibus presens scriptum inspecturis, salutem in omnium Salvatore. Omne quod roboris firmitate appetit stabiliri, est consentaneum rationi, testimonio commendare litterarum, ut sic contra maligne obivionis paralitatem memorie cunctorum possit in perpetuum presentari. Quo circa vniversitati vestre tenore presencium duximus declarandum: Quod nobiles viri, magister Cosmas et Iohannes filius (igy) Comitiss Iwanka de Comitatu Simigiensi de Coaznya coram nobis personaliter constitutis, relatam nobis extitit per eosdem et propositum, quod licet inter eosdem actenus rixe, contenciones et dissensiones mote et ventilate exstitissent, tamen per compositionem et ordinacionem proborum hominum taliter inter se concordassent: Vt omnes causas seu moles usque nunc habitas motas et inmotas tam racione dampuorum, quam etiam aliarum quarumlibet causarum habitas mutua vicissitudine sopitas et sedatas reddiderunt, possessionem etiam ipsorum

Coaznya vocatam sine iuris aliorum cognatorum suorum (igy) taliter dividissent; ut propter loca sessionalia eorundem, in quibus nunc iidem resident et commorantur, scilicet a parte meridionali fundum et curiam eiusdem Comitis Cosme, a parte Balatini similiter fundum et curiam fore affirmabant eiusdem Comitis Iohannis, omnes alias utilitates et fructus eiusdem possessionis Coaznya simulcum ecclesia parochiali in eadem Coaznya habitam (igy), equaliter et unanimiter, tam ipsi quam etiam iobagiones eorundem possiderent et haberent. Asserentes eciam, quod quilibet ipsorum a modo quidquid a Regia excellencia cum serviciis suis promeriturus, aut rebus suis mediantibus optinere aut habere posset, in suum proprium usum observaret; obligantes, se ut si quis ipsorum predictam ordinacionem revocare intenderet, in iudicio seu pena quinquaginta marcarum subiaceret. Super hoc eciam suos successores similiter obligarunt. In cuius rei testimonium perpetuamque firmitatem presentes litteras nostras concessimus pendentis sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Domini M. C. C. L. sexto, septimo decimo kal. Aprilis. Magistro Smaragdo Ecclesie nostre Electo, aule Regie Vice-Cancellario, Jacobo Cantore, Mathya Custode existentibus.

Jegyzet. Börhártyán kelt példány, melynek alul fölhajtott hasadékaiból a káptalan nagyobb pecsété zöld és ibolya színű sodrott selyemről függ. Másolta Horvát István. *Érdy.*

185.

A székesfehérvári káptalan Nyrokol nevű helység eladására és határaitra vonatkozó bizonyága. 1856 körül.

Capitulum Albensis Ecclesie omnibus Christi fidelibus presentes literas inspecturis salutem in Domino sempiternam. Vestra nouerit uniuersitas, quod Petrus filius Inuarii, Christianus et Thomas filii Pous, et Elias filius Ioannis de genere Noe ad nostram accedentes presenciam confessi sunt uia uoce: Quod cum terram suam nomine Nyrokol culture unius aratri sufficientem, et fenetum cum nemoribus et aliis utilitatibus suis, quam quondam de terra Ecclesie Beati Martini de Sacro Monte Pannonie nomine Nyrokol eidem contigua dicebant esse exceptam, Ecclesie Sancti Martini supradicte vendidisse pro sex marcis argenti iure perpetuo possidendam et ipsam summam pecunie se plene et integraliter recepisse tali interposita obligacione, ut quicumque tam de linea sue generacionis descendentes, quam alii predictam Ecclesiam super terra memorata inpetere seu molestare attemptarent, ipsi et sui heredes defendere et penitus expedire tenerentur propriis laboribus et impensis. Cuius terre mete, seu cumuli eiusdem possessionis hoc ordine distinguuntur: Incipit prima meta iuxta fluium Nyrokol a parte occidentali, ubi sunt due mete terre; et inde procedens ad partem orientalem uadit ad quandam arborem pyri, que est in quodam monte, qui uulgariter *berch* nuncupatur, et ibi sunt due mete terre; abhinc progrediens tendit ad quandam arborem sorbi, iuxta quam sunt due mete terre; abinde descendens ad pedem eiusdem montis et ad quandam uiam, que uenit de villa Mortunus, per quam reflectitur, et uadit uersus meridiem ad arborem ulmi; deinde descendit ad quandam riuulum, nomine Alma, per cuius medium descendit ad aquam Nyrokol, per quam ascendendo redit ad priores metas et ibi terminatur. Vt igitur huius rei series robur perpetue opti-

neat firmitatis, nec ab aliquo possit in posterum retractari, presentes concessimus litteras sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Domini M^o. C^oC^o. L^o sexto, kalendis Maji. Magistro Smaragdo Ecclesie nostre Electo Aule Regie Vice-Cancellario, Iakobo Cantore, Mathia Custode, Michaelae Decano existentibus.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

186.

*Az erdélyi káptalan Almás helység eladásáról ad bizonytságot.
1256.*

Capitulum Albensis Ecclesie Transsiluane omnibus ad quos presens scriptum peruenerit, salutem in Domino. Vt ea que aguntur in tempore uel geruntur, ne simul cum ipso facilius elabantur, ecclesiastico patrocinio solent communi; inconcussum quippe permanet atque firmum, quicquid fuerit ecclesiastico iure solidatum. Proinde ad uniuersorum noticiam harum serie volumus pervenire, quod Dawt et Laurentius frater eiusdem, ac Bob filius Olop, cognatus eorundem in nostra constituti presencia totalem partem terre ipsorum (hereditarie) Almas uocate, a uicinitate et parte terre Moys nuncupate in Comitatu Thorda existentem, iure hereditario possessam, ex permissione (et uoluntate uicinatorum ac comitaneorum suorum, Ladizlao uidelicet filio Mylast et aliorum, cum omnibus utilitatibus et ad medietatem pertinentiis, dixerunt — Onht filio Ledegweri Symonio, Andree et Michaeli filiis eiusdem Onht et per ipsos ipsorum heredibus heredumque suorum successoribus pro quatuor marcis puri auri, plene per ipsos Onht et filios suos persolutis, et per Dawt, Laurentium et Bob receptis, perpetuo ac iureuocabiliter uendidisse. Vt igitur hec primissa uendicio ac empicio irreuocabiliter possit obseruari, ad petitionem utriusque partis et causa iusticie, lit-

teras nostras dedimus in testimonium, sigillo nostra robaratas.
Datum anno Domini MCC. quinquagesimo VI.

(Deutsch és Firnhaber Urkundenbuch zur Geschichte Siebenbürgens. I. k. 71. l.)

187.

IV. Béla király a pannonhalmi apátság és népeinek, szent Istvántól nyert, törvénykezési szabadságát erősíté meg. 1257.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus presentes litteras inspecturis salutem in eo, qui est salus omnium. Excellencie conuenit Regie libertates Ecclesiarum suo priuilegio roborare, vt Domino famulantes in habitu regulari a iudiciali strepitu expediti liberius valeant iis, que ad salutem animarum respiciunt, insudare. Proinde ad uniuersorum noticiam volumus peruenire, quod accedens ad nostram presentiam Fauus Abbas Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie dilectus et fidelis noster nobis instantissime supplicauit, vt immunitatem seu libertatem Ecclesie sue concessam a Sancto Rege Stephano et Rege Bela primo innouatam, que quidem talis est, vt ipsum Abbatem et populos predicti Monasterii nullus iudicem preter nostram personam vel quam idem Abbas a Rege in iudicem sibi et suis populis specialiter postularet, audeat iudicare, innouare et confirmare nostro priuilegio dignaremur; ad intencionem roborandam, innouacionem et confirmationem patris nostri clare memorie, et eciam litteras nostras cursiles super premissis exhibendo. Et quia hoc idem dictus Abbas asseruit esse hactenus obseruatum de consuetudine approbata, vt nostro vel Palatini ipse et sui populi ad stare iudicio tantummodo teneantur, ipsius precibus inclinati concedimus et statuimus, vt dictus Abbas et sui populi in nostra presencia vel Palatini conueniantur

secundum Regni nostri consuetudinem hactenus obseruatam. Preterea decimam partem tributi de Fuk et terciam percipiat idem Abbas nomine sui monasterii secundum quod hactenus percipere consuevit. Similiter decimam et terciam partem tributi Castri Simigiensis percipiat, sicut hactenus extitit consuetum. Vt igitur premissa robur obtineant perpetue firmitatis, presentes concessimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Smaragdi Albensis Ecclesie Prepositi aule nostre Vice-Cancellarii et Electi in Archiepiscopum Colocensem dilecti fidelis nostri, anno Domini millesimo ducesimo quinquagesimo septimo, quinto Idus Junii, Regni autem nostri anno vice-simo secundo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

188.

IV. Béla király a Turoczból és Liptóból kiköltözött népet visszahívatja, azoknak bérbirtokot rendel, szabadságaikat és kötelességeiket meghatározza. 1257. jun. 12.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in eo, qui est salus omnium. Celsitudo Regia et benignitas libertates suis subditis ordinatas, litterarum suarum testimonio consuevit confirmare, ut distinctis libertatibus eorum ultra grauari non possint, quam in concessione Regia sit expressum. Proinde ad uniuersorum noticiam uolumus peruenire, quod cum plures homines de populis nostris de Turch et de Lypto exiuisent, et ad aliorum predia fuissent dispersi, nos ipsos ad terras nostras, Zequi uidelicet et Bolug, que sunt sub Coroch, similiter et ad terram vduornicorum de Zequi exemptos a iurisdictione castri, facientes reuocari, talem eis libertatem duximus ordinandam: Quod usque ad recepcionem trium

messium nichil penitus persoluent, et de una villa nostra ad aliam, que sub eadem libertate est constituta, et sub eodem Comite ad Turch scilicet, ad Lipto, et ad Zolum poterunt se transferre, cum omnibus bonis suis, uenditis hedificiis, solutis duodecim denariis villico ipsorum pro tempore constituto. Item in festo Sancti Martini soluent duo pondera ipsorum Comiti de qualibet mansione. Item de singulis quadraginta mansionibus debent dare pecudem pascalem, quadraginta gallinas et niginti cubulos auene cum cubulo quatuor palmarum et duorum digitorum, sicut est in Turch et in Lypto. De singulis eciam quadraginta mansionibus debent mittere unum hominem equitem ad exercitum una nobiscum. Item de rebus mobilibus decedentis sine herede Comes ipsorum unam rem, quam uoluerit, preter seruum et ancillam recipere poterit et non ultra. Item villicum eligent de communi consensu, qui ipsos iudicabit in causis ad duo vel tria pondera ascendentibus. In causis autem arduis eos Comes ipsorum iudicabit, et due partes iudicii cedent iudici, tertia uero pars villico ipsorum pro tempore constituto. In causa uero homicidij, Comiti marcam dare debent, et lesio decem marcas soluere tenebuntur. Alia autem debita et et seruicia, sicut est in Turch et in Lypto consuetum, exercere tenebuntur. Vt igitur hec a nobis facta libertas, robur optineat perpetue firmitatis, presentes eisdem dedimus litteras, duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Smaragdi, Albensis Ecclesie, Prepositi, aule nostre Vicecancellary et Electi in Archiepiscopum Colocensem, dilecti et fidelis nostri. Anno Domini millesimo C^oC^o. L^o. VII°, secundo Idus Junii, Regni autem nostri anno uicesimo secundo.

Jegyzet. Eredetie bõrhártya, melynek alul fõlhajtott hasadékaiból vörös és zöld sodrott selyemrõl azon pecsét töredék függ, mely Pray (De Sigillis. Tab. V. fig. 2.) munkájában elég rozsul van lerajzolva. Magyarországbán háromféle birtoki jog volt: 1. Örökbirtok (descensus, haereditas, allodium, predium), mely vagy osztályból, vagy királyi adományból, vagy a törvény rendeletébõl eredett. 2. Ágbirtok (perpetuitas), vagy egyedül a felkérõ utódira szorított birtok. 3. Bérbirtok (feudum, arenda, ususfructus). A magyar feudum nem volt soha húbér. (Atheneum. 1837. 4. I. félev. 43. sz. 336—3442.)

A kékkõi levéltárban. Fasc. A. 3. *Érdy.*)

liber Regis I. 24.

189.

IV. Béla király a birtokosok kérelmére Yuren nevű helység határjárását erősíti meg. 1257.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus, quibus presentes ostendentur tam presentibus quam futuris salutem in omnium Salvatore. Iustis penitentium desideriis Principis animum inclinari ordo iuris et vigor exigit equitatis; dummodo quod petitur iusticie non obuiet nec iuri preiudicet alieno. Proinde ad vniuersorum noticiam volumus peruenire, quod fidelis noster Myca Arardus ad nostram accedendo presenciam supplicans postulauit, vt ad terram suam et cognatorum suorum nomine Yuren, in qua a tempore Tartarorum propter inopiam et paupertatem, que ipsos oppresserat, residenciam facere non potuerant, hominem nostrum mitteremus fidedignum, qui eandem circuiret sub testimonio Prepositi et Capituli Jauriensis, et eiusdem metas in litteris dicti Capituli nobis reportaret, si nullus fieret contradictor. Nos igitur ipsius precibus inclinati hominem nostrum fidelem Iurkonem filium Georgii de uilla Eyrus ad ipsam terram cum testimonio Prepositi et Capituli antedicti duximus transmittendum, qui, sicut posthec in litteris dicti Capituli vidimus contineri, cum testimonio ipsius Capituli ad ipsam terram accedens conuocatis omnibus commetaneis et presentibus eandem circuisset, nec vllus de dictis commetaneis extitisset contradictor; quam eciam terram sufficere ad sex aratra simul cum terra vnus atrati Ecclesie Sancti Gregorii, que in eadem concluditur, ijdem Prepositus et Capitulum rescripserunt. Cuius quidem mete, prout in eisdem Prepositi et Capituli litteris vidimus contineri hoc ordine distinguuntur. Incipit enim a parte septemtrionali versus villam Eurken progrediens ad plagam meridionalem, vbi sunt due mete iuxta viam antiquam, que wlgariter Sohtuch vocatur, quarum

vna, que est ab oriente, terram Eurken, et altera, que est a meridie, terram Yren separat ab inuicem; exinde gradiendo transit prefatam antiquam viam et tendit recto tramite nusquam penitus diuertendo ad metas binas terram Eurken et Yren, sicut prefatum est, dissecantes; deinde inceditur versus villam Durug, ubi conterminantur tres mete, quarum vna terram Eurken, altera villam Durug et tertia Yren sequestrat; deinceps reflectitur ad minorem Peer, vbi rursus tres mete continentur, quarum vna ville Durug, altera ville Peer, et tertia terram Yreg distinguit; deinde vergit versus maiorem villam Peer, vbi similiter continentur tres mete, quarum due maioris et minoris ville Peer, tertia terram Yrem dirimit, et exinde a septemtrione descendendo a colle quadam ad viam quandam per quam concluditur ad metam priorem, et hic terminatur. In cuius rei memoriam et perpetuam firmitatem presentes literas dedimus duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus dilecti et fidelis nostri magistri Smaragdi Albensis Prepositi aule nostre Vice-Cancellarii Electi in Archiepiscopum Colocensem anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo septimo, quinto kalendas Julii, Regni autem nostri vicesimo secundo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

190.

*IV. Béla király Harka nevű helységre vonatkozó adománya
Kurui Fülöp mester számára. 1257.*

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame-Serue, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex, omnibus presentes literas inspecturis salutem in vero salutari. Quamvis Excellencia Regia petitionem quorumlibet subditorum consueuerit exaudire, magis tamen illorum supplicationem consueuit grato consequi cum fauore, qui sunt Regi et Regno fideliter famulati. Proinde ad uniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod magister Philippus de Kuru fidelis noster nobis instantissime supplicauit, ut terram castri nostri Supruniensis nomine Harka, existentem iuxta terram suam empticiam Harka etiam nominatam, vacuum et habitatoribus destitutam sibi conferre dignaremur. Nos igitur attendentes eiusdem magistri Philippi seruicia, que nobis in feruore fidelitatis impendit, tam in Regno nostro, quam in legacionibus deferendis, prefatam terram Harka dicto Philippo, et suis heredibus heredumque suorum successoribus sub metis antiquis contulimus perpetuo possidendam, per Laurentium Comitem Supruniensem dilectum et fidilem nostrum in possessionem eiusdem terre introduci pacificam facientes. Ut igitur hec nostra donacio robur perpetue optineat firmitatis presentes literas in testimonium concessimus sigilli nostri duplicis munimine roboratas. Datum per manus magistri Smaragdi Electi Ecclesie Colocensio aule nostre Vice-Cancellarii dilecti et fidelis nostri, anno millesimo ducentesimo L^o. septimo, V. Idus Octobris, Regni autem nostri vicesimo tercio.

(Eredetie Sopron sz. k. város levéltárában.)

191.

IV. Sándor pápa az erdélyi püspöknek megengedi, hogy elszegényedett egyházának jövedelmei két templommal vagy kápolnával szaporíttassanak. 1257.

Alexander Episcopus etc. venerabili fratri . . . Episcopo Ultrasilvano salutem etc. Tua nobis fraternitas intimavit, quod pro eo frequenter Ultrasilvanam Ecclesiam debito Canoniorum obsequio defraudari contingit, quia ea ipsorum nequeunte necessitatibus providere, iidem ab altaris, de quo non possunt vivere, se subtrahunt debita servitute: super quo eidem provideri Ecclesie per Apostolice Sedis clementiam suppliciter postulasti. Nos itaque tuis precibus inclinati, ut ad augmentum Divini cultus ipsius Ecclesie redditus augmentare valeas, duas ecclesias seu capellas ad te vel Capitulum eiusdem Ecclesie immediate spectantes singulis ipsius prebendis de consensu dicti Capituli perpetuo annectendo, nec non et contradictores per censuram ecclesiasticam, apellatione postposita, coarctare auctoritate tibi presentium duximus concedendum: ita quod de debitis non fraudentur obsequiis, sed congrua ministris servituris perpetuo in eisdem de bonis ipsarum portio assignetur, ut animarum cura in eis, si forsán ipsis immineat, nullatenus negligatur. Nulli etc. nostre concessionis etc. Datum Laterani X. Kal. Maii. Pontificatus nostri anno tertio.

(IV. Sándor pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 235. l.)

192.

IV. Sándor pápa megengedi, hogy az esztergami egyházban sz. Albert, karácson és húsvét ünnepei alkalmával ajtatoskodók egy évi bucsúban részesíttessenek. 1257.

Alexander Episcopus etc. venerabili fratri Benedicto Archiepiscopo Strigoniensi salutem etc. Exigentibus tue devotionis meritis, votis tuis libenter annuimus, et petitiones tuas, quantum cum Deo possumus, favorabiliter exaudimus. Tuis itaque supplicationibus benignum impertientes assensum, dandi indulgentiam unius anni omnibus vere penitentibus et confessis in solemnitate Sancti Adalberti, cuius Ecclesia tua, ut asseris, est insignita vocabulo, ac festivitibus Nativitatis et Resurrectionis Domini, plenam tibi concedimus auctoritate presentium facultatem. Nulli etc. nostre concessionis etc. Datum Viterbii XV. Kal. Julii. (Pontificatus nostri) anno III.

(IV. Sándor pápa Regestáiból, Theiner id. m. I k. 235. l.)

193.

IV. Sándor pápa Benedek esztergami érseknek megengedi, hogy az általa tartandó misékre ajtatosság végett megjelenőket 40 napi bucsúban részesíthesse. 1257.

Alexander Episcopus etc. venerabili fratri Benedicto Archiepiscopo Strigoniensi salutem etc. Cupientes fideles Christi ad missarum tuarum solempnia convenire, omnibus vere penitentibus et confessis, qui ad missas tuas, cum eas te ubicumque solempniter celebrare contigerit, causa devotio-

nis accesserint, largiendi quadraginta dierum indulgentiam, obtenta prius diocesan loci licentia, plenam tibi concedimus auctoritate presentium facultatem. Nulli etc. nostre concessionis etc. Datum Viterbii XIV. Kal. Julii (Pontificatus nostri) anno III.

(IV. Sándor pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 235. l.)

194.

IV. Sándor pápa azt határozza, hogy az esztergami érsek a zágrábi püspöktől apostoli levélnek folytán idéztetvén, megjelenni nem tartozik. 1257.

Alexander Episcopus etc. venerabili fratri . . . Archiepiscopo Strigoniensi salutem etc. Obtentu precum dilecti filii Nicolai Camerarii nostri specialem persone tue gratiam facientes, auctoritate tibi presentium indulgemus, ut per litteras in forma commissionis vel executionis seu conservacionis, super quibuscunque rebus ab Apostolica Sede obtentas vel obtinendas, que de hoc indulto expressam non facerent mentionem, coram venerabili fratre nostro . . . Zagrabiensi Episcopo, cum ipsum habeas, ut asseris, certa ratione suspectum, convenire non valeas, nec respondere tenearis invitus. Nulli etc. nostre concessionis etc. presentibus post quinquennium minime valituris. Datum Viterbii Nonis Iulii Pontificatus nostri anno III.

(IV. Sándor pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 236. l.)

195.

Benedek esztergami érsek jóváhagyja a Hudus özvegye által a sághi zárda számára tett adományozást. 1257.

Nos Benedictus miseracione Diuina Archiepiscopus Strigoniensis aule Regie Cancellarius significamus omnibus presentes litteras inspecturis, quod relicta Hudus de villa Tesmog in nostra presencia constituta porciones terrarum eiusdem mariti sui, quas idem maritus eius in dicta villa Tesmog et villa Kelemen habuit, quas eadem se in dotem suam asserebat assignatas et traditas, pro remedio anime sue Monasterio de Saag, vbi Deo deuote famulabatur et vitam finire elegit, tradidit, contulit et donauit. Unde nos huiusmodi donacionem ipsi monasterio per ipsam factam, ratam habentes, ad petitionem eiusdem mulieris et dilecti filij, Prepositi de Saag presentes concessimus literas sigilli nostri munimine roboratas. Datum apud villam nostram de Vadke (Vadkert?) Anno Domini 1257.

(V. László 1270. évi átiratának XVII. századi másolatából.— Pozsony káptalani országos levéltár.— Capsa XIII. fasc. 1. Nr. 3. *Knauz.*)

196.

Roger spalatoj érsek itélete. 1257.

Anno Dominice Incarnationis millesimo ducentesimo quinquagesimo septimo. Indictione quinta decima, die sexto mense Martio. Regnante domino nostro Bela Serenissimo Rege Ungarie. Temporibus domini Rogerii venerabilis Archiepiscopi Spalatensis, Stephani illustris Bani Slavonie, Comitis Guitonis Comitis Modrusse et Vinodolii Potestatis, Dese Michaelis, Petri Cerneche, Dobre Dustize Iudicum. Nos Rogerius Dei gratia Archiepiscopus Spalatensis universis presens instrumentum iuspecturis salutem in Domino. Quum dudum murmor et rumor tam in clero, quam in populo multus esset, quod Prodanus Archipresbiter quendam lapidem, qui gaman vulgariter dicebatur, de camera Ecclesie recepisset et distraxisset illum pro sue arbitrio voluntatis, ipsum pluries presente clero et populo vocari fecimus coram nobis, qui sic in nostra et ipsorum presentia recognovit: Quod cum Archidiaconus et Capitulum olim ad opus Ecclesie fieri facerent quandam crucem, ut ad decorem ipsius poneretur in ea, illum lapidem receperunt, et non est in ea, quia erat inabilis collocatus, set (igy) remansit per quandam incuriam et negligentiam penes ipsum; tandem cum bone memorie Stephanus Zagrabiensis Episcopus ad partes istas advenisset, et multa donaria in pannis et sericis et aliis Ecclesie nostre fecisset, ostensum sibi lapidem vidit, visum laudavit, laudatum concupivit et habuit concupitum, non tamen credidit idem Archipresbyter, quod magni valoris existeret lapis ille, set hoc agens, ut ipsum Episcopum ad donandum alliceret potiora; et si male fecisset, super hoc se nostris beneplacitis committebat. Verum cum ab hiis verbis plurimi discreparent, et assererent aliter esse factum, Venetias misimus et alibi, et nequimus exinde aliquid reperiri; recepimus postmodum plures litteras fratrum Predicatorum de Ungaria, quod notum erat

illud, quod Archipresbiter confessus fuerat coram nobis, prout familia dicti Episcopi publice testabatur. Nos vero quia de valore lapidis non constabat, licet de simplicitate vel presumptione huiusmodi fuisset graviter arguendus, voluimus et pronunciauimus, quod quendam ortum patrimoniale sub terra Sancti Domnii situm, apud Sanctum Nicolaum de Arcuz in recompensationem dampni illati concederet Ecclesie Sancti Domnii, ut de eo in perpetuum suam faceret loco illius lapidis voluntatem cum suo beneplacito et assensu. Qui nostre voluntati in presentia populi acquieuit, et cum suo conseusu presentes litteras nostri sigilli munimine roboratas ipsi Ecclesie duximus faciendas, absolvendo ipsum, quod nullus eundem vel aliquem, qui pro eo esset, decetero inquietare possit vel etiam impedire. Actum in ecclesia Sancti Domnii. Testes dominus Laurentius Miles Potestas; Petrus Cerneche, Dobre Dustize Iudices, et alii. Et ego Oprissa Dabrallis examinador manum meam misi.

Ego Amicus Capellinus (igy), Communis Spalatensis juratus Notarius, hijs interfui et de mandato domini Archiepiscopi et eiusdem Archipresbiteri Prodani rogatus scripsi et consueto signo roboravi.

(A bécsi cs. k. titkos levéltárban található hiteles másolat után.)

197.

A székes-kehérrári káptalan bizonyáglevelé, hogy a zirczi és a bakonybéli monostorok peres ügyöket barátságos úton kiegyenlítették. 1257.

Capitulum Ecclesie Albensis omnibus Christi fidelibus presentes literas inspecturis salutem in Domino sempiternam. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod cum lis et contencio inter Monasterium Beate Marie Virginis de Scyrch (Zircz) et Monasterium Beati Mauricii de Beel super viginti sex iugeribus terrarum de Keykuffe a parte silue Ecclesie de Scyrch existentis fuisset exorta et diucius hincinde altercata; tandem mediantibus viris probis et idoneis in talem compositiois formam deuenerunt, prout per dilectum socium et concanonicum nostrum magistrum Michaellem ad hoc specialiter de mandato Regio percepimus destinatum: Quod terciam partem terre supradicte Abbas Ecclesie de Scyrch propter bonum pacis reliquisset Ecclesie de Beel pacifice et quiete possidendam; pro residuis autem duabus partibus eiusdem terre Abbas sepedictus Ecclesie de Beel iuxta estimacionem virorum noblium, marcam et octo pondera Ecclesie de Scyrch persoluit coram nobis; ita vt ipsas duas partes eciam eidem Ecclesie de Beel permisit iure perpetuo possendas. In cuius rei memoriam et perpetuam firmitatem ad petitionem vtriusque partis presentes concessimus litteras sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Domini M^o. CC^o. L^o septimo, quinto Nonas Iulij. Magistro Smaragdo Ecclesie nostre Preposito aule Regie Vice-Cancellario, Gregoris Cantore, Matthia Custode, Ambrosio Decano existentibus.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

Magyaroz: Wenzel Dtt. 472.

198.

István, a Chorna nemzetség tagja, Chalad nevű birtokának felerészét Endrének, János fiának és Osl unokájának, a győri káptalan előtt vallja be 1257.

Capitulum Ecclesie Jeuk (Jeuriensis?) vniuersis Christi fidelibus presentes literas inspecturis salutem in salutis largitore. Vniuersitati vestre declaramus presencium per tenorem: Quod Stephano filio Stephani de villa et generatione Chorna ex una parte, et Andrea filio Iohannis filij Osl ex altera coram nobis constitutis, idem Stephanus est confessus; quod medietatem terre Chalad, que ipsius porcionem iure hereditario immediate contingebat, cum siluis et omnibus alijs vtilitatibus suis, uicinam et commetaneam terre predicti Andree Chalad nominate, vendidisset prefato Andree pro decem marcis denariorum perpetuo possidendam, et ipsam summam pecunie dixit se ab eodem Andrea plenarie recepisse. Adiecit eciam idem Stephanus, quod Joan frater ipsius, et omnes alij consanguinei sui requisiti vendicioni predictae terre consensissent. Ceterum obligauit se idem Stephanus, vt si quispiam predictam terram ab eodem Andrea repetere attemptaret, ipse eundem suis sumptibus deffendere et expedire teneretur. Vt autem huius rei series robur perpetue firmitatis optineat, ad petitionem eiusdem Stephani predicto Andree presentes concessimus litteras nostri sigilli munimine roboratas. Anno graciae M^o CC^o L^o septimo. Chepano Ecclesie nostre Preposito, Iurkone Cantore, Thoma Cu. stode existentibus.

(Az eredeti után. Cseh).

199.

A veszprémi káptalan bizonyáglevelé, hogy Péter, a Sól nemzetiség tagja, a neki bíróilag oda ítélt esküit le nem tette. 1257 körül.

Nos Capitulum Vesprimiensis Ecclesie damus pro memoria, quod cum tercia die post festum Omnium Sanctorum Benedictus Prepositus Ecclesie de Wrs et Magister Lodomerius Cantor Ecclesie nostre, Demetrius sacerdos de Wrs, Benjamin sacerdos de Faiz, Matthias filius Gervasii, Iacobus de Wrs, Petrus filius Christophori, Chernel de Belige et Chelleus de Syka secundum sententiam domini nostri (Zlandi) Episcopi contra Petrum filium Petri de genere Sol prestare sacramentum debuisset coram nobis super eo, quod cum domina Margaretha uxor Comitis Myska de Wrs altare Beati Michaelis in ecclesia Marie Magdalene de Wrs per Bartholomeum Episcopum felicitis recordacionis fecit consecrari, quandam ancillam suam Buhna nomine ad servicium eiusdem Ecclesie donaverit coram ipsis: in illo termino prenominatus Petrus filius Petri non venit nec aliquem pro se misit; expectantibus predictis Preposito, Cantore et aliis prenominatis testibus ipso die usque noctem. Qui, ut dixerunt, comparere omiserat ad prestandum sacramentum super facto ancille antedictae. Datum quarto die ipsius festi Omnium Sanctorum.

(Religio, egyházi és irodalmi folyóirat. 1851 42-ik sz. 331. l. Czech).

200.

Rad, a Rád nemzetség tagja, Imrének fia, Gergelynek, az előbbi somogyi esperestnek, Buchmala nevű földét a veszprémi káptalan előtt vallja be. 1257.

Capitulum Vesprimiensis Ecclesie omnibus presentes literas inspecturis salutem in Domino sempiternam. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus pervenire: Quod constitutis coram nobis Rad filio Emeriei de genere et de villa Rad ex una parte, et Gregorio sacerdote, quondam Vicearchidiacono Symigiensi ex altera; idem Rad ásseruit viva voce, quondam particulam terre sue nomine Buchmala in territorio ville Tord iuxta terram ipsius Gregorij sacerdotis a parte orientali existentem cum omnibus pertinentiis, videlicet virgultis, fenetis, terris arabilibus et fundo curie, seu alijs utilitatibus suis, ut dicebat, dicto Gregorio sacerdoti pro duabus Marcis argenti ponderati vendidisse in perpetuum possidendam, recepta eadem pecunia plenarie ab eodem; tali tamen interposita condicione, ut processu temporis nec ipse Raad nec sui successores successorumque haeredes dictum Gregorium sacerdotem, suosque cognatos, ad quos eadem terra fuerit devoluta, super ipsa particula terre poterunt impetere vel in aliquo molestare. In cujus rei testimonium ad petitionem ipsius Rad, ut memoria facti vivat apud posteros sine oblivione, presentes literas concessimus sigillo nostro roboratas. Datum per manus magistri Roberti Lectoris Ecclesie nostre anno gracie M^oCC^o quinquagesimo septimo. Venerabili in Christo patre nostro Zlando Episcopo, Fauo Preposito, Lodomerio Cantore, Iohanne Custode existentibus.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

201.

Husvét töli lakos, Ujul helységben fekvő földét Ivanka társának a somogyi sz. egyedi konvent előtt vallja be. 1257 körül.

Nos Conventus Monasterii Sancti Egydii de Simigio memorie commendantes significamus universis, quod anno Domini M^o CC^o quinquagesimo septimo constitutus coram nobis Husuet de uilla Teul una cum cognatis et concivibus suis, videlicet Ochi, Chemeg, Botko et Cheche de eadem dixit viva voce, quod ex consensu et permissione dictorum cognatorum suorum ac totius ville sex iugera empticiarum terrarum suarum, que (a Marcello et) Paulus comparauerat, que iacent in loco Ujur vocato, que protenduntur ab oriente versus occidentem iuxta terram Urbani iobagionis ecclesie nostre parte meridionali, vendidisset sponso suo Iuanka pro una marca in perpetuo possidendas. Ut autem talis vendicio vel empcio firmum sit et stabile (igy) literas nostras supra dicto I(vanka) concessimus sigillo nostro roboratas.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

202.

Pál pozsonyi prépost és IV. Béla király kiküldött bírájának, peres birtokra vonatkozó ítélete. 1257.

Uniuersis Christi fidelibus presentes literas inspecturis Magister Paulus Prepositus Poseniensis sinceram in Deo caritatem., Vniuersitati vestre tenore presencium innotescat, quod cum nos ex speciali mandato domini nostri Bele quarti Dei gracia Illustris Regis Hungarie iura castri de Karkou, que per quosdam dicebantur indebite fuisse occupata, reuocare deberemus, Endus maior exercitus, Chep, et Mykou ac ceteri iobagiones castri de Karkou, a Detrico et Nycholao, filijs quondam magni Detrici Comitis, sexaginta jugera terre, in quibus scilicet requirebant e conuerso dicti nobiles, illam terram hereditariam esse et fuisse affirmabant. Nos vero ab omnibus ipsius prouincie et comitatus nobilibus et ignobilibus inquirendo inuenimus, ipsa sexaginta jugera terre tempore aliorum inquisitorum, uidelicet Comitis Zuda, et Nicholay filij Omadeu, et Chepani filij Morchard coram hominibus Regis, uidelicet Mortunus filio Och, et Mortun fratre Damasa, ac eciam tempore venerabilis domini Georgij Episcopi Iau-riensis per suam Diocesim Iudicis terrarum dicti domini Bele Regis, inuenimus fuisse et esse predictorum nobilium Detrici et Nycholay, filiorum Detrici hereditaria; sicut eciam per certas et veras metas idem nobiles comprobauerunt hostendendo, incipientes a tribus metis circa Bazna terram Ecclesie Beati Adriani de Zala non renouate; a fluuio Mirag transit ipsam in parte orientis ad duas metas in latere ipsius fluuij positas; postea vadit ad vnam metam in alto quodam inxta viam confinando cum terra Farcasij; inde procedit ad duas metas, que separant terram Farcasij a terra filiorum Detrici; postea ad orientem eundo vadit ad tres metas, que separant Vosyan a terra Farkasij et Vrbani; posthec vadit ad Posa Tetey ad duas metas a meridie eiusdem Teteu; postea eundo peruenit

circa viam magnam a parte meridiey ad duas metas separantes Vosyan a Karkou; postea in parte meridiei vadit iterum ad duas metas separantes Vosyan a Karkou; et iterum in ipsa parte eundo venit ad duas (igy) metas, que separat Vosyan a Korkou; postea procedendo venit ad duas metas in locum Lacy et viam existentes, et adiungitur terre Ecclesie Sancti Gothardi; postea in parte occidentis procedendo pervenit ad vnam metam circa viam; postea transit iterato fluium Myrag, et vadit ad duas (metas); postea venit ad possessiones Detrici et Nycholay filiorum Comitis Detrici magni, sicut eciam domino nostro Regi rescripsimus, metas terrarum Vosyan et Karkou separantes. Datum et actum ad perpetuam rei memoriam et firmitatem. In cuius rei testimonium presentes concessimus literas sigilli nostri munimine roboratas. Anno Dominice Incarnacionis M^oCC^oL^o septimo, sexto kalendas mensis Augusti.

(Az eredeti után. *Czech.*)

203.

IV. Béla király helybenhagyása, hogy Sándor, Marcell fia, Durug nevű birtokát Fuvus pannonhalmi apátnak eladhassa. 1258.

Bela Dei gracia Hungarorum, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex, omnibus presentes litteras inspecturis salutem in Domino. Vt ea, que geruntur in tempore, ne cum tempore defluant et labantur, ad cautelam solent scripti patrocinio peremnari. Proinde ad vniuersorum noticiam uolumus peruenire, quod cum Alexander filius Marcelli terram Durug Posoniensis et Musuniensis castrorum usui quinque aratrorum subiacentem cum feneto et aliis utilitatibus ac pertinenciis suis ex nostra collacione datam sibi in concambium terre sue Mortun vocate in parochia Posoniensi vendicioni vellet exponere, ad nostram accedens

presenciam Fauus venerabilis Abbas de Sacro Monte Pannonie nobis instancius supplicauit, vt dictam terram liceret sibi emere nomine Ecclesie sue et pacifice possidere. Volentes igitur vtilitati Monasterii Beati Martini consulere in hac parte, concessimus dicto Abbati, vt dictam terram Durug vocatam a prefato Alexandro libere emat et possideat. Et sic idem Alexander retulit in nostra presencia constitutus, per dictum Abbatem precium eiusdem terre plenius sibi extitit persolutum. In cuius eciam solucionis iudicium idem Alexander priuilegium nostrum, quod habebat super ipsa terra, dicto Abbati restituit omni super precio dicte terre renuncians accioni. Vt igitur hec nostra concessio robur perpetue obtineat firmitatis, litteras nostras concessimus duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Smaragdi venerabilis Electi Ecclesie Colocensis dilecti et fidelis nostri aule nostre Vice-Cancellarii anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo octauo, XVIII° kalendas Madii, Regni autem nostri anno vigesimo tercio.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

204.

IV. Béla király a pannonhalmi apátság és a Guler helységben lakó szolgagyöri várjobbágyok közt Zamtu nevű birtok ügyében ítéletet hoz, melynek végrehajtását a györi káptalan eszközli. 1258.

Capitulum Ecclesie Geuriensis vniversis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in auctore salutis. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod in medio quadragesime Laurencius Decanus et Martinus Curialis Comes Monasterii Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie pro domino Fauo Abbate, et Conuentu Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie ex vna parte; Peteu, Daniel, Almus, Bohas, Jaco et Symun ac alii eius consanguinei, iobagiones scilicet castri Zolgageur in villa Guler ex altera in nostra existentes pre-

sencia, exhibuerunt nobis duo paria litterarum memoria-
 lium domini nostri Bele Regis Illustris Hungarie, quarum te-
 nor talis est :

Datum pro memoria, quod Fauus Abbas Sancti Martini
 in medio quadragesime, Peteu et eius consanguineis jobagio-
 nibus castri Zolgageur de villa Guller pro terra Zamtou, que
 dictis jobagionibus de Zolgageur titulo empcionis fuerat de-
 uoluta, iuxta nostram sentenciam debet viginti quinque mar-
 cas soluere et duas pro iudicio Regali, eorum porcionem con-
 tingentes, cum denariis Regalibus ad pondus, vel argento
 decime combustionis coram Capitulo Iauriensi. Prefatus vero
 Peteu et eius consanguinei in ipsa media quadragesima pri-
 uilegia super dicta terra Zamtou per Monasterium Sancti
 Martini et Capitulum Iauriense confecta coram eodem Capi-
 tulo Abbati restituere supradicto, si potuerint rehabere; si
 vero rehabere non potuerint, dabunt eidem Abbati litte-
 ras nostras et Capituli Iauriensis super eo, quod littere Salo-
 monis Abbatis et Conuentus Sancti Martini ac Capituli Iau-
 riensis super contractu predictae terre confecte vbicunque in
 iudicio fuerint exhibite, irritae et casse penitus habeantur;
 quod nisi fecerint, ipsa terra absque pecunia Abbati perpe-
 tuabitur antedicto. Si vero Abbas in solucione prefate pecu-
 nie negligens extiterit, eandem terram ijdem jobagiones Zolga-
 geurenses possidebunt contradiccione aliqua non obstante.
 Ceterum memoratus Peteu et eius cognati edificia sua vsque
 quindenam Beati Georgii de terra transferent supradicta; sata
 vero sua autumnalia pacifice pro se recipient tempore con-
 gruo sine damno. Datum prope Budam in Chepel in crastino
 Luce Euangeliste.

In prefato autem medio quadragesime dictis Laurencio
 Decano et Martino Curiali Comite ex vna parte, Peteu eciam
 et suis consanguineis antedictis, jobagionibus scilicet Zolga-
 geurensibus de villa Guler in nostra presencia constitutis;
 idem Laurencius Decanus et Martinus Curialis Comes pro
 dicto domino Fauo Abbate Sancti Martini de Sacro Monte
 Pannonie et Conuentu existentes, illas viginti quinque marcas
 pro terra Zamtou, et duas pro iudicio Regali porcionem dicti
 Peteu et suorum consanguineorum contingentes cum dena-
 riis Regalibus ad pondus coram nobis plenarie persoluerunt.

Verum cum idem Peteu et sui consanguinei priuilegium Salomonis Abbatis et Conuentus Sancti Martini ac Capituli nostri super empcone predictae terre confectas (igy) restituere prefato Decano et Martino Curiali Comiti debuissent, Peteu prefatus ac sui consanguinei ipsas amisisse retulerunt. Vnde vbicunque ipsa priuilegia vel coram quolibet iudice fuerint demonstrate, nullum penitus obtineant robur firmitatis secundum sententiam domini Regis memorati. Nos igitur ad instanciam et petitionem vtriusque partis super redempcone dicte terre Zamtoui prenominate Laurencio Decano et Martino pro prefato Fauo Abbate presentes contulimus litteras nostri sigilli munimine roboratas. Anno Domini M^oCC^oL^o octauo; Chepano Preposito, Mykone Cantore, Thoma Custode existentibus.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

205.

IV. Sándor pápa a zágrábi püspöknek megengedi, hogy székes templomát alkalmasb helyre építhesse. 1258.

Alexander Episcopus etc. venerabili fratri. . . Episcopo Zagradiensi salutem etc. Ex tue devotionis sinceritate mereris, ut in petitionibus, quas nobis digne porrigis, exauditionis gratiam assequaris. Cum igitur, sicut nobis exponere curavisti, ecclesiam Zagradiensem, que in loco minus apto constructa minatur ruinam, cupias in loco construere magis apto, nos tuis precibus inclinati, construendi prefatam ecclesiam in loco magis idoneo et accomodo liberam tibi auctoritate presentium concedimus facultatem. Datum Viterbii IIII. Kal. Ianii (Pontificatus nostri) anno quarto.

(IV. Sándor pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 236. l.)

206.

IV. Sándor pápa IV. Béla királyt inti, hogy az atyja által oda ígért ezer ezüst girút a jeruzsalemi sz. jános-szállodának fizesse ki. 1258.

Alexander Episcopus etc, carissimo in Christo filio . . . Regi Ungarie Illustri salutem etc. Ad tuam memoriam libet frequenter reducere, nec non ante prospectus Regios sepius presentare, quod clare memorie . . . Rex Ungarie, pater tuus, prout magnificentiam decuerat Regiam, se ad partes conferens transmarinas, cum in hospitali Sancti Iohannis Ierosolomitani exhuberare humanitatis in pauperes et infirmos opera contemplatus multo maiora fuisset, quam prius susceperat ex auditu, reseratis illico innate pietatis visceribus, dilectis filiis . . . Magistro et fratribus hospitalis predicti mille marcas argenti se daturum promisit annuatim ex erario Regni sui, per fratrum ipsorum sollicitudinem tam piis usibus, quam etiam terre sancte obsequiis perpetuo applicandas, prout in eiusdem progenitoris tui privilegio exinde confecto plenius dicitur contineri. Cogitaverat enim sicut Princeps Catholicus, quod et misericordia comes est defunctorum, et elemosina viri quasi sacculus, ad quem urgente necessitate recurritur, est cum ipso, gratiam ut pupillam in presenti conservans, et retributionem hiis rependens, qui eam faciunt, in posterum gloriosam. Verum ne promissionem ex paterna munificentia tam magnifice prodeuntem post ipsius progenitoris decessum ex quavis causa occasui subiacere contingeret, et confirmationis ad eternam rei memoriam robur ex tuo munere contulisti, quod eo fuisse nobis cognoscas acceptius, quo magis personam tuam potioribus apud Deum iuvare meritis exoptamus. Sed mirari cogimur, non immerito et moveri, intellecto, quod promissum huiusmodi eidem Magistro et fratribus quodammodo infructuosum redditur, dum Serenitas Regia requisita super hoc ab eis pluries, et Apostolicis etiam exci-

tata precibus, solutionem dictarum mille marcarum hactenus plus debite prorogavit. Sane cum protractio solutionis huiusmodi per te facta sic liber(ali)tati priori preiudicet, ut more quantum adieceris, gratie tantum demas, decuisset Regalem Excellentiam preces — — — prevenisse, vel saltem non expectasse propter hoc a nobis denuo inculcari. Cum enim Deo, non homini, facta sit ipsa promissio, qui personam pauperis induens, se in humilitate — — — ac egere — — — profecto tunc humana presumit fragilitas, si subtrahit vel differendo minuit, quod patris devotio ipsis pauperibus solempniter sic spondit. Et quidem qui conferentia patri suo remedia ad salutem detrectat, vel non festinat impendere, non est expers discriminis seu immunis a culpa, cum iuxta verbum sapientis non sit mortuo quamvis extraneo gratia subtrahenda. Que autem a posteris tuis elemosinarum poteris tempore necessitatis sperare suffragia, si circa salutem anime progenitoris eiusdem, ubi exuberare debueras, averterint te remissum? aut cum filii paterne eruditionis emulatores existant, que a te constantie munimenta suscipient, si que de ipsius patris, vel tuis potius processere labiis, videant te, quod absit, irrita facere, seu quomodolibet retardare? O grave discrimen, ubi pietati detrahatur et honesta concessio violatur! O non leve dispendium, ubi Deus offenditur, et promisso pauper stipendio defraudatur! Et non mediocriter consideratio nostra concutitur, cum de persona tua, quam brachiis sinceritatis complectimur, talia nobis audientibus referuntur et mens nostra plena quiete non fruitur quamdiu tue fame celebritas taliter offuscatur. Cupientes itaque sollicitudinem Regiam prompto remedio sic premissis — — —, quod sue laudis titulos obduci de cetero tali caligine non contingat, Serenitatem tuam sicut iterum, sic attentius rogamus, monemus et hortamur attente, in remissionem tibi peccaminum iniungentes, quatenus in reverentiam Apostolice Sedis et nostram predictas mille marcas eisdem Magistro et fratribus nunc et in posterum ministrare, ac de subtractis plenarie satisfacere non moreris: indecens enim est in eo, quod Spiritu Sancto, qui tarda nescit molimina, noscitur fuisse inspirante promissum, per te more dispendium interponi. Priuilegia quoque immunitates, libertates, con-

cessionones Regias, necnon compositiones et ordinationes cum eis initas, velut religionis et fidei zelator inclitus ita studeas conservare, ut propter hoc bonorum retributor omnium tuum Regnum a quibuslibet malis promptius tueatur — — — ac proli tue addat prosperitatis augmentum, nosque proinde sinceritatem tuam dignis in Domino laudibus commendantes, Celsitudini Regie super hoc ulterius scribere non cogamur. Datum Viterbii IV. Idus Iunii Pontificatus nostri anno quarto.

(IV. Sándor pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 236. l.)

17.

IV. Sándor pápa bizonyos pénzösszeg iránt intézkedik, mely az esztergami érsek meghatalmazottaitól Romában eloroztatott. 1258.

Alexander Episcopus etc. Cum Lanfrancus de Cocco Canonicus Curiensis, quondam scriptor noster, Mediolanensis Diocesis, coram dilecto filio nostro . . . Camerario nostro super eo, quod quondam summam argenti dilectis filiis fratribus Tiburtio et Portio Ordinis fratrum Predicatorum, nunciis venerabilis fratris nostri . . . Archiepiscopi Strigoniensis apud Sedem Apostolicam constitutis per quendam servientem dilecti filii nostri Arburdi eiusdem Ordinis, Penitentiarii nostri, in cuius dicti fratres hospitio morabantur, furtive, ut dicitur, subtrahi procuravit, fuisset ad iudicium evocatus; ipse tanquam male sibi conscius de curia nostra contumaciter se absentans, citatus pluries in audientia publica, ut est moris, et diutius etiam expectatus, non curavit coram eodem camerario comparere, quamvis quedam pars de dicta summa per eundem fuerit eisdem fratribus restituta, et de comparendo coram camerario predicto corporale presterit iuramentum. Nos igitur attendentes huiusmodi pravitatis excessum, et quod alias idem de falsitate in litteris Apostolicis tempore felicis recordationis Innocentii Pape predecessoris nostri commissa, erat admodum infamatus, quodque culpa foret super hoc relaxare vindictam, ipsum per dile-

etum filium Magistrum Jordanum, Sancte Romane Ecclesie Vice-Cancellarium et Notarium, privari fecimus officio scriptorie: sed quia nec id reputamus sufficiens ad vindictam, eum universis beneficiis ecclesiasticis, locis ac prebendis et jure, quod sibi ex quibuscumque receptionibus ubilibet fuerat acquisitum, perpetuo sine spe restitutionis presentium auctoritate privamus. Nulli etc. nostre privationis etc. Datum Viterbii V. Idus Iulii, Pontificatus nostri anno quarto.

(IV. Sándor pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 237. 1.)

208.

A székesfehérvári káptalan bizonyossága, hogy Sándor, Marczel fia, Durug nevü birtokát Favus pannonhalmi apátnak bevalotta. 1258.

Capitulum Albensis Ecclesie vniuersis Christi fidelibus presentibus pariter et futuris presencium noticiam habituris salutem in eo, qui salus est omnium. Vestra nouerit vniuersitas, quod constitutus coram nobis personaliter Alexander filius Marcelli de villa Durug proposuit, quod cum pater suus Marcellus attendens temporibus sue vite, et ipse multa temporalia commoda et bona Ecclesie Sancti Martini de Saero Monte Pannonie recepissent, et idem pater suus die extremo sibi properante condigna vicissitudine refundere nequiuisset, ipse volens eidem Ecclesie grato recompensacionis stipendio respondere, memor existens accepti beneficii, vtpote vir vndique circumspectus et prudens, ob remedium anime patris sui et proprie ac spem eterne beatitudinis, terram suam quam in eadem villa ex donacione Regis Bele quarti obtinebat, prout per litteras eiusdem dicti Bele Regis nobis constitit euidenter, vsui quinque aratorum sufficientem cum feneto et aliis vtilitatibus suis et pertinenciis, eidem Ecclesie coram

nobis contulit et donauit iure perpetuo et irreuocabili possidendam. Adiiicimus eciam, quod frater Cosmas Decanus eiusdem Ecclesie promisit nomine ipsius Ecclesie, quod idem Alexander et sui heredes tueantur (igy) per Ecclesiam memoratam et protegantur, ac eciam ipsis tam in spiritualibus, quam in temporalibus prouideatur ab eadem. In cuius rei memoriam et perpetuam firmitatem presentes litteras ad petitionem partis vtriusque, videlicet Alexandri et Decani memorati concessimus eidem Ecclesie Sancti Martini sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Domini M^oCC^oL^o octauo. Magistro Phitippo Ecclesie nostre Electo aule Regie Vice-Cancellario, Gregorio Cantore, Feliciano Custode, Ambrosio Decano existentibus.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában. V. ö. 203. sz. a okmányunkat.)

209,

Az ó-budai káptalan bizonyáglevelé, hogy Chama fiai Kis-Gál nevű birtokuknak fele részét Poukának, Sz- Erzsébet lakosának bevallották. 1258.

A. B. C.

Vniersis presentes litteras inspecturis Capitulum Budensis Ecclesie salutem in Domino. Nouerit vniuersitas vestra, quod Katerman, Atmar, Levka et Joob filii Chama coram nobis personaliter fuissent constituti, confessi sunt, quod medietatem cuiusdam terre sue, que vocatur Minor Gal, quam ipsi a Paulo et Johanne filijs Ochés, a Petro filio Lycach, et a Lomb filio Zader iusto empconis precio comparauerant, cuidam nomine Pouka de villa Sancte Elyzabeth cum omnibus vtilitatibus ad eandem medietatem pertinentibus, Chepano filio Sentés, qui est commetaneus eiusdem terre, presente et consen-

ciente, ac nullo penitus contradictore existente, verdiderunt pro duabus marcis argenti minus fertone perhenniter possidendam, dictanque sumpmam pecunie confessi sunt se ad plenum recepisse. Obligantes se prenotati homines, expedire dictum Povkam et eius heredes a quibuslibet, occasione dicte medietatis terre molestante. Vt autem huismodi vendicionis ac empcionis series coram nobis ordinata nequeat imposterum per quempiam retractari, partibus sic volentibus et petentibus in testimonium predictorum presentes concessimus litteras sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Domini MCCL. octauo. Aaron Cantore, Thoma Custode, Mattheo Decano, Jurk et Nicolao sacerdotibus, hysce et Petro Magistris, ceterisque canonicis existentibus.

(Az eredeti után. Csech.)

210.

A györi káptalan bizonyáglerele, hogy a pannonhalmi apátság a neki már oda ítélt földekre nézve több tapani lakosnak kedvezményt tett. 1258.

Capitulum Ecclesie Jeuriensis omnibus Christi fidelibus presencium inspectoribus salutem in auctore salutis. Vniuersitati vestre harum serie declaramus, quod Johanne fratre Monasterii Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie, ac Martino Officiali, Comite eiusdem Monasterii ex una parte; et Chembe, Petro, Farkasio, Valentino, Batha, et Tyburcio de uilla Tapan ex altera coram nobis constitutis, iidem frater Johannes et Martinus Comes sunt confessi, quod cum uenerabilis pater Fauus Abbas et Conuentus predicti Monasterii Chembe, Petrum, Farcasium, Valentinum, Batha, et Tyburcium antedictos coram domino Rege conuenissent, repetentes ab eisdem racione commetaneitatis medietatem terre in Tapan existentis, empte ab Alexandro filio Alexandri, et Reginaldo de genera-

cione Opour; tandem, licet eiusdem terre medietatem dominus Rex adiudicasset Abbati et Conuentui predictis reuendendam; quia tamen iidem homines eandem terram tempore famis, que in Hungaria generaliter acciderat, comparauerant, eisdem paternaliter compassi Abbas et Conuentus memorati, solutis duabus marcis et octo ponderibus predictis hominibus, terciam partem eiusdem terre supradicto Monasterio appropriantes, reliquas duas partes sepedicte empticie terre presentibus et consencientibus commetaneis suis prenomminatis hominibus de Tapan dimisissent perpetuo possidendas. Et ut huius rei series rata et inconcussa in perpetuum perseueret, partibus petentibus presentes concessimus litteras nostri sigilli munimine roboratas. Anno Domini MCCL. octauo. Chepano Ecclesie nostre Preposito, Jurkone Cantore, Thoma Custode existentibus.

(Eredetie a szent mártoni főapátság levéltárában.)

211.

A győri káptalan bizonyásglevele, hogy a pannonhalmi apátságnak Diénes nevű földbirtok, melyet Elek Sándor fia reá általruházott, átadatott. 1258.

Capitulum Ecclesie Jeuriensis vniuersis Christi fidelibus, presencium inspectoribus salutem in salutis largitore. Vniuersitati vestre declaramus presencium per tenorem: Quod venerabilis pater Fauus Abbas Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie literas Regias nobis presentauit, in quibus nobis dabatur in mandatis, ut aliquem ex sociis nostris vna cum predicto Abbate ac Iohanne Comite filio Gug Comitiss, Pristaldo ipsius domini Regis, nec non Elec filio Nicholay ad circumeundam quamdam terram predicti Elec, nomine Dyonis, sitam in Comitatu Posoniensi, transmitteremus. Nos itaque mandato domini nostri Regis satisfacere cupientes,

vt tenemur, magistrum Alexandrum Concanonicum nostrum, virum discretum cum domino Abbate, Iohanne Comite et Elec predictis transmissimus, in cuius presencia cum Abbas, Comes Iohannes et Elec predicti, convocatis commetaneis et vicinis, terram predictam peragrassent, et idem Elec suam eis aperuisset voluntatem, quod ipsam terram Abbati et Monasterio Sancti Martini conferre ob sue anime remedium intendebat; vnanimiter responderunt, quod prefatum dominum Abbatem et Monasterium Sancti Martini liberaliter et libenter sine contradiccione aliqua in suum vicinum et commetaneum admittebant. Postmodum uero sepredictus Elec in nostri presencia constitutus confessus est, quod predictam terram suam Dyonyis pro remedio anime sue, nec non pro trecentis quatuor marcis, quas confessus est eundem Abbatem suo ac Monasterii sui nomine sibi iam dudum persoluisse ad plenum, contulerat ipsi domino Abbati ac Monasterio Sancti Martini cum duobus seruis, Beed et Iteu, ac vno libertino nomine Andrea, pacifice et quiete de cetero possidendam: ac proprietatem et dominium eiusdem in prefatum Monasterium Sancti Martini transtulit pleno iure, nullum in ea ius sibi vel suis heredibus reservando. Ipsa vero terra est undique consignata metis veteribus et antiquis, que perveniendo ad magnum Danubium a terra villarum Chun et Vruzwar (Csún, Oroszvár) per eundem Danubium separantur. Vt igitur huius rei series robur optineat firmitatis perpetue, ad petitionem eiusdem Elec, Abbati et Monasterio Sancti Martini sepredictis presentes concessimus litteras nostri sigilli munimine roboratas. Anno Domini M^o. CC^o. quinquagesimo octavo. Chepano Ecclesie nostre Preposito. Iurkone Cantore, Thoma Custode existentibus.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában. Ugyanezen ügyre vonatkozik a székesfehérvári káptalan szintén 1258-ki okmánya, Fekjárnél Cod. Dipl. VII. k. I. r. 309. l.)

212.

A györi káptalan bizonyítja, hogy a pannonhalmi és a szeliczi apátságok közt Tünö helység birtokára vonatkozó per választott bírák ítélete által intéztetett el. 1258.

Capitulum Ecclesie Geuriensis omnibus Christi fidelibus presencium inspectoribus salutem in salutis largitore. Fines causarum de facili in ambiguum rediguntur, nisi testimonio litterarum fulciantur. Quocirca vniuersitati vestre tenore presencium declaramus, quod Elya Abbate Monasterii Beati Jacobi de Selyz, Corrado filio Petri de Chechun, et Georgio filio Comitis Desiderii nepote eiusdem Petri, patronis dicti Monasterii de Selyz ex una parte, nec non Cosma Decano Monasterii Beati Martini de Sacro Monte Pannonie nomine procuratorio Fauis Abbatis eiusdem Monasterii coram nobis comparentibus ex altera, proposuerunt, quod cum idem F(auus) Abbas Abbatem de Selyz et prenotatos Nobiles coram domino Rege traxisset in causam, volens ab ipso Abbate in uilla Tuneu repetere siluam in terra duorum aratorum iacentem, et terram arabilem usui unius aratri sufficientem; a dictis autem nobilibus in eadem uilla centum viginti iugera terre similiter repetere uoluisset, quasi iidem Abbas et nobiles uolenter occupatas detinuerint. Tandem ex permissione domini Regis ipse partes compromisissent in arbitros, obligando se eorundem sententiam irrecusabiliter tolerare. Igitur per sententiam dictorum arbitratorum taliter exstitit ordinatum; quod dictus Abbas de Selyz Monasterio Beati Martini statuit quandam siluam inter uillam Tuneu et Apaty super uno monticulo a parte occidentali existentem; cuius meta in uia annexa radici eiusdem montis incipiendo, ascendit usque ad metas nobilium de Scemere, ubi de nouo meta est erecta, separans ipsam siluam a terris dictorum nobilium de Scemere ab inuicem; capitanea autem meta incipit in quadam uia herbosa seu pedestri semita, et protenditur uersus aqui-

lonem usque ad metas vinearum Comitis Desiderii, et ibi terminatur. Item eidem Monasterio Beati Martini superaddendo statuit quadraginta iugera terre mixtim iacencia cum terris prenominatorum nobilium et ipsius Monasterii de Seliz. Corradus uero et Georgius supradicti statuerunt eidem Fauo Abbati eciam quadraginta iugera similiter mixtim iacencia. Et hijs omnibus idem F(auus) Abbas ad se receptis plenarie contentus, tam ipsum dominum Abbatem de Seliz, quam prefatos nobiles, renunciando liti et disceptacioni, absoluit ab omni accione et impeticione, quam racione suprascripta mouerat contra ipsos, prout partes supradicte, insuper eciam Magister Saulvs Archidiaconus Supruniensis, et Magister Marcus concanonici nostri, in quorum presencia et arbitrio processus sev compositio extitit ordinata et decisa, nobis recitarunt uiua noce. Ipsos eciam nobiles, vtpote ab ipso penitus expeditos, idem Fauus Abbas iuris et possessionis hereditarie reliquit pacificos possessores. Nec hoc pretermittimus, quod idem Elyas Abbas et nobiles sepedicti protestati sunt, Monasterium Sancti Martini habere et semper habuisse centum triginta et tria iugera item in eadem uilla Tunev, exceptis supradictis terris, quas ipsi statuerunt. Vt igitur huius rei series robur perpetue firmitatis obtineat, presentes litteras quadripartitas dictis Abbatibus et nobilibus concessimus quartam partem earundem in nostra camera reseruando Anno Domini M. CC. L.VIII. Chepano Ecclesie Preposito, Jurkone Cantore, Thoma Custode existentibus.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

213.

A veszprémi káptalan bizonyítja, hogy a Laad nemzetség több tagjai a Veszprém folyó melletti malmukat Zelánd veszprémi püspöknek eladták. 1258.

Uniuersum Capitulum Vesprimiensis Ecclesie omnibus presentes litteras inspecturis salutem in omnium Salvatore. Ad uniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire: Quod Alexander filius Bata, et Omodeus filius Pouce, ac Stephanus filius Petri Comitis pro se et pro aliis fratribus suis de genere Laad, cognati Bulchw Episcopi, coram nobis constituti locum vnus molendini situm in fluuio Wesprimiensi iuxta molendinum Abraham a parte inferiori, et sex jugera terrarum circa locum (igy) dicti molendini metis circumdata domino nostro Zlando Episcopo Vesprimiensi pro quinque marcis boni argenti uendiderunt in perpetuum possidenda, recepta eadem pecunia plenarie ab eodem. In cuius rey testimonium, ut memoria facti uiuat apud posteros sine obliuione, presentes litteras concessimus sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus Magistri Roberti Lectoris Ecclesie nostre, anno gracie M.CC.L. octauo. Venerabili in Christo patre nostro Zlando Episcopo, Fawo Preposito, Lodomerio Cantore, Iohanne Custode existentibus.

(Eredetie a veszprémi káptalan levéltárában.)

214.

A veszprémi káptalan bizonyítja, hogy Miska gróf fiaí Péter gróf fiait Margit nővérök hitbére tekintetében a hozott ítélet értelmében kielégítették. 1258.

Nos Capitulum Vesprimiensis Ecclesie domus pro memoria, quod Gregorius filius Petri Comitis coram nobis constitutus pro se et pro Petro Comite fratre suo, Feldyrico, sic et pro Andrea fratribus suis asseruit viva voce, quod cum ipse et prenotati fratres sui movissent causam contra Abram et Renoldum filios Miska Comitis, requirendo ab eisdem dotem et res paraphernales domine Margarethe sororis ipsorum, filie dicti Petri Comitis, uxoris Miska Comitis, coram domino nostro (Zelando) Episcopo Vesprimiensi; eadem causa secundum sententiam predicti domini nostri Episcopi taliter extitit ordinata: quod predicti filii Miska Comitis solverunt viginti et quinque marcas coram nobis pro dote et rebus paraphernalibus domine Margarethe super dote; et sic idem Gregorius dixit fuisse satisfactum ita, quod de cetero nec ipse Gregorius, nec fratres sui predicti, nec quisquam de cognatis ipsorum predictos filios Miska Comitis ratione dotis et rerum paraphernalium prefate domine poterit impetere seu molestare. Datum quarta feria proxima post octavas Sancti Michaelis, anno gracie millesimo ducesimo quinquagesimo octavo. L. S.

(Religio égyh. és irod. folyóirat. 1854. 42. sz. 332. lap. Csech.)

215.

A pannonhalmi apát bizonyságlevele, hogy a bakonybéli apát és a Taryán helységben lakó várnépek közt a taryáni föld tekintetében osztály történt. 1258.

Vniuersis Christi fidelibus tam modernis, quam futuris, presens scriptum inspecturis Conuentus Ecclesie Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie salutem in vero salutari. Cum ex mandato domini Regis super facto terre Tharyan, quod vertebatur inter Abbatem de Beel ab vna parte, et inter populos domini Comitis, nec non castrenses eiusdem ville ex altera parte, vnum ex nobis misissemus in testimonium; rediens retulit nobis talem inter eos pro bono pacis fuisse diuisionem: Quod dicti populi dedissent centum iugera terre, quorum triginta sunt fimata, septuaginta vero campestria, Abbati antedicto certis metis assignata, excepta piscina, feneto et terra pascuali, que sunt in communi relicta sine diuisione. Cuius terre meta incipit a stagno Kuyar, et uertit in terram Kuzep; inde tendit ad Wyzestoluk, qua etiam terminatur conterminalis et vicina a parte australicum terra Rolandi filii Wyerunconis, et finitur vltra flumen apud geminas arbores pirorum. Vt igitur hec diuisio inconcussa et irreuocabilis perseueret, nec possit per quempiam temporis processu in causam retrahi, ad instanciam et petitionem partis vtriusque presentes litteras contulimus Abbati prememorato sigilli nostri munimine roboratas. Anno verbi incarnati MCCLVIII^o sexto kalendas Iunii; Fauo Abbate, Ch. Decano, G. Custode. I. Celerario Ecclesie nostre tunc temporis existentibus.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

216.

Dénes szolnoki és bakonyi főispán bizonyítja, hogy a pannonhalmi apátság és a Churgiban lakó bakonyi erdőcsöszök közti Venyu helység határait illető egyenetlenség barátságos úton elintéztetett. 1258.

Dyonisius Comes de Zounuk et de Bokon vniuersis presens scriptum inspecturis salutem in Domino sempiternam. Quia uidelicet quedam penalitas ineuitabilis humane nature dominatur, abhinc censuit discretorum prudentia, res bene gestas scriptis mandare, vt apud posteros robur valeant obtinere. Hinc est, quod ad vniuersorum noticiam harum serie volumus peruenire; quod cum causa, que vertebatur inter venerabilem patrem Fauum Abbatem et Conuentum Monasterii Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie super terra populorum suorum de villa Venyu subter Bokon ex vna parte, et custodes silue Bokon de uilla Churgi ex altera multis altercacionibus fuisset coram domino Rege ventillata, cumque nec parceretur laboribus, et expensis iam gravarentur; tandem Iudice Curie Regie consenciente pacem inter se reformare studuerunt partes iam dicte. Sed dum ipsa pacis reformacio, nisi nobis mediantibus, uigorem nullum uisa fuisset posse obtinere, eo quod custodes silue supra notati ex Regia donatione nostre potestati subiicerentur, misimus uice nostra Saulum Comitem de Bokon fidedignum de genere Peukenw, qui postmodum super serie pacis reformate remisit nobis litteras suas autenticas continentes hanc formam.

Metuendo domino suo Dyonisio Comiti de Zonouk et de Bokon incolumitatem cum fideli seruicio. Quia dominacionis vestre mandatis pro uiribus paratus sum obtemperare, noueritis, me accessisse super faciem terre Venyu subter Bokon Ecclesie Beati Martini de Sacro Monte Pannonie, super qua contencio inter dictam Ecclesiam et custodes silue Bokon de uilla Churgi haberi uidebatur, et conuocatis illuc vniuersis

commetaneis terre pretaxate cum multis nobilibus provincie, inter quos fuerunt nominatim Iohannes filius Gug, Deca et Gregorius filij Cornelii, et Benedictus filius Beund; qui omnes requisiti cum fide Deo debita et corone asseruerunt; populos Ecclesie sepe dicte de villa Venyu a plaga occidentali in terra arabili commetaneos cum vduornicis de villa Feneufeu hactenus semper exstitisse; asseruerunt etiam, ipsos populos libertatem habere depascendi pecoribus suis siluam interiacentem arabili terre prenotate; asseruerunt etiam arabilem terram in vertice montis Zirku nominato. Super quam causam contradiccio nulla habebatur, et terram arabilem a plaga aquilonari vsque ad pinetum dictis populis libere pertinere; in quam assercionem consenserunt sepe memorati custodes sjlue, videlicet Benke centurio, Zunka, Weoda et Martinus, qui litis huius fuerant executores cum vniuersis sociis suis senioribus ac iunioribus, qui omnes in facto dicte terre comparuerunt, et omnis litis prosecucioni et accioni, quam super terra memorata habere videbantur, omnino renunciarunt tali condicione, quod populi dicte Ecclesie imposterum nullam arborem viuentem audeant extirpare; insuper etiam supra notatus Abbas obligauit se dictis custodibus siluarum expensas ad tres vel quatuor marcas refusurum, ita tamen, si cum ceteris sociis suis super hoc ipsum serio prestarent sacramentum.

Preterea etiam adstiterunt personaliter coram nobis sepe dicti custodes siluarum vice et nomine procuratorio vniuersorum sociorum suorum, et frater Henricus nomine dicti Abbatis sui et sui Conuentus sepius dictorum, postulantes supplici voce reformationem ipsam predicte pacis priuilegiabilibus litteris nostris confirmari. Quorum iustis et racionabilibus petitionibus inclinati, ne aliquorum malicia prenotata pacis reformatio in irritum valeat aliquando per ipsas partes reuocari, presentes concessimus sigilli nostri munimine roboratas. Anno Domini M.CC.L. octauo, septimo Kalendas Aprilis.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

217.

IV. Béla király azt határozván, hogy Favus pannonhalmi apát Pálnak, Zemekey fiának, az örkényi birtok tekintetében öt girát fizetni tartozik, a györi káptalan bizanyítja, hogy ezen fizetés megtörtént. 1259.

Capitulum Ecclesie Gevriensis omnibus Christi fidelibus presencium lectoribus salutem in Domino. Nouerit vniuersitas vestra, quod nos presentibus partibus aperuerimus litteras memoriales domini Regis Bele, que inter Monasterium Sancti Martini ex vna parte, et inter Paulum filium Zemekey ex altera emanarant; quarum tenor talis est:

Datur pro memoria, quod F(ausus) Abbas Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie in octauis Purificacionis Beate Virginis Paulo filio Zemekey pro terra, quam in villa Eurken ab eodem Paulo coram nobis repetebat, debet soluere quinque marcas eum denariis Regalibus ad pondus, vel argento decime combustionis coram Capitulo Iauriensi. Idem vero Paulus in ipsis octauis restituet predicto Abbati priuilegium per prefatum Monasterium Sancti Martini super vendicione prenotate terre concessum, ac etiam debet in continenti terram restituere supradictam Abbati et Conuentui Monasterii antedicti, hoc expresso, quod si ipsi Abbati statuto termino predictam pecuniam soluenti priuilegium prefatum restituere non curaret, ipsa terra absque pecunia Abbati perpetuabitur memorato. Si vero Abbas dictam pecuniam non soluerit, sicut debet, ipsam terram idem Paulus possidebit, contradictione aliqua non obstante. Datum in festo Luce Evangeliste.

Vnde memorate quinque marce ex parte Monasterii Sancti Martini eidem Paulo filio Zemeke sunt coram nobis plenarie persolute; Paulus vero filius Zemeke priuilegium memoratum Abbati exhibuit; terram autem prefatam coram homine nostro fideli ad hoc deputato, ducenta et triginta iugera terre vno minus continentem in Eurken restituit Mo-

nasterio Sancti Martini pacifice possidendam , nulla contradiccione existente , (prout) ipse idem homo noster nobis recitavit. In cuius rei memoriam perpetuam ad petitum ipsorum presentes dedimus litteras alfabeto diuisas et sigillo nostro roboratas. Anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo nono. Chepano Preposito, Iurkone Cantore , Hectore Custode existentibus. Datum per manus Petri Albi Capitulo per Cantorem constituto.

(A győri káptalan Örkény helységet illető 1396-ik okmányából.)

218.

István ifjabb király és stajer herczeg Eberhardot marburgi polgárt Stajerhonban hűbéri birtokkal adományozza meg. 1259.

Nos Stephanus Dei gracia Rex primogenitus Illustris Regis Vngarie et Dux Stirie tenore presencium significamus uniuersis: Quod nos consideratis fidelitatum meritis et seruiciorum Eburhardi fidelis ciuis nostri de Marpurg, que Domino Regi karissimo patri nostro et nobis studuit inuiolabiliter obseruare, nos in recompensacionem seruiciorum eiusdem, qui licet plura mereatur, in villa Wolcuim decem mansus, in villa Chost quatuor mansus et dimidium, et in villa Wdol duos mansus cum pertinenciis eorundem sibi in feudum et in perpetuum contulimus pleno iure et in filios filiorum. Et vt huiusmodi nostre donacionis series robur optineat perpetue firmitatis, presentes nostras litteras eidem contulimus duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno ab Incarnationo Domini millesimo. CC^o. L^o. nono.

(A bécsi cs. k. titkos levéltárban őrzött eredeti után, Chmel Diplomatorium miscellum Saeculi XIII. Bécs 1849. 51. l.)

219.

IV. Sándor pápa az esztergami szent-jános rendieket a tízedek fizetése alól fölmenti. 1259.

Alexander Episcopus etc. dilectis filiis . . . Magistro et fratribus Hospitalis Sancti Stephani Regis Strigoniensis, Ordinis Sancti Augustini salutem etc. Pia mentis vestre caritas pauperum lacrymis irrorata molitur jugiter fructuosa existere, taliter, quod debilium opportunitatibus adesse non desinat, et si ad ipsorum solatium propria interdum deficient, proximorum pro eis subsidia tota virtute imploret. Nos autem caritatis hujusmodi amatores paternis amplexibus amplexantes, Apostolice Sedis ubera sic clementer exhibere cupimus, ut ex eis sibi proveniat provisionis consilium salutaris. Cum itaque hospitalitatis observantiam, que, ut asseritur, in hospitali vestro circa cunctos continuo exercetur, facultates ipsius nequant tolerare, nos volentes ut, propterea specialis beneficio gracie gaudeatis, venerabilium fratrum nostrorum . . . Tusculani et . . . Penestrini Episcoporum supplicationibus inclinati, quod de possessionibus vestris hactenus acquisitis, quas propriis manibus aut sumptibus colitis, nulli teneamini decimas exhibere, auctoritate vobis presentium indulgemus. Nulli etc. nostre concessionis etc. Datum Anagnie V. Idus Decembris (Pontificatus nostri) anno quinto.

(Theiner id. m. I. k. 242. l.)

220.

IV. Béla király Baas mesternek a trencsini várhoz tartozó földekből két holdot adományoz. 1260.

Bela Dei, gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus presentes litteras inspecturis salutem in vero salutari. Quamquam Regia Sublimitas munificencie sue manus porrigere debeat suis subditis vniuersis; eo amplius tamen illos consuevit specialius gratuitis prosequi donatiuis, qui perspicacibus serui- cii prerogatiua suorum effulgent clarius meritorum. Proinde ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus perue- nire, quod magister Baas fidelis noster ad nostram accedens presenciam, proposuit a Pouca genero Georgij Iudei bapti- zati, quem dixit sine heredum solacio decessisse, de terra Arlouch ad duo aratra separatam certis metis se dudum emp- cionis titulo possedissee, quam demum post obitum eiusdem Pouce ipse magister Baas de terris castri nostri Trinchinien- sis sciuit esse; quod cum ipsa propter dicti Pouce decessum, qui, ut premissum est, obiit sine solacio liberorum, si eadem terra repeteretur per aliquem ab ipso, contra neminem no- mine expeditorio processum habere posset, nec pecunia sua si eadem terra euinceretur, ab ipso sibi posset restaurari, nos eandem sibi et suis heredibus, cum sit terra castri no- stri Trinchiniensis, ex liberalitate Regia conferre dignaremur. Nos igitur attendentes prefatum magistrum Baas nobis et Regno nostro obsequiosum multipliciter extitisse, que pro- lixum esset per singula enarrare, et posse impendere serui- cia in futurum; dictam terram duorum aratrorum, in cuius pacifica possessione ipse magister Baas existebat, exemptam a castro Trinchiniensi, eidem magistro Baas et suis heredibus heredumque suorum successoribus donauimus et reliquimus perpetuo et pacifice possidendam. In cuius donacionis per- petuam firmitatem presentes dedimus litteras sigilli nostri du-

plicis munimineroboratas. Datum anno ab Incarnacione Domini millesimo ducentesimo sexagesimo, VI. Idus Marcij, Regni autem nostri anno vicesimo quinto.

(Az eredeti után.)

221.

IV. Béla király Sziglietet a pannonhalmi apátságának adományozza. 1260.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus presentes litteras inspecturis salutem in Domino sempiternam. Ut donaciones Regum perpetua firmitate solidentur, litterarum solent testimonio communiri. Proinde ad vniuersorum noticiam harum serie volumus peruenire; quod cum olim Regno nostro depopulato a barbaris nacionibus, et a tyrampnide Tartarorum permittente vel iubente Domino pene penitus deuastato, timentes, ne Regnum ipsum ad exinanicionem vltimam deveniret, ac desiderantes, quod reliquie populi Diuina dispositione dominio nostro subiecti prouidencia nostra salua forent, inuocato Baronum tocius Regni nostri consilio ordinauimus, quod in locis aptis in omnibus terris Corone nostre subiectis municiones fierent, castra surgerent, ubi se populus imminente persecucionis tempore salutis causa recipere posset et saluare. Et ut huiusmodi salubris prouisio commodius duceretur ad effectam, hoc usi fuimus moderamine, quod si aliquis priuatus locum optineret situm fortem permutationis seu alio iusto titulo, publicatus communiter alicui multitudini hominum deputaretur construendus; vel si similis locus sub Regia existeret potestate, is similiter priuatorum, vel Ecclesiarum, aut Prelatorum donaretur vsui, ut hoc adhibito moderamine loca forcia semper illis deputarentur, per quorum prouidenciam constructa refugia fierent

plurium, que nullorum fuerant vel paucorum. Et ideo quandam insulam in Balatino existentem, ubi quidam mons municioni aptus existit, Ecclesie Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie destinauimus conferendam, ut in ipsa eadem castrum edificaret, que ad id faciendum potens est et abundans. Que quidem insula, licet dudum ad Comitatum pertinuisset Zaladiensem, a longis tamen retro actis temporibus a castro ipso exempta per multorum manus inter ceteras perpetuitates uelut erratica optenta fuit et possessa, primo uidelicet per Ogyz Banum, postmodum per Kalianum Comitem Zaladiensem, quo etiam absque herodibus defuncto, ad karissimum filium nostrum Regem Stephanum una cum Comitatu Zaladiensi ex nostra concessione fuit deuoluta. Attendentes igitur, quod per hanc fauorabilem donacionem religioso loco factam Regia deuocio spiritualiter sibi ac suis liberis proficeret apud Deum, et defensionem subiectorum suorum consulere in presenti, abito consensu karissimi filii nostri Stephani pro nunc eiusdem insule possessoris, ipsam insulam cum omnibus suis utilitatibus, scilicet cum villis, siluis, vineis, fenetis, pratis et piscacionibus ac aliis circumstantiis, sicut a prioribus possessoribus possessa extitit, memorato Monasterio Santi Martini de Sacro Monte Pannonie pro nostra et liberorum nostrorum salute donauimus ac tradidimus, ac per supra dictum karissimum filium nostrum donari, predictoque monasterio assignari fecimus perpetuo possidendam. Et ut dictum monasterium irreuocabili insule ipsius possessione gaudeat corporali, viro venerabili Fauus Abbati Monasterii supradicti promisimus bona fide sine fraude, quod ipsum Monasterium, Abbatem, Conuentum et eorum successores in sepe dicte insule possessione conseruabimus et per heredes nostros etiam faciemus perpetuo conseruari; cum dictum monasterium precipuum sit inter alia Corone nostre monasteria, ideoque specialiori amore et honore inter cetera conseruandum, non obstante quocunque privilegio, si quod appareret, in quo insula prefata alicui Baronum nostrorum collata diceretur vel donata; quia huiusmodi instrumentum tanquam reuocatum pro inani et cassato et omni ubique firmitate carituro haberi volumus et mandamus per presentes. In cuius rei memoriam et perpetuam firmitatem presentes de-

dimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Pauli Prepositi Posoniensis aule nostre Vice-Cancellarii anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo Regni autem nostri anno vigesimo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

222.

István ifjabb király a porowai kápolnát a pannonhalmi apát-ságnak adományozza. 1260.

Stephanus Dei gracia Rex primogenitus domini Bele Illustris Regis Vngarie, Dux Transsylvanus omnibus presentes litteras inspecturis salutem in vero salutari. Ad vniuersorum presencium posterorumque noticiam harum serie volumus peruenire, quod nos circa Ecclesiam Beati Martini de Sacro Monte Pannonie ducti pietate, considerantes imo firmiter credentes, ex terrenis bonis Diuino cultui collatis gratiam et fructum reportare, eidem Ecclesie quandam Capellam in honorem Sancti Hemerici vocatam de Porowa in Bokon existentem pro salute nostra ac Regni nostri stabilitate de Regia liberalitate duximus conferendam, ita quod in eadem fratres Ordinis Beati Benedicti Deo famulantes commorentur, habentes cellarium et araturam ibidem, ad quorum vsum et sustentacionem terram sub tali spacio et comprehensione volumus assignari, vt quantum a cymeterio ipsius capelle e quatuor partibus tribus vicibus sagittando terra comprehendi poterit, illam fratres prenotati pacifice possideant et quiete. Vt igitur nostra donacio perpetuo perseueret, presentes concessimus duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Benedicti aule nostre Vice-Cancellarii anno Domini MCCLX.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

223.

István ifjabb király Szigligetet adományozza a pannonhalmi apátságának. 1260.

Stephanus Dei gracia Rex primogenitus Illustris Regis Hungarie et Dux Stirie omnibus presens scriptum inspecturis salutem in omnium Salvatore. Quia facta mortalium cursu temporum a memoria delabuntur, expedire videtur, vt rerum gestarum series uiuacis littere patrocinio perhempnetur. Hinc est igitur, quod vniversorum noticie tenore presentium volumus fieri manifestum, quod dominus Bela Illustris Rex Hungarorum karissimus pater noster, verens mala preterita, que ipse cum suis sustinuit ab irrupente dira barbarie Tartarorum, prouido consilio dominorum pie prospiciens pariter et suorum, castra, municiones et obstacula edixit edificari per singula et vniuersa loca valida Regni sui. Idem eciam dominus et karissimus pater noster pie, paternaliter ac laudabili proposito nos induxit, quod quandam insulam in Balatino existentem, vbi quidam mons aptus munitioni est, Monasterio Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie conferremus. Quam quidem insulam tempore perpetuitatis Ogez Banus possidebat; postmodum eadem insula per dominum Regem karissimum patrem nostrum Kalyano Comiti Greco collata extiterat et donata; demum eciam ipso Greco abque solacio liberorum decedente, et Comitatum Zaladiensem nobis de gracia domini Regis karissimi patris nostri tenentibus, dicta insula ad manus nostras secundum Regni consuetudinem extitit deuoluta. Considerantes itaque inducciones et moniciones prefati domini et patris nostri karissimi salubres, et instinctu Diuini Spiritus esse factas, attendentes eciam in ipsa collacione et Regno accrescere et pariter monasterio supradicto, ipsam insulam cum vsibus omnibus, videlicet cum villis, siluis, vineis, fe-

netis et piscatura ac aliis eciam pertinentiis, sicut possidebatur a possessoribus prioribus supradictis, memorato monasterio pro salute karissimorum parentum nostrorum et nostra dedimus, tradidimus et donauimus, ac eciam per magistrum Benedictum aule nostre Vice-Cancellarium fecimus assignari; addentes eciam, quod in monte existenti (igy) in eadem insula venerabilis pater Fauus tunc (igy) Abbas dicti monasterii castrum seu municionem fieri faciat pro Regni comodo et tutela, vt si contingat, quod auertat Dominus, idem Abbas vel sui successores propter Dei amorem recipere possint et debeant ad ipsam municionem declinantes a facie persecucionum Tartarorum. Et vt predictum monasterium plena et pacifica dicte insule possessione gaudeat corporali, promissimus eidem Fauus Abbati bona fide, sine fraude, absque vlla inquietudine, ipsum et suos successores, nec non dictum monasterium in pacifica possessione dicte insule conseruare, cum dictum monasterium sit Corone nostre speciale, non obstante priuilegio in facto alicui Baronum nostrorum super collacione, insule superius memorate, quod esse cassatum penitus et inane presencium testimonio profitemur. In cuius rei memoriam et euidenciam plenior presentibus concessimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Benedicti aule nostre Vice-Cancellarii anno Domini MCCLX.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

224.

*IV. Sándor pápa a benedekrendiek tatai apátságát Tata birto-
kában védi. 1260.*

Alexander Episcopus seruus seruorum Dei karissimo in Christo filio Illustri Regi Vugarie salutem et Apostolicam benedictionem. Cum illa, que faciunt ad tui nominis claritatem atque nostram immunitatem, offendere minime conueniat, sed nobis et tuo nomini diligenter intendere deceat, ut nostra et tua in huiusmodi claritas semper de bono in melius valeat adaugeri; expedit, quod pium esset et iustum, ut in temporibus opportunis affectu prompto erga quoslibet exerceas, precipue circa Prelatos Ecclesiarum Regni tui vigilantia animo prosequareis. Sane dilecti filii . . . Abbas et Conuentus Monasterii de Tata Ordinis Sancti Benedicti transmissa nobis petitione monstrarunt, quod cum felicis recordationis Innocentius Papa predecessor noster venerabili fratri nostro . . . Episcopo Wesprimiensi dedisset sub certa forma per litteras Apostolicas in mandatis, uti si ei legitime constaret uillam de Tata ad dictum Monasterium pertinere, illam amotis exinde quibuslibet illicitis detentoribus eidem Monasterio restitueret, idem Episcopus, quia sibi de hoc legitime constitit, predictam uillam autoritate litterarum ipsarum sententialiter restituit Monasterio memorato, nosque quod ab eodem Episcopo super hoc prouide factum extitit, per nostras litteras duximus confirmandum. Quia uero nobili uiro Stephano Matthey familiari tuo dictam uillam detinente contra Deum et iustitiam occupatam, ijdem Abbas et Conuentus de restitutione habita sententia huiusmodi nullum potuerant consequi finem iusticie sue, cum propter factionem suam nullus de partibus illis castrensibus restitutionem memoratam uelit executioni mandare, Serenitatem tuam attente requirendam duximus et rogandam,

quatenus dictum nobilem, quod villam ipsam eidem Abbati et Conuentui restituere non intermittat, eosque illam de cetero possidere permittat, Regia potestate compellas, ita quod eisdem Abbate et Conuentu optatum commodum de huiusmodi precibus nostris reportasse gaudentibus, nos tibi speciales exinde gratias referamus. Datum Anagnie V. Kal. Maij Pontificatus nostri anno sexto.

(Eredetie a sz. mártoni főapátság levéltárában).

225.

Spalato városban készült végrendelet formulája. 1260

In nomine Domini nostri Jesu Christi Amen. Anno a nativitate eiusdem millesimo ducentesimo sexagesimo; Indictione tertia, die septima intrante Junio. Regnante domino nostro Bela Serenissimo Rege Vngarie; temporibus domini Rogerii venerabilis Spalatensis Archiepiscopi, Nicole Desse, Nicole Duymi et Come Petri Camurei Judicium.

In nomine eterni et summi Dei Amen. Anno incarnationis eiusdem millesimo ducentesimo sexagesimo; Indictione tertia, decima die intrante Februario. Temporibus domini Rogerii venerabilis Spalatensis Archiepiscopi, Miche Madii, Alberti Januj, Michaelis Leonardi Judicium; Ticha relicta Miche Stosce sane et memoriter loquens, licet infirmitate gravata, integro tamen sensu et bona memoria, timens, ne ab intestato decederet, tale sibi ordinavit fieri testamentum. Imprimis dixit stb. Et dixit, quod etiam omnia instrumenta, que eius nepotes filii Stani, qui ipsa eis, vel ipsorum patres vel matres de supradictis rebus fecerant, irrita et vacua permanent et nullam vigoris obtineant firmitatem. Quibus omnibus Elias Stani, qui illic presens erat, contradixit, negavit, et se sub protectione Curie, et suos fratres et sorores posuit dicens, suam avam non recte esse locutam. Item predicta Ticha etc. Actum in domo ipsius Tiche in presentia Nicolai quondam

sacriste, eius patris spiritualis, Dese Michaelis, Philippi Cuse, Laurentii Dene et plurium aliorum. Ego Geruasius Grubesse scripsi.

Et ego Lucas Spalatensis Canonicus, Juratus Communis, hijs interfui et audiens a predicta Ticha rogatus hoc breve scripsi. Actum infra ambas portas presentibus Stanicha Venitumre, Jacobo Petri testibus ex aliis.

(XVII. századi hiteles jegyzői másolatból, mely a bécsi császári titkos levéltárban őriztetik.)

226.

A győri káptalan bizonyága, hogy Gymolt helységre vonatkozó több okmányok előtte érvénytelenítettek. 1260 körül.

Nos Capitulum Ecclesie Jeuriensis memorie commendantes significamus quibus expedit: Quod privilegium super restitutione terre Gymolt per venerabilem patrem O. Episcopum nostrum confectum, et litteras seu instrumenta vniuersa per Capitulum Variense et Nobiles de Beeb, in processu cause terre Gymolt a quibuscunque iudicibus contra alterum impetrassent, sicut Nicolaus Vice-Judex Curie Regie cum suis coniudicibus ad determinandam causam terre memorate deputatis decreuerant, prout eorundem nobis litere declarabant, partes vicissim coram nobis cassauerunt et mortificarunt, ita ut que parcium aliqua ex ipsis instrumentis penes se se reservasset, ubicunque ostense fuerint, uiribus careant firmitatis et maxime quancunque (így) Capitulum Variense Ecclesie vilo unquam tempore aliquod instrumentum sibi reseruaret super terra Gymolt, qua in lite receptum contra nobiles de Beeb exhibuerit, tamquam cassum et inane uiribus censeatur.

(Eredetie a Kisfaludy család levéltárában. *Czech.*)

Ó szláv nyelven szóló okmányok.

227. (52. b.)

Ulászló István szerb királynak panasza, hogy a raguzaiak nem tartják meg a békességet. 1238.

† По милости божиен, ꙗ Стефанъ Владиславъ пишеште(ѣѣ), кнеже дѣбровъчски, и всѣи опькинѣ. ꙗ смь ималъ к вамъ шѣѣть, да приѣмъ томъ градъ, и да мѣ работамъ съзъ еговъ почьсть; а ви се сте оекали и рекъли: да си сѣде твоѣ села свободоу и твои лѣдне; да ꙗ смь былъ рекълъ моимъ лѣдемъ, да се не бое ницаре; да ви како си се сте навчили, поклетьѣѣ наша села и наше болары емати, такози сте и мнѣ счинили, давше свою рѣкъ и свою вѣрѣ, тере моѣ села плѣнили и боларе ели, а дрѣге исѣкли. Да ѣ томъ богъ да расѣди, на комъ е клетьѣѣ встала, а ви що можете чинити, чините. Богъ ви даи здравне.

Стефанъ Владиславъ.

A tergo: Кнезъ дѣбровъчскомъ и всѣи опькинѣ.

(Tvrkovičy Pál, Szrbszki szpomeniczi, Belgrád 1840. 9. l.; Safarik P. J., Památky drevního písemnictví jihoslovanuv, Praga 1851, Listiny, 14. l.; Miklosich F., Monumenta Serbica, Bécs 1858. 21. l.)

(Magyar fordítás.)

† Isten kegyelméből Én Ulászló István neked, raguzai kenéznek (rectornak), és az egész községnek irok. Én nektek fogadtam, hogy kedvezni fogok ezen városnak, és hogy működni fogok annak becsülete mellett; és ti fogadtátok, és mondtátok, hogy maradjanak szabadon faluid és embereid; úgy hogy én mondtam embereimnek, hogy ne féljenek semmit. De ti, ilyen eskü után valamint máskor is már pusztítottátok faluinkat és megtámadtátok boérainkat, úgy velem (most)

is tettétek ; megadtátok kezeteket és lekötöttétek hiteteket, és még is faluinkat sarczoltátok és bőerainkat vagy másokat megtámadtátok. Isten tehát határozza el, ki volt az, a ki az esküt szegte ; ti pedig tegyétek, a mi tőletek telik. Isten adjon nektek egészséget.

István Ulászló.

228. (52. c.)

Toniszto Miklós raguzai kenéz nyilatkozata, hogy Vladimír a raguzaiaknak minden hozzájárulása nélkül szerb földet prédált. 1238.

† ВЪ ИМЕ ШЦА И СИНА И СВЕТАГО ДУХА АМИНЬ. ЯЗЪ НИКОЛАВЪ ТОНИСЪТО, КНЕЗЪ ДВЕРОВЬЧЬКИ, И СЪДЪЦИ И ВЕКЪНИЦИ КЛЕСЬМО СѢ ТЕБЕ, ВЕЛНЕМЪ КРАЛИЮ ВЛАДИСЛАВЪ, ДЕ МИ ОБЕТОВАНИѢ И ПИСАНИЕ, КѢ МЕѢШ НИ ИЕСТЬ, МИ И НАША ШПЪКИНА ПРАВО И ВЕРЬНО СЪМО ДЕРЪЖАЛИ, И ВДЪ СЕЛА НАПРЕДЪ ТОЗИ ПИСАНИЕ И ТО ОБЕТОВАНИѢ ХОЩЕМЪ ДЕРЪЖАТИ ВЕКЪ ПАМЕТЬ. Я ЗА СИЮ ОБЕТОВАНИЕ ПОТВЕРЪДИМО, ДЕ НИ ЗА НАШЕГА СВЕТА НИ ЗА СВЕТА ВДЪ ШПЪКИНА ГРАДЪСКА ВЛАДИМИРЬ НЕ ПЛЕНОВАЛЬ ТВОЮ ЗЕМАШ, И ВДЪ СЕЛѢ НАПРЕДЪ СЪ НАШИМЪ СВЕТОМЪ ВДЪ НАШЕГА ГРАДА НИ ВЛАДИМИРЬ НИ ИНЫИ ТВОИ ВРАГЪ ДА НЕ ПЛЕНЕ ТВОЮ ЗЕМАШ

(Tvrzkovity id. m. 8. l. ; Safarik id. m. és oszt. 15. l. ; Miklosich id. m. 21. l.)

(Magyar fordítás.)

† Az atyának és fiúnak és szent léleknek nevében Amen. Én Toniszto Miklós raguzai kenéz, s birák és tanácsosok esküdtünk neked Ulászlónak nagy királynak, hogy fogadásunkat és irásunkat, mely köztünk van, mi és községtünk igazságosan és híven megtartjuk, s ezentul jövőre is ezen irást és fogadást akarjuk megtartani minden emlékezet-

ig. S ezen fogadásunkat megerősítjük, hogy Wladimir földedet se a mi tanácsunkkal, se a városi község tanácsával nem sарczolta; s hogy ezentúl jövőben is se Wladimir, se más valaki, se valamely ellenséged földedet a mi tanácsunkkal, vagy a város tanácsával nem sарczolja.

229. (69. b.)

Dandolo János raguzai kenéz Ulászló István szerb királylyal szövetkezik 1234—1240.

† Ꙗъ име вѣтца и сына и светаго дѣха. азъ Жани Дандоль, кнезь дѣбровъчски, съ всѣми болгары и съ всовь вѣркиновъ градъсковъ кльнемо се тебѣ, господинѣ кралю всѣхъ рашкихъ земле и поморьскихъ Гладиславѣ, ѡ господа бога нашего Исоу Христа и ѡ прѣсветѣ богородицѣ и ѡ чьстны и животворещи крѣсть и ѡ света божитѣ евангелиѣ и ѡ все свете ѡгодивъше бога вѣтъ вѣка безъ всаке нѣжде, нъ своимъ хѣтѣниемъ и сововь воловь, чистѣмъ срьдцемъ и правовь вѣровь безъ всакога пропадства и зьле мысли, ѡкорѣ в(дѣ) днѣшнега днѣ да ти смо прѣѣтели правы, и да смо с токовь едновь мыслию и еднитѣмъ срьдцемъ неразлѣчно до живота нашего и твоега, и кто е твои прѣѣтель, да мѣ смо прѣѣтелине, а кто твои врагъ прѣвѣгне ѡ нашъ градъ къ намъ, да ти не испакости нищаре, ѡ насъ бѣде; ако ли что испакости, да е мы платимо; ако ли га не платимо, да многа самога да ти дамо; ако ли тога не ѡчинимо, да да е на насъ клетва ситѣ. и ако ти се згоди кое насилые, и прѣвѣгнеши ѡ градъ нашъ къ намъ, да те примемо тако господина съ всаковь почьстнью и съ всакимъ прѣѣниемъ съ всѣми троици болгары и с ѡнѣми всѣми твоими, кои се с токовь згоде, и колико възлюбиши прѣбѣйти ѡ насъ, да си прѣвѣдеши съ

всаковъ почьстию, а зла да ти не счинимо никогаре ни
 тебѣ самомъ господинъ ни госпоги женѣ твои ни дѣци
 твои ни добыткѣ твоимъ всакомъ ни колгаромъ твоимъ и ни
 всакомъ никомре твоимъ ни добыткомъ имъ, нь паче да
 имашь почьсть и хранѣ противъ моки нашеи яко и госпо-
 дина. и кьга си въсхокеши понти инамо удъ насъ, да си
 погеши своводно съ всакою почьстию и съ всѣми твоими и
 съ добыткомъ всакимъ твоимъ и шнѣхъ добыткомъ вса-
 кимъ, а мы да те испратимо; и земли твои и градомъ
 твоимъ да не пакостимо ни плѣномъ ни гсговъ ни шчи-
 вѣсть ни таемъ, нь паче да имъ прѣмо яко и самѣмъ намъ;
 и да стоимо ѡ старихъ мѣгахъ, а прѣс-то да не посежемо
 никакоре. а добыткѣ, ере смо рекли даги, да ти дамо, ти-
 сѣкю перьперь и петъ десеть лакть скрълата чистога и чрьле-
 нога, когаре ты самъ господинъ вблужиши: то половинѣ да
 ти дамо съга петъ съть перьперь и шнѣзи петъ десеть лакть
 скрълата, коере тебѣ ѡгодно бѣде, а дрѣгъ петъ съть перь-
 перь да ти дамо до божика, а шть тога да ти не сдрѣжи-
 мо всега ни мала, нь да ти подамо все испльнено; и цари-
 никъ твои да стон ѡ насъ невѣргень удъ насъ никакоре, и
 что е твоѣ правина, да ти ю поддемо всѣ свршешъ; и кьга
 удъ насъ сстрѣбеши помоки по морѣ, и поидемо ти на по-
 мокъ, да ны простишь тога лѣта все, что имамо законъ да-
 вати; и кѣпциемъ нашимъ, кон въсходе по твои земли, ца-
 ринъ, яко и господинъ свето почивъши дѣдъ ти и господинъ
 свето почивши штьць ти, кьга има смо помагали, працала
 ны ста. аке ли не ѡзможемо ити на помокъ ти, то да си
 ѡзимашь все, како ти е законъ. и такоге ти се и мы кльнемо,
 како ти си сѣ и ты волгаре послани наши клели, Маѡѣи Бѣда-
 чикъ и Крьвашъ Маньгеревикъ и Петръ Срѣкикъ и никоимре
 ѡзрокомъ да не раздроушимо сие клетве с тобовъ, нь да ю
 дрѣжимо твердо. и ако се коѣ крамола счини мѣгъ нами,
 да се сѣдомъ исправла, а клетвѣ вынѣ да дрѣжимо к тебѣ
 непомьчно. и како хокемо сие все схранити, что се пише ѡ

СИЕН КЛЕТБѢ, ТАКО ДА НАСЬ БОГЬ СЪХРАНИ НА СЕМЬ СВѢТѢ И В
 ВЪДЪКЕМЬ: АКО ЛИ ПРѢСТЪПИМО И ЕДНО УДѢ СЕГА, ЧТО СМО
 ЯГОВОРИЛИ С ТОВОВЬ И СПИСАЛИ ЗДѢ, ДА НЫ БОГЬ СЪПЪНЕ И СВЕ-
 ТА БОГОРОДИЦА И ВСИ СВЕТИ, КОИ СЕ ПИШЪ В СИЕН КЛЕТБѢ, И НА
 СЕМЬ СВѢТѢ И НА-НОМЬ.

(Tvrťkovity id. m. 4. l.; Safarik id. m. és oszt. 12. l.; Miklosich id.
 m. 22. l.)

(Magyar fordítás.)

Az atyának és fiának és szent léleknek nevében. Én Dandol(o) János raguzai kenéz (rector) minden boérokkal és az egész raguzai községgel esküszöm neked Ulászlónak, minden rácz és pomoriai (tengermelletti) földek király urának, Jézus Krisztus Isten urunkra és a legszentebb istenanya, a tiszteletteljes és életadó keresztre, és a szent isteni evangéliumra és Istennek minden szent kedveltjeire, örökre, minden eröltetés nélkül, ohajtásunkkal és akaratunkkal, őszinte szívvél és igaz hittel, minden mellékszándék és rossz gondolat nélkül, miszerint mai naptól fogva hozzád igaz barátsággal leszünk, s hogy veled egy gondolatban és egy szívvél leszünk elválaszthatlanul, míg a mi életünk és a te életed tart; s a te barátaid legyenek a mi barátaink is; (ha) pedig valamely ellenséged városunkba jönne hozzánk, az rajtad semmi ártalmat nem fog tenni, míg nálunk lesz; ha pedig ártalmadra lenne, azt mi fizessük (azért mi tegyük eleget); ha pedig mi azt nem fizetnők, ötet magát neked kiadjuk; ha pedig mi ezt nem tennők, legyen rajtunk átok. S ha rajtad történnék valami erőszak, és hozzánk városunkba menekülnél, téged fogadjunk mint urat minden tisztelettel és minden barátsággal, minden boéraidal együtt, és minden egyéb embereiddel, kik épen veled lesznek; s míg neked tetszeni fog nálunk maradni, maradhassál minden tisztelettel; s rajtad valami rosszat tenni nem fogunk, se rajtad az uron nem, se hitveseden, se gyermekeiden, se bárminemű vagyonodon, se boéraidon, se a tieid bármelyikén, se azoknak vagyonán; sőt legyen neked tisztelet és oltalmad a mi hatalmunk ellen (portivu moki nasei; — talán minden köztünk törénhető hatalmaskodás ellen), valamint (bármelyik)

úr hatalma ellen. S ha kíváunál töltük máshova menni, menj szabadon minden tisztelettel, s minden tieddel, és minden vagyonoddal, és azoknak minden vagyonával; mi pedig kísérjünk téged; s földedet, és városaidat ne háborgassuk sem száraz földi, sem tengeri támadással, sem nyilván sem alattomban, sőt inkább azokat támogassuk, miut ha a mieink volnának: s maradjunk a régi határok mellett, ezeken túl pedig semmikép ne terjeszkedjünk. S ajándokul, a mint ezt megmondtuk (megigértük), adjunk neked ezer perpert (aranyt), és ötven rőf tiszta és vörös bibort, mint te, oh ur! magad azt kívánod: (t. i.) felerészben adjunk neked ötszáz perpert és ezen ötven rőf bibort, mennyiben azt kívánni fogod; a többi ötszázat pedig adjuk neked karácsonig: s ebből semmit se fogunk visszatartóztatni, sem az egészet se annak csekély részét, s az egészet adjuk neked teljesen; s pénzszedőd legyen nálunk, általunk semmikép nem bántva; s a mi a te követelésed, azt irányodban tökéletesen teljesítsük; s ha tölünk segítséget kívánsz tengeren, segítségedre fogunk elmenni; s szabadítsál fel minket ezen évben minden alól, a mit neked törvény szerint adni tartozunk; s kereskedőinket, kik földedre mennek, (mentsd fel) a vám alól, mikép üdvözült nagyatyád ur, és üdvözült atyád ur is, kit mi segítettünk, minket felmentett. Ha pedig mi képesek nem leszünk segítségedre menni, akkor vegyél (rajtunk) mindent, a mint neked jogod van. S akkép esküszünk neked mi is, mikép neked esküdtek boéraink és követeink Budasity Máté és Mangerevity Gervaz, és Szrjekity Péter; és semmi ürügy alatt nem fogjuk szegni ezen esküt, hanem tartani fogjuk azt szilárdul. S ha valami egyenetlenség (kramola = seditio) támadna köztünk, ítélet által igazíttassék ez el, s eskünket neked mindig fogjuk tartani változatlanul. S a mint akarjuk mindazt fentartani; mi írva van ez esküben; úgy Isten is tartson fel minket ezen világban és a jövőben; ha pedig annak, miben veled szerződünk és mit itt beirtunk, valamijét megszegnök; Isten sujtson minket, s a szent istenanya, és minden szentek, kik írva vannak ezen esküben, ezen világon és amazon.

230. (69. с.)

Ulászló István szerb király okmánya a Vraninában sz. Miklós tiszteelésére szentelt kolostor szdmára. 1234—1240.

Бѣ начетькѣ тыи, господи, землю^ю w(снова), и дѣла роукоу твоєю соутъ небеса, та погнувоутъ, тыи же прѣбы- вайеши, и вса тако и риза шветъшають, и тако шдеждоу съвиѣши я, и измѣнеть се, тыи же истъ ієси, и лѣта твоя не ускоудѣють. створивыи разоумомъ небеса и землю оу- тврдивыи на водахъ, приѣм(ын) страсть больноую, тако да насъ, грѣшныихъ и недостоинныхъ рабъ своихъ, изведе- ши шть адьскыихъ нераздрѣшимыхъ оузь, и своими оу- ченики и апостолы и светители поставивъ различнаа свѣ- тила, и рекъ имъ оучити люди си, ієже стежа чьстною си кровью, и: иже вѣроу иметь и крестить се, спасень воу- деть. сии же великии архієрѣю христовъ Николл, нашъ оучитель и пастырь, въ напастехъ крѣпкъ и въ крапехъ по- магаієи, сирымъ и въдовимъ и ницимъ застоупныкъ и въ всацѣхъ бѣдахъ скоро помагаієи, (с)твори се ієго храмъ сым Иларією ієпискоупомъ зетьскымъ, и иже лювимъ кѣ госпо- динома ми и родителема господина блаженаго и свето по- чившаго Стефана, крапа все срькьске земліє и поморьске, Симона Монаха, и господина ми прѣшвещеньнаго архіє- пискоупа все срьбьскыє земліє и поморьскыє киръ Савы, іже ієста си даръ оустворивша и принесла къ светлому и велико- му архієрѣю христовоу Николѣ и ина многа молениа къ бо- жимъ црквамъ и смѣриєнаа къ ангельскому и мнишьскому шбразоу любима. азъ же грѣшны и недостоинны рабъ божии Стѣфанъ Владиславъ, оупоменоувъ сиковаа оуписаниа го- сподовъ ми и родители, что принесоу к тебѣ. великыи архи-

ієрѣю христовъ, имъже се выхъ избавиль вѣчныѣ моуки?
 прими сиѣ малоѣ моѣ приношениѣ, и боуди ми скоры за-
 стоупныкы въ днь страшнаго ми усоуждениа. и даю село
 светомоу Николѣ Годыниѣ съ Рѣкковъ, а меге моу оу Бєсь на
 връхъ Пилане на връхъ — а по брьдоу, како се камн вали оу
 Годиниѣ, по дѣлоу на връхъ — ра тако — еу — до — въ шть
 доуба — — — ть — рць оу Мицѣ право оу влато. и даю село
 То — оу Николь — и съ — оунымымъ имъ — двѣ Гоугла-
 воу и Кроушевице, а меге имъ оу Бѣдожигъ оу Липовоу Про-
 долъ на връхъ Оуми — ца оу Злоу Плочю удъ Трьнова на про-
 пастыньски прѣворъ по брьдоу, како се камн вали, оу
 Ктоунно на прѣворъ медоу Доупилоу и мегоу Ктоуньо надъ
 Годиниць по срѣде Девеллака подъ Малы Девеллакъ, како
 поуть гредѣ на Гомылицоу, право съ Гомылицѣ низъ Бѣчывъ..
 — — право оу Рѣкоу и съ Рѣковъ право оу вирь оу Бєсь.
 да моу н(ѣсть) вонске ни царьскога злата ни винограда, нь
 да моу іє законъ оу хро — — оль великихъ лаврь. да не
 потворите сего оутврѣженаго семоу храмоу мною грѣ-
 шнимъ кралемъ Владиславомъ ни братъ мой ни синъ мой ни
 оуноукы мои ни соуродникы королевства ми, ни кого изво-
 ли богы быти господствоующа. шѣрѣте ли се кто, и дръз-
 неть потворити се, да моу ієсть соупьрникы богы и прѣчи-
 стаа мати ієго, и чьстныи крьсть да моу нѣ помощьникы
 ни въ сини вѣкы ни въ боудоушни, и светы Николаѣ да моу
 ієсть соупьрникы на въторомъ пришьствѣ. и да м(оу соу) па-
 шица и теговица, како іє ис-прѣва было, да не има тоу
 шѣласти ни мои властелины ни мои владальць ни (ж)оупла-
 нинь шть соумѣждьникы тѣхъ сель, ни арьбанасинь да не
 има тоу зимовиц(а), и людинѣ црькви(ни) да прѣквенваю
 оу всакои божьствьнои свободѣ, нь да соу работници све-
 томѣ Николѣ. кто ли се шѣрѣте прѣслоушавъ сиѣ моѣ,
 испакости что въ земли или въ людѣхъ, да приме гнѣвъ и
 наказаниѣ шть королевства ми. и да да королевствоу ми
 . т. перьперь. сего ради подписано бысть въ лѣтѣ. свѣи.

† СТЕФАНЪ ВЛАДИСЛАВЪ С ПОМОКІЮ БОЖІИВЪ
КРАЛЬ ВСѢХЪ СРЬБЪСКИХЪ ЗЕМАЛЬ И ПОМОРЬСКИХЪ.

(Miklosich id. m. 25. l.)

(*Magyar fordítás*).

Kezdetben, oh úr! te teremtetted a földet, és az egek kezeidnek műve; ezek el fognak enyészni, te pedig megmaradsz; s minden dolgok elkopnak miut a ruhák; és te öltözékként hajtod össze azokat, és megváltoznak; te pedig a való vagy, és éveid ki nem fogynak. Eszeddel teremtvén az egeket, és a földet megerősítvén a vizeken; szabad elhatározásból elvállaltad a szenvedést, hogy minket, bűnös és érdemetlen rabjaidat, kivezess a pokol megoldhatlan békőiből; tanítványaidban, és apostolaidban és szenteidben állítottál fel mindannyi világló pontokat, s mondtad nekik, hogy tanítsák az embereket, kiket szent véreddel megszerezteél magadnak; s a ki hisz és megkereszteltetik, üdvözülend. De Krisztus ezen nagy főpapjának Miklósnek, a mi tanítónknak és pástorunknak, kísértetekben erőnknek, és viszályokban támaszunknak, az árvák és özvegyek és szegények szózóljának, s minden szorongatásban kész segítőnek felépítettet ezen templom Hilarius zetai püspök által; ki kedvelve volt uram, szülő uramtól, az üdvözült és boldogan elszenderült István, egész szerb föld és a tengermellék királyától, Simon barátától, s uramtól, egész szerb föld és a tengermelléknek felszentelése folytán legmagaszoabb érsekétől Száva kirtől (Κύριος; = úr); kik ezen adakozást tettek és felajánlották Krisztus szent és nagy főpapjának Miklósnek, Isten templomaihoz sok más áldozattal és az anygali barátélet módjához idomított szerénységgel is járulván. Én pedig Ulászló István, Istennek bűnös és érdemetlen rabja, megemlékezvén uraim és szülőim ilyen beírásairól, melyeket neked, Krisztus főpapjának, felajánlottak az örökké tartó kinoktól szabadulandók, kérlek, fogadd el ezen csekély felajánlásomat, s légy kész szószólóm íteltetésem rettenetes napján, És adom szent Miklósnek Godina falut a folyóval. Határai pedig Beszben Plana felett felfelé — — — és a domb mentében, a

mint a kő legördül Godina felé az osztóvonal mentében fel- felé, — — be — — ig — — be a tölgyfától — — ty — — ercz Miczába egyenesen a mocsárba. És adom To — — fa- lut Miklósnak — — — és — — bélivel nekik — — kettől Guglavát és Krussecviczát; határai pedig Buduzsigynál Li- pova Prodol (völgyvidék) felé Ussi — eza felett a Zlaplo- csába Ternovótól a Propasztinszki szorulat felé a domb fe- lett, a mint a kő legördül, Ktunnoba a szorulatnál Dupilo és a ktunnoi határ közt Godinácz felett Debeljak közepén át Kis Debeljak alatt, a mint az ut vezet Gomiliczára, job felől Gomiliczától lefelé Bucsov — — — — egyenesen a folyóba, és a folyóval egyenesen a beszi hegynyilásba. Ne tartozzék se katonával, se császári arannyal, se a szőlők utáni adó- val; hanem legyen neki Chro — — ban nagy Lavra törvénye. Ne merjétek megmásítani azt, mi általom, Ulászló király, bűnös által megerősített; se te testvérem, se fiam, se uno- kám, se királyságom rokona, vagy ki Istennek kegyelméből uralkodni fog. Ha pedig valaki találta, ki elvetemedik ezt megmásítani, legyen vádlója (birája) Isten, s annak legtisztább anyja és a tisztelendő kereszt ne legyen segítségére, se ezen világban, se a jövőben; s sz. Miklós legyen vádlója (Krisz- tus) másik eljövételén. S legyenek legelői és szántóföldei, a mint kezdettől fogva voltak; ne legyen itt hatalma se fő- uramnak, se hatalomtartómnak, se a határos faluk zsupa- tiszteinek; s az abbánnak ne legyen itt téli szállása, s az egyház emberei élvezzék mindenben Istennek szabadságát; úgy hogy szent Miklósnak munkásai legyenek. Ha pedig va- laki nem engedelmeskedik, és ront valamit földben vagy emberekben, tapasztalja királyságom haragját és büntetését s adjon királyságomnak 300 perpert. Ennél fogva aláírva volt 6750 esztendőben.

† Ulászló István Isten segítségével minden szerb és tenger melléki földek királya.

231. (69. e.)

Ulászló István szerb király megerősíti a raguzaiak számára atyjának privilegiumait 1234—1240.

† Ё Стефанъ Владиславъ, с помокню божиwвъ краль всѣхъ рашкихъ земля и Динклитие и Дальмацне и Тровъние и Захълмне, wбекиваю се вамъ гостемъ дѣдинѣмъ ми и wчинѣмъ и моимъ, кнезѣ двровъчкомѣ и сѣмъ лателомѣ и вси wкинѣ градскои wдъ мала до великѣ, своимъ си хѣтѣннемъ, чистѣмъ сръдцемъ, безъ wсакога пропадѣства, ѣкорѣ wдъ дньшнега дне, ако ми стоите ѣ снен клетвѣкѣ, ѣ кою ми се сте клеи, да и до моего живота да вы дрѣжѣ ѣ wсакон правдѣкѣ, ка(ко) вы ѣ дрѣжлѣ дѣдѣ и wтѣць ми, и да вы не створю никоегаре зъла никимѣре коньцемъ, докѣ не створю съ вами тѣрехъ сдѣ: ако ли снѣ прѣстѣплю, да ме богъ съпне и света богородица и вси свети ѣгождѣши богъ wтѣ вѣка.

Стефанъ Владиславъ с помокню божиwвъ краль всѣхъ рашкихъ земля и приморскихъ.

(Tortkovity id. m. 8. l.; Safasik id. m. és oszt. 13. l.; Miklosich id m. 25. l.)

(Magyar fordítás.)

Én István László, Istennek segítségével az egész rácз földnek, és Diocleának, és Dalmatiának, és Tribeguének, és Zachulmiának királya, fogadom nektek, őseim, atyám és saját magam vendégeinek (gosztem=*hospitibus*), a raguzai kenéznek, és minden főuraknak, és az egész raguzai községnék, a kicsitől a nagyig, saját akarattal, őszinte szíwvel és minden kétértelmtiség nélkül, mikép mai naptól fogva,

ha megtartjátok ezen esküt, mellyet nekem esküdtetek, én is éltem folytáig nektek megtartok minden igazságot, a miut őseim és atyám azt megtartották, s hogy rajtatok nem fogok tenni semminemű bántalmat semmi czélra, míg nem tesztek veletek három ítéletet. Ha pedig ezt megszegem, sujtsanak engem Isten, és a szent istenanya, és minden szentek, kik Isten előtt kedvesek öröktől fogva.

István László, Isten segítségével minden rác és tengermelletti földeknek királya.

232. (69. f.)

Uros István szerb király elengedi a raguzaiaknak a zsarnoviczai adót. 1234—1240.

† Степанъ Владиславъ, милостию божиwвъ краль сръбски, даваю свою милость прихтыгемь своимъ властеломъ дзбровъчскимъ и всѣмъ шьькинѣ градскои, и пращю имъ могориши, что сѣ давали wдъ Жрьновнице, и никимъ концемъ да имъ се сие не потвори ни wдъ моего брата ни wдъ приснога кога любо, до колѣ стое съ мновь 8 правдѣ, кою имамъ с ними. кто ли сие потвори, да е проклетъ wдъ бога и wдъ всѣхъ светыхъ.

Стефанъ Владиславъ помокню божиwвъ браль сръбскү.

(Твртковиты id. m. 8. l.; Safarik id. m. és oszt. 14. l.; Miklosich id. m. 27. l.)

(Magyar fordítás.)

† Ulászló István, Isten kegyelméből szerb király, kegyelmemet adom barátaimnak, a raguzai főuraknak és az

egész városi községnek, s elengedem nekik azon adót (mogorise), melyet adni szoktak Zsarnovniczától (innen), s ez semmikép ismét ne követeltessek rajtuk, se testvérem, se akármelyik rokonom által, mig lesznek velem azon barátságos viszonyban (u pravdje=*igazságban*), mely közöttünk van (most). A ki pedig ezt ismétli (*ismét követeli rajtuk*), az átkozva legyen Istentől és minden szentektől.

Ulászló István, Isten kegyelméből szerb király.

233. (69. g.)

Endre chulmiai kenéz Dandolo János raguzai kenézzel szövetkezik. 1238—1240.

† БѢ ИМЕ ОТЬЦА И СЫНА И СВЕТАГО ДУХА. ІА КНЕЗЬ ВЕЛИ ХЪЛМСКЫ ІНЬДРЪИ СЪ ВСѢМИ ВЛАСТЕЛЫ СВОИМИ КЛАНЬ СЕ КНЕЗЪ ДВЕРОВЬЧЬКОМЪ ЖАНЬ ДАНЬДОЛЪ И ВЛАСТЕЛОМЪ ДВЕРОВЬЧЬКИМЪ И ВСѢИ ШЕВЬКИНѢ ГРАДСКОИ О ГОСПОДА БОГА И О СВЕТО ІЕВАНГЕЛІЕ И О ЧЪСТЪНЫ ЖИВОТВОРЕЩИИ КРЪСТЬ ГОСПОДЪНЬ И О ТИИ. СВ ТУХЪ ОТЬЦЪ ИЖЕ О ПИКЕН, ДА ИМАЮ МИРЬ СЪ ВАМИ О ВѢКИ, КАКО СЪ И МОИ СТАРѢ ИМАЛИ С ВАШИМИ СТАРѢИШНИИ О СТАРЫ ЗАКОНЪ, ДА ВЫ ІЕ ОТВОРЕНА ЗЕМЛА МОѢ О ВСѢХЪ ВАШИХЪ ПЕЧАЛЕХЪ, А ПРАВИНА ДА ЕСТЬ, А ВАШЪ ЧЛОВѢКЪ, КИ ПРИДЕ О ЗЕМЛЮ МОЮ НЕВОЛОВЬ, КОМЪ Е ИСКАНА ПРАВИНА, И НЕИСПЪЛНЕНА МЪ БЪДЕ, ДА СТАНЕ И ДА ОЧИНИ ПРАВИНС: АКЕ ЛИ ПРИДЕ ТАКЪ ЧЛОВѢКЪ, КОМЪ НѢ ИСКАНА ПРАВИНА, ДА МЪ СЕ НЕ ОЗЪМЕ НИ ТЪНЬКЪ КОНЬЦЪ, ДОКЪ ПОНДЕ О СВОЕ МѢСТО, И ТАМО ДА ОЧИНИ ПРАВИНС. ПО ТОМЪ, И ДА НЕ ПРИДЪ ВРѢХЪ БАСЬ С ВАШИМЪ БРАГОМЪ: АКО ЛИ СИЕ ПРѢСТЪПЛЮ, ДА МЕ СЪПНЕ БОГЪ, СВЕТА БОГОРОДИЦА И ВСИ СВЕТЫ.

(Tvrkovity id. m, 6. l.; Safarik id. m. és oszt. 10. l.; Miklosich id. m. 24, l.)

(Magyar fovdítás.)

Az atyának és fiúnak és szent léleknek nevében. Én Endre, zachulmiai nagy kenéz minden főuraimmal esküszöm a raguzai kenéznek Dandolo Jánosnak, és a raguzai főuraknak, és az egész városi községnek, az uristenre, és a szent evangéliumra, és a tisztelendő éltető isteni keresztre, és a háromszáz tiz szent atyára, kik voltak Nicaeaban, hogy békességet tartok veletek mindörökig, a mint elődeim is tartották azt a ti őseitekkel a régi törvény szerint; hogy előtetek nyitva lesz földem minden szorultságtaikban; s igazság lesz (itt számatokra); s embertek, ki (sorsa által) kényszerítve jön földemre, hogy igazságát keresse, és kinek az nem teljesítettik, maradhasson itt és eszközelhessen magának igazságot; ha pedig eljön oly ember, ki nem keres igazságot, ettől semmi dolog se (egy vékony fonal se) vétessék el, míg el nem megy (lakásának) helyére, és ott teljesítsen (csináljon) igazságot. Azután ellenetek nem fogok indulni ellenségtetekkel. Ha pedig ezt megszegem, sujtsanak engem Isten, a szent istenanya és minden szentek.

234. (69. h.)

Ninoszlav Máté boszniai nagybán megerősíti a raguzaiak számára Kulin bán privilegiumát. 1234—1240.

Оу име оца и сына и светаго дсха аминь. азъ ракъ ко-
жи Матѣи а одмѣломъ Пинославъ, банъ босньски велики,
кле се кнезоу доубровчкомоу Жанъ Дандълоу и всен опкинѣ
доубровчкони, такоу смь се клетвюу клеель, какоу се е
банъ Коулинъ клеель: да ходе власи свободно, нхъ добиткъ,
тако како соу с бана Коулина ходили, безъ все хале и зледи:
а ѣ коудѣ облада, тоудѣ си ходите пространо и здраво, а ѣ

приѣти како ре самъ себѣ, и навѣк давати оу все зледи. а се писахъ именемъ Десое, граматиѣ бана Нинослава велиега косньскога, тако вѣрно бакоре ѿ прьввухъ. а се еше: ако вѣроуе срьблинь влахъ, да се при прѣдъ кнеземъ; ако вѣрше влахъ срьблина, да се при прѣдъ баномъ, а иномъ влахъ да не бѣде изма. боже ре ти дан здравне.

(Tvrkovity id. m. 7. l.; Miklosich id. m. 24. l.)

(*Magyar fordítás*)

Az atyának és fiúnak és szent léleknek nevében Amen. Én Istennek rabja, Máté, elnevezésem szerint (odmjelom) Ninoszlav, boszniai nagybán, esküdtem Dandolo János raguzai kenéznek és az egész raguzai községnek, (s) oly esküvel esküdtem, milyennel esküdött Kulin bán; hogy járjanak (földemen) az olaszok (vlaszok=*Raguzának olasz ajku lakosai*) szabadon az ő dolgaikkal, úgy a mint jártak Kulin bán korában, minden akadály és bántalom nélkül; s a merre én uralkodom, arra ti járjatok mindenütt bátran; s én kedvezni fogok nektek, mint saját magamnak, és tudósítást adni minden veszedelemről. S ezt én irtam, nevem szerint Deszoc, Ninoszlav boszniai nagybánnak jegyzője, oly híven, mint az előbbieken. S még azt, hogy ha a szerb hitelt ad az olasznak, perlekedjék a kenéz előtt, s ha az olasz kitelt ad a szerbnek, perlekedjék a bán előtt; más olasz számára pedig ne legyen kivétel. Isten adjon neked egészséget.

235. (69. i.)

Ninoszlav Máté boszniai nagybán örök békességet fogad a raguzaiaknak. 1240.

† Въ име штьца и сына и светога дѣха аминь. лѣто зпль-
щеннѣ господа нашего Исоу Христа тисоуца . см. , мѣсе-
ца марьта . кв. днь , иньдинькта . . г . ки хѣтѣнне вишьнега
нашега господа бога Исоу Христа , и азь велики бань бо-
сеньски Матни Пинослава по милости божіе своновъ си добро
хѣтенне придохъ си ѡ дѣровьникъ въ старимъ ми приате-
ломъ , властеломъ и шпькинѣ градьскѣ , а придохъ си съ
моими коларими , съ воиводомъ Юришемъ , тепчьниа Радона
и братъ іеговъ Симеонъ , пехарьникъ Мирохъна , Забавъ Про-
даса , Приѣсъда Съфинарь , Славько Поличикъ , Грдиславъ
Тврькикъ , и обретосьмо коларина кнеза дѣровьчькога , Пи-
колава Донисъта , и съ преписанимъ моими болаьими клехъ
сѣ кнезѡ и въсе шпькиннѣ градьскѣ ѡ вечни мирь и ѡ любьвѣ :

азь Матни Пинославъ , по милости како се зде подъпишѣ
коже вѣлики бань косеньски , съ моими коларими кельнемо
сѣ тебе , Николавъ Сонисътъ , кнезѡ дѣровьчькомѡ , и вс(ѣ)мъ
властеломъ и всѣ шпькинѣ градьскѣ ѡ господа кога нашега
Исоу Христа и ѡ пресветѡ когородницѡ девию владикѡ Мазию
и ѡ чѣстни животворещи крѣсть и ѡ света божіа евангелиа и
ѡ светога Бласи , блаженода мѣчѣника , и ѡ вси свете ѡ годнвьшѣ
богѡ вдѣ века съ своновъ воловъ , чистем срьдцьемъ , съ
правовъ веровъ , безъ всакога пропадѣства и ке-з-вѣ мисли ,
да ви стою ѡ вечни и тверди мирь и ѡ срьдченѣ любьвѣ и
ѡ всакѡ правьдѡ , и по земле и владание мое и моихъ сынъ
да си ходите свободьно и пространо весь всакѣ дестѣцине и

БЕСЬ НИКЕРѢ НИЪНЕ ДАННЕ, И ПАЧЕ ДА МОИ КЪМЕТИ И МОИ ЛЮДНЕ И МОИ ВЛАДАЛЦИ ДА ВИ ЛЮБЕ И ДА ВИ ХРАНЕ ВДЪ ЗА СЪ ПРАВОВЬ ВЕРОМЪ; И АКО НЕКЪТО ВДЪ МОИХЪ КЪМЕТИ ИЛИ ВДЪ МОИХЪ ЛЮДНЕ ЧИНЕ БИ КРИВИИЪ, ДА СЕ ПРИ ПРЕДЪ МНОВЬ, И ТА ДА ИМЪ СЪДЪ ПРАВИ СЪДЪ, И ТАКО ВИ ТА ПРАВИИѢ НЕЧИИЪ, ТО ТО ТА КРИВЬ; И АКО СѢ РАЗЪРАТИТѢ СЪ КРАЛѢМЪ РАШЬКИ, ДА ВАСЬ НЕ ДАМЪ НИ ВАМЪ ДОБИТЕКЪ, ПАЧЕ ДА ВИ СЪХРАИЪ СЪ ВЪС(Ѣ)МЪ ВАШИМЪ ДОБИТКОМЪ; И ЦЮ СЕ ЧИНИЛО ПРЕ И НЕСАѢ, ДА СѢ ПРИ, И ДА НЕ ИЗЪМА; И ДА ПРИДЪ СЪ ДЪБРОВЬНИКЪ, ДА НА МЕ НЕ СЪСТАНЕ НИКЪТОРѢ, ДЕ ТА СМЪ СЪ СВОЮ ЗЕМЛЪ СЕДА, КЪТО ХОЦЕ ИСКЪАТИ, ИШИ, ДЕ ТА СМЪ РАДЪ ПРАВЪДЪ СЪЧИИЕ, АКО ПРА(ВЪДЕ) НЕ СЪЧИИЪ, ТО ТА КРИВЬ. И СѢ УЦЕ: АКО ВЪРЪСИЕ СЕРБИИИ ВЛАХЪ, ДА СѢ ПРИ ПРЕДЪ КНЕЗЕМЪ ДЪБРОВЬЧЬКИМЪ; И ТАКО ВЕРЪСИЕ ВЛАХЪ СЕРБИИИ, ДА СЕ ПРИ ПРЕДЪ БАНОМЪ, И ИНОМЪ ВЛАХЪ И ИНОМЪ СРБИИИ ДА НЕ ИСЪМА. И ДА СѢ НЕКОГЪ КРИВИИА МЕѢЪ НИ ЧИИИ, ДА ТА КРИВИИА СѢ СЪ ПРАВИНОВЬ ИСПРАВИ. А СИЗИ МИРЪ И СИЗИ УБЕТЬ ДА СѢ НИКАКОРѢ НИКИМЪРЕ ДЕЛОМЪ И НИКИМЪРЕ КОНЬЦЕМЪ ДА СѢ НЕ РЕШИ, НИ ДА СѢ ПОДЪПЕРѢ, ИѢ ПЛАЧЕ ДА БЪДЕ ТВЕЦЪДЪ СЪ РЕКИ. И ХОЩЕ, ДА ВЪСѢ СЕ, ЦЮ ЗДЕ ПИСАНО, СЪ РЕКИ ДА БЪДЕ ТВЕРЬДО ВДЪ МЕНЕ САМОГО И ВДЪ МОИХЪ ДЕТИ И ОДЪ МОИХЪ СЪИЧИЕ И ВДЪ МОИХЪ КЪМЕТИ И ВДЪ МОИХЪ ЛЮДИ: И КЪТО СМЕ ПРИЛОМИ ИЛИ ТА САМЪ ИЛИ МОИ СЫНЪ ИЛИ МОИ СЪИСКЪ ИЛИ МОИ КЪМЕТИ ИЛИ НИИ КЪТО ГОДѢ МОИ, ДА БОГЪ ГА СЕПЪИѢ И СВЕТА БОГОРОДИЦА И ВЪСИ СВЕТИ, КИ СЪ ЗДЕ ПИСАНИ. МИРЪ БОЖИ СЪ НАМЪ АМИИЪ.

ВДЪ СИЗИ МИРЪ И ВДЪ СМЕ УБЕТОВАНИЕ СЪ . В . КНИГѢ : ІЕДЪИИ КНИГЪ СЪЗЕЛЪ БАНЪ ВЕЛИКИ ПИИОСЛАВЪ СЪ СВОИМИ КОЛЪРИМИ, А ДРЪСЪ КНИГЪ СЪЗЕЛЪ НИКОЛАВЪ ТОИИЪТО КНЕЗЪ И ШЪКИИИ ГРАДСКА. И ДА ИѢ НИКЪРѢ ИЗЪМА НА ИИАГО СЕРБИИИ ИЛИ НА ИИАГО ВЛАХЪ ЛИШЕ НА САМОГО ИСЪЦА. АЗЪ БОРИСЛАВЪ БОИСЛАИИ КЕЛЪИИ СѢ ВЕЧЪИ МИРЪ И ЛЮБѢ ИМЕТИ СЪ ДЪБРОВЬЧАНОМЪ, КАКО Ѣ СДЕ ПРЕПИСАНО.

(Magyar fordítás.)

Urunk Istenünk Jézus Krisztus megtestesedése 1230-ki esztendejének martius 22-kén, a XIII. indictioban. Legfelsőbb urunk Istenünk Jézus Krisztus akaratából én Ninoszlav Máté Isten kegyelméből Bosznia nagybánja, saját jó akaratomból, boéraimmal György vajdával, Radona Tepszával, és Simon annak testvérével, Mirochna pohárnokkal, Prodasza Zabával, Szfinar Prjeszával, Policsity Szlavkóval, Turbity Gradiszlavval, Raguzába régi barátaimhoz eljövén, ott Toniszto Miklós boéert, raguzai kenézt találtuk; s fen nevezett boéraimmal én megesküdtem a kenéznek és az egész városi községnek örök békességet és szeretetet, a mint itt írva van:

Én Ninoszlav Máté Isten kegyelméből Bosznia nagybánja az én boéreimmal esküszünk neked Toniszto Miklósnak, raguzai kenéznek, minden főuraknak és az egész városi községnek, urunk Isten Jézus Krisztusra, s a legszentebb istenanyára, uralkodó szüz Máriára, s a tisztelendő (és) életető keresztre, s a szent isteni evangéliumra, s szent Balázs boldogságos vértanura, s mindazon szentekre, kik öröktől fogva Istennek megtetszettek, szabad akarattal, tiszta szívvel, és valóságos hűséggel, minden tartalék és ros szándék nélkül, hogy veletek lenni fogok örök és szilárd békességben, és szíves szeretetben, és minden igazságban; s hogy ti földemen és birtokomon, s fiaim földén és birtokán szabadon járjatok akárhol is minden tized és minden másnemű adó nélkül; sőt hogy jobbágyaim, és embereim, és hatalomtartóim valóságos hűséggel szeressenek titeket, és oltalmazzanak minden veszély ellen; s hogy ha jobbágyaim vagy embereim közül valaki igazságtalanságot tenne rajtatok, pereltessek az be elöitem, és én igazságos ítéletet adjak; s ha én igazságot nektek nem szolgáltatok, én legyek a bűnös. S hogy ha háborutak lesz a rácz királylyal, én ne hagyalak el titeket, se vagyonatokat; sőt egész vagyonatokkal oltalmazalak. S a mi előbb és utóbb történt, az perlekedésnek legyen tárgya kivétel nélkül. S ha én Raguzába jönnék, ellenem senki fel ne lépbessen, minthogy most saját földemen vagyok, (s) kinek keresnivalója van, keresse azt, mert én

kész vagyok igazságot szolgáltatni, (s) legyek bűnös, ha nem teszem. Továbbá, ha a szerb hitelt ad a vlachnak (olasznak=raguzai lakosnak), ilyen perlekedjék a raguzai kenéz előtt; s ha a vlach hitelt ad a szerbnek, ilyen perlekedjék a bán előtt; s más vlachnak és más szerbnek ne legyen kifogása. S ha valami jogsértés történnék köztök, igazsággal igazítsák az meg. S ezen békesség, és ezen ígélet semmikép senki által meg ne szegtettsék, se tettel, se semmi czél tekintetéből, se fel ne forgattassék, sőt inkább legyen állandó mindörökig. S akarom, hogy mindaz, mi itt írva van, állandó legyen örök időre az én részemről, s gyermekeim és unokáim és jobbágyaim és embereim részéről. S a ki ezt megszegi, akár én volnék, akár fiam vagy unokám, vagy jobbágyaim valamelyike, vagy bárki más, azt verje meg az uristen, és a szent Istenanya, és minden szentek, kik itt megírva vannak. Istennek békéje legyen velünk.

Ezen békességről és fogadásról két okmány készült, melyeknek egyikét magával vitték Ninoszlav nagyban és boérai, másikat pedig megtartották Toniszto Miklós kenéz és a városi község. S ne legyen semmi kifogásnak helye más szerb vagy más vlach ellen, mint a kereső fél ellen. Én Vojszily Boriszlav esküszöm örök békességet és szeretetet a raguzaiaknak, a mint itt írva van.

236. (69. k.)

Ninoszlav Máté boszniai nagybánnak ugyanarra vonatkozó esküje. 1240.

Ѹ име отьца и сина и светога. азъ рабъ божи Матѣи
именемъ банъ косиьски Нинославъ княнъ се обькинѣ дьбровъ-
чьконъ, да стою с вами в миръ и в свако правдѣ, како се
стали мои старѣ, и да свободно ходите в мои земли, да ви
нѣ десетка никогарѣ; ако ви тько вчини кривинъ моихъ кме-

ти, да се при прѣдѣ мномы; ако ви ꙗа [счинѣ кривинѣ, да (сѣмь) ꙗа кривѣ право не счинѣ, то то ꙗа кривѣ; и ако се разратите съ кралем съ рашкимь, да вась не дамь съ всѣмь вашимь добиткомь, и да ви схранѣ. и что се счинило прѣе или (по)слѣ, да се при, а да нѣ изма, нѣ да е правьда. и не бѣше мое печати келне, одѣнесена — кѣше, да — ози е моѣ печать, ка е при книзи. а се не сземла десетька, да колѣ смь живь и мое дѣте и мое снѣче. кто сие прѣскочи, да е клеть — — да придѣ с дѣбровьникь, да на ме не сстане никьторѣ, дѣ ꙗ сѣмь радь правьдѣ счине. и ако пра(вьде) не счинѣ, да сѣмь кривѣ.

(Miklosich id. m. 29. 1.)

(*Magyar fordítás.*)

Az atyának és fiúnak és szent (léleknek nevében. Amen.). Én Istennek rabja, nevemszerint Mátyás boszuiai bán Ninoszlav esküszöm a raguzai községnek, hogy békeségben fogok lenni veletek, és minden igazságban, a mint elődeim is voltak; s hogy ti szabadon járhattok földömen, és hogy semmiféle tized ne vétessék rajtatok; ha jobbágyaimnak valamelyike igazságtalanságot követ el rajtatok, hogy előttem bepereltessek; hogyha pedig én (követek el igazságtalanságot, úgy bűnös legyek), s ha igazságot nem szolgáltatok, szintén legyek bűnös. S ha nektek háboru lesz a rácz királylyal, hogy el nem hagylak titeket vagyonatokkal, és hogy megoltalmazalak. S a mi előbb vagy utóbb megtörtént, az pernek legyen tárgya, és ne legyen kivétel, hanem legyen igazság. S nem lévén még ott az én nagy pecsétem, el volt — — (az) hozva, hogy — — itt meg van pecsétem az okmány mellett. És tized ne vétessék, míg én élek, és gyermekeim, és unokáim. A ki ezt megszegi, legyen megátkozva — — —. Eljövén Raguzába, ne lépjen fel ellenem senki; mert én kész vagyok igazságot szolgáltatni; s legyek bűnös, ha meg nem teszem.

237. (89. b.)

Michieli János raguzai kenéz Uros István szerb királynak fogadja, hogy meg nem engedi, mikép Ulászló királynak özvegye az ő országába leveleket vagy követeket küldhessen. 1243.

† Въ имѣ вѣща и сына и светаго дѣха аминь. азъ Жань Михонь, кнезь дѣбровьчкн, съ болярими дѣбровьчкими тебе, велельс краал рашькомс и поморьскомс Стефанс Ѣршш, с господина бога въскдѣржителя и с пречистс ісго матерь дѣвию Марню и с честьни животвореци кресть господнь и с света божиа евангелиа и с . д . евангелисте кльнемо сѣ, іакоре ни съ нашемь светомь ни съ нашемь вѣдениемь кралица владиславьла нсь нашего града ни по морѣ ни по сѣсѣ ни с Босньк да не пошлѣ ни книга ни слѣ на твоѣ зло. а сѣ чинимо съ хтениемь твояа сла Юрько и съ нашемь хтениемь. акѣ ли сѣ пристѣпимо, да ни богъ сепьнѣ и света богорѣдница и честьни крѣсть и вси свете божие.

(Tvrchkovity id. m. 11. l.; Safarik id. m. és oszt. 15. l.; Miklosich id. m. 30. l.)

(Magyar fordítás.)

† Az atyának és fiúnak és szent léleknek nevében Amen. Én Michieli János raguzai kenéz a raguzai főurakkal együtt neked Uros István Rascia és a tengermellék nagy királyának esküszünk az uristenre mindenek megtartójára, és az ő szent anyjára szüz Máriára, és az úr tiszteletteljes éltető keresztére, és Istennek szent evangéliumára és a négy szent evangélistára, miszerint sem tanácsunkkal sem tudunkkal Vladiszlava királyné a mi városunkból e tengeren, se szárazon, se Boszniába ne küldjön se levelet se követet a te károdra. S ezt György követed akaratával tesszük, és saját

akaratumkkal. Ha pedig ezt megszegjék, sujtson minket Isten, és a szent istenanya, és a tiszteletteljes kereszt, és Istennek minden szentjei.

238. (127. b.)

A raguzaiak és krajnaiak közti békekötés. 1247.

† Въ име отца и сына и свѣтаго дѣха аминь. лета 8пельщениѣ господа нашего Исуса Христа тишѣща две ста . мз ., месеца фебруара . аі . день, та ѿдола, синь Предень, ись Краина сель въдъ монахъ старехъ присьнихъ приателихъ и въдъ всѣхъ людехъ краинанехъ и за мене, придохъ 8 Дѣровьникъ поставити, вѣчнн мирь и любевь мегѣ краинанехъ и мегѣ дѣкровьчанехъ и съ сѣдѣцѣ и съ ветьници и съ своѣ вѣпькина дѣровьчѣка. вѣчнн мирь и любевь по клетѣва свѣтаго евангелиа потвердихъ, и присегохъ, да краинанѣ не пакосте дѣровьчаномъ ни людемъ ни добитѣмъ ни земли ихъ ни внемъ, ки сѣ подѣ кнезьство ихъ, и паче по иньни некои да имь не чинимо пакостити, и 8 пределихъ кнезьство ихъ никомѣрѣ да не покостимо. и да си имаю поити краинане пакостити некомѣ вень въдъ кнезьство дѣровьчѣко, поидѣкѣ и придѣкѣ да не чинѣ пристанище 8 Дѣровьникъ, и да дѣкровьчане поидѣ на ѿльмишане, ми краинане никакорѣ да дамо ѿсьмишаномъ ни свѣть ни вѣкѣ, а дѣровьчаномъ да дамо керѣмѣ, ако ю имѣтъ потребовати. ако неки краининь пакостиль или има пакостити дѣровьчаномъ или пределихъ кнезьство дѣровьчѣкихъ, внѣзи краининь да приде 8 Дѣровьникъ и 8 дѣорѣ дѣровьчѣки чини правинѣ, даюкѣ за сѣ порѣчникъ, да правинѣ чини: ако испаде, да плати съ

своимъ добиткомъ, що бѣде исхъабиль; ако не има чимъ платити, да се да самъ по герьлѣ. а да неки краѣнинъ съ инимъ некоѣ древо чини пре сѣ, що іестъ зде писано, и пакости, да внъ краѣнинъ приде ѡ Дѣбровьникъ, и предъ дѣбровьчкѣ дворъ чини правинѣ, како іестъ зде преписано: ако ли внъзи краѣнинъ не приде ѡ Дѣбровьникъ чинити правинѣ, да га ми вѣдъ насъ вѣдверьжемо, и що бѣде пакостиль, да платимо. и съ Ѣльцинатомъ хоцѣмъ имети любевъ и миръ, до коле вни стоѣ подѣ столь дѣбровьчкѣ. и всѣ краѣне на всако . е . годишѣ да поновимо сизи ротъ и всаки краѣнинъ вѣдъ . дѣ . годишѣ напредъ всака за сѣ да сѣ ѡ си миръ присеже: а ки краѣнинъ се ѡ семь не роти, да га не примемо мегъ насъ ѡ векъ, не да бѣде свень насъ, и паче всѣ іегово да затирамо.

† Я ми сѣдъци, ветъници и вса шпъкина града дѣбровьчѣска кельнемо сѣ ѡ свето боже евангеліѣ, да ми сами за насъ ни по дрѣзи за насъ да не пакостимо тебе Ѣдолѣ Преденикѣ слѣ ни твоими старими ни присънимъ ти ни краѣниномъ ни пределехъ вашихъ, не паче да имамо съ вами вечни миръ. а да неки краѣнинъ ма що исхъати на дѣбровьчанина, вѣдъ то що іестъ минѣло или вѣдъ селѣ напредъ, приди внъ краѣнинъ ѡ Дѣбровьникъ предъ нашъ дворъ, да мѣ чинимо правинѣ вѣдъ іеговъ добитекъ или многа самого граѣнина дамо по герьлѣ, да га правина повали.

In membrana appensa: Съ поклоненнемъ кнеза Дръжимира ѡ братне его Дѣдомиришъ и ѡтѣ Ѣжебодѣць и ѡтѣ Тврьдѣнишъ и ѡтѣ Бѣклимира и ѡтѣ Стоданишъ и ѡтѣ Градише Ходимиришъ и ѡтѣ сыновѣць его и Разъмѣнъ Вльканишъ лѣбнимо вашъ миръ и вашъ добротѣ, и ѡтѣ все опъцине приде Одола братъ нашъ и Грьгѣрь ѡтѣ кнеза дѣбровьчѣскаго, и ѡгънаше ны в клетъвѣ, и пристасмо пѣ тѣ клетъвѣ и вѣрѣвѣмъ ѡ нѣ.

(*Magyar fordítás*).

Az atyának, és fiúnak és szent léleknek nevében. Amen. Urunk Jezus Krisztus mogtestesedése 1247. eszten-deje február 11-kén. Én Odola Preden fia Krajnából, az öre-gektől mint ismeretes barátimtól és minden krajnai embe-rektől mint követ küldetvén, egyszersmind saját nevemben is eljöttem Raguzába megállapítani örök békességet és sze-retetet a krajnaiak és a raguzaiak közt, u. m. a bírakkal és a tanácsnokokkal és az egész raguzai községgel; örök bé-kességet és szeretetet esküvel a szent evangéliumra fogad-ván, és igérvén, hogy a krajnaiak nem bántalmazzák a ra-guzaiak embereit, se vagyonukat, se földeiket; s azokéit sem, kik kenézségök (rectorságuk) alatt vannak; sőt hogy mások által sem engedjük meg azokat bántalmaztatni, és a kenézségökhöz tartozók közül senkin bántalmat nem ejtünk. S hogy a krajnaiak, ügyeik lévén a raguzai kenézségben, senki által ne bántalmaztassanak; (s ők) oda jövéen vagy onnan elmenvén Raguzában szállást ne tartsanak. Hogyha a rag-u-zaiak az almissaiakat megtámadják, mi krajnaiak semmikép az almissaiaknak se tanácsot, se intést nem adunk; de a ra-guzaiaknak adunk segítséget (kerma), ha azt kívánják. Ha a krajnaiaknak valamelyike raguzait bántalmazna, vagy ra-guzaiak avagy a raguzai kenézséghez tartozók által bántal-maztatnék, olyan krajnai jelenjen meg Raguzában és a raguzai curiában tegye meg az igazságot, saját magáért ke-zességet adván, mikép igazságot tenni fog: s ha ügyvesztes (lesz), fizessen saját vagyonával, a mi kárt okozandott; s ha nem volna neki mivel fizetni, adja ide személyét (saját ma-gát a nyakig). Ha pedig valamely krajnai más valakivel ez előtt azt tette, a mi itt irva van, és bántalmat követne el, ezen krajnai jöjjön Raguzába, és tegyen igazságot a raguzai curia előtt, a mint itt fen irva van; ha pedig ilyen krajnai nem jön Raguzába igazságot tenni, mi ötet közfűlünk szám-üzünk, és a mi bántalmat teendett, azt mi fizessük. S Ulczi-nattal is akarunk szeretetet és békességet tartani, a meddig ők a raguzai hatóság (sztol) alá tartoznak. És mi valamennyi krajnaiak minden ötödik évben megujtjuk ezen esküt (rot), és minden krajnai 14-ik életévétől fogva saját magáért tegye

le hitét ezen békességre; a mely krajnai pedig erre nem esküszik, azt mi tanácsunkba fel nem vesszük; s ő legyen kizárva körünkből, sőt mindenét semmivé teszszük.

†. Mi pedig birák, tanácsnokok és Raguzá város egész községe esküszünk Istennek szent evangeliumára, hogy mi sem magunk, sem mások által rajtad, Predenity Odolán bánalmat nem ejtünk; se nem öregeiden és a hozzád valókon, se nem a krajnaiakon és vidékteken; sőt inkább, hogy örök békességet tartunk veletek. S ha valamely krajnainak keresete lesz raguzai ellen, legyen az bár a multa vagy a jövőre nézve; jöjjön el olyan krajnai Raguzába curiánk elejébe, hogy igazságot szolgáltatassunk neki amannak vagyonából, vagy hogy azon polgárt magát személyében (nyakáig) neki oda adjuk; a mint az igazság azt kívánja.

In membrana appensa. Derzsimir kenéz iránt tisztelettel, annak testvéreitől, Djedomiritytól és Jezsebodacztól, és Tverdjenitytól, és Bjelemirtől, és Sztoaniscstól, és Hodomiriscs Gradisetől, és unokatestvérétől, és Vlkasiscs Razmientől. Mi szeretjük békességeteket és jóságotokat. S az egész község részéről eljött Odola testvérünk, és a raguzai kenéztől (küldetve) Gergely; s (ezek) indítottak minket az esküre; és mi magunkévá tettük ezen esküt, és hiszünk abban.

239. (137. b.)

*István Máté boszniai nagybán békességet fogad a raguzaiaknak.
1249.*

Въ имѣ вѣща и сына и свѣтого дѣха аминь. лѣто спель-
щениѣ господа нашего Исуса Христа тисѣща .сма., мѣсеца
марта, индикѣта .з. азъ Мален Стѣпанъ, по милости бо-
жии вѣлнки бань босеньски, съ моновь братиновъ и съ моними
боларими, ки съ зде подпѣсани, кельнемо се тебе **Иковъ**
Дальфинъ, кнезъ дѣбровчкомъ, и всѣ(ѣ)мъ властеломъ и всѣ

вѣпъкине градъскѣ 8 господина бога нашего Исх Христа и ҃
 прѣсвѣтх богородицх девию владикх Марию и 8 чьстни жи-
 вотвореци керсть и 8 света божина евангелиа и 8 светога Кла-
 си, блаженога мѣчъника, и 8 вси свете 8годинше богх вѣх
 века съ своиовъ воловъ, чистемъ серъцемъ, съ правовъ веровъ,
 бесъ вьсакога пропадѣства и бесъ зле мисли, да ви стоимо 8
 вечъни и твердъ мирь и 8 срѣдъченѣ любвѣ вѣ 8 вьсакх
 правдѣ. и по земле и по владанне наше да си ходите сво-
 бодъно и пространо бесъ вьсакѣ десецине и бесъ никерѣ иньне
 дание, и паче да наши кѣмети и наши людиѣ и наши вла-
 дальци да васъ любе и да ви хране вѣдъ зла съ правовъ ве-
 ромъ. и ако некѣто вѣдъ нашихъ кѣмети или вѣдъ нашихъ
 лоди чине ви кривинѣ, да се при предѣ мновъ, и ја да имъ
 сѣкѣ прави сѣдъ, и тако ви ја правинѣ не чинѣ, то то ја кривъ,
 и ако се разьратите съ кралемъ рашьки, да васъ не дамъ ни
 вашъ добитекъ, паче да ви схранимо съ вьс(ѣ)мъ вашимъ до-
 биткомъ. и цю се чинило пре и после, да се при, и да не
 изьма. и да придѣмо 8 дѣвровьникъ, да на насъ не встане
 никѣторѣ, де ми съмо 8 нашъ землю, седа, кто хоце исъ-
 кати, ици, де ја смъ радъ правдѣ счине; ако пра(вѣде) не
 счинѣ, то ја кривъ. и сѣк вѣще: ако версѣ сербелинъ влаха, да
 се при предѣ кнеземъ дѣвровьчкнмъ; и тако вѣкрѣ влахъ
 сербелинъ, да се при предѣ баномъ; и иномъ влахъ и иномъ
 сербелинъ да не исъма; и да не никѣре изьма на инаго сербели-
 на ни на инаго влаха лише на самога исъца. и да сѣк некоя
 кривина мѣкх ни чини, да та кривина сѣк със правиновъ
 исъправи. и си мирь и си вѣетъ да се никакоре никимре де-
 ломъ и никимре коньцемъ да се не решн, ни да се подѣпе-
 рѣ, не паче да вѣде твердъ 8 веки, и хоцемо, да вьсе, цю
 зде писано, вѣде твердо 8 веки вѣдъ насъ самихъ и вѣдъ
 нашихъ детъ и вѣдъ нашихъ снѣчне и вѣдъ нашихъ кѣмѣти
 и вѣдъ нашихъ люди. и кѣто сие прилони, или ми сами
 или наши синъ или наши снѣчне или наши кѣмети или кѣто

ГОДЕ НАШЪ , ДА ГА БОГЪ СЕПЪНѢ И СВЕТА БОГОРОДНИЦА И ВСИ СВЕТИ , КИ СЪ ЗДЕ ПИСАНИ. МИРЬ БОЖИ СЪ НАМЪ АМИНЬ. СИ СЕ СЪ КЛЕЛИ : КЪНЕЗЬ УГРИНЬ , КЪНЕЗЬ РАДОНА , КАЗНЬЦЬ ГРЪДОМИЛЬ , КАЗНЬЦЬ СЕМИЮНЬ , БОЕВОДА ПЪРЬЧА , ГРЪВѢША ПЕХАРЬНИКЪ , КАЗНЬЦЬ БѢЛЪХАНЬ , ВЪЖЬ ОБЪЧЕНОВИЧЕНОВИЧЬ , ДОМАСЛАВЪ ГЪ-
 НЕТИЧЬ , ХРАНИСЛАВЪ СВРАЧИЧЬ . РАДОЕ , ДРЪГОВИЧЬ , БЕРИСЛАВЪ БАНИЧЬ , КАКЪМЪЖЬ ОДРАМЪЧИЧЬ , БЛЪКЪЧА ВЪЛКАСОВИЧЬ .

Sigillum pendens : ПЕЧАТЬ ВЕЛК — (ВЕЛКАГО?) БАНА НИНОСЛАВА.

(Tvrkovity id. m. 12. l. ; a Glasznik című belgrádi folyóirat VI. k. 1854, 179. l. ; Miklosich id. m. 32. l.)

(*Magyar fordítás.*)

Az atyának és fiunak és szent léleknek nevében Amen. Urunk Jézus Krisztus megtestesedésének M. CC. XL. IX. esztendejében, martius havában, a VII. indictioban. Én István Máté Istennek kegyelméből Bosznia nagybánja testvéreimmel és boéraimmal, kik itt alá irvák, esküszünk neked, Delfin Jakab raguzai kenéznek és minden főuraknak és az egész községnek Jézus Krisztus urunkistentünkre, és a legszentebb istenanyára szűz Mariara, és a tiszteletteljes éltető keresztre az isteni szent evangéliumokra, és szent Balázs boldogságos vértanura, és minden öröktől fogva Isten előtt kedves szentekre saját akaratommal, őszinte szívvel (és) igaz hittel, minden színlés és rossz szándék nélkül, hogy hozzátok leszünk örök és szilárd békességgel, és szíves szeretettel és minden igazsággal. S földünkön és birtokunkon szabadon járhattok mindenfelé, minden tized és egyéb bármiféle adó nélkül; s jobbágyaink, és embereink, és alattvalóink szeressenek titeket és veszedelem elől ovjanak igaz hittel. S ha jobbágyaink vagy embereink közül valaki igazságtalanságot követne el rajtatok, történjék a panasz előttem, és én igaz ítéletet fogok nekik (im) ítélni; s a mint én nektek nem szolgáltatok igazságot, úgy én legyek a bűnös. S ha ti ellenségeskedésben lestek a rácz királylyal, én titeket ki ne adjalak, se nem dolgaitokat; sőt titeket oltalmazzunk (tgy, uehranimo)

minden dolgaitokkal. S az, mi történt eddig, vagy (történni fog) utóbb, legyen pernek tárgya, s ne legyen (ez iránt) kivétel. S hogy eljőjjünk Raguzába, mikép rajtunk ne muljék semmi; míg (pedig) itt földünken leszünk, kinek keresete van, az jöjjön, én örömet szolgáltatok igazságot; ha igazságot nem szolgáltatok, én (legyek) a bünös. S ezen kívül, ha a szerb hitelt ad az olasznak (vlachnak), pereltessek a raguzai kenéz előtt; és ha az olasz hitelt ad a szerbnek, pereltessek a bán előtt; és más olaszra nézve, és más szerbre nézve (ez iránt) ne legyen kivétel; és semmikép ne legyen kivétel más szerbre, se más olaszra nézve, hanemha a felperesre nézve. S ha valamely igazságtalanság történnék azok közt, ezen igazságtalanság igazíttassék ki igazsággal. S ezen békesség és ezen fogadás semmikép, semmi ürügy alatt és semmi czél tekintetéből fel ne bontassék, se ki ne játszattassék (alá ne ásattassék), sőt szilárd (állandó) legyen mindörökig. S akarjuk, hogy mindaz, mi itt irva van, állandó legyen mindörökig saját magunk, és gyermekeink, és unokáink és jobbágyaink, és embereink részéről. S a kik ezt megszegik, akár mi magunk, akár fiaink, akár unokáink, akár jobbágyaink, vagy a mieink közül bárki is, azt Isten sujtsa, és a szent istenanya, és minden szentek, kik itt irva vannak. Istennek békessége legyen velünk, Amen. Ezek esküdtek: Ugrin kenéz, Radona kenéz, Grdomir kaznicz (Miklosich szerint = eunuchus), Szemjun kaznicz, Puresa vajda, Grubiesa pohárnok, Blelehan kaznicz, Obicsenovics Jezs, Gunetics Domaszlav, Szvracsics Hraniszlav, Drugovics Radoje, Banics Beriszlav, Odramesics Kakmuzs, Vukaszovics Vukcsa.

240. (137. b.)

Endre chulmiai nagykenéz fiaival, Bogdán zsupánnal és Radoszlaw zsupánnal a raguzaiaknak örök békességet fogad. 1249.

Въ име отца и сына и свѣтаго дѣха. ѿ кнезь вели хльмьски Яндрѣи с моими сыньми жупаномъ Богданомъ и съ жупаномъ Радославомъ и съ моими властелы, ки соу здѣ подьписани, кльнемо се кнезоу доубровчкомоу Ъковоу Дьлфиноу и властелемъ доубровчкимъ и всѣи векинѣ гра дьскои ѿ господина бога и ѿ свѣто евангелие и ѿ чьстьны и животворещи крѣсть господьнъ и с. . ти. свѣтыхъ отцъ иже ѿ Никен, да имамо миръ с вами ѿ вѣки, како соу има ли и наши старѣши съ вашими старѣшими ѿ стары законъ, да вы е вторена наша земля ѿ всѣхъ вашихъ печалехъ, и да си ндоу доубровчане по нашѣи земли съ своимъ добыт комъ и съ своимъ рѣчми, спасени боудоу стоеке, придоуке. поидоуке. а правина да естъ, а вашъ чловѣкъ, ки приде ѿ нашъ землю неволовъ, комоу е искана правина, и неиспальне на боуде, да стане и да ѿчини правиноу. ако ли приде такъ чловѣкъ, комоу не искана правина, да мѣ се не ѿзме ни дьнькъ коньць, докоу поиде ѿ свое мѣсто, и тамо да ѿчини правиноу. по томъ и да не придемо на васъ с вашимъ вра гомъ. а да се нѣкоѣ кривѣна меѣю нами ѿчини, да се пра винновъ исправи ѿ стары законъ, а миръ да се не роуши. си сѣ хльмане, кои се клеше: Хрелко Растимирикъ, Добровиць Радовчикъ, Хрела Стѣпковикъ, Ѡдоумьслъ и Стрѣзимиръ Ядамовика, Чепрьна Ѡсиликъ, Храниславъ Прьвославикъ, Бигрѣнь Мрьѣникъ, Добромьслъ Поератовикъ, Десѣнь Бе ривоевикъ, Радованъ Привыдроужикъ, Хрела Десавчикъ, Приеѣнь Злошевикъ, Ѡома Чоупетикъ, Гальць Бьлксаникъ,

Хрела Храндроужикъ, Прѣдиславъ Влькмирикъ, Воимиръ Вльктникъ, Богданъ Добромирикъ, Хрватинъ Тоурбикъ, Првославъ Проданъчика, Братославъ Вльковикъ, Берко Радованикъ. ако ли сие прѣстоупимо, да ны богъ съпне и света богородица и вси свети.

† Кръсть кнеза Яндрѣта.

(Tvrkovity id. m. 14. l. ; Miklosich id. m. 34. l.)

(Magyar fordítás.)

Az atyának, és fiúnak, és szent léleknek nevében. Én Endre chulmiai nagykenéz fiaimmal, Bogdan zsupánnal és Radoszlav zsupánnal, és főuraimmal, kik itt alá irvák, esküszünk Delfin Jakab raguzai kenéznek, és a raguzai főuraknak, és az egész városi községnek az úristenre, és a szent evangeliumra, és az úrnak tiszteletteljes és éltető keresztére, és a háromszáz tiz szent atyára, kik voltak Nicaeaban, hogy békességet tartok veletek mindörökig, a mint elődeim is tartották azt a ti őseitekkel a régi törvény szerint; hogy előtetek nyitva lesz földem minden szorultságtaikban; s hogy járhassanak a raguzaiak a mi földünken vagyonukkal és dolgaikkal, (és) biztosítva legyenek az itt lévők, a jövők és az elmenők. S igazság lesz (itt számatokra); s embertek, ki (ügye által) kényszerítve jön földemre, bogy igazságot keressen, és kinek az nem teljesítettik, maradhasson itt, és eszközelhessen magának igazságot. Ha pedig eljön oly ember, ki nem keres igazságot, ettől semmi dolog ne (egy vékony fonal se) vétessek el, míg el nem megy (lakásának) helyére, és ott teljesítsen (csináljon) igazságot. Azután, ellenetekre nem fogok indulni ellenségetekkel. S ha köztünk valami igazságtalanság történék, igazittassék az meg a régi törvény szerint, és a békesség ne zavartassék. Ezek azon chulmiaiak, kik esküdtek: Rasztimirity Hrelko, Radovcsity Dobrovit, Sztjepkovity Hrela, Adamovity Odumiszl és Sztrjezimir, Osility Cseperna, Prvoszlavity Hraniszlav, Mrtyity Bigrien, Pobratovity Dobromiszl, Beriboevity Deszien, Prividruzity Radovan, Deszavcsity Hrela, Zlosevity Pribjen, Csupetity Ta-

más, Vukszanity Galocz, Hranidruzcity Hrela, Vukmirity Prjedislav, Vuktity Voimir, Dobromirity Bogdan, Turbity Hrvatin, Prodancity Prvoszlav, Vukovity Bratoszlav, Radovanity Berko. Hogyha ezeket megszegjük, sujtson minket Isten, és a szent istenanya és minden szentek.

241. (69. g.)

A raguzaiak Aszan Mihálylyal, a bolgárok czarjával, Uros István, szerbiai király ellen szövötteknek. 1253.

† Въ име господа бога нашего Исѣ Христа аминь. лѣта въ пльщинѣ господа нашего Исѣ Христа тисѣща . снѣ ., мѣсеца июнѣ, на днь свѣтого Вита, ендиктионь . аі ., сего бѣ ради да бѣдетъ чистое приѣтельство и съвршенне чистою любовью, еже било исѣ прѣва междѣ свѣто и прѣславнаго царьства всѣ земле болгарске и грѣчке Иваномъ Ѡсѣномъ и междѣ шпъкинѣмъ славнаго града нашего Дюбровьника, ꙗко сѣ жили въ правдѣ и любовь и въ истинѣ, да повеке растеть и плоть исѣнесеть. исѣ давна жльрающе тебе свѣтомъ и вѣрномъ въ Христа бога царѣ самодръжавицѣ всен земле болгарске господинѣ Михаилю Исѣню, рожденѣмъ удѣ благовѣрнихъ и свѣтихъ царн, азѣ Марьсали Гевьрги, повеленьемъ славнаго дѣжа венетьчкого кнезь града Дюбровьника, и всѣ сѣдие и векъници и шпъкина всѣ прѣславнаго града нашего Дюбровьника, мали и велици, вѣрни приѣтеле свѣтого ти царьства исѣ давно вѣмене любовь царьства ти имети жльдающе въ бога и въ свѣтое евангелиѣ божье и въ свѣтѣю девою Марию мати ісѣго и въ честни животворещи

кръсть и въ свѣтлю апостоли Петра и Павла и блаженю четири евангелисте Марька, Матеѣ, Люкѣ, Ивана и въ свѣтлю мѣченике господне Флациѣ, Ловрѣньтъѣ, Петра и Яндрию нашехъ свѣтителъ и всемъ свѣтнимъ въгоднѣземъ богу господинѣ кльнемъ се, вбещамо се твою великомъ свѣтомъ царствѣ дръжа врѣхъ зло творенѣ невѣрного краа Ъроша и врѣхъ братью его и рода его и врѣхъ всехъ живѣщихъ въ землѣ ѡговѣ и на техъ, кои на ихъ землѣ вѣхъ дръжали некое владанѣ, ако бѣдѣ невѣрници ни приѣтеле твою свѣтомъ царствѣ, такожде да бѣдѣ невѣрници и враговѣ нашемъ градѣ Дюбровникѣ; ако ли кто вѣдѣ сихъ прѣписанихъ или вѣси вбратетъ се свѣтомъ ти царствѣ, и прѣславню ти царство приметъ ихъ въ приѣтельство, а ми да е имамо за приѣтеле. ако ли Ърошь или некто вѣдѣ прѣписанихъ рода его бѣдетъ врагъ нашемъ градѣ Дюбровникѣ, бѣдетъ врагъ свѣтомъ ти царствѣ; ако ли кто вѣдѣ прѣписанехъ бѣдетъ приѣтель градѣ Дюбровчкомъ, високо твое царство да га има за приѣтеле. и аще богъ поможетъ свѣтомъ ти царствѣ испѣдѣти врага твоего и нашего Ъроша и сѣ сѣпъске землѣ и брата его Владислава и родъ ихъ или дрѣзи властеле, и прибѣгнѣ градѣ Дюбровникѣ, ми да ихъ не примемо ни рѣчи ихъ, кѣте да имъ пакостимо, колико можемо. и свѣто ти царство да не створитъ миръ безъ насъ съ Ърошемъ и насъ съш—нимъ не пѣстити безъ мира, и паче да бѣдемо свѣтимъ с твоимъ царствомъ врѣхъ Ъроша врага твоего и нашего и врѣхъ всега свога рода и врѣхъ многа, кои вѣ бѣли после на еговь столѣ, и рать и миръ да и(ма)мо съш—ними на етно въ животь свѣтого ти царства и нашѣ. и свѣтомъ твою царствѣ дамо помокъ прокъ мочи нашей по поморью, по морю и по сѣхъ; и ако богъ поможе твою свѣтомъ царствѣ, и примешъ рашѣкъ землѣ с ѡсеми придели, и намъ богъ да помокъ приети все граде или костеле, ере сѣ поморьске, и пристое рашѣкомъ столѣ, да ихъ придамо свѣтомъ твою

царьствѣ добромъ веровѣ, безъ пропаства или шномѣ чло-
 вѣкъ, кои би посланъ свѣтого ти царьства, прокъв мочи на-
 шен. и киди ми въведемъ, ере твое свѣто царьство вълезе въ
 срьпскѣ землѣ, а ми да се въготовимо нанвече за двѣ не-
 деле, въдъ кова ми чѣемо, с ѡсомъ нашомъ силомъ и мокью,
 и да поидемо по морѣ врѣхъ граде поморьске и землѣ се шне-
 ми лѣднѣ, кои се шврѣтѣ то време въ градъ дюбровъчки,
 расъвѣ да шставио толкози лѣднѣ, колнго да могѣ чѣвати
 града дюбровъ(ч)кога. и ако Ѣрошь или братъ его Владиславъ
 или кѣто въдъ рода того или властелинъ би хѣтель хѣвити
 или би шсъхабилъ намъ, а твое свѣто царьство да ни помага
 прокъв свою мокъ врѣхъ нѣхъ, и да имъ шсъхабишь. людьѣ
 и кѣпнци въдъ свѣтого свѣтого ти царьства и въдъ зета ти
 свѣтого царьства Петра севастократора и добиткъ имъ ако
 придетъ въ нашъ градъ дюбровъникъ, да бѣдѣтъ спасени и
 варовани въ дюбро(въ)никъ и въ прѣдель его ѣко и сами
 дюбровъканѣ. и да стоеть въ дюбровникъ на свою си волѣ,
 и штвореть свои трѣгъ продаваюке и кѣпнюке безъ въсакое
 данье и безъ въсакое пакости. и да имъ се не безъметь ни-
 коре данье ни на вратехъ ни на мосте ни на кроде ни на
 пѣти, и паче да си кѣпню въсаки трѣгъ. кои имъ ѣе на по-
 требѣ, злато, сребро, свите и златьне поставѣ или ино, цю
 имъ ѣе годѣ, расъвѣ пшенице, кою да не шсносетъ шсъ гра-
 да дюбровъчкога безъ повеленѣ кнеза, кои би киль по врѣ-
 мене въ кнежьство дюбровъчко. такоде и лѣднѣ и кѣпнци
 прѣславнаго града дюбровника. еже приходеть въ землѣ
 светого ти царьства и въ землѣ зете светого ти царьство
 Петра севастократора, да си кѣпнють и продають швоботъно
 въ прѣписаниехъ землехъ безъ пакости въсакъ кѣпню на волѣ
 нѣхъ, и да имъ се не безъметь кѣмерекъ ни никире данье ни
 въ граде ни на съворе ни въ селѣхъ кѣпцемъ ни на мо-
 сте ни на рѣкахъ ни на пѣтехъ, кѣте да бѣдѣ швоботъни
 на въсако место, и стоеть и поидѣтъ на нѣхъ хѣтенье, и да се

вбратѣ, и да бѣдѣ спасени и стрезени въ телахъ и добиткѣхъ ихъ. и аще клячитьъ съмръть некому чловѣку или кѣпъцу въ твоего светого ти царьства или чловѣку или кѣпъцу Петра високого севасторатора въ кнежьство дюбровъчьско или съ езикомъ или безъ езика, и да бѣдетъ безъ дрѣжинѣ, да весь добиткъ многа мърьца чинимо написати, и екъда твое свето царьство за нхъ пошлетъ свое книге, да дамо, а добиткъ многа мърьца въ насъ да не погибне ницюре. такожде людемъ и кѣпъц(е)мъ дюбровъчькимъ годить се съмръть или съ езикомъ или безъ езика въ земляхъ светого ти царьства и въ земляхъ високого севасторатора господина Петра, а дрѣжинѣ си не бихѣ имѣли, добитке многа мърьца бѣдѣтъ спасѣна, за твое свѣтое царьство да се прѣдаде шномъ, кои за добиткъ прѣписанъ мърьца съ книгами господина кнеза дюбровъчького би киль посланъ. и ако люде светого ти царьства или Петрови високого севасторатора имѣтъ искиати некою правинѣ връхъ кога годѣ чловѣка кнежьства дюбровъчького, да ми бѣдемо дрѣжани шнемъ винити правинѣ безъ сѣтъбинѣ и безъ даньѣ по законѣ нашемъ съврѣшенѣ правдѣ, и такоде правдѣ да бѣде нашимъ людемъ въ земляхъ светого ти царьства и Петровехъ севасторатора по ваше скѣто царьство и по високого севасто Петра безъ никире даньѣ и безъ сѣтъбинѣ. никоре емьство да не меѣдъ свѣтомъ царьствѣ и насъ, до кѣде се не сѣди въ правдѣ. и ꙗко богъ поможетъ свѣтомъ ти царьствѣ, и приметъ земле сръпске, да си имамо шнѣзи стари законъ съшь и(и)ми, кои е имѣли имашъ градъ Дюбровъникъ, и да стоимо съ шсеми земли и гради сръпске и поморьске въ шнехъ законехъ, кое смо имѣли съшь (ни)ми прѣжде годиць петъ на десете, кои съ ишьшли досека. и ако богъ поможетъ свѣтомъ ти царьствѣ, и бѣдѣшь господинъ въ шсен земле сръпске, да не кѣто зан люде меѣдъ свѣтомъ ти царьствѣ и меѣдъ нашъ градъ шложе злетъ. паче да любовь въсеге въ добро на побольше расти земле и села

и дръжавѣ вѣдъ земле и съ свѣла и вѣдъ села и дръжавѣ, вѣдъ в-
 нехъ земле и вѣдъ ввнехъ сель и дръжачѣ, кое господь богъ по-
 магаеть, те врьзо хоте бити прѣдани прѣдане твомѣ велиствѣ,
 хокемо е бележити. а прѣписане дединѣ наше земле и села и
 дръжавѣ начинаютъ вѣдъ црькве свѣтого Гевргийѣ врьхъ
 стари градъ Спитаврь, иже идѣтъ до црькве свѣтого Петра,
 а вѣдъ црькве свѣтого Петра идѣтъ до црькви свѣтого Покра-
 та, а вѣдъ црькви свѣтого Пократа, како дръже горьре врьхъ
 Белома, и слезѣтъ до млинехъ, а вѣдъ млинехъ, како дръжѣтъ
 горьре, кое гредѣтъ врьхъ Жьрьновъницѣ дери до Влацице,
 а вѣдъ Влацице, како дръжеть горьре, кое свѣтъ врьхъ Швметъ,
 и гредѣтъ до Сѡка, а вѣдъ ввне стране Сѡка, како дръжеть
 горьре, кое свѣтъ врьхъ Рѣкѣ, и сътетъгнѣтъ се дери до горьре,
 кое свѣтъ врьхъ Корилла, а вѣдъ Корилла, како дръже горьре, кое
 свѣтъ врьхъ Затонъ и врьхъ Полице и врьхъ Сѡрашьць и състегъ-
 нѣтъ се до црькви свѣте Тькле: и вьсе меде вѣдъ прѣписа-
 нехъ земле и села и дръжавѣ вѣдъ врьхе вѣдъ вьсе прѣписанѣ
 горьре слезѣтъ до мора, вьсе свѣтъ наше дединѣ. и ввонъзи за-
 конь, коне есть вѣдъ кѣмерекъ сольски медѣ краля срьпски и
 градъ дьбровьчки, да дръжи свѣто ти царьство. а вѣдомо,
 де вѣдъ вьсе соли, коѣ се продае, не вече лѣдъмь рашькимь
 половинна вѣдъ добитьѣ да има скѣто ти царьство, а дръгѣ
 половинѣ да има вьпькина дьбровьчька, како било вь стари
 законь. и свѣто ти царьство да дръжи намь стари законь.
 а вѣдомо, вѣдъ рѣке дриньске до Перетьвѣ кѣмерекъ сольски
 да несть на ино место пасьвѣ вь дьбровьникъ. и ако богъ
 поможе свѣтомѣ ти царьствѣ приети вьсе граде поморьске,
 наша мати свѣтаѣ црьква, мати вьсемь нашимь црьквямь.
 да си дръжи то, що е дръжала по вьсехъ градовѣхъ или по
 свѣхъ или пискѣпье или манастире или црькви или попови или
 инѣ некою правьдѣ, кою е имела вѣдъ старихъ врьменехъ, да
 си има своботьно, ѣко е писано вь старихъ книгахъ ерѣвѣ-
 леги. а ми вьса вьпькина града нашега дьбровьника, мали и

велици, да смо држани чинити клети въсе кнезовѣ, ки бѣ-
 дѣть по врѣменехъ въ Дюбровъникъ по хътенью славнога дѣ-
 жа бенетекькога, дрѣжати си швѣтъ въ врѣме свога кнежь-
 ства, кидѣ се кльне въ кнежьство дюбровъчко. и ако ми
 прѣстѣпимо сню клетъвѣ и си швѣтъ, да ни сѣди богъ и сиѣ
 клетъва и на семь свѣте и на шномъ, и ми и дѣтъца наша да
 и(ма)мо везанье и гневъ вѣдъ бисокога папѣ римьскога 8 векъ,
 и все сие приписанье да имамо и хокемо дрѣжати спасающе
 клетъвѣ и почьствъ и слѣжбе, кое смо дрѣжани чинити госпо-
 динѣ дѣжѣ и шпъкинѣ венетъчкон, докладъ бѣде свѣто ти царь-
 ство и ми. и да снѣ обьтътованье и сие писанье дрѣжитъ
 повециѣ потверьденье, запечакено ѣстъ печастью шпъкинъ-
 скомъ и славнога Марьсилиѣ Гевръгиѣ, кнеза нашега града
 Дюбровъника. а сиѣ сѣтъ имена шнехъ, ки се сѣ клеи, да
 бѣде снѣ обьтътованье тверьдо и крепько, прьво: славыни
 властелинъ господинъ Марьсили Гевръги, кнезь дюбровъч-
 ки. сѣдѣ: Бѣванъна Петровиѣ, Доброна Ломъпридикъ,
 Фосько Славикъ, Матеѣ Болачикъ, Поськали Крѣсникъ.
 вѣкъници вѣдъ малога веча: Ёкоѣ Негомирикъ, Добр(о)славъ
 Раненикъ, Волькасъ Иваникъ, Петръ Матевовиѣ, Марьга-
 ритъ Стилевикъ, Гръгъръ Петроникъ. вѣдъ вѣка оумолена:
 Грѣвеша Гѣдѣликъ, Михоило Неженикъ, Тевдръ Бѣдачикъ,
 Коленѣда Чрьнешикъ, Яндрѣѣ Волькевикъ, Чрьне Вито-
 никъ. висѣѣрье шпъкинъски: Димитри Меньчетъкъ, Паль-
 ма Пикъраревикъ, Коленѣда Ломъпиновикъ. прьци опъки-
 нь(с)ки: Гонславъ Крѣсникъ, Петръ Жѣна Богъданика, Жѣнъ
 Раненикъ. прьци градъци: Пикълица Пичинеж(и)къ, Петръ
 Сречикъ. ки дрѣже добитекъ спѣте вогородице: Паска Гра-
 дикъ, Вали Проклечикъ, Маринъ Чимикъ, Барьби Крѣсникъ,
 Петръ Маньгеровикъ, Маринъ Ховѣжикъ, Рѣсинъ Петро-
 в(и)къ, Ялекси Чрьнеловикъ, Михоило Кѣтѣнчикъ, Вита
 Доброславикъ, Меньгача Ломъприкъ, Вита Гетальдикъ.
 Михоило Бинъчѣликъ, Герьваси Бочиньчикъ, Филипо Мовъ-

връшки, Михило Минеревикъ, Петръ Ганьгъликъ, Богданъ Пежиновичъ, Петръ Кръсикъ, Ръсинъ Бельчикъ, Матиѣ Донатевикъ, Маринъ Пикъраревикъ, Клименьто Мерънхъ, Басили Прибавикъ, Маринъ Биньчъликъ, Петрона Бвндикъ, Пръгль Донатевикъ, Марьтинъ Сачибабикъ, Яндрѣѣ Чревикъ, Пръгль Михонликъ, Петръ Карьнизикъ, Петръ Мачиневикъ, Паська Чипоникъ, Пальма Гачикъ, Маринъ Виланъ, Власи Нарнкликъ, Петрона Добровикъ, Дамиѣнь Бочиньчикъ, Жвнь Чревикъ, Жвнь Зръзовикъ, Власи Чанькиникъ, Петръ Чаканикъ, Пологринъ Визоликъ, Яндрѣѣ Покорикъ, Яндрѣѣ Гонславикъ, Жвнь Болеславикъ, Вита Барьборикъ, Матевъ Берестовикъ, Матиѣ Растикъ, Филипо Пичинежъкъ, Жвнь Пикъраревикъ, Михило Розиновикъ, Павло вдь кнеза Манжалека, Яндрѣѣ Бенешикъ, Никълица Марьтинъжикъ, Сосень Вита вдь Чрънете, Жвнь Больчвикъ, Жвнь Гледикъ, Пальма Максикъ, Маринъ Челпа, Никъла Церъевикъ, Власи Ръсиновичъ, Герьрги вдь кнеза Трипъна, Трипънъ вдь кнеза Юде, Ломьприжикъ, Мокръшкъ, Маринъ Галикъ и Калица, Павль Болеславикъ, Михонль Силивѣстровкъ, Павль Сарачикъ, Михило Марькъшикъ, Бочинъ Прасетикъ, Маринъ Кисоникъ.

и врѣхъ все шво писанье Марьтоль Гвлеривикъ банъ вдь кнеза дювровчкога и вдь все шпъкине града дювровъчкога, с хотеньемъ господина кнеза дювровъчкога и всехъ властель дювровъ(чкихъ) съвономъ звонивше на съборе, ꙗко е по законъ дювровъ(ч)комъ, врѣхъ дѣше свое и все шпъкине дювровъчъке си шбѣтъ потвердиль дръжати и клеель се.

(Tvrkovity id. m. 16. l.; Safarik id. m. és oszt. 16. l.; Miklosich id. m. 35 l.)

(Magyar fordítás.)

Jézus Krisztus Urunk Istennek nevében Amen. Jézus Krisztus urunk megtestesedésének 1253. évének junius havában, szent Vid napján a 11. indictioban. Ezen oknál fogva legyen őszinte barátság, és legyen végrehajtva a szeretet őszinteségével, mely kezdettől fogva volt az egész bolgár és görög föld szent és dicsőségteljes birodalmának (uralkodója) Aszan János és Raguza érdemtelen városunk községe közt (s) a mint éltek jogosságban, és szeretetben és igazságban, növekedjék ez örök időig és teljesedjék. Régi időtől fogva kívánván neked, szent és Krisztus úrban hívő czarjának és egész Bolgárország önuralkodójának, Aszan Mihály úrnak, ki igazhíttü és dicső császároktól születttél, én Marsili György, a dicsőségteljes velencei doge parancsából Raguza városnak kenéze, s (annak) minden birái és tanácsosai, és Raguza érdemtelen városunknak egész községe, kisek és nagyok, Szent Czarságodnak régtől fogva hí barátai, kívánván Czarságodnak szeretetét bírni; Istenben és az isteni evangéliumban, és a szent szűz Mariában az ő anyjában, és a tisztelt éltető keresztben, és Péter és Pál szent apostolokban, és Mark, Máté, Lukács és János boldogságos négy evangelistában, és Balázs, Lőrincz, Péter és Endre szent vértanu urakban és szenteinkben, és mindazon szentekben, kik az úr istennek; esküszünk és fogadjuk a te nagy (és) Szent Czarságodnak, hogy a hitetlen Uros király rosz tettét annak tartjuk; s testvéreit és nemzetségét, és mindazokat kik az ő földén élnek, és azokat is, kik az ő földén valamit bírnak, ha Szent Czarságodnak hűtlenei és ellenségei lesznek, szintűgy hűtlenei és ellenségei legyenek Raguza városunknak is; ha pedig a fenirottak közül valaki, vagy mindnyáján Szent Czarságodat követnék, és dicsőségteljes Czarságod azokat barátságba fogadná, azok nekünk is barátaink legyenek. Ha pedig Uros vagy az ő nemzetségéből a fenirottaknak valamelyike Raguza városunknak ellensége lesz, az Szent Czarságodnak is legyen ellensége; ha pedig a fenirottaknak valamelyike barátja lesz Raguza városunknak, az legyen barátja Magas Czarságodnak

is. S ha Isten segítségére lesz Szent Czarságodnak, (és sikerülend) Urost, közös ellenségünket, a szerb földből kiűzni; s (ha) az ő testvére Ulászló, és nemzetségök, vagy más főurak Raguzá városban menedéket keresnének; mi azokat be ne fogadjuk, sem vagyonukat, sőt inkább hogy mi háborítani fogjuk őket, mennyire kitelik tőlünk. S a te Szent Czarságod nélkülünk békességet ne kössön Urossal, s békesség nélkül minket el ne hagyjon; sőt hogy Szent Czarságoddal leszünk Uros, közös ellenségünk, és annak egész nemzetsége ellen, és mindenki ellen, ki utána találna lenni az ő trónján; s hogy háborunk és bekességünk legyen irányukban közösen Szent Czarságod élete és a mi életünk folytáig. S Szent Czarságodnak segítségére leszünk tehetségünkhöz képest tengeri vidéken, tengeren és szárazon; s ha Isten Szent Czarságodat segíti, és elfoglalod a rácz földet; s (ha) nekünk is kedvez Isten elfoglalni minden várakat és erődeket, melyek a tenger mellett vannak és Rátzországhoz tartoznak, mi azokat tehetségünkhöz képest hűségesen és hátgondolat nélkül átadandjuk Szent Czarságodnak vagy annak, ki Szent Czarságod által (e végett) küldve lesz. S ha mi megtudjuk, hogy Szent Czarságod a szerb földre tört; mi is, bárkitől azt megtudjuk, e célra készülünk legfeljebb két hét alatt egész erőnkkel és hatalmunkkal, és elindulunk tengeren a tengermellék és szárazföld várai ellen, (minden) harcznéppel, mely azon időben Raguzá városban lesz; és csak annyi embert hagyunk ott, mennyi szükséges lesz Raguzá város védelmezésére. S ha Uros, vagy annak testvére Ulászló, vagy nemzetségéből valaki, vagy (valamely) főúr minket háborítani akarna vagy megháborítana; ellenök Szent Czarságod segítsen minket hatalmához képest, és viszont háborítsa őket. Szent Czarságodnak és Szent Czarságod vejének, Péter Sebastokratornak (trónörökösnek) emberei és kereskedői, ha Raguzá városunkba jönnek, védve legyenek Raguzában, és midőn oda mennek, miként magok a raguzaiak. És maradjanak Raguzában akartuk szerint; és rakják ki árúikat és adják el azokat, és kereskedjenek mentve minden adó alól es minden bántalom nélkül; és tőlök semmikép ne vétessék adó, sem a kapunál, sem a hidon, sem a réven, sem az uton; sőt vehessenek minden árut, melyre szükségök van, aranyt, ezüstet,

szövedéket és aranyos kelmét, vagy mást, mi nekik tetszik; kivéve gabonát, melyet ők Raguza városból ki ne vigyjenek a kenéz engedelmé nélkül, a ki akkor idő szerint a raguzai kenézségben lesz. Úgyszinte Raguza legdicsebb város emberei és kereskedői, kik kereskedés végett Szent Czarságodnak, vagy Szent Czarságod vejének, Péter Sebastokrator földére jönnének, szabadon kereskedhessenek, és adhassanak el minden árukat a fenírt földeken akaratok szerint (és) minden bántalom nélkül; és rajtuk kereskedési vám és semmiféle adó nem fog vétetni, sem városban, sem vásárhelyen, sem falusi vásáron, sem a hidakon, sem a folyókon, sem az utakon; sőt szabadok lesznek minden helyen, és maradjanak és járjanak akaratok szerint, és térhessenek vissza; s védve és oltalmazva legyenek személyökben (testökben) és vagyonukban. S ha Szent Czarságodnak, vagy Szent Czarságod vejének, Péter sebas'okratornak valamely embere vagy kereskedője a raguzai kenézségben meghalna, akár végrendelettel akár végrendelet nélkül, és ha nem lesz társa (druzsina), levonás nélkül a halottnak hagyatékáról készitünk leltárt; s midőn Szent Czarságod e végett levelet küldend, a halottnak vagyonát kiadjuk, és abból mit se vonunk le. Úgyszinte raguzai emberek és kereskedők halálozván Szent Czarságodnak földén, és a fenséges Sebastokratornak, Péter úrnak földén, akár végrendelettel akár végrendelet nélkül, ha neki társa nem volna, a halottnak vagyona öriztessék Szent Czarságod részéről, hogy átadattassék annak, ki a fenírt meghaltnak vagyonáért a raguzai kenéz levelével küldetik. S ha Szent Czarságod vagy Péter fenséges Sebastokrator embereinek valami jogtgyben keresetük volna a raguzai kenézség bármelyik embere ellen; mi kötelesek legyünk, azoknak igazságot szolgáltatni (t. i. formaszerinti) perlekedés és adóztatás nélkül törvényünk szerint teljes igazságot; s úgyszinte legyen igazsága a mi embereinknek is Szent Czarságod és Péter Sebastokrator földein Szent Czarságod és Péter fenséges Sebastokrator (törvénye) szerint, bármiféle adóztatás és (formaszerinti) perlekedés nélkül. Semminemű kezességnek ne legyen helye köztünk és Szent Czarságod közt, míg igazság szerint nem hozatik ítélet. S ha Isten segítségére lesz Szent Czarságodnak, és elfoglalja a szerb földeket, legyen azokkal

nektük ugyanazon régi törvénytük, mely Raguza városunknak volt, s legytük általában a szerb és tengervidéki földdel és városokkal azon törvényben, mely nektük eddig volt velök a legutóbb befolyt tizenöt év alatt. S ha Isten segítségére lesz Szent Czarságodnak, és urává leszesz az egész szerb földnek, nehogy valamely rossz ember Szent Czarságod és városunk közt ellenségeskedést támaszson, sőt hogy a (külcsönös) szeretet mindinkább megszilarduljon; meg akarjuk jelölni a földeket és falukat és birtokot, (melyek a mienk) száraz földön; a faluktól és birtoktól (melyek tied); s azon földektől, és azon faluktól és birtoktól, melyek az úristen segítségével nem sokára hatalmad alá jutni és Nagyságodnak átadatni fognak. A fenirt ősi földeink és falunk és birtokunk pedig kezdődnek szent György templomától Epidaurus régi város felett, és terjednek szent Péter templomáig, és szent Péter templomától menve szent Pongrácz templomáig, és szent Pongrácz templomától, a mint a hegyek tartanak Belom felé és terjednek a malmakig, és a malmaktól, a mint a hegyek tartanak, melyek Zsrnovicza felé vonulnak; és ezen felül Vlasescizáig, és Vlasescizától, a mint a hegyek tartanak, melyek Sumet felett vannak, és Okáig vonulnak; és Oka túlsó oldalától, a mint a hegyek tartanak, melyek Rjeka felett vannak, és terjednekek azon hegyekig melyek Korila felett vannak; és Korilától, a mint a hegyek tartanak, melyek Zatony, és Policza, és Orasácz felett vannak, és szent Tekla templomáig terjednek; s a mint a fenirt földek, falúk és birtok minden határai a fenirt hegyek magaslatától a tengerig lefelé elnyúlnak, az mind ősi birtokunk. S azon törvényt, mely a sóadóra nézve létezik a szerb király és Raguza város közt, Szent Czarságod is tartsa meg. S kérdés lévén minden sóról, mely árultatik, a rácz emberekre nézve a bevételnek felénél többet Szent Czarságod ne birjon, és annak másik felét birja a raguzai község, a mint ez volt a régi törvény idejében; és Szent Czarságod tartsa meg nektük a régi törvényt. S kérdés lévén (még ez iránt), a Drina folyótól Narentáig sóadó ne vétessék más helyen, mint Raguzában. S ha Isten segíti Szent Czarságodat elfoglalni minden tengervidéki városokat, (a mikép) a mi anyaszentegyházunk minden (ottai) templomainknak anyja, tartassék az

meg, a mi minden városokban megtartatott, vagy a szárazföldön, akár (legyen szó) püspökségekről, akár kolostorokról, akár templomokról, akár papokról, akár más jogosítványról, mely neki (t. i. a szentegyháznak) volt régi időktől fogva, (s) legyen neki szabadsága, a mint megírva van régi privilegialis okmányokban. S mi, Raguzai városunk egész községe, kisek és nagyok, tartozunk eskütétel kötelezni minden kenézet, ki idő szerint Raguzában lesz a velencei dicső doge akaratánál fogva, midőn a kenezségi esküt leteszi, hogy tartsa meg ezen fogadást kenezsége idejéig. S ha mi megszegjük ezen esküt és ezen fogadást, úgy ítéljen felettünk Isten ezen esküt nézve, ezen világon és a másikon; s nekünk és gyermekeinknek ne legyen bocsánat a magas római pápától mindörökig; s a fenirottakon kívül, fogjuk teljesíteni azon lelkünk üdvével járó esküt, s azon tisztet és szolgálatot, mellyel tartozunk a doge úrnak és a velencei községnek, míg Szent Czarságod élete és a mi életünk tart. S hogy ezen fogadástétel és ezen irás annál nagyobb erővel bírjon, le van pecsételve községi pecsétünkkel, és Marsigli György Raguzai városunk dicső kenézének pecsétével. Ezek pedig azoknak nevei, kik esküttek, hogy ezen fogadástétel szilárd és állandó legyen: dicső és főtekintetű Marsigli György, raguzai kenéz úr. Birák: Petrovity Bubagna, Lompridity Dobrona, Szlabity Foszkó, Bolacsity Máté, Krusity Paszkal. Tanácsnokok a kis tanácsból: Negomirity Jakab, Ranenity Dobroszlav, Ivanity Vukasz, Matevovity Péter, Sztilevity Margarit, Petronity Gergeiy. A tanács által megkeresve: Gudulity Grubesza, Pezsenity Mihály, Budacsity Tódor, Csernesity Kolenda, Volkevity Endre, Vitonity Cserne. Községi tanácsnokok: Mencsetity Demeter, Pikurarevity Palma, Lompinovity Kolenda. Községi ügyészek (prezi): Krusity Goiszlav, Bogdanovity Zsuma Péter. Ranenity Zsun. Városi ügyészek: Picsinezsity Nikulicza, Szrecsity Péter. A szent istenanya vagyonának gondnokai: Gradity Paszkal, Proklecsity Bálint. Tanácsnokok a nagy tanácsból: Prodancsity Varszanko, Csimity Marin, Krusity Barbi, Mangerovity Péter, Hobuzsity Marin, Petrovity Ruszin, Csrnelovity Elek, Katunesity Mihály, Dobroszlavity Vid, Lomprity Mengacsza, Getaldity Vid, Binesulity Mihály, Boesincsity Gervaz, Movrjesity Fülöp, Maimerevity Mihály, Gan-

gulity Péter, Pezsinovity Bogdan, Kruszity Péter, Belcsity Ruszin, Donatevity Máté, Pikurarevity Marin, Mernuch Kelemen, Pribavity Vazul, Binsulity Marin, Bundity Petron, Donatevity Prugla, Szacsivavity Márton, Csrevity Endre, Miholity Prugla, Karnizity Péter, Macsinevity Péter, Csiponity Paszkal, Pacsity Palma, Vilan Marin, Nariklity Balázs, Dobrovity Petron, Bocsincsity Damian, Csrevity Zsun, Zerzovity Zsun, Csankinity Balázs, Csakanity Péter, Vizolity Pologrin, Pobority Endre, Goiszlavity Endre, Boleszlavity Zsun, Barbority Vid, Veresztovity Máté, Rasztity Máté, Picsinezsity Fülöp, Pikurarevity Zsun, Rozinovity Mihály, Maizsality kenéztől Pál, Benesity Endre, Martinuzsity Nikulicza, Vita Szozsen Csernetából, Bolesvity Zsun, Gledity Zsun, Makszity Palma, Cselpa Marin, Czerevity Miklós, Ruszinovity Balázs, Tripun kenéztől György, Judas kenéztől Tripun, Lomprizsity, Movrjesk, Gamity Marin és Valicza, Boleszlavity Pál, Szilijesztrovk Mihály, Szaraesity Pál, Markusity Mihály, Praszetity Bocsin, Kiszonity Marin.

Sezen egész iráshoz képest a raguzai kenéz és Raguzaváros egész községe részéről Gulerivity Márton bán, a raguzai kenéz úr és minden raguzai főurak akaratával, a gyttiesre a haranggal harangozva, a mint a raguzai törvényben van, saját és az egész raguzai község lelkére ezen szerződés megtartását megerősítette és reá esküdött.

242. (161. с.)

Uros István szerbiai király megerősíti a raguzai kalmárok száz mára atyjának privilegiumait. 1253.

† Снѣ моѣ повелѣнїе пише кралевѣство ми любовномъ си ирисномъ кнезъ двровъчьскомъ Марцѣла Гевургию и въс(ѣ)мъ властеломъ и въсѣи шпъкинѣ градъскои, такоже вадъ сего дъне .гї. авгвста до сѣда, кои поставѣамо по законъ наши прѣви, да си ходо ваши кѣпци по моѣ вла- сти свободно никомре зло неврегѣни, и паче ако си хоте ити ѡ тѣхъ землѣхъ с кѣплами своими, да си идѣ никимре ѡ- браненомъ. не прѣте да гредѣ на трѣге кралевѣства ми и по- давше доходѣкъ господьски ни, тамъ же да ходо по зе- мламъ продаюкѣ. ако ли си кѣто внѣхъ ѡзлюбѣ стати клиза ради или на сѣници или гдѣ, да си стане, и винѣ да даю доходѣкъ господьски. кѣто ли се вврѣте преслѣшавъ повѣ- ленїе кралевѣства ми, да се накаже гневомъ наказаниемъ кра- левѣства ми; вбрете ли сѣ кто вѣтъ ни хъ трѣговъцѣ нъ шедъ на трѣгѣ, или гдѣ годе ставъ, нъ давъ ѡрченого до- ходѣкъ кралевѣства ми, да имъ сѣ ѡземлѣ кѣпла, како ѡ- и прѣги ѡземано нъ шедъшимъ на трѣге господьске. не ѡ- чине ли ми правдѣ, и приврѣжѣ имъ клетѣвѣ мои власте- линь, кои ходо бити на сѣдѣ, и ѡрече имъ ѡрокъ, такьци ѡрокъ, како вѣде мочно и кѣпцемъ ѡзвратити сѣ ѡ градъ ихъ свободно съ свѣми своими правдлами: ако ли се кто вбрете прѣзъ ѡрокъ или ѡ мое власти или ѡ тѣхъи землѣ, да имъ се кѣплиа ѡзме. ѡчине ли ми правдѣ, и ѡс- хоте имати вѣсть кралевѣствѣ ми, како сѣ имали поспо- динѣ вѣтъцѣ, како ми се сѣ вѣѣкали, и подаде ми, цю ми сѣ си ихъ властелѣ вѣетовали: братъ Яндрей и сво- имъ си братомъ Соломонъ и Тѣдѣоръ Бѣдачникъ и Петръ Жвнъ Богданикъ. да стою к нимъ ѡ томъ вѣетѣ, коимъ

имъ (с)мь се клеель прѣгнемъ кнезъ Жань Минханъ и в се-
гашнемъ потверьженне, до колѣкь вни начнъ къ мнѣ стои-
ти в правовѣрнѣи варѣ. и сиѣ моѣ повелѣние да имъ— бѣде
втверженне.

С т е ф а н ъ Ѫ р о ш ъ п о м л о с т и . — — —

(Tvrtekovity id. m. 23. l.; Miklosich id. m. 40. l.)

(Magyar fordítás).

Ezen privilegiumomat (poveljenie) írja királyságom az általom szeretett raguzai örökös (prisznomu) kenéznek, Marsigli Györgynek, és minden főuraknak, és az egész városi községnek; mikép aprilhó 13-ik napjától fogva azon nápig, melyet meghatározunk elődtünk törvénye szerint, kereskedőitek szabadon járhasanak hatóságom körében, és semmiféle bántalomnak kitéve nem lesznek, sőt ha áruikkal más földre akarnak menni is, senki által nem akadályozva mehessenek; (de) előbb menjenek királyságom vásárhelyeire, s megadván nekünk uri jövedelmünket, amott kereskedhessenek (minden) földön. Hogyha pedig közülök valaki, mivel közelebb, inkább Szejniczén vagy annak környékén akarna kereskedni; kereskedhessék és fizesse a köteles uri jövedelmet. A ki pedig netalán királyságom parancsának nem engedelmeskednék, az királyságom haragját tapasztalva meg fog bűnhődni; (s) hogyha azon kereskedők közül valaki el nem menne a vásárhelyre, vagy ott lévén királyságom meghatározott jövedelmét meg nem adná; ezektől vétessék el az áru, valamint az előtt is vétetett el azoktól, kik az uri vásárhelyekre nem mentek. (S) ha nem tesznek eleget jogomnak, az én főuram, ki bíraskodni fog, se tartsa meg irányukban eskümet, s mondjan fölöttük ítéletet, tudniillik azon ítéletet, mikép lehetőséghez képest a kereskedők azonnal térjenek vissza városukba szabadon minden jogaikkal (jogaikban nem háborgattatva); ha pedig az ítélet ellenében találatnék valaki vagy az én hatóságom alatt lévő, vagy más földön, ezektől vétessék el az áru. S ha eleget tesznek jogomnak, és készek királyságomnak megadni az illető jövedelmet (csiszt = *tisztet*), valamint uramatyámnak megadták és nekem fogadták; és ha magadják

azt, mit főuraik nekem fogadtak, Endre barát Salamon testvérével, és Budacsity Tódor, és Bogdanity Péter Zsun álljanak velök azon fogadásban, melyre eskü volt téve az előbbi kenéznek Michieli Jánosnak, és ennek minden jövőre szóló megerősítésére, míg ők hozzám kezdenek állni igaz hitben (kölsönös bizalom lesz köztünk). S ezen privilegiumom legyen megerősítve számukra.

Uros István — — kegyelméből — — — —

243. (161. d.)

Csernomir kenéz panasza, hogy a raguzaiak az ő embereit elfogták és eladták. 1253.

† СѢДѢ КНЕЗА ЧРНОМИРА ДРАГОМЪ МИ ПРИѢТЕЛЪ КНЕЗЪ ДЪБРОВЪЧКОМЪ ГЕОРЬГИ МЕРЬСНАИ И ВЪСѢМЪ ВЛАСТЕЛОМЪ ДЪБРОВЪЧКИ(МЪ). СЕ ЦЮ МИ СТЕ ПИСАЛИ И ПОРЪЧАЛИ, ВЪСЕ РАЗЪМЪХЪ: ДА ЕРЕ СТЕ РЕКЪЛИ, МИ ДРЖИМО ВЪРЪ И ПРИѢТЕЛСТВО ТЕБѢ И ТВОИМЪ ЛЪДЕМЪ, ТО, ВЛАСТЕЛЕ, НЕ МОГЪ БѢ ПОКРИТИ, ВИДИ СЕ ТА ВЪРА И ПРИѢТЕЛСТВО: ПРИДОШЕ ВАШ(И) ЛЪДИЕ, И ЕШЕ МОЕГА ЧЛОВѢКА ЛЪКАНА, И ДОВНТЬКЪ СЪЗЕШЕ. И ПОСЛАХЪ КЪ ВАМЪ: ВРАТИТЕ МИ, И НЕ ДАСТЕ НИЦАРЕ, НЪ ПАЧЕ ГА ПРОДАСТЕ. И ПАКЪ ЕСТЕ ДРЪГЕ ЛЪДИ, ТРИ ЧЛОВѢКЕ ТЕРЕ ЖЕНЪ, И ПАКЪ ПОСЛАХЪ КЪ ВАМЪ, И НЕ ДАСТЕ М-И-ХЪ, НЪ Е ПРОДАСТЕ ЕДЪНЕ ЗАЛ МОРЕ А ДРЪГЕ, КАМО ВИ ХЪТѢНИ. И ПАКЪ МИ ЕСТЕ МОЕГА ЧЛОВѢКА РЪХОТЪ, И ПРОДАСТЕ ГА; И ПАКЪ МИ ЕСТЕ МОЕГА ЧЛОВѢКА ДЪБЛАНИНА, И СЪДА ГА ДРЪЖИТЕ. ДА ЕРЕ МИ СТЕ ПИСАЛИ, ДА ВИ ПЪЩЪ ВАШЕГА ВЛОВѢКА, АКО ХОКЕТЕ ВИ МЪИѢ МОЕ ЛЪДИ ВРАТИТИ, И ЦЮ МИ СТЕ СЪЗЕЛИ, БѢ ВАШЕГА ЧЛОВѢКА ДА ПЪЩЪ. А ЕРЕ ГОВОРНТЕ, ВЛАСТЕЛЕ, А ДА ИѢ ЗЛЕДИ ЧЛОВѢКОМЪ ОДЪ

ЦПЬТАТА ДО ГРАДА, ТО 8 ТОМЪ ПО ВОЛИ ВЪН Е, ЕРЕ ХОКЕТЕ, ДА ИМАМО ПРИКТЕЛСТВО ОДЪ ЦПЬТАТА ДО ГРАДА. ТКО Е ПРИКТЕЛЪ ВЪКРЪНЬ, ВЪЗЪДЪКЪ Е ПРИКТЕЛЪ; А МОИ НИ ЕДЪНЪ ЧЛОВЪКЪ НИ ЕДЪНЪ НЕ СЪДИ ОНЪГЕ ЦПЬТАТА; НЪ АКО ХОКЕТЕ ПРАВО, ДА ОДЪ ЦПЬТАТА ДО МОЛВНЬТА ДА НЪ ЗЛЕДИ. И ЦО БИХЪ ХОТЪЛЪ ВЪ ВАМЪ ГОВОРИТИ, НЕ МОГЪ ТОГА ВЪСЕГА ИСПИСАТИ, НЪ И ТОМА, ПО ЧТО КЕ МОИ ЧЛОВЪКЪ ГОВОРИТИ, ВЪКРЪНЪ ГА. БОГЪ ВЪ ДАНЪ ЗАРАВИЕ.

A tergo: КНЕЗЪ ДЪБРОВЧКОМЪ И ВЪСЪМЪ ВЛАСТЕЛОМЪ.

(Tvrkovity id. m. 28. l.; Miklosich id. m. 42. l.)

(*Magyar fordítás.*)

Csernomir kenéztől drága barátomnak, Marsigli György raguzai kenéznek és minden raguzai főuraknak. A mit nekem irtatok és izentetek, mindazt értésül vettem: mert a mint ti mondtátok nekem, hogy mi hitet és barátságot tartunk neked és embereidnek, úgy, főurak, mint látszik, (nem vagytok) képesek a hitet és barátságot igazolni: (mert) midőn a ti embertek jött, és az én emberem, (ennek) dolgait elvettétek. S én küldtem hozzátok, hogy adjátok vissza, és ti semmit nem adtatok, sőt inkább eladtátok azokat. S ismét (ugyanazt) tevétok más emberekkel is, három férfiural és egy nővel; és ismét küldtem hozzátok, és ti nem adtatok azokat nekem vissza, hanem eladtátok őket, az egyiket tengeren túl, a másikat kényetek kedvetek szerint. S ismét azt tevétok emberemmel Ruhottal, és ötöt eladtátok; s ismét emberemmel Dublininnal, és ötöt letartóztatjátok most (is). S mert azt irtátok nekem, hogy szabadon bocsássam emberteket; (válaszom), hogy, ha ti vissza akarjátok adni embereimet, és azt, mit tőlök elvettétek: én is a ti emberteket bocsátom szabadon. S mert ti azt állítjátok, főurak, hogy embereken nincs bántalom Czeptatától Gradoig, legyen akarátok szerint, a mint kívánjátok, hogy legyen köztünk barátság Czeptatától Gradoig. A ki valóságos barát, az mindenütt barát; és Czeptatán túl nekem egyetlenegy emberem sincs; s ha igazságot kívántok, ne legyen semmi bántalom Czeptatától Moluntáig.

S a mi mondani valóm még volna hozzátok, azt mindent írásba foglalni nem vagyok képes; emberem erről részletesen beszélhet nektek, és higyetek neki. Isten adjon nektek egészséget.

244. (168. b.)

A raguzaiak Radoszlaw chulmiai zsupánnak és nemeseinek békességet esküsznek. 1254.

† БѢ ИМЕ ОТЬЦА И СИНА И СВЕТАГО ДЪХА АМИНЬ. ЛѢТО
 ВЪПЛАЩЕНІѢ ГОСПОДА НАШЕГО ИСЪ ХРИСТА ТИСЪЦА . СНА ., МѢСЕЦА
 МАѢ ДЪНИ ДЪВАДЕСЕТИ И ДЪВА ИСЪХОДЕЦІС, МЫ СЪДНЕ И ШПЪКН-
 НА ДЪБРОВЬЧКА . VI . ВЛАСТЕЛИ, КИ СЪ ЗДѢ ПОДЪПИСАНИ, КЛЪНЕ-
 МО СЕ ТѢБѢ, ЖЪПАНА РДОСЛАВЪ, И ТРОИМЪ ВЛАСТЕЛЕМЪ З ДО-
 БРОВЬ ВЪРОВЬ 8 ГОСПОДА КОГА И 8 ЧЪСТЪНИ ЖИВОТВОРЕЩИ
 КРЪСТЬ ГОСПОДЪНЬ И 8 СВЕЧЪ КОГОРОДИЦЪ ДѢВІЮ МАРИЮ И СВЕ-
 ТО ЕВАНГЕЛІЕ БОЖІЕ И 8 . ТИ . СВЕТЫХЪ ОТЬЦЪ ИЖЕ ВЪ ИНКЕИ
 И СВЕТЫХЪ МЪЧЕНИКЪ ВЛАСИ, ДМИТРЬЕ И ВСЕ СВЕТЕ 8ГОДИВЪШЕ
 БОГЪ ОТЬ БѢВА, ДА ИМАМО МИРЬ ПО СТАРОМУ ЗАКОНЪ, СТРѢККИ
 ВАС А И ВСЕ ТВОЕ ЛЪДИ, КОЕ ИМАШЪ ИЛИ КОЕ 8ЧЪНЕШЪ ИМАТИ, О
 ТѢЛѢ ИХЪ И ДОКИТЬКЪ ИХЪ, ГДѢ МЫ 8ЧЪНЕМО СИЛЪ ИМАТИ, А
 МЫ ДА НЕ ПАКЪСТІМО ТѢБѢ НИ ТВОИМЪ ЛЪДЕМЪ НИ ВАШИМЪ
 ЗЕМЛАМЪ; А ГРАДЪ ДЪБРОВЬНИКЪ ДА Е ОТВОРЕН ТѢБѢ И ТВО-
 ИМЪ ЛЪДЕМЪ, ЪКО ПО СТАРОМУ ЗАКОНЪ МЕГЪ ДОУБРОВЬНИКОМЪ
 И КНЕЖЬСТВОМЪ ХЪЛЬМСКО, 8ЛѢСТИ, ИЗЛѢСТИ; И ДА ТИ МОРЕШЪ
 8 ДЪБРОВЬНИКЪ КЪПОВАТИ И ТВОИ ЛЪДИЕ ВСАКИ ТРЪГЪ. ЕРЕ БЪДЕ
 НА ВАШЪ РЪКЪ ПРОЦЕНЪ КЪПОВАТИ; ПОТВРЬ(Ж)ДАЕМЪ ТИ КЛЕ-
 ТВОМЪ И ТВОИ ЛЪДИЕ. ЕРЕ КОИ ТРЪГЪ ИЗНЕСЕТЕ ИЗЪ ДЪБРОВЬ-
 НИКА, ДА ГА НИ ТИ НИ(И)НИ ТВОИ ЛЪДИЕ ПРОДАДЕ НИ ДАРЪЮ НИ-
 КОМУРЕ ВРАЖДѢНИКЪ ДЪБРОВЬЧКОМУ; И ДА КОѢ СЕ КРИВИНА 8-

чини мегъ лѣди дѣровьчкѣ и мегъ тебе и твои лѣди, да се нсвправи правиномъ по старомъ законѣ, кое е меѣхъ дѣровь-
никъ и кнежьство хълмско, а миръ да (с)е не рѣши. и все
шво хокемо тебѣ и твоимъ лѣдемъ дръжати и чинити, спа-
сающе кветви господинѣ дѣжѣ и шпъкинѣ вьетъчкѣи, го-
сподинѣ Миханав царѣ българьскомѣ. ако ли сие прѣств-
пимо, да ны богъ съпъне и света богородица и вси свети
аминь. Бѣбана Мигуча, Миквлица Печенѣжикъ, Яндрѣ
Чрѣвникъ, Петрона, Бѣньдикъ, Петръ Баталь, Михонль Пѣ-
женикъ, Бълкасъ Мѣчъникъ, Дмнтгъ Меньчетикъ, Гои-
славъ Крѣсникъ, Доброславъ Раноникъ, Тѣдръ Бѣдачикъ;
Марьтоло бань Бръсликъсьикъ клель се за все властели дѣ-
ровьчкѣ.

(Tvirtkovity id. m. 26. l.; Safárik id. m. és oszt. 21. l.; Miklosich id.
m. 42. l.)

(Magyar fordítás.)

† Az atyának és fiának és szent léleknek nevében Amen.
Jézus Krisztus urunk testesedésének 1254. évében, majushó
22. kimenő napján; mi raguzai bírák és község, tizenkét fő-
urak, kik itt alatt írva vannak, esküszünk neked Radosz-
law zsupánnak és a te főuraidnak, jó hittel az uristenre és a
tisztelettjes éltető keresztre, és a szent istenanya szűz Ma-
riára, és az isteni szent evangéliumra, és a 318 szent atyára,
kik Nicaeaban voltak, és a szent vértanukra Balázsra (és)
Demeterre, és minden szentekre, kik öröktől fogva kedvesek
Isten előtt, hogy békességet tartunk a régi törvény szerint
veletek és minden embereiddel (így), kik vannak, vagy kik
ezen túl még lesznek jövődében; ők és vagyonuk, hol azo-
kat találni fogjuk, biztonságban legyenek; s mi se tégedet,
se embereidet, se földeiteket nem bántjuk; Raguza város pe-
dig előtted és embereid előtt nyitva legyen, a mint régi tör-
vény van ez iránt Raguzá és a chulmiai kenézség közt, (mi-
kép nektek) oda jönni, (és) onnan elmenni (lehessen); s Ra-

guzában jogositva légy te és (ügyszintén) embereid minden árút vásárolni, vagy akárki is részetekre vásárolni; (s) megerősitem ezt esküvel neked, és embereidnek. A mely árut pedig kivisztek Raguzából, azt se te, se embereid ne adják el, se ne ajándékozzák senkinek Raguzá ellenségei között; s a mely igazságtalanság történik a raguzaiak közt, s közted és embereid közt, az intéztessék el igazság és régi törvény szerint, mely fenáll Raguzá és a chulmiai kenézség közt; s a békesség ne rojtassék. S mindezt akarjuk mi tartani és tenni neked és embereidnek, épségben marádván eskünk, melyet a velencei doge úrnak és köztársaságnak, (s) Mihály bolgár czár urnak tettünk. Ha pedig ezt megszegnök, Isten sujtson meg, és a szent istenanya, és minden szentek. Migacse Buban, Pecszenjicsity Mikulicza, Csertyevity Endre, Bundity Petron, Batal Péter, Pjezszenity Mihály, Mucsnyity Vukasz, Menccsetity Demeter, Kruszity Goiszlav, Ranonity Dobroszlav, Budacsity Tódor, Vrszajkovits Martolo bán; (ezek) esküdtek minden raguzai főurakért.

245. (168. c.)

Radoszlav chulmiai zsupán a raguzaiaknak békességet esküszik. 1254.

† Въ имѣща и сына и свѣтаго дѣха аминь. лѣто 8плъщениѣ господѣ наше (го) Исѣ Христа тисѣща . снѣ ., мѣсеца маѣ дни . в . десѣти и дѣва исхоще, ѣ жѣпань Радославь, синь княза Яндрѣѣ хльмьскога, съ монми властѣи, ки сѣ заѣ подьписани, кльнемо се сѣднѣмь и въсен шпѣкинѣ дѣвровѣчькои с монмь добримь хтѣннемь 8 господина бога и 8 чьстѣни животьорѣци крьстѣ господьнѣ и 8 свѣтѣ богородицѣ дѣвою Марию и 8 свѣто евангеліе божие и 8 . ти . свѣтыхъ штьць

иже въ Никеи и 8 светыхъ мученикъ Пласи, Дмитрые и все
 свете 8годивше бога въ вѣка 8 вѣчни мирь по старомъ
 законѣ. а ꙗко жьпань Радославь есмь вѣрньи клетвьеникъ
 господи 8 краля 8горьскомъ, а вѣтъ днѣшни днѣ на прѣдъ
 протива моеи силѣ и с моими лядьми да бѣдѣ дръжань чинити
 рать краля 8рошѣ и еговѣмь лядемь, до колѣ ваш градъ
 Дѣбровьникъ 8 рать стои (съ) крьлемь 8рошемь и съ еговѣми
 лядьми. а ꙗко жьпань Радославь и мои лядье, кое имамь, и
 кое 8чньи имати, да спасемо и с(т)рѣжемо по морю и по сѣхъ
 все ляди дѣбровьчкѣ 8 тѣла ихъ и добытъкъ ихъ, гдѣ
 имаю силѣ имати; ако ли ꙗко самь или мои ляди енсемо нѣ-
 чьто пакостили нѣкоемъ дѣбровьчанинѣ или тѣла или добы-
 тъкъ ихъ, ꙗко жьпань Радославь да мѣ все вракъ, или да мѣ
 чинѣ вратити все на пльно; ако ли не вихъ могла чинити
 вратити то въ онѣхъ, кои имь вихъ пакостили, ꙗко да имь
 то въ мене плакъ. а ꙗко с моими лядьми, кое имамь, или
 8чньи имѣти, бѣдѣ дръжань 8 клетвьѣ и 8 мирь съ великимъ
 господиномь Миханломь, царемь 8гарьскомь, и съ еговѣ-
 ми лядьми, до колѣ 8чньи стоѣти съ нимь градъ Дѣбровь-
 никъ. до колѣ царь стои 8 клетвьѣ и 8 мирѣ з градомь Дѣ-
 бровьникомь. и ꙗко ꙗко чю нѣкое зло на ваше кѣпце или на
 вашь градъ. да вы ш томь 8 скорѣ дамь вѣдѣнье. а ни ꙗко
 самь жьпань Радославь ни мои лядье да не придемь на вашь
 градъ Дѣбровьникъ ни на ваше прѣдѣлѣхъ съ вашими враги
 8 никосере вѣрѣме. и паче моимь лядемь хокѣ заповѣдѣти,
 да не придѣ на вась. да кои дльгъ бѣде меѣмь моими лядьми
 кои съ или кои бѣдѣ мои лядье, и меѣмь дѣбровьчани; или да
 кои пльнь се 8чини 8 мирѣ меѣмь нами и меѣмь дѣбровьчани
 да се то нсправи съ правиномь по старомъ законѣ, кои есть
 меѣмь Дѣбровьникомь градомь и меѣмь княжество хльмь-
 ско. и вси дѣбровьчане по всѣки моеи земли, кое си имамь.
 и кое ми да богъ приети, да си свободно придѣ, да си стое
 и поидѣ спасено бѣсь пакости тѣла ихъ и добытъкъ ихъ, како
 си съ били 8 старе днѣи. и ꙗко би была нѣкое размета меѣмь

многѣмъ жѣпану Радославу и меѣмъ мое лѣди и меѣмъ градъ Дѣбровъникъ, да се правномъ исправи по старомъ законѣ, кои естъ меѣмъ градъ Дѣбровъникъ и меѣмъ кнежество хълмьско, а ми(рь) да се не рѣши. си сѣ властеле хълмьци, кои се клеше: господинъ жѣпан Радославъ, Прибѣнъ Злошевикъ, Ёниславъ Мръкотникъ, Ёбрадъ Ивановикъ, Семьонъ Бѣлгаринъ, Прѣдиславъ Вѣлкмирикъ, Берько Радованикъ, Милтѣнъ Хреликъ, Богъданъ Прѣвославикъ, Богъданъ Радоевикъ, Десимиръ Чрънѣновичъ, Годѣнъ Крамирикъ, Проданъ Повреновикъ, Хрела Радѣникъ; Ёниславъ Радосшевикъ, сътѣникъ имотъски, клель се за все лѣдѣне Радославлѣ. ако ли сѣе прѣстѣпимо, да ни богъ съпъне и света богородица и всѣи свети аминь.

(Tvrkovity id. m. 27. l.; Safarik id. m. és oszt. 21. l.; Miklosich id. m. 44. l.)

(Magyar fordítás.)

† Az atyának és fiúnak és szent léleknek nevében Amen Jézus Krisztus urunk testesedésének 1254-ik évében, majus holnap 22-ik kimenő napján. Én Radoszlaw zsupán, Endre chulmiai kenéznek fia, főuraimmal, kik itt alá írvák, esküztünk Raguza biráinak és egész községének, jó akaratommal az úristenre, és annak tiszteletteljes éltető keresztére, és a szent istenanya szűz Mariára, és az isteni szent evangeliumra, és a 318 szent atyára, kik Nicacaban voltak, és a szent vértanúkra Balázsra, (és) Demeterre, és minden szentekre, kik öröktől fogva kedvesek Isten előtt, örök békeséget a régi törvény szerint. S én Radoszlaw zsupán, magyar királynak eskü szerinti híve, e mai naptól fogva jövőben saját erőmhez képest és embereimmel, köteles leszek háborut viselni Uros király és emberei ellen mindaddig, míg Raguza várostok háboruban lesz Uros királylyal és embereivel. S én Radoszlaw zsupán és embereim, kik vannak, és kik ezen túl még lesznek, őrizni és oltalmazni fogunk tengeren és szárazon minden raguzai embereket személyökben és va-

gyonukban, a hol arra szükség volna; ha pedig én vagy embereim bántalmat tennénk valamely raguzain, annak akár személyében akár vagyonában, én Radoszlaw zsupán tegyek eleget, vagy eszközeljek teljes elégtételt: ha pedig képes nem volnék attól elégtételt szerezni, ki a bántalomnak okozója, én a magaméból tegyek eleget (fizessek). (Azonkívül) én embereimmel, kik vannak vagy ezen túl lesznek, tartozam esküvel és békességgel Mihály nagyságos úrnak, a bolgár czarnak, és embereinek, a meddig csak Raguzá város is ily viszonyban lesz hozzá, (és) a meddig a czar Raguzá városnak megtartja az esküt és a békességet. S a mint tudomásomhoz jut valamely veszély, mely kereskedőiteket vagy várostokat fenyegeti, jó idején tudósítsalak arról titeket. (Továbbá) sem én Radoszlaw zsupán, sem embereim semmi időben ne rontsunk ellenségeitekkel Raguzá várostokra, se határatokra; sőt parancsolni fogom embereimnek, hogy titeket meg ne támodjanak. Azon követelések, melyek volnának azok közt, kik jelenleg embereim, vagy kik azok lesznek, és a raguzaiak közt; vagy azon foglalások, melyek a békesség alatt történtek volna köztünk és a raguzaiak közt, igaztassanak el az igazság és azon régi törvény szerint, mely van Raguzá város és a chulmiai kenézség közt. S minden földemen, mely van, és mélyre ezen túl szert teszek, minden raguzai szabadon járjon, tartózkodjék és mehessen vissza bántalom nélkül személyében és vagyonában, a mint ez volt a régi napokban. S ha valami egyenetlenség volna köztem, Radoszlaw zsupán és embereim, s Raguzá város közt, igaztassék az el az igazság és azon régi törvény szerint, mely van Raguzá város és a chulmiai kenézség közt, s a békesség fel ne bontassék. Ezek azon chulmiai főurak, a kik esküdtek: Radoszlaw zsupán ur, Zlosevity Pribjen, Mrkotity Voiszlaw, Ivanovity Obrad, Bulgarin Simeon, Vukmirity Prjediszlav, Radovanity Berko, Chrelity Miltjen, Prvoszlavity Bogdan, Radoevity Bogdan, Csernjenovity Deszimir, Kraimirity Godjen, Probrenovity Prodan, Radjenity Chrela, Radosevity Voiszlaw, az imoti százados (szetnik), minden embereiért esküdtek. S ha ezt megszegnök, úgy sujtson (minket) Isten, és a szent istenánya, és minden szentek. Amen.

246. (168. d.)

Uros István szerbiai király megerősíti a raguzaiak privilegiumait. 1254.

† **И** Стефанъ Брощъ, с помокию божишвъ краля все срьбеске земле и поморьске, веѣтвю се присьномъ си кнезъ дѣбровъчькомъ Златъ Яньдрѣи и всѣкимъ властеломъ дѣбровъчькимъ и всѣи векииѣ градьскои ѡ господа бога вседръжитела и ѡ прѣчистю его матеръ и ѡ свети чьстьни животворещи кръсть господнь и ѡ света божиа евангелиа и ѡ все свете бога ѡгодивше шъ вѣка, јако земле и винограде, цю сте дръжали до ѡмрътиа господина ми шъца, да си ю дръжите, а по тола цю се наиде посагено виногради ми или земле приемше, да се сѣдомъ исправи, да цю сѣдъ каже кралевьствѣ ми, бѣди кралевьствѣ ми, а цю вамъ покаже, то вамъ. сѣдъ да стае шъ миѡна дъне до гюръгева дъне, кѣди ви бѣде трѣве. и сѣдъ да стае, гдѣ е и преге стоалъ ѡ дъни господина ми шъца. сѣдъце обое да се кльиш, јако да право сѣдѣ. кѡмерька аке постави кралевьство ми, да стон ѡ законѣ шъчинѣ ми. и ако се коѣ годѣ кривина чини мегю людьми кралевьства ми и мегю люди вашими, да се сѣдомъ исправила. вонска кралевьства ми гдѣ люво нахуди люди ваше или съ трьгомъ или весь трьга, да имъ никогаре зла не ѡчини. съ гради кралевьства ми да си живѣте ѡ законѣ, како сте жили ѡ дъни господина ми шъца. и ако се вебрѣте чловѣкъ земле кралевьства ми шсгень вашемъ чловѣкъ, да мѡ мое сѣдъце издаю добитьке; ако ли мѡ добитька не стече, а шни да подаю кривьца самога до ѡрока, до коле сѣдъце ѡрекѡ; ако ли га сѣдъце не испдаде, да га ми правьда ѡкаже ѡзети те дьльгъ. да га ѡзме кралевь-

ство ми, и да га постави, где га вѣде право поставити. и да ви дръжи королевство ми в чти, како ви е дръжалъ господинъ ми втѣцъ; нѣ ако и ви начнете стоѣти королевствѣ ми, како сте стоѣли господинъ ми вѣцѣ. и аке кто придегне втѣ васъ в землѣ королевствѣ ми, да не испакости вамъ ничто, стое в землѣ королевства ши. тръженици ваши да гредѣ на Бръсково; и давѣше десетѣкъ вѣдъ соли, и по тола да си гредѣ королевства ми скрозѣ мою землѣ свободно, а да ви се не в землѣ ничто. и да гредѣ съ велимъ тръгомъ на тръге королевства ми, емѣше вѣдъ Кавада до Ри до Свилъ; а цю е мала кѣпла, да си ю продаю по землѣ королевства ми ходеке свободно. а дрѣгомъ пришѣдѣшмѣ къ вамъ кнезъ конь тога кнеза, да стою винѣ къ вамъ в снемъ вѣѣтѣ, до колѣ ми и ви стонте в томъ вѣѣтѣ, в что се сте вбекали королевствѣ ми. ако хоке сие схранити королевство ми, тако да ме богъ схрани в си вѣкъ и в придѣци. вѣ лѣто .#sψzv. ендиктивнѣ .ви., мѣсеца агвста .кг. стверждено еи сие мое вѣетанне прѣдъ арху(епп)скѣпомъ и прѣдъ кнезомъ Гюрьгемъ и прѣдъ жѣпанъ Стефанъ.

Стефанъ Ърошь с помоки божи нѣвѣ краль вѣсен рашѣкѣи землѣ и поморьске.

И сие обеканне бѣи господина краля прѣдъ Михоиломъ Пѣженикемъ и прѣдъ Петромъ Матенкемъ и прѣдъ Яндрѣемъ Чрѣвикемъ.

(Tvrkovity id. m. 29. l.; Miklosich id. m. 45. l.)

(Magyar fordítás.)

† Én Uros István, Istennek segítségével egész szerb és a tengervidéki föld királya, fogadom az örökös (prisznomu) raguzai kenéznek, Zlat (Dauro) Endrének, és minden raguzai főuraknak, és az egész városi községnek az uristenre mindenek fentartójára, és az ő legtisztább anyjára, és az urnak szent és tiszteletteljes éltető keresztjére, és az isteni

szent evangéliumra, és minden szentekre, kik öröktől fogva Isten előtt kedvesek, mikép a földeket és szőlőket, melyeket atyámuram haláláig birtatok, tovább is birjátok; ezentúl pedig, a szőlő, mely tőkékkel beültetve fog találtatni, vagy az elfoglalt földek, birói úton igazitassanak meg; a mit a bíróság királyságomnak oda itél, az legyen királyságom-é, a mit pedig nektek oda itél, az legyen tietek. A bíróság tartassék szent Mihály napjától szent György napjáig, hol arra szükség lesz. S a bíróság tartassék ott, hol előbb tartatott atyámuram napjaiban. Mindkét fél birái esküdjenek, mikép igazság szerint itélni fognak. Az adóhivatal, melyet királyságom megrendel, atyám törvénye szerint áljon fen. S ha bármiféle bántalom történik királyságom emberei és a ti embereitek közt, az birói úton igazitassék el. Királyságom katonai akárhol találják embereiteket, akár áruval akár áru nélkül, azokon semmi bántalmat ne tegyenek. Királyságom városai irányában ugyanezen törvénnyel éljetez, mint atyámuram idejében éltetek. S ha királyságom földjének embere a ti emberteknek oda itéltetnék, biráim adják ki annak vagyonát; és ha neki elég vagyona nem volna, adják ki magát a bűnöst azon módon, mikép a birák meghatározzák; ha pedig a birák ötet ki nem adják, a hol előttem igazságosan ezen tartozás bebizonyttatik, királyságom fogja el ötet, és állítsa oda, a hova igazság szerint állítandó. S királyságom tartson titeket tiszteletben, miként atyámuram tartott; s ha ti kezdetek hozzám állni, (álljatok) miként atyámuramhoz álltatok. S ha köztületek valaki királyságom földjére menekülne, bántalom ne történjék rajta, míg királyságom földjén lesz. Kereskedőitek jár hassanak Berszkovóra; és a sótól a tizedet megadván, királyságom földjén mehessenek által szabadon, a nélkül hogy tőlök elvétetnék valami. S jár hassanak királyságom vásárhelyeire nagy áruval, adózván Kavadtól Riig és Szvilig; a kis kereskedésben pedig királyságom földjén szabadon áruljanak, járva kelve szabadon. Más kenéz is, ki a most (ott lévő) kenéz után majd eljön hozzátok (kit majd oda küldünk), tartsa ezen fogadást örök időig, míg ti is ezen fogadást, tartjátok, melyre nézve királyságomnak ígéretet tettetek. Valamint királyságom ezt meg akarja tartani; úgy Isten tartson meg engem ezen világban és a jövendőben.

6762. esztendőben, a 12. indictioban augustushó 23. napján. E fogadásom megerősített az érsek, és György kenéz és István zsupán előtt.

Uros István, Isten segítségével egész rácz és tengervidéki föld királya.

S ezen fogadást megerősítette a király Pjezsenity Mihály, és Matheity Péter, és Csrjevity Endre előtt.

247. (168. e.)

A raguzaiak Uros István szerbiai királynak békességet esküsznek. 1254—1256.

† **И** КНЕЗЪ ДВЕРОВЪЧСКИ ЯНДРЪИ ЗЛАТЬ И ВСИ ВЛАСТЕЛЕ ДВЕРОВЪЧСЦИ И ВСА ШЕКИНА ГРАДСКА УДЪ МАЛА ДО ВЕЛНІА КЛЪНЕМО СЕ ГОСПОДИНЪ КРАЛЮ ШРОШЪ 8 ГОСПОДА БОГА ВСЕДРЪЖИТЕЛА И 8 ПРЪЧИСТЪЮ ЕГО МАТЕРЬ И 8 СВЕТА И ЖИВОТВОРЕЩИ КРЪСТЬ ГОСПОДЪНЬ И 8 СВЕТА БОЖИИ ЕВАНЪГЕЛНІА И 8 ВСЕ СВЕТЕ БОГЪ 8 ГОДНВЪШЕ УДЪ ВЪКА СЪ ПРАВОЕ ВЪКРОВЪ, ЧИСТЪМЪ (СРЪДЪЦЕМЪ), БЕЗЪ ВСАКОГА ПРОПАДЪСТВА, ІАКОРЕ УДЪ ДЪНЪШНЕГА ДЪНЕ ДА ИМАМО КРАЛЕВЪСТВЪ ТИ ВСАКЪ ПОЧЪСТЬ ГОСПОДЪСКЪ, ІАКОРЕ Е БЫЛА ГОСПОДИНЪ НИ ДЪДЪ ТИ И ШЪЦЪ ТИ, И ЧТО Е ГЪ НЕПОЧТИ ТВОЕИ, ВСЕГА ТОГА ДА СЕ ВАРВЕМО. ЗЕМЛЪ КОЮ СЪДЪ ПОКАЖЕ КРАЛЕВЪСТВЪ ТИ, ДА ИМАМО ЗА НЮ ПЕЧАЛИ, НИ ДА Е САДИМО БЕСЬ ТВОЕГА ПОВЕЛЪННІА; И КОИ СЕ ВІНОГРАДИ ПРИСДЪ КЪ ТЕБЪ, ВІНО ТОГА ЛЪТА ДА СИ Е 8ЗМЕШЪ. И АКО СЕ ЗГОДИ ТЕБЪ КОІА ПЕЧАЛЬ, И БЪДЕ ТИ ПРИТИ 8 НАШЪ ГРАДЪ ИЛИ ГОСПОДИНИ КРАЛЦИ ИЛИ ТВОИМЪ ВЛАСТЕЛОМЪ ИЛИ ТВОИМЪ ЛЮДЕМЪ, КОИ БЪДЪ ВЪРНИ КРАЛЕВЪСТВЪ ТИ, ДА ТЕ ПРИМЕМО, И 8 ТО ВРЪМЪ ДА НЕ ВСПОМЕНЕМО НИКОЕГАРЕ ДЪЛГА НИКОИМЪРЕ 8ЗРОКОМЪ; И ДА ПРИМАМО

ТЕБѢ ЯКО И САМИ СЕБѢ. ЖИТО И ВИНО, КОЕ СЕ НАЧНЕ ПРОДАВАТИ
 8 ГРАДѢ, ДА СЕ НЕ ПОДРАЖИ ТВОИХЪ РАДИ ЛЮДИ, НЪ ДА СЕ ПРО-
 ДАЕ ЯКО НАШИМЪ ЛЮДЕМЪ ТАКО И ТВОИМЪ. И БЕ-С-8ДА ШЕКЕГА
 ДА НЕ 8ЧНИМО НИКОЕГАРЕ БЕСПРАВДЫА ЧЛОВѢК8 ЗЕМЛЕ ТВОЕ, И
 БЕ-С-8ДЬЦЕ КРАЛЕВЬСТВА ТИ ДА НЕ С8ДИМО ЧЛОВѢК8 ЗЕМЛЕ ТВОЕ.
 ЧЕЛЯДЬ ЗЕМЛЕ КРАЛЕВЬСТВА ТИ, КОЮ СМО ПЛѢНОВАЛИ, И ЦЕСТЬ 8
 НАСЬ, ДО ПРИШЬСТВОНИА ТВОГА КЪ НАМЪ ДА Ю ПОДАМО. И АКЕ
 КОГА ГРАГИАНИНА ВС8ДИ ШЕБЬКЫ С8ДЬ, ДА ПОДАЕМО ЕГОВЪ ДО-
 БЫТЬКЪ; АКЕ ЛИ М8 ДОБЫТКА НЕ СТЕЧЕ, А МЫ САМОГА КРИВЦА ДА
 ДАЕМО СВОВЪ ГЛАВОВЪ, ДО КОЛѢ С8ДЬЦЕ 8ГОВОРЕ, ДА СЕ ПЛАТИ;
 НЕПЛАТИ ЛИ СЕ ДО 8РОКА, ДА ПО ТОЛА ДА Е ВСТАЛО НА ВОЛЫ КРА-
 ЛЕВЬСТВА ТИ. И АКЕ КТО ПРИБЕГНЕ ВДЪ ГНѢВА КРАЛЕВЬСТВА ТИ 8
 ГРАДЬ НАШЬ, ДА 8 НАСЬ СТОЕ НИКОЕГАРЕ ЗЛА ДА НЕ ИМЕ ЧИНИТИ
 ЗЕМЛИ КРАЛЕВЬСТВА ТИ. К8МЕРЬКА ДА ДРЪЖИМО КРАЛЕВЬСТВА ТИ
 8 ЗАКОНѢ ГОСПОДИНА НИ ВТЬЦА ТИ, И СЪ К8ПЛОВЪ АКО СЕ КТО
 НАНДЕ ВДЪ НАШИХЪ ЧЛОВѢКЪ ХОДЕ ПО ЗЕМЛИ КРАЛЕВЬСТВА ТИ
 СВѢНЬ ТРЬГЬ, С КОВЪ НИ НѢ РЕКЛО ХОДИТИ КРАЛЕВЬСТВО ТИ, ДА
 ЧТО Б8ДЕ ХТѢННИЕ 8ЧИНИТИ ВДЪ НЫХЪ, ТО ДА 8ЧИНИ. И АКЕ КОИ
 ГОДѢ КНЕЗЬ ПРИХОДИ КЪ НАМЪ, ВЫИ8 ДА СТОИМО 8 СИЕМЪ ШЕБѢ-
 ТѢ, 8 КОИ СЕ СМО КЛЕЛИ КРАЛЕВЬСТВ8 ТИ. И СНЕ ВСЕ КАКО ХОКЕ-
 МО СХРАНИТИ КРАЛЕВЬСТВ8 ТИ, ТАКО ДА НИ НЕ ОБЫЕ БОГЪ И МА-
 ТИ БОЖИИ И ВСИ СВЕТЫ.

Tvrtkovity id. m. 35. l.; Miklosich id. m. 47. l.)

(Magyar fordítás.)

† Én Zlat (Daurus) Endre raguzai kenéz, és minden
 raguzai főurak, és az egész városi község, nagyja apraja
 (a kicsitől a nagyig), esküszünk Uros király úrnak az úris-
 tenre mindenek fentartójára, és az ő legtisztább anyjára, és
 az úr szent és életető keresztjére, és az isteni szent evange-
 liumra, és minden szentekre, kik öröktől fogva Isten előtt
 kedvesek, igaz hittel, őszinte (szívvel), minden hátgondolat
 nélkül, mikép a mai naptól kezdve királyságodat minden

uri tiszteletben tartjuk, valamint voltak uri őseid és uri atyád; és mindentől tartózkodunk, a mi tiszteleted ellen volna. Azon földre, melyet a bíróság királyságodnak oda ítél, semmi közünk ne legyen, és engedelmed nélkül semmit oda ne ültesünk; s a mely szőlők neked oda ítétetnek, azokból elvehessed a folyó évi bort. S ha valami szerencsétlenség történék rajtad, és kénytelen volnál menekülni városunkba, vagy hitveseden a királynén, vagy főuraidon, vagy embereiden, kik hívek lesznek királyságodhoz, azokat befogadjuk; s azon időben ne hozzunk szóba semmiféle tartozást semminemű ürügy alatt; s oltalmazzunk téged mint minmagunkat. Az élelem és a bor, mely árultatni fog a városban, embereid tekintetében ne legyen drágább, hanem úgy árultassék azoknak valamint a mi embereinknek. S közös ítélet nélkül ne kövessünk el semmi kényszert országodnak emberein; s királyságod bírójának részvéte nélkül ne bíráskodjunk országodnak emberei felett. S királyságod országából azon cselédek, kiket mi elfogtunk, és kik (jelenleg) nálunk vannak, hozzánk jövedeled előtt kiadjuk. S ha a közös bíróság valamely polgárt elítél, eleget tegyünk annak vagyonaból; s ha elegendő vagyona nem volna, magát a bűnöst személyesen kiadjuk azon határnápig, melyre a bírák határozták a fizetést; és ha addig a fizetés nem teljesítetik, történjék királyságodnak akarata. S ha valaki királyságodnak haragja elől városunkba menekül, maradhasson nálunk, ha királyságod földje ellen bántalmat nem okoz. Kereskedőkül királyságodnak adóval tartozunk uri atyád törvénye szerint; s ha embereink közül valaki árukkal járna királyságodnak földjén azon vásárhelyeken kívül, melyeket királyságod e végett kijelölt, történjék rajta a te akaratod. S ha jövőben valamely kenéz (tőled) eljön hozzánk, irányában tartsuk azon fogadást, melyet királyságodnak esküdtünk. S valamint mindezt királyságodnak megtartani akarjuk, úgy ne sujtson minket Isten, és az istenanya, és minden szentek.

Függelék.

Az Árpádkori Új Okmánytár

és

a kapesolt országok okmányai.

Hazai történetünk árpádi korszakának, mondhatni, legfényesebb eredménye, hogy azon négy század alatt, mely a honfoglalástól az utolsó árpádi király kimúltáig lefolyt, Magyarország nem csak európaiag szervezett állam és az akkori Európa államszervezetének egyik legfontosb tagja, hanem egy szersmind nyolcz virágzó királyság anyaországává is lett.

Ezt bővebben felvilágosítani a magyar historiai és közjogi irodalomnak általános feladatához tartozik.

A magyar történetírás ugyan feltűnteti az események azon lánczolatát, melyek egymás után ezen királyságokat az anyaországhoz fűzték. Büszke nemzeti öntudattal tekinthetünk azokra vissza. Mert nem csupán a nyers erő, nem az irtó háhorúk azon neme terjesztette ki hazánk akkori hatalmát, melyek által p. o. a németek a Sala és Elbe folyóktól éjszakkelet felé szomszédos szláv vidékeket előbb meghódították, azután germanizálták. A vallásos és nemzeti tolerancia, mely kezdettől fogva jellemezte a hún-scytha népek történeti szereplését, nemzetünk ezen iránybani fellépésének is jellemző vonása volt. Őseink mindenütt a politikai, vallásos és társadalmi szabadságot hirdették, s ehez képest történt a kapcsolt országok annexiója, ehez képest alakultak az annexio közjogi formái is. Nem csoda tehát, hogy azon súlyos csapások

közben is, melyek az árpádi korszak ismételve érték hazánkat, az inkább erkölcsi mint anyagi erőre alapított kötelék még sem bomlott fel, s a kapcsolt országok ragaszkodása nem tágult soha. Évlapjaink legszebb tudósításai közé fog tartozni mindig, hogy p. o. a XIII. század közepe táján, midőn a tatárjárás csaknem végpusztulással sujtotta hazánkat, IV. Béla királyt Dalmátia oly hőselekkű hűséggel és mindent feláldozni kész lelkesedéssel fogadta, mikép ez hazánk később bekövetkezett helyreállításának igen fontos tényezője volt. E helyen pedig, hol nem történetet írni, hanem historiai kútfőink apparatusát bővíteni czélunk, elég lesz röviden említenünk, hogy szent Lászlótól kezdve, ki a XI. század vége felé, a hazánk és Szlavonia közti kapcsolatot állandósította, IV. Béláig minden kapcsolt országok annexiója megtörtént, s hogy ez V. István alatt már befejezett tény volt, ki II. Otakar cseh királylyal 1271. az ismeretes, európai főfontosságú békességet kötván, az erről kiadott ünnepélyes okmányban összes birodalmát fel- említi, mondván : „includentes eidem paci, et eadem vallantes Regna nostra, videlicet Ungariam, Dalmatiam, Croatiam, Ramam, Serviam, Galliciam, Lodomeriam, Comaniam, Bulgariam, totumque Ducatum Sclavoniae stb.“ Az okmánynak, melynek Fejér csak kivonatát adta (Cod. Dipl. V. k. I. r. 123, l.), okmánytárunk III. kötetében egész szövegét közlöm.

Közjogunk ezen annexiót mindig jogalapító ténynek tekintette, s ezt ilyen értelemben egész Európának színe előtt nyilván hirdette is. Királyaink czímje minden kapcsolt királyságokat tartalmazza. A magyar királyok koronázásakor mindnyájok zászlói a hódolat jelképeül használtak. Országunk czímere ugyan-

azok czímereit is foglalja magában. Királyaink koronázási esküje határozottan vonatkozik reájok. Közjogunk legnevezetesebb írói pedig a kapcsolt királyságokat mint a magyar koronához és az ország integritásához tartozó kiegészítő részeket említik fel. (Lásd a többek közt: Madarassy Ferencz: *Dissertationes historico-criticae super quibusdam vetustiorum Rerum Ungaricarum Capitibus*, Pozson 1831.; Gróf Cziráky Antal: *Conspectus Juris Publici Regni Hungariae ad annum 1848*, Bécs 1851; Virozsil Antal: *Jus Publicum Regni Hungariae*, Budán 1854; tulajdonkép a hat füzetből álló munkának hatodik füzete; Récsi Emíl: *Magyarország közjoga*, Pest 1861).

Okmánytárunk mindezen tényeket és közjogi nyilatkozatokat irányadásúl veszi. Sajat feladatához képest mindazáltal azokkal tízetesen nem foglalkodik; hanem egyedül a hazai történetnyomozás terén állapodván meg, valamint történetünk más kérdéseire, úgy a kapcsolt királyok viszonyaira vonatkozó kútfői adatokat, és névszerint okmányokat, minél teljesebben igyekszik egybeállítani.

Az összes történettudomány elismerését érdemelték ki magoknak azon historicusaink, kik Magyarország történeti emlékeit egybeállítván, azok közé a kapcsolt királyságok történeti kútfőit is sorozták. Schwandtner János György, *Scriptores Rerum Hungaricarum* című munkájának harmadik kötete ez által nyert különös becslet. Engel János Keresztel, *Geschichte des ungarischen Reichs und seiner Nebenländer* című öt negyedréttű kötetnyi munkája által nem csak a tudományos világ egyhangú elismerését nyerte;

hanem hatvan év előtt oly nevezetes szolgálatot is tett a magyar és mindezen országok történelmének, hogy mai napig őt e téren még senki sem haladta meg.

Ugyanezeknek ősvényén indúlt Fejér György is, ki okmánytárában nem csak a tulajdonképi Magyarország, hanem a kapcsolt országok okmányait is közölte. Mi pedig, kik Fejér gyűjteményének alap-tervét általában magunkévá tettük, e tekintetben is követjük munkáját. A Fejér eljárása, és munkánk feladata közti különbség itt nem az alaptervet, hanem annak kivitelét illeti.

S erről szabadjon itt röviden szólanunk.

Mióta Fejér okmánytárát kiadta, a historiai tanulmányok roppant haladást tettek. Nem szándékom, itt azon nagyszerű vállalatok részleteit felhozni, melyek e tekintetben Angol-, Francia-, Olasz- és Németországban, Dániában, Svécziában és Norvégiában, sőt Spanyolországban és az európaiilag civilisált Amerikában is a hazai múlt felvilágosítása végett a kormányok, valamint tudományos társulatok és egyesek részéről történtek. De saját hazánkban, és azon vidékeken is, melyek a magyar korona kapcsolt országait egykor képezték, a történeti érzelem új ébredése félreismerhetetlen. S ámbár itt nem dicsekedhetünk oly eredményekkel, melyek a tudományos külföld ezen irányú törekedéseit felérik : még is az, mi történt, a magasb tudományosság szempontjából is már méltánylást érdemel. Reánk magyarokra nézve pedig ezen, habár aránylag csekély eredmények annál örvendetesebbek, minthogy az azokat előteremtő szellem a kapcsolt országokban is nagyobbára a magyar nemzeti kultúra ak volt kifolyása. Nem tagadom, hogy

az irodalmi iránylatokra a tudományos külföld nagy befolyást gyakorolt. De a munkások túlnyomo száma a magyar hazának, ha nem is magyar ajkú, gyermekeiből áll, s hol tudományos élet van, az lendületét vagy közvetlenül vagy közvetve hazánk behatásától nyerte; a hová pedig ezen befolyás nem hat, ott a tudományos élet vagy hiányzik, vagy nélküli még természetszerűleg emelő erejét.

Mindamellet a viszonyok úgy hozzák magokkal, hogy nálunk is sokkal könnyebb a civilisált Európa bármelyik más országát illető történeti emlékekhez férni, mint azokhoz, melyek Magyarország és a magyar korona kapcsolt országai történetére vonatkoznak. Czélnélküli aggodalomból elzáratnak, főkép a buvár előtt, a kéziratok, s ha közzé tétetik is valamely nevezetesb történelmi munka, vajmi gyakran megesik, hogy nincs módunkban azt megszerezhetni.

Ily körülmények közt a kapcsolt országok történeti okmányainak összekeresése és okmánytárunkba iktatása nem csekély nehézségekkel jár. Fejér csak azokat közölte, melyeket p. o. a dalmatiai történetírók, különösen Farlati és Lucius Dalmatiára, Kerchelich Horvátországra, Pejacevics Szerbiára nézve már elébb közzé tettek, vagy melyeket ő másod kéz által a magyar kir. udvari kamara levéltárából kölcsönözhetett; általán véve pedig Pray György nyomán járt el. Ma ezen álláspont nem felel többé meg a történettudomány kívánalmainak.

A ki ma mint történetbuvár akar fellépni, az határozottan a múltkor felderítésére szolgáló bármi nemű és alakú adatokat minél teljesb számban használja; minden nehézségeket pedig, melyek útjában

vannak, legyőzni törekedjék. Ilyenmíi nehézségek okmányoknál különösen a nyelviek.

Hazánkban a hivatalos nyelv, melyen az okmányok is kiadattak, kezdettől fogva a latin volt. Ugyanazt találjuk rendszerint a kapcsolt országokban is, a mennyiben azok a római-katholika egyház kulturái befolyása alatt voltak. De rajta kívül nem csak a déli-szláv vidékekben, hanem Galicziában és Lodomeriában is akadunk részint ószláv, részint régi horvát nyelven szerkesztett, s cyril és glagolita betűk használásával kiadott okmányokra is. Ennek kettős oka van. Mert a kapcsolt országok néhányában a keleti-keresztény vagyis — mint ma nevezzük — görög nem egyesült vallás divatozott; s ez azoknak művelődési állapotaira hatván, oka volt, hogy az egyházban szokásos ószláv nyelv a közügyekben is használtatott, minek folytán az okmányok is ezen, és a szintén szokásos cyril írás használásával adattak ki. Tudva van azonkívül, hogy a római egyházhoz szító bolgárok és horvátok már a IX. században a szláv lyturgiával éltek, s hogy a római szék később megengedte Dalmatia és Horvátország szláv ajkú lakosainak az istentisztelet saját nemzeti nyelvökön végezhetni, kik is napjainkig a misét óhorvát nyelven tartják, és ugyanazon nyelven ú. n. glagolita írással szerkesztett egyházi könyveket használnak. Így történt, hogy ezeknél régi időtől fogva óhorvát nyelven és glagolita írással adattak ki világi közügyekről gyakran az okmányok is.

A szláv nyelvek tanulmányozása, mely mintegy negyven év óta új lendületet nyert, arra bírta a szláv nyelv- és régiségbuvárokat, hogy régi nyelv-

emlékeik felkeresésére és közzétételére különös gondot kezdtek fordítani, mi a történelemre nézve is nyereség volt. Mert a nyelvemlékek közt régi okmányok is találtak, melyek a történelem szempontjából nem kevésbé fontosak, mint a nyelvészetéből. S minthogy ezek gyakran a magyar korona kapcsolt országait illetik, a mennyiben a magyar történet árpádi korszakának azon részébe esnek, melyben ezek már Magyarországhoz számítottak, okmánytárunk köréhez tartoznak is.

Ehez képest a kapcsolt országok történeti okmányait mi két részre osztjuk, a latin és más (ószláv, óhorvát) nyelven kiadatokra.

A latin nyelven szerkesztett okmányokat, melyek korunkra jutottak, nagyobbára kiadták már Lucius, Farlati, Kerchelich stb., s ezek után Fejér is. Horvátországot és Dalmátiát beutazván, csak igen keveset találtunk, mi ezeknek munkáiban meg nem volna. Egyetmást mindazonáltal Bécsben a császári titkos levéltárban és a magyar kir. udv. cancellariánál őrzött királyi könyvekben leltünk, mit Okmánytárunkba fel is vettünk. Többet közölt Theiner a *Monumenta Hungariae Sacrae* című gyűjteményében, melyről III. kötetünk függelékében tüzetesen fogunk szólni. S ha Stroszmayer püspök terve sikerülne, mely szerint, mint hírlík, Theiner a déli-szláv egyházi régiségekre vonatkozó vaticánumi emlékeket is közzé tenni ígérkezett, a kapcsolt országok történeti okmányainak isméréte ez által még többet fog nyerni.

Ószláv nyelven kiadott régi okmányokra hivatkozik már Pejachevich. De azoknak tüzetes tudomá-

nyos tanulmányozását tulajdonkép csak Safarik Pál József kezdte.

Ezen tanulmányok mintegy bevezetését látjuk Safariknak a déli-szláv régi írott emlékeket tárgyazó értekezésében (Übersicht der vorzüglichsten schriftlichen Denkmäler älterer Zeit bei den Serben und anderen Südslaven, a bécsi Jahrbücher der Literatur-ban, LIII. kötet 1831. Anzeige-Blatt 1—58. ll.). Ez óta találjuk egész sorozatát a tudományos közleményeknek, melyek a déli-szláv történeti emlékekre vonatkoznak, és a magyar koronához kapcsolt országok több történeti okmányait is tartalmazzák. Különösen említjük Tvrtkovity Pál munkáját: Szrbszkij Szpomeniczij (Szerb emlékek, Belgrád 1840); Avraamovity Demeter, Opisanie Drevnosztij Szrbszki u szvetoi gori (Régi szerb okmányok a szent vagyis Athosi hegyen, Belgrád 1847); Safarik Pál József: Památky Dřevního Písemnictví Jihoslovanův (Déliszláv régi írásbeli emlékek, Prága 1851); Miklosich Ferencz: Monumenta Serbica Bécs 1858; — továbbá a Zágrábban lévő déli-szláv történetmívelő társulat Arkiv-a, és a be'grádi tudós társaság Glasznik-a több közleményeit.

Ha már ezen, hazai történetünk szempontjából is fontos, tudományos igyekezetek eredményére visszapillantunk, fájdalommal tapasztaljuk, hogy az legalább eddig, csak csekély részben felelt meg azon fellengző várokozásnak, melyet még három évtizeddel ez előtt Safarik táplált*).

*) Bulgarien, Serbien und Bosnien waren einst reich an Urkunden aller Art, vorzüglich an Stiftungs- und Schenkungsbriefen für Klöster und Kirchen. Viele derselben mögen bis

A pusztítások, melyeket ezen vidékek, mióta a magyar koronához viszonyuk tágúlni kezdett, szenvedtek, régi történetök emlékeit is nagy részben megsemmisítették; s az, mi az idők rontó befolyásának el-

ins neunte und zehnte Jahrhundert gereicht haben, die nun wohl in den vielen Kriegen und Drangsalen aller Art, welche diese Provinzen heimgesucht haben, sämmtlich zu Grunde gegangen sind. Reichlicher dürfte die Ausbeute an Diplomen aus dem dreizehnten bis fünfzehnten Jahrhunderte sein, die sich ein künftiger slavischer Philolog oder Historiker aus diesen Ländern versprechen mag. Nur wenig davon wurde nach Oesterreich und andern Staaten herübergerettet; das meiste, was noch vorhanden ist, modert in den Klöstern des Ril, Schar und anderer Gebirge. Das uralte bulgarische Kloster Zograph auf dem Athos, ein Chilandar der Bulgaren, der h. Johann Rilsky auf dem Orbelus u. s. w. sind nach der Aussage sachkundiger Eingeborenen reichhaltige Archive der Chrysobullen bulgarischer Könige. — Dalmatien, Kroatien, und Serbien (?), dessen slavische Einwohner schon unter Heraklius (610—641) durch (lateinische) aus Rom berufene Priester bekehrt wurden (Const. Porphyr. de Adm. Imp. c. 31.), haben einige lateinische Diplome aus dem neunten Jahrhunderte mit zahlreichen slavischen Eingennamen aufzuweisen. Aber schon in den Jahren 867—870. fand die durch Cyrills und Methods Bemühungen eingerichtete, und in Pannonien und Bulgarien eingeführte slavische Liturgie auch unter den Serben und Chorvaten Eingang, und Kaiser Basilius der Macedonier, selbst ein geborener Slave, schickte slavische Priester aus Constantinopel nach Illyrikum (Const. Porphyr. de Adm. Imp. c. 29., Vita Basilii n. 54). Von der Zeit an wurde auch in Serbien und Bosnien der Gebrauch der slavischen Sprache in schriftlichen Urkunden und Verhandlungen überwiegend. Serbien hatte schon vor den Nemaniden Bischöfe, Klöster, Kirchen u. s. w. deren Namen zum Theil von gleichzeitigen Schriftstellern genannt werden. Sollten wohl nirgends mehr schriftliche Denkmäler aus dieser Zeit vorhanden sein? Die Zahl der unter den Nemaniden gestifteten, und mit Chrysobullen versehenen Klöster ist bedeutend gross. Nemanja, geb. 1114., Grossshupan 1159, Mönch 1195. st. 1200, gründete das Kloster des h. Nicolaus zu Toplitz, der h. Jungfrau Maria ebenfalls zu Toplitz, des h. Georg zu Rassa (h. Djurdewi stupowi bei Nowypasar) und der Himmelfahrt Mariä zu Studenitz. Gemeinschaftlich

lentáltt, az örökre elveszett történeti kincsekhez képest igen kevés. Miklosich a szerb nyelv emlékeit legnagyobb szorgalommal gyűjtvé, s mindent gondosan egybeállítván, mit előtte mások is már nap-

mit seinem Sohne, dem h. Sawa, erbaute er Chilandar 1197—1198; die Stiftungsurkunde ist wahrscheinlich in Chilandar noch vorhanden (általunk is kiadva, okmánytárunk I. k. 352. l.). Letzter richtete mit seinem Bruder, König Stephan, in Serbien acht Bisthümer (nach andern zwölf) ein, und schuf das Kloster Shitscha in den Sitz des Landerzbischofs um (1222). Auch die Brüder Nemanjas stifteten mehrere Klöster. Unter den Nachfolgern Stephans I. baueten, nur um die merkwürdigsten Klöster zu nennen, Wladislaw das Kloster Mileschewa um 1232, Urosch der Grosse das Kloster Sopotjani zw. 1242—1275, Milutin 1275—1321 richtete fünfzehn Landbisthümer und vierzehn mit Igumenen versehene Hauptklöster ein, Stephan Detschansky gründete das berühmte Kloster Detschani zw. 1321—1336 (des Diploms erwähnt Daniel in s. Rodoslow), Stephan Duschan eiferte in kirchlichen Stiftungen seinen Vorfahren nach u. s. w. Dies alles geschah mittelst Chrysobullen, deren ausdrückliche Erwähnung daher bei den alten Chronisten äusserst häufig vorkommt. Viele derselben wurden in den Klöstern und Kirchen auf marmorene Tafeln eingegraben. Die Inschrift von Shitscha ist ein sprechendes Beispiel solcher eingegrabener Chrysobullen v. Stephan den I. (l. okmánytárunk I. k. 362. l.); und in dem Kruschedoler Matthäus Wlastares vom Jahre 1453 fand ich dürftige Exzerpte mehrerer Urkunden des h. Sawa, Königs Stephan I. und Königs Milutin. Von den Donationsurkunden alter serbischer Familien, und von den Freibriefen der Städte, von denen in Stephan Duschans Gesetzbuche so oft Meldung geschieht, und die noch zahlreicher, als jene obigen, gewesen sein müssen, will ich hier gar nicht reden. Wohl liegen die meisten Klöster aus dieser Periode bereits in Trümmern; einige schriftliche Denkmäler sind auch in den türkischen Unruhen aus dem Lande geführt worden (Der Despot Georg Brankowitsch 1428—1457. schleppte ein ganzes serbisches Archiv mit sich herum, welches ihm in Ragusa abgenommen wurde und verschollen ist; vgl. Engel Geschichte v. Serbien S. 385). Dennoch zweifle ich nicht, dass Chilandar, Detschani, Studenitza, Piwa u. s. w. noch so manches schätzbare Diplom aus dieser Zeit bergen.“ (Jahrbücher der Litteratur, LIII. k. Bécs 1831., Ertesitő 9. l.).

fényre hoztak, a XII. századtól a XVII-ig, tehát öt századból még csak ötszáz darabot sem volt képes közzétenni; s nevezetes, hogy ezen öt száznak is több mint két harmada Ragúza város levéltárából van véve. Mindamellett az említett okmányok is okmánytárunknak nem csekély nyereséjére vannak. S úgy hiszem, nem alaptalan elbizakodás, ha azt tartom, hogy munkánk, midőn ezen kutatások eredményeit felveszi, a hazai történelem számára egy új és nagy becsű tért foglal el.

Az óhorvát nyelven és glagolíta írásban kiadott okmányok az ószlávoknál kevesebbé fontosak ugyan, de teljes figyelmünket érdemlik még is. Az új szláv-
vizsták a glagolíta írást tudományos kutatásaik és vitatkozásaik egyik kedvencz tárgyává tették, s azt reménylik, hogy ezen úton a régi szláv világ sok homályát fel fogják meg deríteni. Mi a glagolita kérdés ezen nyelvészeti oldalára nézve nem vagyunk kompetensek. Történelmi tekintetben mindazáltal Safarik Pál József vizsgálatait méltányoljuk, ki ezen kutatásokat szintén a történet érdekében termékenyíteni igyekezett („Památky hlaholského písemnictví“ czímű munkája, mely Prágában megjelent 1853. a 92. sk. ll. tizenkét glagolita írásban kiadott érdekes okmányt az 1280—1466-ki időből közöl). Ezen irányban horvát testvéreink is fáradoznak, kik közül névszerint Kukuljevics Iván és Mazuranics Iván dicsérettel említendők.

Galiczia és Lodomeria okmányisméjét újabb időben bővíté Zubriczki Dénes, ki hír szerint ezen országok történetéhez okmánytárt is készített. De ezt mindeddig nem sikerült megszerezniünk. S ugyanaz áll a rumán fejedelemségek vagyis a régi Cumania azon okmánytáráról, melyet „Arkiv romaneaszki“

czím alatt két kötetben adott ki Jászvásárhelyen (Jásziban) 1841 Kogalnicsán, s melyet minden igyekezésem daczára is vagy tizenöt év óta nem voltam képes megszerezni. E két munkáról tehát nem szólhatok. Azon gyűjtemény, melyet „Magazinu istoriku pentru Dacia“ czíme alatt Laureani Trebinian és Balceszku Miklós adtak ki (öt kötet, Bukurest 1845 — 1847) itteni czélunkra nem igen nyújt alkalmas anyagot.

Okmánytárunk t. i. czélul tűzte ki magának, a Magyarország árpádkorára vonatkozó, és annak történetét felvilágosító okmányokat, mennyiben azokat Fejér György vagy még nem közölte, vagy csak hiányosan tette közzé, századunk tudományos követelményeihez képest és lehetőleg kritikai tisztaságban, a magyar történet barátjának nyújtani. Ez által meg van határozva egyszersmind feladatunk nem csak alak, hanem anyagi tekintetben is. Az előbbiről nyilatkoztunk már I. kötetünk előszavában és függelékében. Az utóbbit itt a kapcsolt országok okmányaira nézve pár szóval szükséges közelebb meghatározunk.

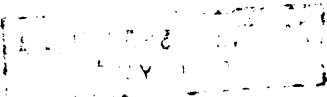
Fenebbi fejtegetésem, úgy hiszem, mindenkit meggyőzhet arról, hogy Magyarország okmánytára, ha abban a kapcsolt országok okmányai befoglalva nincsenek, csak hiányos munka volna. Azért okmánytárunknak is mellőzhetetlen feladata, ezen okmányokat, a mennyiben azokra szert tehetni, és pedig eredeti formájukban és lehetőleg tiszta alakban, közölni.

Egyedül az árpádi korszakról levén szó, itt minden okmányokat fel kellett vennünk, melyek 1301-ig kiadattak, és a kapcsolt országokat, mennyiben már az anyaországhoz tartoztak, illetik. A későbbi okmányok már feladatunkon kívül vannak.

Határozott elv levén szükséges, mely minden egyes országra nézve biztos szabályt képezzen, mikor kapcsoltatott Magyarországhoz, királyaink címzeit vettem zsinórmértékül. Mert lehetetlen feltennünk, hogy a XI. től a XIII. századig, melyek pusztá czímekben még nem gyönyörködtek, és melyeknek szelleme kívánta, hogy a használt czímnek megfeleljen az általa kifejezett viszony is, királyaink valamely czímet viseltek vagy csak viselhettek volna, mely a történeti valósággal összhangzásban nem volt. S minthogy Dalmátiát és Horvátországot Kálmán, Rámát vagyis Boszniát II. Béla, Szerbiát Imre, Galicziát és Lodomériát II. Endre, Cumániát, (melyből később Havasalföld és Moldva alakultak) IV. Béla, Bolgárországot pedig V. István királyaink iktatták be állandóan a magyar király czímébe, a magyar közjog ezen királyságokat az említett időpontok óta a magyar korona kapcsolt országainak hirdeti. Mi pedig minden, ezen országokat bármi módon illető okmányokat, melyek szentezen időpontoktól kezdve kiadattak, és Fejér Codex Diplomaticusában vagy hiányzanak, vagy teljes formában nem találhatunk, az Árpádkori Új Okmánytárba felvenni helyénvalónak tartottuk.

Hivatásunknak azonkívül úgy gondoltunk legjobban megfelelni, ha az említett okmányokat közölvén, azoknak külső alakjában változást nem teszünk. Ez különösen kiadatások nyelvét illeti. Azon okmányokat tehát, melyek latin nyelven adattak ki, vagy melyeknek szövegét egyedül olasz fordítás után ismerjük, Fejér példáját követve a többi okmányok közzé iktattuk idősorozat szerint. A görög, ószláv, óhorvát stb., azaz tudományos irodalmunkban eddig szokatlanabb nyelven kiadottakat ellenben, külső

alakuk szokatlansága miatt minden kötetnek végén, folyó számok alatt, de különös sorozattá állítjuk össze. Könnyebb áttekintés végett mindazáltal főszámuk mellé zárjel közt azon számot is teszszük ki, mely alatt azok általános sorozatban állnának; a tartalommutatóban pedig a többiektől már el nem választva, időrend szerint említettnek. Az ószláv és óhorvát nyelv nálunk lévő szokatlanságának folytán azonkívül szükségesnek tartottam, az egyes okmányok magyar fordítását készíteni. Mindenki első pillantásra ezen okmányok stíljének primitív voltáról fog meggyőződni, mi a fordítást tetemesen nehéztette. Épen ezen oknál fogva ezen fordítások megítélésében a hazai történetbuvár elnézését annál inkább reménylem, mivel ezek hazánk történetének egészen új anyagot nyújtanak; s értelmöket a magyarban visszaadni, mint hiszem, sikerült is.

Javitandók.

133. l.	felülről	3. sor	<i>uralkodásának oltalmazásáról</i>	<i>gonvdszkodik</i>		
					helyett olvass	
			<i>uralkodásának oltalmazásáról</i>	<i>gondoskodik</i>		
172. l.	"	4. "	1243.	h. o.		1245.
187. l.	"	2. "	<i>Ópuchnak</i>	" "		<i>Opuchnak</i>
208. l.	"	11. "	<i>existentiam</i>	" "		<i>existencium</i>
216. l.	"	7. "	<i>Chat de Paka, Ereos</i>	" "		<i>Chath de Paka, Ereus</i>
245. l.	"	13. "	<i>A hanti káptalan</i>	" "		<i>A hantai káptalan</i>
245. l.	"	14. "	1263.	" "		1253.
272. l.	"	21. "	<i>sz. Benedekreudüiek</i>	" "		<i>sz. Benedek rendüiek</i>
			<i>köztü fegyelmre</i>			<i>köztü fegyelemre</i>
277. l.	"	3. "	1856	" "		1256
284. l.	alulról	5. "	<i>Colocensio</i>	" "		<i>Colocensis</i>
313. l.	felülről	2. "	<i>pannonhalmi apát</i>	" "		<i>pannonhalmi konvent</i>
345. l.	"	3. "	1230	" "		1240.
357. l.	"	15. "	<i>háromszáz tiz</i>	" "		<i>háromszáz tizennyolcz</i>
358. l.	"	7. "	241 (69. g.)	" "		241 (161. b.)
365. l.	alulról	14. "	<i>az úristennek</i>	" "		<i>az úristennek tetszenek</i>

